

Renklerden Moru Alice Walker roman

inkılâp yayınevi

ALICE WALKER

RENKLERDEN MOR'U

İNKILÂP YAYINEVİ
BEST SELLER DİZİSİ

Copyright

© ALICE WALKER - 1982

Kesim Ajansı aracılığıyla
Türkiye'de Yayın Hakkı

İNKILÂP YAYINEVİ

Ankara Caddesi No : 95 - İstanbul

Orijinal adı

THE COLOR PURPLE

Birinci Baskı - 1984

ANKA OFSET A. Ş.

Cağaloğlu Cemalnadir Sok. No. 24

İ S T A N B U L — 1 9 8 4

ALICE WALKER

Renklerden Moru...

Çeviren :
ARMAĞAN İLKİN

İNKILÂP YAYINEVİ

Ankara Caddesi no.95 İstanbul

Yaradanından başka kimse duymasın sakın. Ananın kulağına giderse yüreğine iner.

Ey koca Tanrım,

Yaşım on dört. Oldum bittim namuslu bir kızdım. Başma gelenler nedendir sen söyleyebilir misin?

Geçen yıl baharda, Lucious oğlan doğduktan az sonra, baktım çekişiyorlar. Babam anamın koluna asılmış. Daha olmaz, Fonso, diyor o da, daha iyileşmedim. Sonunda anamı bıraktı. Bir hafta geçti geçmedi, yine kadının koluna yapıştı. O yine olmaz dedi. Görmüyor musun, çocuk doğurmaktan canım çıktı zaten, dedi, directti.

Sonra Macon'daki teyzemin yanına gitti anam. Çocuklara sen bakabilirsin dedi bana. O yokken, onca gün, ağzından tatlı bir söz çıktı mı? Yok. Ne dedi? Anan vermezse sen verirsin deyip dayattı. Önce orama burama sürtündü, sonra memelerimi mıncıkladı. Sonra da yapacağını yaptı. Canım yandı, bağırdım. Gırtlığımı sıktı o zaman. Sesimi kesip alışmaya bakmalymışım.

Gel gör ki bir türlü alışamadım. Şimdi de yemek yapma sırası bana geldi mi midem bulanıyor. Anam yan yan ba-

kıyor, yanımda yöremde dolaşıp duruyor. Artık ona ilişen yok ya, keyfi yerinde. Ama o da hasta. Yolcudur o, çok kalmaz bu dünyada.

Ulu Tanrım,

Anam öldü. Bağıra çağıra öldü. Söve saya. Bana bağırdı, bana sövdü. Karnım büyüdü. Çabucak seyirtemiyorum oradan oraya. Kuyudan dönüp geliyorum, bakıyorum o soğuk sular ılınıvermiş. Tepsisini hazır edinceye kadar yemeği soğuyuvermiş. Çocukları giydirip okula yolluyorum, hop, öğlen oluvermiş. Öteki pek ağzını açmıyor. Yatağın kıyısına oturup anamın elini tutuyor, ağlıyor ha ağlıyor. Gitmesinmiş anam, onu yalnız bırakmasınmış.

İlkimi sordu anam. Kimin çocuğuydu diye. Tanrının dedim. Başka erkek tanıdığım var mı ki? Başka ne diyebileceğimi bilir miyim ki? Sancılar başlayıp da karnım kımıl kımıl ettikten sonra o bebe yumruğu ağzında bacaklarımın arasından çıkıverince ağzım açık kaldıydı.

Ne gelen var, ne giden. Ne arayan, ne soran.

Anam gün günden kötüledi.

Bir gün, o bebe nerede diye sordu.

Tanrı götürdü dedim.

O götürdü oysa. Ben uyurken alıp götürmüş. Ormana götürüp gebertmiş. Yolunu bulursa bunu da gebertir.

Ey yaradanallahım,

Şimdi beni bir kaşık suda bulsa boğacak. Kötüymüşüm ben. Aklım kötülükteymiş hep. Öteki bebemi de aldı. Oğlan

olmuştı bu kez. Ama galiba bunu öldürmedi. Monticello'da oturan bir karı kocaya sattı galiba. Memelerim süt dolu. Üstüme başıma akıyor hep. Utanmıyor musun diye soruyor. Temiz pak bir entari giymeliymişim. Entari var da giymiyoruz sanki.

Dilerim birini bulur da koynuna alır. Küçük kardeşime nasıl baktığını görmüyorum muyum? Korkuyor kız. Korkma dedim. Ben yanımdayım, sana kol kanat gererim dedim. Korurum onu. Tanrı yardım ederse.

Ulu Tanrım,

Gray'e gittiğinde oralarda bir kız bulmuş. Onu alıp eve getirdi. Kız anca ben yaşıta ama nikahlanmışlar. Fıkaranın üstünden indiği yok. Tepesine yumruk yemiş gibi dolaşıyor kız. Evlenirken sevdalandı da evlendi herhalde. Bir de buraya geldi ki, evde bir sürü çocuk. Hepsi de bir şey ister.

Bizim Nettie'ye kısmet çıktı. Tıpkı babam gibi o da. Onun karısı da ölmüş. Kiliseden dönerlerken dostu öldürmüş kadını. Ama bunun topu topu üç çocuğu var. Nettie'yi kilisede görmüş. Şimdi her pazar akşamı bize damlıyor. Sen derslerine bak diyorum Nettie'ye. Doğurmadığın çocuklara analık mı edeceksin bir de? Ne zoruna? Bak anamızın başına gelene diyorum.

Ey Tanrım,

Bugün bir temiz dövdü beni. Kilisede oğlanlardan birine göz kırpmışım diyor. Belki gözüme bir şey kaçmıştı ama göz

kırpmadım. Erkeklerle baktığım bile yok. Yalansa canım çıksın. Kadınlara bakıyorum ama. Çünkü onlardan korkmuyorum. İnsan der ki, anan sana sövüp saymışsa ona kızmışsındır herhalde. Kızmadım. Acıyordum anama. Babamın anlattıklarına inanmak istedi. Kahrından öldü.

Babamı arada bir gözünü Nettie'ye dikeyor yine. Hemen aralarına giriyorum. Sen en iyisi o adamla evlen diyorum. Neden diye soruyor, o zaman dilim bağlanıyor.

Onunla evlen, bir yıl gönlünce yaşamaya bak diyorum. Biliyorum çünkü. Ondan sonra karnı şişer nasıl olsa.

Benim karnım şişmez artık. Kilisede bir kızdaki duydum. Çocuk olması için her ay kan görmek gerekmiş. Benden artık kan geldiği falan yok.

Ulu Tanrım,

O adam Nettie'yi nikahlamak istediğini söyledi sonunda. Ama babam bırakmıyor. Kız daha çok küçük, bir şey bildiği yok diyor. Adamın üç tane çocuğı var diyor. Bir de, karısı dostu olacak herifin tabancasıyla can verince ele güne kepeze olduğunu unutmayalım diyor. Üstüne üstlük bir de Shug Avery davası varmış. Onu ne yapalımış?

Yeni anamıza Shug Avery'yi sordum. Neyin nesi bu Shug Avery? Bilmiyorum ama sorar soruştururum dedi.

Sormuş soruşturmuş, bir de resim bulmuş. Fotoğraf diyorlar adına. Ben de fotoğraf görmüş oldum böylece. Nettie'yi isteyen adam babama bir şey göstermek için cüzdanını çıkarmış. Resim cüzdandan yere düşmüş o arada. Masanın altına kaçmış. Shug Avery kadınımış. Ömrümde gördüğüm en güzel kadın. Anamdan daha güzel. Benden bin kere daha

güzel. Kürklü mürklü. Yüzü boyalı. Saçı bir şeyin kuyruğu gibi. Ayağını birinin otomobiline dayamış sırtıyor. Gözleri sırtmıyor ama. Gözleri dertli.

Resim bende kalsın dedim. Bütün gece ona baktım. Şimdi düş görürsem Shug Avery'yi görüyorum. Süslenmiş püslenmiş, fırıl fırıl dönerek gülüyor.

Ey koca Tanrı,

Yeni anamız iyileşinceye kadar bana istediğini yap ama Nettie'ye ilişme dedim. Sen neden söz ediyorsun diye sormaz mı! İstersen gider süslenirim dedim. Gidip süslendim. Saçıma tüyler taktım, ayağıma yeni anamızın yüksek pabuçlarını geçirdim, çıkıp karşısında durdum. Orosu gibi süslenmişim diye dövdü ama yine de yaptı.

Akşam o adam da geldi. Ben yatağa yatmış ağlıyordum. Sonunda Nettie'nin de kafasına dank etti. Yeni anamızın da. O da odasına girip ağlamaya başladı. Nettie bir bana geliyor, bir ona gidiyordu. Öyle korktu ki sonunda dışarı çıkıp kustu. Ama ön tarafa çıkmadı. Erkekler oturuyordu orada.

Adam, umarım fikrini değiştirirsin diyordu.

Sanmam, dedi babam. Hiç sanmam.

Benim çocuklar anasız kaldılar biliyorsun. Onlara analık edecek biri gerek.

Bilmem doğrusu, dedi babam. Lafı ağzında evirip çevirdi. Nettie'yi veremem, o daha çok küçük. Ayrıca biraz daha okusun istiyorum. Öğretmen yapacağım onu. Ama istersen Celie'yi alabilirsin. En büyükleri odur zaten. Önce onun ko-

caya gitmesi gerekir. Kız değildir gerçi. Birileri becerdi onu. İki kere hem de. Ama sana da kız gerekli değil. Kız alıp da ne yapacaksın? Bak, benimki aldığımda kızdı, şimdi iki günde bir hasta. Gırtlakını temizleyip tükürdüğünü duydum. Çocuklar hastanın sinirine dokunuyormuş. Doğru dürüst yemek yapmasını da beceremiyor. Karnını da şişirdi şimdiden.

Adam bir şey söylemedi. Ağlamayı unuttuverdim. Öyle şaşırılmışım.

Çirkindir. Babam diyor bunu. Çirkindir ama eşek gibi çalışır. Temizdir üstelik. Dahası, ulu Tanrım her bir şeyin çaresini bulur, artık ona ne yaparsan yap, nasıl yaparsan yap besleyecek bir boğaz daha çıkarmaz başına.

Taşa ses var, adamda ses yok. Shug Avery'nin resmini çıkarıp gözlerinin içine baktım. Evet, diyor gözleri. Bazen öyle olur diyor.

Doğrusunu söylemek gerekirse onu başımdan atmanın zamanı geldi. Babam konuşuyor yine. Evde oturacak yaşı geçti artık. Üstelik öbür kızlara kötü örnek oluyor. Üst baş yapmana gerek yok. Kendi eşyasıyla gelir. Bir de ineği var. Buzağıyken alıp kendi eliyle besledi. Gelirken onu da getirir. Ama ille de Nettie dersen, olmaz. Ne şimdi, ne daha sonra.

Sonunda adam da konuştu. Gırtlakını temizledi o da. Doğrusunu istersen ona hiç bakmadım.

Eh, bir daha gelişinde bakarsın öyleyse. Çirkindir. Yemin etsen, Nettie'nin ablası olduğuna inanmazlar. Ama o Nettie'den daha iyi karılık eder. Akıllı da değildir. Gizli kapaklı işlerden hoşlanmam, gözünü açmazsan elinde avucunda ne varsa sağa sola dağıtacağını da başından söyleyeyim. Ama ırgat gibi çalıştığı da kesindir.

Yaşı, dedi adam. Yaşı kaç vardır?

Yirmiye yakındır. Haa, bir şey daha. Yalan söyler, bilmiş ol.

Tanrım,

Beni alsın mı, almasın mı diye tam üç ay düşündü. Marttan hazirana kadar. Ben hep Nettie'yi düşündüm. Beni alırsa, ben de Nettie'yi yanıma alırım. Kıza tutkun olduğuna göre bir gün dalgaya düşürüp ikimiz birlikte kaçabiliriz belki. Nettie'nin ders kitapları elimizden düşmüyor şimdi. İkimiz de harıl harıl ders çalışıyoruz. İnsan kaçıp başının çaresine bakacaksa kafalı olması gerek. Ben Nettie gibi güzel değilim, akıllı değilim. Ama o pek de kafasız değilsin diyor.

Amerikayı kim buldu diye soruyor. Kristof Kolomb bulmuş. Onu daha birinci sınıfta öğrenmiştik ama aklımdan çıkmış gitmiş. Kristof Kolomb denen adam Ninya, Pintya, San-kimariya adında üç gemiyle gelmiş buralara. Kızılderi ileri onu hoş karşılamışlar, hoş tutmuşlar. O da birkaçını alıp geri götürmüş, Kraliçesinin evinde hizmet etsinler diye.

Gel gör ki o adamla evleneceğim aklıma geldikçe derslerimi bellemekte güçlük çekiyorum.

İlk karnım şıştiğinde babam okuldan aldıydı beni. Okula gidemezsem ölürüm dedim ama aldırın kim. Nettie de kapıda durmuş elimi tutuyordu sımsıkı. Okulun açıldığı gündü. Yabancıklarımızı giymiştik. Sen artık okuyamazsın dedi babam. Hangi kafayla ders öğreneceksin? Bu evde bir akıllı çocuk var, o da Nettie.

Nettie başladı ağlamaya. Celie de akıllı diye tutturdu. Bayan Beasley de öyle diyor. Nettie Bayan Beasley'nin bastığı toprağa tapar. Bir taneymiş Bayan Beasley. Onun gibisi dünyada yokmuş.

Addie Beasley'yi kim takar dedi babam. Baksana, karı öyle çaçaron ki kimse onu alıp karım dememiş. O yüzden öğretmenlik yapmak zorunda. Bunları söylerken tüfeğini temizliyor bir yandan. Hiç başını kaldırmadan tüfeğini temiz-

liyor. Az sonra birkaç tane beyaz adam giriyor bizim avluya. Onların da tüfekleri var.

Babam kalkıp onlarla gidiyor. Sonra, o haftanın sonuna kadar bir yandan kusuyorum, bir yandan vurdukları hayvanları yüzüp temizliyorum.

Nettie kolay kolay pes etmez. Bir gün bakıyorum Bayan Beasley babamla konuşmaya gelmiş. Ben diyor, öğretmenliğe başladığım günden bu yana Nettie'yle ablası gibi okuma meraklısı çocuk görmedim. Bu kızı okutmazsanız yazıktır. Ama babam beni dışarı çağırınca Bayan Beasley davul gibi gerilen entarime bir bakıyor, bakar bakmaz da susuyor.

Nettie'nin hâlâ bir şey anladığı yok. Benim de yok aslında. Bildiğim bir şey varsa habire şişmanlayıp habire kustuğum.

Nettie ders öğrenmede beni geçtiği için biraz bozuluyorum bazen. Ama bendeki kafa kafa değil işte. İçine giren girdiği yerde kalmıyor. Nettie, üstüne bastığın toprak böyle dümdüz değil diyor. Yuvarlakmış dünya. Hı, diyorum bilgiç bilgiç. Bana dümdüz görünüyor diyemiyorum.

O adam yine geldi. Haline bakarsan canı burnunda. Evinde çalışan kadın çekip gitmiş. Anası da benden paso demiş.

Şu kızı bir daha göreyim diye seslendi.

Babam da bana seslendi. Celie, gel biraz. Bay seni bir daha görmek istiyor.

Gidip kapının eşiğinde durdum. Güneş gözüme giriyor. Bay atından inmemiş bile. Beni inceliyor, ölçüp biçiyor.

Babam gazetesini hışırdatıyor. Yanaş biraz diyor bana, korkma ısırma.

Biraz daha yaklaşıyorum ama çok yakına gidemiyorum. Atından korkuyorum.

Şöyle bir dön diyor babam.

Durduğum yerde dönüyorum. Çocuklardan biri yanıma

geliyor o ara. Lucious oğlandı galiba. Ağzı hiç durmadığından topaç gibi kerata.

Niye dönüyorsun diye soruyor bana.

Ablan kocaya gitmek istiyor, diyor babam.

Lucious'ın bir şey anladığı yok. Eteğimi çekiştiriyor. Dolaptaki böğürtlen reçelinden yiyebilir miyim diye soruyor.

Yiyebilirsin diyorum.

Babam gazetesini hışırdatıyor yine. Çocuklarla arası çok iyidir diyor. Bugüne kadar bir tekine bağırıldığını, kötü bir söz ettiğini duymadım. Bir kötü huyu varsa, çocuklar ne isteseler verir.

Bay soruyor. İneği de getirecek değil mi?

İnek onun ineği diyor babam.

Ey koca Tanrım,

Düğün günümü büyük oğlandan kaçmaya çalışarak geçirdim. Oğlan on iki yaşında. Anası onun kucağında can vermiş. Yeni ana falan görmek istemiyor. Koca bir taş alıp kafamı yarı. Bir kanadı, bir kanadı, kan göğüslerimin arasından aşağı aktı. Babası, yapma! diyor ama başka bir şey demiyor. Üç değil dört çocuğu varmış. İki kız, iki oğlan. Anaları öldükten sonra kızların saçları tarak yüzü görmemiş. Bunların kafalarını kazımak gerek dedim. Kızların saçını kesmek uğursuzluk getirirmiş. Babaları öyle dedi. Eh, peki. Başımdaki yarayı sarıp yemek hazırladım -burada suyu kuyudan değil, pınardan alıyorlar, mutfakta da koskoca bir kuzine var- sonra da kızların saçlarını taramaya oturdum. Biri altı yaşında, biri sekiz. Başladılar ağlamaya. Canımızı yakıyor diye bağıryorlar. Bizi öldürüyor diye bağıryorlar. Saat onda iş bitti. Ağlaya ağlaya uyudular. Ben

ağlamadım. Adam üstümdeyken yattığım yerde Nettie'yi düşündüm hep. Başına bir şey gelmiş midir acaba? Sonra da Shug Avery'yi düşündüm. Bu adam bana yaptığını Shug Avery'ye de yapmıştır biliyorum. Onun hoşuna gitmiştir belki. Kolumu adamın sırtına doladım.

Sevgili Tanrım,

Kasabaya indik. Bizimki nalbura girdi, ben arabada bekledim. Küçük kızımı gördüm o ara. Oydu, biliyorum. Babamla bana benziyor tıpkı. Bir bayanın yanındaydı. İki bir örnek giyinmişler. Arabanın yanından geçerlerken seslendim. Kadın hiç yüksünmeden karşılık verdi. Küçük kızım başını kaldırıp kaşlarını çattı. Bir derdi var sanki, bir şey düşünüyor. Gözleri tıpkı benim gözlerim. Sanki benim gördüklerimin hepsini o da görmüş. Şimdi de gördüklerini düşünüyor.

Sanırım benim kızım. Kalbim¹ senin kızın diyor. Ama bilemem. Benimse adı Olivia. Bezlerinin kıyısına adını işlemiştim renkli iplikle. Küçük yıldızlarla çiçekler işlemiştim. Bebemi götürürken bezlerini de götürmüştü babam. İki aylıktı o zaman. Şimdi altı yaşlarında görünüyor.

Arabadan atladım. Olivia'yla yeni anası bir dükkana girdiler. Ben de arkalarından. Kızım elini tezgahın kıyısında gezdiriyor boyuna. Hiçbir şeyde gözü yok sanki. Analığı başmalara bakıyor. Bir şeye el sürme diye sesleniyor. Olivia esniyor.

Pek güzel diyorum kadına. Basmayı üstüne tutmasına yardım ediyorum.

Gülümsüyor. Kızımla bana yeni elbise dikeceğim diyor. Babası görünce bayılacak.

Babası kim diye soruyorum. Bir bilen varmış demek.
Bay diyor. İyi ama bu benim babamın adı değil
ki.

Bay mı? O da kim diye soruyorum.
Sana ne dercesine bakıyor yüzüme.

Rahip diyor, sonra da bana sırtını dönerek satıcı-
ya bakıyor.

Basmayı alacak mısın, almayacak mısın diyor o da. Baş-
ka müşteriler de var kızım.

Evet efendim, diyor. Beş metre kesin. Lütfen.

Adam topu tezgahın üstüne atıyor. Metreyle ölçmeden,
arşınlayarak makası vuruyor. Borcun bir dolar otuz sent.
İplik de ister misin?

İstemem efendim.

İpliksiz dikemezsin diyor adam. Bir makara çıkarıp bas-
manın üstüne koyuyor. Rengi tutuyor değil mi? İyi mi?

Evet, efendim diyor kadın.

Adam ıslık çalmaya başlıyor. İki doları alıyor, geriye
yirmi beş sent veriyor. Sonra bana bakıyor. Senin bir iste-
ğin var mı kara kız? Hayır, efendim diyorum.

Sokağa çıkıyorlar. Arkalarına takılıyorum yine.

Kızıma verebileceğim hiçbir şey yok. Çok yoksul bu-
luyorum kendimi.

Kadın bir o yana, bir bu yana bakıyor. Burada yok di-
yor. Ortalıkta görünmüyor. Sanırsın ağlayacak.

Hemen soruyorum. Burada olmayan kim?

Kocam. Rahip
Benim kocamın arabası hemen şurada. Gelin orada bek-
leyin.

· Sağolasın diyor. Arabada oturup kasabaya gelenleri sey-
rediyoruz. Ömrümde bu kadar çok insan görmemiştim. Ki-
lisede bile. Kimileri giyinip süslenmişler. Kimileri kılıksız.
O süslü kadınların üstü başı toza toprağa bulanıyor hep.

Senin kocan kim diye soruyor. Ben onunkini öğrenmişim ya, o da benimkini merak etmiş. Bay diyorum. Öyle miii? Öyle bir soruyor ki sanırsın kim olduğunu çok iyi biliyor. Yalnız evlendiğinden haberi yokmuş sanki. Güzel adamdır diyor. Buralarda onun kadar yakışıklı erkek yoktur. Ne beyazların arasında, ne de siyahların.

Öyledir, diyorum ama laf olsun diye söylüyorum. Bana sorarsan bütün erkekler birbirine benzer. Güzel olsa ne çıkar, çirkin olsa ne çıkar?

Kızın kaç yaşında diye soruyorum.

Doğum gününde yediye basacak.

Doğum günü ne zaman?

Biraz düşünüyor. Aralıkta.

Ben de biraz düşünüyorum. Kasımda.

Adı ne diye soruyorum. Onu da laf olsun diye soruyorum sanki.

Adını Pauline koyduk.

Yüreğim kararıyor.

Derken alnını kırıştırıyor. Ama ben ona Olivia diyorum.

Adı Olivia değilse neden Olivia diyorsunuz?

Bilmem diye söyleniyor. Yüzüne baktıkça Olivia diyeceğim geliyor. Baksana şunun suratına. Gözlerine bak. Olivia olması gerekir gibime geliyor. Kıs kıs gülüyor. Kızın saçlarını okşarken, hah, işte babası da geldi, diye mırıldanıyor. Bir baktım, tenteli bir at arabası geliyor sağdan. İri yarı, siyah elbiseli bir erkek atları kamçılıyor. Sağolun diyor Olivia'nın analığı. Kızımı alıp kocasının arabasına gidiyor. Arkalarından bakarken gülüyorum.

Bizimki de dükkandan çıkıp geliyor. Ağzını açmadan biniyor arabaya. Oturuyor. Dizginleri eline alırken bana bakıyor. Sonra da soruyor. Ne sırtıp duruyorsun öyle?

Sevgili Tanrım,

Nettie bize geldi. Evden kaçmış. Analığımızı yalnız bırakmak istemezdim ama kaçmak zorundaydım diyor. Küçük-
lere yardım etmenin bir yolunu bulacakmış belki. Oğlanlar-
dan yana pek korkum yok diyor. Babamın gözüne görünme-
meyi beceriyorlar. Biraz daha büyüsünler, onlar onu döver-
ler.

Belki de öldürürler diyorum. Keşke.

Seninkiyle aran nasıl diye soruyor. Görüyor aslında. Bi-
zimkinin gözü Nettie'de hâlâ. Akşam oldu mu pazarlıklarını
giyip sundurmaya çıkıyor. Nettie oradadır hep. Ya bezelye
ayıklarken bana yardım eder, ya çocukların okul ödevlerini
yazdırır. Bana da yazı yazdırıyor. Başka şeyler de öğreti-
yor. Şunu bilmen gerek deyip öğretiyor, bunu belle deyip
öğretiyor. Dünyada ne olup bittiğini bilmem gerekiyormuş.
Öğretmenlik yapmasını da çok iyi biliyor. Günün birinde onun
da bizimki gibi biriyle evlenmek ya da bir beyaz kadının evin-
de aşçılık etmek zorunda kalacağını düşündükçe yüreğim da-
ralıyor. Bütün gün okuyup yazıyor, bizi de kafa çalıştırıp dü-
şünmeye zorluyor. Ben çok zaman kafamı çalıştıramayacak
kadar yorgunum ama onun göbekadı Sabırtaşı sanki.

Bizimkinin çocukları akıllı çocuklar ama çok hınzır şey-
ler. Sabahtan akşama kadar, Celie şunu istiyorum, Celie bu-
nu istiyorum. Anamız olsaydı verirdi. Babaları bir şey söy-
lemiyor. İlgisini çekmeye çalıştılar mı bir sigara yakıp du-
man bulutunun ardına gizleniyor.

Bu piçlerin tepene çıkmalarına izin verme diyor Nettie.
Bu evde kimin sözü geçermiş bilsinler.

Onların sözü geçiyor diyorum.

Nettie işin ucunu bırakmıyor. Direnmen gerek diyor. Di-
renmesini, dövüşmesini bil.

Ben dövüşmesini bilmem. Canımı kurtarmasını bilirim bir tek.

Bizimki, elbisen pek güzel diyor Nettie'ye.

Teşekkür ederim.

Pabuçlar da çok yakışmış.

Sağolun diyor Nettie.

Pabuçların. Saçların. Dişlerin. Gözlerin. Her gün hayranlık gösterecek bir şey buluyor.

Başlangıçta tatlı tatlı gülümsüyor Nettie. Sonra alnı kırmaya başlıyor. En sonunda yüzü duvar gibi kalıyor ama benim eteğimin dibinden ayrılmaz oluyor. Gözlerin diyor bana, saçların, dişlerin. Bizimki onu övüyor, o da beni. Yakında ben de kendimi güzel bulmaya başlayacağım neredeyse.

Gel gör ki az sonra bizimkinin sesi çıkmaz oluyor. Bir gece de, biz Nettie'ye elimizden geldiğince baktık diyor. Bundan fazlasını yapamam. Artık gitmesi gerek.

Soruyorum hemen. Nereye gidecek ki?

Orasını kendi bilir diyor.

Ertesi sabah, böyle böyle dedim Nettie'ye. Kızacağına sevindi sanki. Bir tek benden ayrılacağına üzülüyormuş. Birbirimizin boynuna sarılıp ağlaştık.

Seni o canavar çocuklarla başbaşa bırakmayı hiç istemedim dedi. Babaları da onlardan beter ya. Ölmeden mezara girmişsin gibi geliyor bana.

Mezara girsem daha iyi. Didinip koşuştuktan kurtulurum hiç değilse. Böyle düşünüyorum ama söylemiyorum. T - a - n - r - ı yazmasını bildiğim sürece yalnız sayılmam diyorum onun yerine.

Kardeşıme verebileceğim bir tek şey var. Kasabadaki zenci rahibin adı. Önce karısını bul dedim. O sana yardım

eder belki. Bu yaşı geldim, cebinde para bulunan kadın olarak onu gördüm bir tek.

Bana mektup yaz dedim.

Duymadı.

Mektup yaz dedim.

Ölmezsem yüzde yüz yazarım, dedi. Bu can bu tende oldukça, yüzde yüz.

Tek bir mektup yazmadı.

T - a - n - r - ı,

Görümcelerimden ikisi beni görmeye geldiler. İkisi de giyinip kuşanmışlar. Celie, dediler, kesin olan bir şey var. Sen evini temiz tutuyorsun. Ölünün arkasından konuşmak iyi değildir ama, dedi biri, doğruyu söylemek de kötü olamaz. Annie Julia pasaklının biriydi.

Öteki atıldı. O zaten bu evde oturmayı hiç istemedi ki. Nerede oturmak istiyordu diye sordum.

Kendi evinde oturmak istermiş.

Onu bunu bilmem dedi büyük görümcem. Adı Carrie'ymiş. Öbürünün adı da Kate. Kadın evlendi mi evini temiz tutmalı, çocuğuna çocuğuna bakmasını bilmeli. Biz buraya ne zaman gelsek bakardık çocuklar nezle olmuş, çocuklar zatürre olmuş, boronşit olmuş, sürgün olmuş. Çocuklar aç kalmış. Saçları taranmamış. Pislikten elini süremezsın üstlerine.

Ben sürerdim. Kate diyor bunu.

Ya yemek! Karı yemek yapmaz. Karı ömründe mutfak nedir görmemiş sanırsın.

Buradaki gibisini görmemiştir. Kalıbımı basarım.

Rezillikti, dedi Carrie. Ayıptı ayıp.

Ayıptı evet. Çok ayıptı abimin yaptığı. Bunu da Kate söylüyor.

Carrie sordu. Ne demek istiyorsun yani?

Ne demek isteyeceğim. Kızı getirip buraya attı, sonra yine Shug Avery'nin peşinde koşmaya başladı. Onu demek istiyorum. Kız gelinliğini bilemedi. İki çift söz edecek adam yok. Geleni yok, gideni yok. Günlerce görmezdi kocasını. Sonra da çocukları sıralamaya başladı. Yazık oldu, yazık. Gepgenç, güpgüzel tazeydi.

Carrie aynada kendine baktı. O kadar da güzel değildi, dedi. Saçı güzeldi bir tek. Derisi kapkaraydı.

Besbelli abim karaları seviyor, dedi Kate. Shug Avery de pabucumdan daha kara.

Carrie kızdı. Shug Avery, Shug Avery. Shug Avery'nin lafını duymaktan bıktım. Geçenlerde biri diyordu, şarkıcılık yapacaktı. Hıh, ne şarkısı söyleyecek bilmem! Bir de entariler giyiyormuş ki, bacakları nah şurasına kadar görünüyormuş. Kafasına da toplar, boncuklar, püsküller asıyormuş. Dükkancıların vitrinlerine benziyormuş kafası.

Shug Avery'nin adı geçer geçmez kulaklarım dikilmişti. Ben de onun sözünü etmek istiyordum nedense. Görümceleirim susuverdiler.

Derken Kate, püfff diye püfleyerek, ben de bıktım dedi. Celie konusunda da haklısın. Evini tertemiz tutuyor gerçekten. Çocuklara da iyi bakıyor. Yemek yapmasını da biliyor. Abim isteseydi de bundan iyisini bulamazdı.

Düşündüm. İstemesine istedi de, beceremedi.

Bir kere de tek başına geldi Kate. Yirmi beşinde falan vardır. Kızkurusu. Ama benden genç duruyor. Turp gibi. Gözler pırıl pırıl. Dili yılan gibi.

Celie'ye bir iki entari al, diyor bizimkine.

Entarisi yok muymuş?

Kendin bak da gör.

Bana bakıyor bizimki. Ama sanırsın taşa toprağa bakıyor. Buna entari ne gerek diyor gözleri.

Görümcem benimle birlikte geldi dükkana. Düşündüm. Shug Avery ne renk entarılık alırdı acaba? Kate'e, morlu bir şey olsun dedim. Az biraz da kırmızısı olsun içinde. Baktık baktık, mor basma bulamadık. Kırmızı çok ya görümcem olmaz, dedi. Seninki kırmızı basmaya para vermek istemez, dedi. Keyifli karılar giyermiş kırmızıyı. Kahverengi olabilir, bej rengi olabilir ya da mavili olabilirmiş. Mavili olsun dedim.

Bugüne kadar yepyeni bir entari giydiğimi hatırlamıyorum. Şimdi bunu özel olarak, kendim için dikineceğim ha? Gönlümü nasıl şenlendirdiğini anlatmak istedim Kate'e. Ama yüzüme al bastı, kekelemeye başladım.

Boşver Celie, dedi. Sen bundan çok daha fazlasına layıksın.

Belki de öyledir.

Hey Harpo, dedi. Harpo bizimkinin büyük oğlu. Suyu hep Celie taşımazın, Harpo. Koskoca oğlan oldun artık. Evin işlerine yardım et biraz.

Ev işi kadın işi, dedi oğlan.

Ne ne ne?

Erkek dediğin iş yapmaz. Ben erkeğim.

Sen kara derili bir eniksin, dedi Kate. Şu kovayı kap ve doldur diyorum.

Harpo pis pis bana baktı. Ayaklarını sürüye sürüye çıktı. Dışarıda babasına bir şeyler söylediğini duydum. Homur ho-

mur etti. Derken bizimki kızkardeşini çağırdı. Biraz konuştular. İçeri geldiğinde tir tir titriyordu Kate.

Ben artık gitmek zorundayım, Celie dedi.

Öyle kızmış ki eşyasını toplarken gözünün yaşı bir o yana sığıyordu, bir bu yana.

Onlara karşı koyman gerek, Celie. Kafa tutman, dövüşmen gerek. Ben senin adına kavga edemem.

Hiç ses çıkarmadım. Nettie'yi düşündüm. Öldü o. Kafa tuttu, dövüştü, kaçıp gitti. Neye yaradı peki? Ben kafa tutmam, dövüşmem. Dur dediler mi dururum, otur dediler mi otururum. Ama canımdan olmam hiç değilse.

Sevgili Tanrım,

Babasına, Celie'yi neden dövüyorsun diye sordu Harpo. O da karım olduğu için dedi. Ayrıca da, inatçı olduğu için. Zaten kadın milleti bir tek şeye yarar... Gerisini getirmedi. Gazetesini açıp oturdu. Ha babam, ha bu.

Harpo neden inatçısın diye soruyor. Neden babamın karısısın diye sormuyor. Onu kimse sormuyor.

Herhalde doğarken inatçı doğmuşum dedim.

Çocuklarını dövdüğü gibi dövüyor beni. Ama çocuklarını dövdüğü yok pek. Kafası kızdı mı, hadi Celie, git bel kayışımı getir, diyor. Çocuklar dışarıda toplanıp duvardaki çatlaklardan içeriye gözlüyorlar. Utanmasam ağlayacağım. Tah-ta yerine koyuyorum kendimi. Celie, sen sağlam bir ağaçsın diyorum. O yüzden biliyorum ağaçların adamdan korktuklarını.

Harpo, ben birini seviyorum, dedi.

Neee?

Bir kızı seviyorum, diyor.

Öyle mi?

Evet, öyle. Evleneceğiz.

Evlenecek misiniz? Evlenecek yaşta değilsin ki.

On yedi yaşındayım, diyor. O da on beşinde. Tam çağı.

Soruyorum. Annesi ne diyor bu işe?

Annesiyle konuşmadım.

Babası ne diyor peki?

Babasına da danışmadım.

Kız ne diyor öyleyse?

Kızla konuştuğum yok ki. Başını önüne eğiyor. Çirkin oğlan değil aslında. Uzun boylu, sıska, anası gibi kara. Kara böcek gibi gözleri var.

Birbirinizi nerede gördünüz diye soruyorum. Ben onu kilisede gördüm diyor. O da beni yolda görüyor.

Hoşlanıyor mu senden?

Bilmem diyor. Göz kırptım, bakmaya korkuyormuş gibi yaptı.

Bunlar olurken babası ne yapıyordu peki?

Dua ediyordu, diyor.

Ulu Tanrım,

Shug Avery kasabaya geliyor! Çalgıcılarını da yanında getirecekmiş. Coalman yolunda, Lucky Star denen yerde şarkı söyleyecekmiş. Bizimki de dinlemeye gidecek tabii. Giyindi kuşandı, aynanın karşısına geçip kendini şööyle bir süzdü. Sonra yeni baştan soyunup giyindi. Saçına biryantin sü-rüp yapıştırdı, ardından sabunla yıkayarak yeniden kabarttı. Pabuçlarına tükürüp tükürüp bezle parlatıyor habire.

Şunu yıka, diyor. Şunu ütüle. Bilmem neyim nerede? Arayıver şunu. Çorabında delik bulsa inliyor.

Oradan oraya koşarak onu bunu yıkıyorum, onarıyorum, ütölüyorum. Mendil çorap çıkarıyorum. Sonunda, ne oluyor diye soruyorum.

Ne demek istiyorsun? Kızmış sanki. Köylülükten kurtulalım dedik biraz. Senin yerinde başka kadın olsa sevinir.

Ben de sevindim, diyorum.

Nasıl yani?

Pek yakışıklı oldun. Hangi kadın olsa seninle övünür.

Öyle mi dersin gerçekten? Öyle mi düşünüyorsun?

Ne düşündüğümü soruyor! Benim ne düşündüğümü soruyor! Öyle şaşırmışım ki, ben evet deyinceye kadar o sundurmaya çıkmış bile. Dışarısı daha aydınlık ya, orada kazıyacak sakalını.

Cebimde ilanla dolaştım bütün gün. Kâğıt cebimi yakıyor sanki. Rengi bembé. Yollardaki ağaçlar, dükkânların duvarları hep o ilanla kaplı. Bizimkinin sandığında da elli atmış tane var.

Shug Avery piyano denen çalgının yanında duruyor. Eli belinde. Başında tüylü bir şapka. Sanırsın kızılderili. Ağzı açık. Bütün dişleri görünüyor. Yüzüne bakan bu kadının hiç derdi yok der. Gelin, görün, dinleyin, yazıyor ilanda. Kraliçe Arı kasabaya döndü diyor.

Tanrım, ben de gidebilsem. İçki içip kâğıt oynamaya, dansedip şarkı dinlemeye değil. Onlar umurumda değil. Shug Avery'yi bir görsem, bir kerecik görebilsem bana yeter.

Ey Tanrım,

Bizimki cumartesi gecesi eve gelmedi. Pazar günü de gelmedi. Pazartesi akşamına kadar gelmedi. Shug Avery

bütün hafta sonu kasabada kalmış. Sonunda sallana sallana eve girdi. Girip kendini yatağa attı. Yorgun. Üzgün. Tükenmiş. Ağlıyor. Akşamüstü yattı, sabaha kadar kalkmadı.

O kalktığında ben tarlaya inmiştim çoktan. Pamuk çapasındayız. Üç saattir çapa sallıyordum, tarlaya geldi. Konaşmadık.

Sormak istediğim bir sürü şey vardı halbuki. Shug Avery ne giymişti? Yine eski Shug mıydı? Bendeki resmine benziyor mu hâlâ? Dudağının boyası ne renk? Saçı nasıl? Kendi saçı mı, takma saç mı? Şişman mı, zayıf mı? Sesi güzel mi? Ağzını açınca ortalığı çınlatıyor mu? Yorgun mu yoksa? Yoksa hasta mı? O sağda solda gezerek şarkıcılık yaparken çocukları ne yapar? Çocuklarını özler mi? Sorular kafamın içinde birbirine dolanıp duruyor. Her biri bir yılan sanki. Tanrı bana güç versin diye dua ederek yanaklarımın içini ısırđım hep.

Bizimki bir çapa alıp işe koyuldu. Gel gör ki üç kere salladıktan sonra durdu. Çapayı attı, yüz geri edip eve döndü. Kendine bir bardak soğuk su doldurdu, piposunu aldı, çıkıp sundurmada oturdu. Gözlerini bir yere dikmiş öylece bakıyor. Hastalandı sandım, ben de peşinden gittim. Sen tarlaya dön, dedi o zaman. Beni bekleme.

Sevgili Tanrım,

İş babasına karşı çıkmaya gelince Harpo'nun da benden kalır yanı yok. Babası her sabah çıkıp sundurmada oturuyor. Gözlerini bir yere dikeyor, hiçbir şeye bakmadan öylece oturuyor. Parmaklığa kelebek falan konacak olursa ona bakıyor biraz. Gün boyunca biraz su içiyor. Akşamları da biraz şarap. Ama çokluk, öylece oturuyor kımıldamadan.

Harpo, tarlaları hep biz sürüyoruz diye sızlanıyor.

Süreceksiniz, diyor babası. Sürmek zorundasınız.

Harpo'nun boyu posu babasından geri kalmaz. Bedeni güçlü ama yüreksiz. Korkuyor babasından.

Biz ikimiz bütün gün tarladayız. Pamuk çapalıyoruz, toprağı sürüyoruz. Benim rengim kavrulmuş kahve tanesinden farksız. Harpo'nun rengi baca karasından da kara. Üzgün üzgün bakıyor. Düşünceli. Suratı kadın suratına benzemeye başladı.

Sen neden hiç çalışmıyorsun, diye soruyor babasına.

Benim çalışmama gerek yok, diyor o. Siz varsınız ya. Siz çalışın. Hırlıyor oğlana. Harpo'nun kalbi kırıldı galiba.

Dahası, oğlan hâlâ sevdalı.

Yüce Tanrım,

Harpo'nun sevdiği kızın babası, sen bana damat olacak adam değilsin demiş Harpo'ya. Oğlan epeydir kızın kapısını aşındırıyor. Konuk odasında oturuyorlarmış. Gel gör ki kızın babası da odadan ayrılmazmış. Kızla oğlan sıkıntıdan ne yapacaklarını bilemezlermiş. Derken adam çıkıp sundurmada oturmuş ama odanın kapısını da açık tutarmış. Saat dokuzu bulunca da çocuğun kasketini eline verirmiş.

Harpo, ben neden ona damat olamazmışım diye sordu. Babasına soruyor. Kusurum neymiş? Anandan ötürü dedi babası.

Anamın kusuru neymiş?

Vuruldu ya.

Harpo karabasanlar görüyor geceleri. Anası eve kestirmeden dönmek için çayırda koşarmış. Dostu dedikleri adam

da peşinde. Bir yerde yakalamış kadını. Harpo anasının yanında. Anası oğlunun elini tutup koşarmış. Koş ha koş, koş ha koş. Kadının omuzunu tutarmış adam. Benim oldun artık, beni bırakıp gidemezsin, dermiş. Giderim, benim yerim çocuklarımla yanı. Orosu, dermiş adam. Senin gibilerinin bu dünyada yeri yoktur. Çekip karnının ortasından vurmuş. Kadın yıkılmış yere. Adam kaçarmış. Harpo anasının yanına çöker, başını kucağına koyarmış.

O zaman başlıyor anne, anne, diye bağırmaya. Beni uyandırıyor. Öbür çocuklar da uyanıyorlar. Başlıyorlar ağlamaya. Sanırsın anaları daha dün ölmüş. Harpo zangır zangır titreyerek uyanıyor.

Lambayı yakıp yanına gidiyorum. Sırtını okşuyorum.

Biri çekip vurduysa onun suçu ne, diye bağırıyor. Onun suçu yok!

Yok, diyorum. Onun suçu yok.

Herkes sen bu adamın çocuklarına çok iyi bakıyorsun, çok iyi davranıyorsun diyor. Onlara iyi bakıyorum ama yüreğimde hiçbirine yer yok. Harpo'nun sırtını okşarken... Köpek okşasam ondan iyi. Tahta parçası okşuyorum sanki. Ama o benim gibi canlı bir ağaç değil. Bir masa, ya da bir sandık. Ne yaparsam yapayım onlar da beni sevmiyorlar zaten.

Söz dinlemiyorlar. Harpo'nun dışında, hiç biri işe el sürmüyor. Bub sabahlara kadar geziyor. Babası yanında heriflerle gezip içki içiyor. Kızların gözü hep yolda. Babaları piposunu tütürüyor pof pof.

Harpo gönül işlerini hep bana anlatıyor artık. Gece gündüz Sofia Butler'i düşünüyor.

Güzel kız, diyor. Pırıl pırıl.

Kafası mı pırıl pırıl?

Yok be! Derisi! Bol sütlü kahvenin renginde. Ama kafası da çalışıyor. Babasından habersiz buluşabilmemizin yolunu buluyor bazan.

Bunu duyunca arkasından ne geleceğini biliyorum. Sofia'nın karnı büyüyor.

Kafası çalışıyorsa nasıl oluyor da karnını şişiriyor, diye soruyorum.

Harpo omuz silkiyor. O evden başka türlü kurtulacağı yok diyor. Babası evlenmemize izin vermiyor. Ben onların evlerinden içeri adım atmaya bile layık değilmişim. Ama kızın karnı büyüyünce ister istemez alacaklar içeri. Layık olсам da, olmasam da. Sofia'yla bir çatı altında oturacağız artık.

Nerede oturacaksınız? Hangi çatının altında?

Onların evleri büyük, diyor. Evlendikten sonra ben de aileden biri olacağım.

Hıh, dedim. Babası kızın karnı şişmeden önce de hoşlanmıyordu senden. Kızının karnını şişirdin diye bağına basacağını sanıyorsan şaşarım aklına.

Sıkın sıkın bakıyor Harpo.

Git babanla konuş, diyorum. Ne olsa babandır. Bir akıl verir belki, bir çare düşünür.

Düşünmez oysa. Bilmez miyim!

Harpo kızı babasıyla tanışmaya getirdi. Bir görelim demiş bizimki. Yoldan yukarı gelişlerini gözledim. El ele tutuşmuşlar, asker gibi geliyorlar. Savaşa gidiyorlar sanırsın. Gelip sundurmaya çıktılar. Kalktım, iskemle çıkardım. Sofia oturur oturmaz mendiliyle yellenmeye başladı. Hava çok sıcak, dedi. Bizimki hiç karşılık vermedi. Kızı süzüyor boynuna. Sofia'nın karnı elbisesini patlatacak neredeyse. Yedi, sekiz aylık olmuştur. Harpo kendi o kadar kara ki, sevgilisini

beyaz görecekmış neredeyse. Sofia sütlü kahve olmasına sütlü kahve ya, sütü kıt bir kahve. Ama derisi cilalı mobilya gibi pırıl pırıl gerçekten. Saçı gür, kıvrır kıvrır. Örüp örüp tepesine toplamış. Boyu Harpo kadar yoksa da eni onunkinden fazla. Taş gibi kız. Anası domuz etiyle beslemiş sanki.

Nasılsınız, Bay diye sordu.

Bizimki soruya karşılık vereceğine ne dese iyi. Korkarım başını belaya sokmuşsun kızım.

Hayır efendim, dedi kız. Başım belada değil. Gebeyim yalnız.

Babası kim, peki?

Sofia şaşkın şaşkın baktı. Kim olacak, Harpo.

Nereden belli? Kim biliyor öyle olduğunu?

O biliyor. Sofia dedi bunu.

Şimdiki kızlar beş para etmez, dedi bizimki. Her önlerine gelene bacaklarını açıyorlar.

Harpo babasına bir bakış baktı. Sanırsın ilk kez görüyor adamı. Bakmasına baktı ya, hiç ağzını açmadı.

Bizimki, sen gebe kaldın diye oğlumla evlenmenize izin vereceğimi sanma, diye başladı. Gençtir o. Üstelik kafasızdır. Senin gibi güzel bir kızın her dediğine kanar.

Harpo hâlâ ağzını açmıyor.

Sofia'nın yüzü kızardı. Alnının derisi gerilir gibi oldu sanki. Kulakları da dikildi.

Güldü yine de. Başı önünde, ellerini dizlerinin arasına sarkıtıp oturan Harpo'ya baktı.

Harpo'yla evlenip de ne yapacağım, dedi sonunda. O sizin kanadınızın altında yaşıyor hâlâ. Üstünü başını siz yapıyorsunuz, boğazını siz besliyorsunuz.

Ne yapacaksın peki? Baban seni evden atmış. Sokaklarda mı yaşayacaksın? Herhalde öyle olacak.

Sokakta yaşamıyorum, dedi Sofia. Ablamla eniştemin yanında oturuyorum. Ömrün oldukça bizimle kalabilirsin diyor-

lar. Ayağa kalktı birden. İri yarı, aslan gibi kız. Eh, dedi, tanıştığımıza sevindim. Ben artık eve gideyim.

Onunla gideceğim diye Harpo da kalktı ayağa. Sen kal, Harpo, dedi Sofia. Kölelikten kurtulduğun zaman gelirsin. Çocuğunla ben bekliyor olacağız.

Harpo gitsin mi, kalsın mı bilemedi. Sonunda iskemlesine oturdu. Kızın yüzüne bir göz attım. Yüzünden bir gölge geçti sanki. Derken, Bayan, dedi bana, çok zor olmayacaksa gitmeden önce bir bardak su rica edebilir miyim?

Kovayı az önce doldurup getirmiştım. Oracıkta duruyordu. Dolaptan temiz bir bardak alıp su verdim. Bir yudumda içti. Sonra da karnını sıvazladı, asker gibi yürüyüp gitti. Bu kez ordunun gerisinde kalmıştı da onlara yetişmeye çalışıyordu sanki.

Harpo hiç yerinden kalkmadı. Baba oğul orada oturdular, oturdular, oturdular. Ağızlarını hiç açmadılar. Hiç kılmıdamadılar. Sonunda ben karnımı doyurup yattım. Sabah kalktığımda, bunlar hâlâ dışarıda oturuyorlar dedim ama, baktım Harpo arka bahçedeki ayakyoluna gitmiş. Babası da sakalını kazıyor.

Sevgili Tanrım,

Şu Harpo'nun yaptığına bak hele. Sen git, Sofia'yla bebeği al, eve getir. Sofia'nın ablasının evinde evlenmişler. Sofia'nın eniştesi sağdıç olmuş. Bir kızkardeşi de Sofia'nın nikâhında bulunayım diye evinden gizlice kaçıp oraya gitmiş. Bir başkası da nikâh yapılırken bebeği tutmaya gelmiş. Papaz nikâh kıymaya başlarken bebek de ağlamaya başlamış. Anası da her işi bırakıp ona meme vermeye koşmuş. Nikâhı kıyılırken oğlanı emzirirmiş bir yandan.

Karımla çocuğumu oturtacağım diye dere boyundaki barakayı enikonu adam etti Harpo. Babaları ambar diye yapmışmış orasını. Sağlam yapı. Ne deliği var, ne göçüğü. Büyükle değil ama kuş yuvası gibi. Bir yatak attılar içeri, birkaç iskemle, bir dolap, bir ayna, tamam. Ben de un çuvallarından iki perde diktim. Kuzine hem evi ısıtır, hem yemeği pişirir. Babası Harpo'yu haftalıkla çalıştırıyor şimdi. Eski-den dalgacıydı diyor. Eli para görürse belki hevese gelir diyor.

Birkaç ay önceydi, ben grev yapıyorum, dedi Harpo. Anlamadım. Sordum. Nasıl yani?

Çalışmayacağım.

Çalışmadı. Tarlaya gelir, iki koçan mısır kırar, ikiyüzünü kargalarla böcekler yesin diye bırakır. Bu yıl elimiz hiç para görmedi desem yeridir.

Ama Sofia geldiğinden beri durmak bilmiyor. Çapa yapıyor, çift sürüyor, odun yarıyor. İşlik öttürüp şarkı söylüyor.

Sofia, eski Sofia'nın yarısı kadar kaldı. Yine de aslan gibi kız ya. Kolları taş gibi. Bacakları da öyle. O bebeği havada bir savuruşu var, sanırsın tüy sallıyor. Sağlam taze, sağlam. Taşı sıkısa suyunu çıkarır.

Geçende, bizim evden bir makara iplik alacaktı. Ben girip çıkıncaya kadar şu bebeği tutuver dedi Harpo'ya. Harpo oğlunu kucağına aldı, yanağını öptü, çenesini gıdıkladı. Sonra da sundurmada oturan babasına bakıp sırttı.

Bizimki yine pof pof duman tütürdükten sonra, anlaşıl-dı dedi. Bu kız seni adam etmeyi başaracak sonunda.

Ulu Tanrım,

Harpo öğrenmek istiyormuş. Sofia'ya söz dinletmek için ne yapması gerektiğini babasına soruyor. Bizimkiyle sun-

durmada oturmuş konuşuyorlar. Şöyle yap diyorum, tam tersini yapıyor diye yakınıyor babasına. Söz dinletemiyorum bir türlü. Bir de karşılık vermesi var ki!

Bana kalırsa, bunu söylerken birazcık övünüyor gibi ama neyse.

Bizimki bir şey demiyor. Piposunu tütürüyor habire.

Zırt pırt ablana gidemezsin diyorum. Artık benimle evlisin diyorum. Senin yerin burası, çocuklarının yanı. Çocukları da yanımda götürüyorum deyip çıkıyor. İstersen sen de gel, diyor bir de. Geçiyor aynanın karşısına, bir yandan kendi süsleniyor, bir yandan çocukları süslüyor.

Bizimki soruyor. Dövdün mü hiç? Dayağı denedin mi?

Harpo önüne bakıyor. Yok, diyor, dövmedim. Zor duyuluyor sesi. Utanıyor sanki.

Dövmezsen söz dinlemesini bekleyemezsin elbette. Kadın dediğin çocuk gibidir. Evde kimin sözünün geçtiğini bilmesi gerekir. Onu öğretmenin en iyi yolu da arada bir dövmehtir.

Piposunu tütürüyor yine.

Zaten Sofia'nın burnu çok büyük, diyor. Burnunun sürtülmesi gerek biraz.

Ben Sofia'yı severim. Bana hiç benzemiyor. Harpo'yla bizimki içeri girdiklerinde konuşmaya başlamışsa sözünü bile kesmez. Şu ya da bu nerede diye sorarlar, bilmem der. Lafını bitirmeye bakar.

Harpo, karıma söz dinletmek için ne yapmam gerek diye sorduğunda düşündüm. Sofia'yayla evlendiğinden beri hep keyiflisin demedim. Aradan üç yıl geçti sen hâlâ ıslık öttürüyorsun, şarkı söylüyorsun demedim. Babası seslendiğinde ben yerimde zıplayınca Sofia bana şaşkın şaşkın bakar. Onu düşündüm. Hem şaşkın şaşkın bakar, hem de acırmış gibi.

Karını döv, dedim.

Bir daha gördüğümde baktım suratı surat olmaktan çıkmış. Bir dudağı patlamış. Bir gözü yumru gibi. Yürüyüşünü gören, bacakları tahtadan yapılmış sanır. Eli de çenesinde. Dişi ağrıyor sanki.

Sana ne oldu, Harpo, diye sordum.

Sorma, dedi. Katır var ya katır. Ne inat hayvandır bilirsin. Geçen gün tarlada damarı tuttu yine. Eve getirinceye kadar iler tutar yanım kalmadı. Eve girerken gözümü de kapıya çarptım. Gözüm şişti, çenem yarıldı. Derken, dün gece fırtına çıkınca camı kapatmaya gittim, pencere elime indi olduğu gibi.

Eh, dedim, kaza geliyorum demez. Bunca dert arasında Sofia'yı yola getirmekle uğraşamamışsındır herhalde.

Olmadı, dedi.

Olmamış ama öldüracaktı.

Ulu Tanrım,

Tam, çocuklar ben geldim, diye sesleneceğim, bir şangırtıdır koptu. Baktım ses evden geliyor, hemen o yana koştum. Küçükler dere boyunda çamurdan köfte yapmaya girişmişler, başlarını bile kaldırmadılar.

Usulca aralayıverdim kapıyı. İçerideki hırlı mıdır, hırsız mıdır, cin midir şeytan mıdır bilinmez ne olsa. Cin de değilmiş, şeytan da. Sofia'yla Harpo. Erkek gibi yumruk yumruğa dövüşüyorlar. Evde ne var ne yoksa altüst olmuş. Kaç tane tabak bardak varsa sanki hepsi kırılmış. Ayna çarpılmış, perdeler yırtılmış. Geldiğimi hiç farketmediler. Dövüşüyorlar ya! Harpo kıza bir tokat atmaya kalkıştı. Ne işine be çocuk! Sofia eline bir odun almasıyla oğlanın tepesine in-

dirdi. Derken karısının midesine bir yumruk indirdi, kız iki büklüm oldu. Ama kalkarken ellerini kenetleyip Harpo'nun apı  arasına sallayıverdi. Harpo yere yıkıldı. Karısının eteğini yakalayıp cart diye yırttı. Sofia i   gömleğiyle kaldı ortada. G  z  n   bile kırpmadı. Oğlan kızın çenesine bir yumruk patlatmaya çalıştı, Sofia bir ittirince onu sırtüstü de-virdi. G    m diye kuzineye çarptı   ocuk.

Bunlar bu işe ne zaman başlamışlar merak ettim. Bilinmez. Ne zaman bitirecekleri de bilinmez. Usulca kaçtım. Dere boyunda oynayan çocuklara el sallayıp eve döndüm.

Cumartesi sabahı erkenden araba gıcirtısı duyduk. Harpo, Sofia, iki de bebek, Sofia'nın ablasında haftasonu geçir-meye gidiyorlar.

Yüce Tanrım,

Bir aydan beri gözüme uyku girmiyor. Bari geceleri hiç yatmasam dedim ama bizimki homurdanmaya başladı. Gaz-yaf  nın kaç para olduğundan haberim var mıymış? Şimdi yatmadan önce sıcak sularla yıkanıyorum, bir bardak sıcak süt içiyorum, ay ışığı içeri girmesin diye perdeleri sıkıca örtüp, yastı  ıma birazcık uyku tılsımı sa  ıyorum. Bazen iki üç saat uyuduğum oluyor. Gel gör ki, tam sabaha kadar b  y-le gider diye umutlanırken, gözlerim faltaşı gibi a  ılıyor.

  nce kalkıp süt içmeyi denedim. Ardından koyun say-maya ba  ladım. Şimdi oturup   ncil okuyorum.

Boyuna düşünüyorum. Neden böyle oldum?

Cılız bir ses, su  lusun da ondan, dedi. Birine kötülük et-tin. Birinin ruhunu gocundurdun. Belki.

Bir gece geç saatte kafama dank etti. Sofia. Sofia'nın ruhunu gocundurdum.

Kulağına gitmesin diye dua etmişim ama gitmiş.

Harpo söylemiş.

Duyar duymaz çıkıp geldi. Omuzunda bir torba, gözünün altında mosmor bir çürük.

Ben de senden yardım ummuştum, dedi.

Yardım etmedim mi?

Torbayı açtı. Al perdelerini geriye. Bu da verdiğin makara ipliği. Şu bir dolar da perdelerin kirası.

Hepsini önüne ittim. Onlar senin, dedim. Sana yardım edebildiğime sevinmişim. Elimden gelen başka bir şey varsa söyle, onu da yaparım.

Karını döv, demişsin Harpo'ya.

Demedim.

Yalan söyleme, dedi.

Öyle, laf olsun diye söylemişim.

Laf olsun diye söyledinse hiç söylemeyecektin. Neden yaptın?

Karşımda durmuş gözümün içine bakıyor. Yorgun görünüyor. Avurtları da hava dolu sanki.

Kafasızlığımdan yaptım dedim. Seni kıskandığım için yaptım. Benim yapamadığımı sen yapabildiğin için.

Neymiş senin yapamadığın?

Kafa tutamıyorum. Dövüşemiyorum.

Öylece durdu. Durdu, durdu. Avurtlarındaki hava boşalmıştı. Demin kızgındı, şimdi üzgün.

Ben ömrüm boyunca hep dövüştüm, dedi. Babamla dövüşmek zorunda kaldım. Ağbilerimle dövüşmek zorunda kaldım. Amcalarımla, amca oğullarıyla. Erkeği bol olan ailelerde hep kendini korumak zorundadır kız çocuğu. Gelgelelim kendi evimde de dövüşmek zorunda kalacağım hiç aklıma gelmemişti. Soluğunu salıverdi. Harpo'yu seviyorum, dedi. Ne kadar sevdiğimi Tanrı biliyor. Ama dayağını yiyeceğime canını alırım daha iyi. Oğlanı öbür dünyaya gönder-

mek istiyorsan o günkü gibi akıl vermeye bak. Elini beline dayadı. Ben, dedi, okla, yayla av avladım yıllarca.

Onu görünce bedenime yayılan titreme geçti. Öyle utanmıştım ki, ben de Tanrının dayağını yedim, dedim. Pek kötü dvmedi ama dövdü.

Tanrı çirkinlikten hoşlanmaz, dedi.

Güzelliğe de bayılmaz pek.

Oradan başka lafa geçtik, laf lafı açtı.

Sonunda sordum. Sen bana acıyorsun, değil mi?

Biraz düşündü. Evet, acıyorum, dedi yavaşça.

Neden diye sordum. Biliyordum ama yine de sordum.

Doğrusunu istersen bana annemi hatırlatıyorsun, dedi. O hep babamın yumruğunun altında yaşamıştır. Ne yumruğu, ayağının altında! Babam ne derse o olur. Annem ağzını açamaz. Kendini savunamaz. Arada bir çocuklarının iyi-liği için biraz diklenecek olur ama sonunda acısı ondan çıkar. Annem bizden yana çıktıkça babam ona daha çok eziyet eder. Onca ocuk yaptığına göre inanması zor ama, babam çocuklardan da nefret ediyor, çocukların çıktığı yerden de.

Sofia'nın soyunu sopunu hiç tanımamıştım. Ona baktıkça, bu ailede kimsenin kimseden korkusu yoktur, diye dşnrdn hep.

Ka ocuk yaptı, diye sordum.

On iki, dedi.

h, dedim. Benim babam da anamdan altı ocuk yapmıştı. Şimdiki karısından da dört çocuğu olmuş. Benden de iki çocuğu oldu demedim.

Kaı kız, diye sordu.

Beşi. Sizde?

Altı kız, altı oğlan. Kızların hepsi benim gibi iri yarıdırlar. Oğlanlar da öyledirler ama biz kızlar birbirimize destek oluruz. Oğlanların ikisi de bize arka çıkarlar. Bazen. Bir dövüşmeye başladık mı, eh, görülecek şeydir hani.

Ben ömrümde hiçbir canlıya el kaldırmadım, dedim. Ananın evindeyken arada bir küçüklerin kışlarına birer şaplak indirirdim ama canlarını yakacak kadar değil. Korksunlar da sözümü dinlesinler diye.

Kızdığın zaman ne yaparsın peki?

Düşündüm. En son ne zaman kızmıştım ki? Hatırlamadım. Sırtıma habire iş yüklediği için anama kızardım, dedim. Derken hasta olduğunu anladım. Çok hastaydı. Ondan sonra hiç kızamadım. Babama da kızamazdım. Babamdı ne olsa. İncilde ne diyor? Ananızla babanızı sevecek ve sayacaksınız diyor. Ne yaparlarsa yapsınlar. Derken, kızınca midem bulanmaya başladı. Öfkem tepeme sıçrarken midem bulanır olmaya başladı. Ha kustum ha kusacağım. O çok kötü bir duygu. Sonunda hiçbir şey duymaz oldum. Yüreğim taşa döndü.

Sofia'nın alını kırıştı. Hiçbir şey duymuyor musun artık?

Eh, dedim, kimi zaman bizimki çok canımı yakıyor. O zaman oturup Yaradanımla konuşmak zorunda kalıyorum. Ama o da kocam ne olsa. Omuz silkip geçiyorum. Zaten bu dünya yalan dünya. Cennete gidince bütün dertlerden kurtulacağız.

Ben senin yerinde olsam önce herifin kafasını patlatırım, diyor. Cenneti ancak ondan sonra düşünürüm.

Ben öyle her lafa gülmem ama bu pek hoşuma gitti. Güldüm. O da güldü. Öyle güldük ki basamaklardan aşağı yuvarlanacaktık neredeyse.

Gel şu yırtık perdeleri kesip yamalık yapalım, dedi. Daha iyisi, bütün yamalıklarımızı bir araya getirip birbirine ekleyelim. Yorgan yüzü dikelim. Hemen koşup yorgan örneklerini çizdiğim defteri getirdim.

Şimdi yeni doğmuş bebekler gibi uyuyorum.

Ey Tanrım,

Shug Avery hastalanmış. Kasabadakilerin hiçbiri de Kraliçe Ari'yı evine almak istemiyormuş. Anası, ben sana söylemişim dermiş. Babası, seni orospu dermiş. Kilisedeki kadınlardan biri söyledi, ölüyormuş. İnce hastalıklımıymış, pis bir kadın hastalığıımıymış ne. Ne? diye sormak istedim ama sormadım. Kilisedeki kadınlar kimi zaman güler yüz gösterirler bana. Kimi zaman da göstermezler. Bizimkinin çocuklarıyla nasıl boğuştuğumu görürler. Onları kiliseye sokmak için nasıl uğraştığımı, saktuktan sonra sessizce oturmalarını sağlamak için nasıl çırpındığımı. Kimileri iki gebeliğimde de kiliseye gelen kadınlar. Kimileri ben görmüyorum sanarak gözlerini dikip bakıyorlar. Meraktan çatlayacaklar.

Başımı dik tutuyorum. Elimden geldiğince. Papazımıza hizmet ediyorum. Yerleri süpürüp, camları siliyorum. Şarabını ben yapıyorum. Mihrap örtüsünü tertemiz yıkıyorum. Kışın sobasına odun taşıyorum. Celie kardeşimiz, diyor bana. Celie kardeşimiz dini bütün bir kadındır, diyor. Sonra da bana sırtını dönüp öbür kadınlarla, onların erkekleriyle konuşuyor. Ben de sağa sola koşturup şunu bunu yapıyorum. Bizimki kapının hemen yanında oturarak bir o yana bir bu yana bakar. Kadınlar da fırsat buldukça ona bakıp gülerler. Bana hiç bakmaz bizimki. Orada mıyım, değil miyim farketmez.

Düşene vurulmaz demişler ama, papazımız bile Shug Avery'yi diline doladı geçende. Vaazda onu konuştu hep. Gerçi adını vermedi ama vermesine de gerek yoktu. Kimden söz ettiğini bilmeyen mi var? Kısa etekle gezen şırfıntılar dedi. Sigara içerler, içki içerler, namuslu kadınların kocalarını

ayartırlar. Para kazanmak için uygunsuz yerlerde şarkı söylerler. Utanmaz arlanmazlar. Şıllıklar. Sokak süprüntüleri.

Sokak süprüntüsü dediğini duyunca bizimkine bir göz attım. Sokak süprüntüsü ha? Birinin de Shug'dan yana çıkması gerekir diye düşündüm. Gel gör ki, o da taş gibi oturuyor. Bir sağ bacağını solunun üstüne atıyor, bir sol bacağını sağının üstüne. Pencereden dışarı bakıyor. Kadınlar da ona bakıp gülümsüyorlar yine. Papaz, Shug Avery'ye ilenirken amin diyorlar.

Ama bir de eve döndük ki, bizimki pabuçlarını bile çıkarmadı ayağından. Harpo'ya seslendi. Harpo koşa koşa geldi.

Atları arabaya koş, dedi babası.

Harpo sordu. Nereye gidiyoruz?

Atları arabaya koş dedim.

Harpo atları koştu. Ahırın orada durup üç beş dakika konuştular. Sonra bizimki arabaya binip gitti.

Yerinde yurdunda hiçbir iş yapmamasının bir yararı varsa, gittiği zaman eksikliğini farketmiyoruz hiç.

Aradan beş gün geçti, baktım araba yoldan yukarı geliyor. Üstüne tente gibi bir şey yapmış. Yüreğim pıtır pıtır etti. İlk iş üstümü değiştirmeye koştum.

Nedir ki geç kalmışım. Ben kafamla bir kolumu eski entariden çıkardım çıkarmadım, araba avluya girdi. Yeni entari giysem ne olacak zaten. Taraz taraz olan saçlarımla toza bulanmış başörtüyü, ayağımdaki eski pabuçlarla üstümden yayılan ter kokusunu örtecek değil ya.

Öyle şaşırmışım ki ne yapacağımı bilemedim. Öylece durdum odanın ortasında. Kafamın içi allak bullak. Kimin aklına gelirdi diyorum, başka bir şey düşünemiyorum.

Celie! Bizimkinin sesi. Harpo!

Kafamla tek kolumu yeniden eski entarinin içine soktum. Yüzümdeki terle tozu şöylece siliverdim. Kapıya çıkıp buyur, dedim. Arabanın geldiğini gördüğümde odayı süpürü-

yordum. Çıkarken ayağım süpürgeye takıldı, bir güzel tökezledim.

Harpo'yla Sofia da avluya çıkmışlar bu arada. Arabanın içine bakıyorlar. Suratları asık.

Harpo soruyor. Kim bu kadın?

Aslında ananız olması gereken kadın, diyor babası.

Shug Avery mi? Bana bakıyor Harpo.

Bizimki, yardım et de eve sokalım diyor. Bana söylüyor.

Bir ayağının arabadan dışarı uzandığını görünce yüreğim ağzıma geldi.

Yattığı yerden kalkmış. Harpo'yla babasının arasından inmeye çalışıyor. Bir de süslü ki. Sırtında kırmızı yünlü entari, boynunda dizi dizi kara boncuk. Başında pırıl pırıl siyah şapka. Şapkanın tüyleri aşağı sarkmış, bir yanağını örtüyor. Şahin tüyüne, aladoğan tüyüne benziyor. Elinde yılan derisi çanta. Pabuçlarıyla bir örnek.

Öyle süslü ki, evin çevresindeki ağaçlar bile daha iyi görebilmek için yekiniip durdukları yerde dikiliverdiler sanki. Ben de iki erkeğin arasında dururken olduğu yerde sallandığını gördüm. Ayak dediğin nedir, üstüne nasıl basılır bilmiyor sanırsın.

Yanına gidince, suratına bir parmak kalınlığında pudra sürdüğünü de gördüm. Sarı pudra. Kırmızı allık. Haline barksan bu dünyada kalıcı değil ama öbür dünyaya giderken de süsüyle gidecek sanki. Gitmeyecek oysa.

İçeri gel, diye seslenmek istiyorum. Bağırarak istiyorum. Gel içeri. Tanrının yardımıyla, Celie seni adam eder. İyileşirsin yine. Ama bir şey söylemiyorum. Ev benim evim değil ki. Kimse de bana, şunu şunu söyle demedi.

Bir iki basamak çıkıyorlar. Bizimki başını kaldırıp bana bakıyor. Bu Shug Avery, eski bir aile dostu, diyor. Boş odayı hazırla. Ardından Shug'a bakıyor. Bir koluyla ona sarıl-

miş, bir koluyla trabzana. Harpo öbür yanda. Harpo ağlamaklı. Sofia'yla çocuklar avluda durmuş bakıyorlar.

Birden seyirtemiyorum. Ayaklarımı kımıldatamıyorum çünkü. Shug Avery'nin gözlerini görmem gerek. Gözlerini gördükten sonra ayaklarım yapıştıkları yerden kurtulurlar belki.

Yaylan, diyor bizimki. Git hazırlık yap.

O zaman başını kaldırıp bakıyor Shug Avery.

Pudrayı silip temizlersen Harpo'nunki kadar kara bir yüz çıkacak altından. Burnu hem uzun, hem sivri. Ağzı büyük, dudakları etli. Dudakları kara erik gibi. Gözleri iri. Kocaman parlak gözler. Ateşli. Hasta ama hain. Hastalıktan ayakta duracak hali yok, yoluma çıkacak yılanın kafasını ezerim dercesine bakıyor yine de.

Tepeden tırnağa süzüyor beni. Sonra da keh keh gülüyor. Ama nasıl bir gülüş! Son soluğunu veriyor der insan. Ardından, gerçekten çok çirkinmişsin diyor. Duymuş da inanmamış sanki.

Sevgili Tanrım,

Shug Avery'nin kötü bir hastalığa tutulduğu falan yok. Hasta olmaya hasta, ama bildiğimiz hastalıklardan. Ashına bakarsan çok hasta. Anam ölürken bile bunun kadar kötülememişti. Gel gör ki bu, anamdan daha dişli. Hınzırın biri. Onun için de canı pek. Bunun canı çıkmaz.

Bizimki gece gündüz onun odasında. Ama elini tutmuyor. Elini tutturmuyor hınzır. Bırak şu kopasica elimi, dedi bir gün. Deli misin, nesen? Babasına kafa tutamayan çocuklara elimi tutturmam ben. Erkek adam isterim, senin gibi yüreksiz oğlan çocuklarıyla işim yok. Sonra da gözlerini de-

virerek keh keh güldü. O gülüşe gülüş demek de zor ya, bizimkini yatağın yanından kaçırmaya yetti. Köşede, lambanın ışığının ulaşmadığı bir yerde oturuyor şimdi. Shug geceleri uyandığında onu görmüyor bile. Orada oturuyor oysa. Karanlık köşesinde oturup piposunun sapını çiğnıyor. Pipo su boş. Shug daha ilk günden dayattı. Ben yattığım odada o pis piponun kokusunu duymak istemem. İşitiyor musun, Albert?

Düşündüm. Albert de kim? Sonra aklıma geldi. Bizimkinin ilk adı Albert'tı ya.

Artık pipo içmiyor bizimki. İçki de içmiyor. Kuş kadar yemek yiyor. O küçük odada oturuyor, kadının alıp verdiği her soluğu gözlüyor.

Buna ne olmuş, diye sordum bir gün.

Burada kalmasını istemiyorsan açıkça söyle, dedi. Bir şey değişecek değil gerçi. Ama yüreğinden geçen buysa... Gerisini getirmede.

İstiyorum, dedim çabucak, neden istemeyeyim. Senin akıldan bir kötülük geçiyor dercesine baktı suratıma.

Ben neden bu hale geldiğini sormuştum. Hepsi o kadar.

Ben de onun suratına baktım. Yüzü yorgun, üzgün. Çenesinin ne kadar güçsüz olduğunu farkettim ilk kez. İnsanın gücü çenesinden belli olur. Bununsa çenesi yok gibi. Üstü başı da pek pis. Soyunurken giyeceklerinden toz kalkıyor.

Kimse Shug'a el uzatmadı, diyor. Ve gözleri sulanıyor.

Ulu Tanrım,

Üç çocuk yapmışlar ama kadını yıkamaya çekiniyor. O ara hiç olmayacak şeyler düşünmeye başlarım diye çekiniyor belki de. Ya ben ne yapayım? Shug Avery'nin ince uzun,

kara gövdesini, neredeyse ağzına benzeyen, kara eriklere benzeyen memebaşlarını ilk gördüğümde erkek oldum sandım.

Ne bakıyorsun, diye sordu ters ters. Kedi yavrusu kadar gücü yok ama dili yılan gibi. Daha önce hiç çıplak kadın görmedin mi?

Görmedim efendim, dedim. Görmedim ya. Sofia'dan başkasını görmedim. O da topaç gibi kız. Kardeşim gibi görüyorum onu.

Öyleyse iyi bak, dedi. Gerçi şimdi bir deri bir kemik kaldım ama. Utanmadan elini beline dayayıp göz kırptı bir de. Ben orasını burasını yıkarken gözlerini devirerek tavanı seyretti.

Gövdesini sabunlarken dua ediyormuşum gibi geldi bana. Ellerim titriyordu. Soluğum daraldı.

Hiç çocuk doğurdun mu, diye sordu.

Evet efendim, dedim.

Kaç tane? Efendimi de kes. O kadar moruklamadım daha.

İki tane, dedim.

Şimdi neredeler peki?

Bilmiyorum.

Tuhaf tuhaf baktı.

Benim çocuklarım anneannelerinde, dedi. Çocuklara kucak açıyor. Ama beni evden kovuyor.

Sordum. Özlüyor musunuz onları?

Yok, dedi. Ben kimseyi özlemem.

Yüce Tanrım,

Kahvaltıda ne yersin, diye sordum Neler var, demez mi! Kızarmış jambon var, saçta pişmiş mısır ekmeği var, beyaz ekmek var sıcacık, yumurta var, taze sağılmış süt var,

kaymak var. Haa, birkaç çeşit reçel de var. Bir de kahve.

O kadar mı, dedi. Portakal suyu yok mu? Greyfurt, çilek falan yok mu? Ya çay? Sonra da güldü.

Adı batasınca kahvaltın senin olsun, dedi. Sen bana bir fincan kahve getir, bir de şuradaki sigara paketini ver.

Ses çıkarmadım. Kahvesini getirip sigarasını yaktım. Uzun, beyaz bir gecelik giyiyor. Geceliğin yeninden çıkan, sigarayı tutan ince, kemikli eli pek güzel görünüyor gözüm. Nasıl bir güzellik bilmem. Üstündeki incecik damarlardan ötürü belki. Belki de göze görünmeyen kalın damarlarından ötürü. Kendimi tutmasam, eline sarılıp parmaklarının tadına bakacağım.

Kahvaltımı getirip burada yiyebilir miyim, diye sordum.

Omuz silkti. Dergi karıştırıyor. Beyaz kadınların resimleri var dergide. Otomobillerin üstünde duruyorlar, boyunlarındaki uzun boncukları parmaklarına takıp çekiyorlar. Çeşmelerin havuzlarına atlıyorlar. Shug sayfaları çeviriyor habire. Sıkın görünüyor. Çalıştırmasını beceremediği bir oyuncağa oynamaya çalışan çocuklara benziyor.

Kahvesini içti, sigarasını tüttürdü. Kendi domuzlarımızdan yaptığım, kendi elimle işleyip pişirdiğim jambondan koskoca bir lokma ısırdım. O jambon kızarıırken kokusu bir kilometre uzaktan duyulur. Shug'ın küçük odası burcu burcu kokuyor şimdi.

Sıcak ekmeğin üstüne bolca tereyağ sürüp bir yana bıraktım. Bir parça ekmek daha kopardım, onu da jambonun yağına bandım. Yumurtalarımı saçta pişmiş mısır ekmeğinin üstüne kırdım.

Shug sigarasını tüttürüyor boyuna. Kahve fincanının içine bakıyor. Fincanın dibinde bir şey görüyor sanki.

Sonunda, Celie, dedi, bir bardak su istiyorum. Başucumdaki su akşamdan beri duruyor. Tazesini getirir misin?

Bardağı uzatıyor. .

Tepsimi yatağın yanındaki masaya bıraktım. Gidip pı-nardan az önce getirdiğim sudan doldurdum ona. Odaya dö-nünce tabağımı elime aldım yine. Tereyağlı ekmeğin ucunu fare kemirmiş sanki. Jambonu da sıçanlar çekip götürmüş.

Hiçbir şey olmamış gibi davrandı. Yorgunmuş, uyumak istiyormuş. Yattı uyudu.

Bizimki, nasıl ettin de iki lokma bir şey yedirmeyi başa-rdın, diye sordu.

O jambonun kokusunu duyup da tadına bakmadan dura-bilecek insan yoktur, dedim. Haa, ölmüş de gömülmüşse o zaman bilmem.

Güldü.

Gözlerinde bir çılgınlık var.

Korkuyordum, dedi. Çok korkuyordum. Sonra da ellerini yüzüne kapadı.

Sevgili Tanrım,

Shug bir iki saat oturabilecek kadar güçlendi. Oturduğu yerde saçını yıkadım bugün. Ömrümde onunki kadar sert, kısa ve kıvrıkcık saç görmedim. Sanırsın bulaşık teli. Ama ben her telini seviyorum. Tarağımda kalan telleri sakladım.

Oyuncak bebekle oynar gibi uğraşıyorum onunla. Ya da kendi kızımış gibi. Yahut öz annem. Saçını tarıyorum, fır-çalıyorum, kıvrıcığını düzeltmeye çalışıyorum. Önce, çabuk ol, çabuk ol, bitir şu işi diyordu. Sonra biraz yumuşayıp diz-lerime yaslandı. İyi geldi demeye başladı. Çocukken annem de böyle yapardı, dedi. Belki de annem değil ninemdi. Bir sigara daha yaktı. Sonra da bir şarkı mırıldanmaya başla-dı.

O şarkı da nereden çıktı, diye sordum. Aşağılık bir şey gibi geldi bana. Papazın, dinlemesi bile günah dediği havalara benziyor.

Shug mırıldanıp duruyor. Ben uydurdum dedi. Öyle, içimden geldi. Kaşıya kaşıya şarkı çıkardın kafamdan.

Ulu Tanrım,

Bu akşam bizimkinin babası çıkıp geldi. Kaynatam ufak tefek, buruş kırış bir adam. Kafası kabak. Gözünde altın gözlük var. Habire gırtlığını temizliyor. Söyleyeceği her sözü önceden ilan etmek zorunda sanki. Konuşacağı zaman önce kafayı yana eğiyor, ondan sonra konuşuyor.

Hiç kem küm etmeden başladı. Derdini ortaya döküverdi hemen.

Daha basamaklardan çıkarken, o karıyı bu eve sokmadan için rahat etmedi değil mi, dedi.

Bizimkinde hiç ses yok. Parmaklığın üstünden ağaçları gözlüyor. Taşı toprağı gözlüyor, Harpo'yla Sofia'nın evini gözlüyor.

Bir iskemle uzatıp, oturmaz mısınız, diye sordum. Size soğuk bir su vereyim dedim.

Pencereden Shug'ın sesi geliyor. Kafasından çıkan o şarkıyı mırıldanıyor yine. Mırıl mırıl ötüyor. Odasına girip camını kapattım.

Kaynatam, bu Shug Avery'nin nesine tutkunsun anlamıyorum, diyor. Derisi katran karası, saçı koyun pöstekisi. Bacakları da beyzbol sopası.

Bizimkinde yine ses yok. Kaynatamın bardağına tükürdüm. Birazcık.

Üstelik pis, diyor moruk. Duyduğuma göre pis bir kadın hastalığına yakalanmış.

Bardağın içindeki tükrüğü parmağımla karıştırdım. Dövmüş cam kırığı geldi aklıma. Cam kırığı nasıl dövülür acaba? Kızdığım falan yok. Benimki öyle bir merak.

Bizimki kafasını çevirdi yavaş yavaş. Babası suyu içerken seyretti. Sen anlayamazsın, dedi sonunda. Çok üzgün. Ben Shug Avery'yi seviyorum. Her zaman sevdim, her zaman seveceğim. Elime fırsat geçmişken evlenmeliydim onunla.

Evet, diyor babası. Evlenip kendini iyice batırmalıydın. (Bizimki biraz homurdanıyor burada.) O arada benim paramın bir bölümünü de tabii! Yine gırtlakını temizliyor. Babasının kim olduğu bile belli değil.

Babasının kim olduğu bana vız gelir, diyor bizimki.

Anası da beyazların kirli çamaşırlarını yıkıyor hâlâ. Ayrıca çocuklarının üçünü de başka başka heriflerden peydahladı. Bu laf kafamı karıştırıyor.

Bizimki babasının yüzüne bakıp, yok, diyor. Çocukların üçü de aynı adamdan. Kalıbımı basarım ki öyle.

Babası gırtlakını temizliyor yine. Bu ev benim malım, diyor. Bu topraklar da benim. Oğlun Harpo bile benim toprağımın üstünde, benim malım olan bir evde oturuyor. Toprağımın yaban otu biterse kökünü kazırım ben. Rüzgar süpürttü getirirse süprüntüyü yakarım. Gitmeye hazırlanıyor. Bardağını bana uzatıyor. Bir daha geldiğinde Shug Avery'nin sidiğinden katacağım suyuna. Bakalım hoşuna gidecek mi?

Celie, diyor, sana acıyorum kızım. Kocasının orospusunu evinde barındıracak kadın parmakla gösterilir doğrusu.

Aslında bana söylemiyor bunları. Oğluna söylüyor.

Bizimki başını kaldırıp bana bakıyor. Göz göze geliyoruz. Birbirimizi gördüğümüzden beri ilk kez, yakınlık duyuyor aramızda.

Babamın şapkasını ver, Celie, diyor.

Şapkayı getiriyorum. Kaynatam iskemlesinde oturuyor hâlâ. Eşikte durup bekliyorum. Homurdana homurdana evine yollanırken, bizimkiyle birlikte arkasından bakıyorum.

Ondan sonra çıkıp gelen bizimkinin ağbisi Tobias. Uzun boylu, şişman bir herif. Bozayıya benziyor. Bizimki babası gibi kısa boyludur. Ağbisi ondan çok daha uzun.

Tobias, nerede, diye soruyor sırtarak. Nerede Kraliçe Arı? Ona bir şey getirdim. Parmaklığın üstüne küçük bir kutu çikolata bırakıyor.

Uyuyor, dedim. Dün gece hiç uyuyamadı da.

Eee, sen ne yapıyorsun Albert? Tobias bir iskemle çekip oturuyor. Kafasına yapıştırdığı saçları okşuyor, içine böcek kaçmış olmasın diye burun deliğini yokluyor parmağıyla. Sonra da parmağını pantolonuna siliyor. Ütüsü bozulmasın diye pantolonun paçasını yukarı çekiyor.

Shug Avery'nin burada olduğunu duydum, diyor. Ne zaman geldi?

İki ay oldu, diyor bizimki.

Bak hele. Tobias şaşırmış gibi. Ölüyor diye duymuştum. İnsan her duyduğuna inanmamalı canım. Bıyığını düzeltiyor, dıccaklarının uçlarını yalıyor.

Bana dönüyor sonra da. Eee, sende ne var ne yok, Celie? İyilik sağlık, diyorum.

Sofia'yla ikimiz yeni bir yorgan yüzü dikmeye başlamıştık. Üç parmak eninde değirmi parçaları birbirine eklemeye oturmuştum o gün. Beş parçayı birleştirip dizimin yanındaki alçak masaya koymuştum. Çeşit çeşit parçayla doldurduğum sepet de yerde duruyordu.

Sen hiç boş durmazsın, diyor Tobias. Keşke benim Margaret de sana benzese biraz. O zaman üç beş kuruş arttırabilirdik belki.

Tobias'la babası hep para lafı ederler. Duyan da hâlâ dünya kâdar paraları var sanır. Oysa babası toprağını sata sata tüketmiş. Oturduğumuz evlerle sürdürüğümüz tarlalardan başka malı kalmamış artık. O tarlaların içinde en bol ürün vereni de Harpo'yla benim ekip biçtiğim yerler.

Bir değirmi parça daha dikip renkler birbirini açtı mı, açmadı mı diye baktım.

Derken Tobias'ın iskemlesinin güm diye devrildiğini duydum. Sonra da, **Shug!** dediğini.

Şimdi Shug'a hasta da denemez, iyi de. İyi de denemez, kötü de. Huylarına yani. Bizimkiyle bana, çokluk iyi yüzünü gösteriyor artık. Ama bugün kötülük damarı tutmuş. Bir gülüş gülüyor, ustura açıyor sanırsın. Bak hele bak, diyor. Kim gelmiş!

Benim diktiğim çiçekli basmayı giymiş. Altına da bir şey giymemiş. On yaşında görünüyor anca. O kıvrık saçlar öyle düzgün taranmış ki, sürülmüş mısır tarlası gibi duruyor. Çok zayıf. Fasulya sırtına benzedi. Gözleri yüzünün yarısını dolduruyor.

Bizimki de ona bakıyor, ben de. Oturmasına yardım etmek için ikimiz birden fırlıyoruz yerimizden. Shug ona yüz vermiyor. Benimkinin yanına çekiyor iskemlesini.

Sepetten rastgele bir parça bez çekip bakıyor. Bir de ışığa tutup bakıyor. Alnı kırışıyor. Bu meretleri nasıl birleştiriyorsun, diye soruyor bana.

Dikmeye başladığım parçayı ona verip bir başkasını alıyorum. Koca koca, çarpık dikişlerle dikeyor Shug. Çarpık dikişini, söylediği o çarpık şarkıya benzetiyorum.

Yeni başlayan biri için hiç kötü sayılmaz, diyorum. Pek iyi, pek güzel. Bana bakıp gülüyor. Ben ne yapsam sana güzel görünüyor, Celie, diye söyleniyor. Ne yapsam iyi güzel diyorsun. Sende kafa yok çünkü. Hiç aklın yok, hiç. Bana bakıp kıs kıs gülüyor. Başımı önüme eğiyorum.

Benim Margaret'ten akıllı, diyor Tobias. Bunun yerinde Margaret olsaydı, o iğneyi eline aldığı gibi senin burun deliklerini dikerdi.

Bütün kadınlar birbirine benzemez, Tobias, diyor Shug. İster inan, ister inanma, bütün kadınlar bir değildir.

Ben inanıyorum, diyor Tobias. Ama gel de dünyayı inan-
dır.

Ömrümde ilk kez, dünyayı düşünüyorum. Dünyanın bizimle ne ilgisi var, diye düşünüyorum. Derken, Shug Avery'yle bizimkinin arasında oturup yorgan yüzü diktiğimi fark ediyorum. Biz üçümüz. Karşımızda da Tobias'la sinek pisliği büyüklüğündeki çikolata kutusu. Yine ömrümde ilk kez, dünya çok güzel diyorum.

Tanrım,

Sofia'yla ikimiz sundurmada yorgan yüzü dikiyorduk yine. Epey büyüttük. Shug Avery de eski sarı elbisesini verdi keselim diye. Her fırsatta o sarıdan bir parça ekleyiveriyorum. Güzel bir yorgan olacak. Çok, çok güzel olursa Shug'a armağan ederim belki. Olmazsa bende kalır. O sarı parçaların yüzünden bende kalmasını da istiyorum aslında. Shug'la bizimki, posta kutusuna bakmak için anayola çıktılar. Evde hiç ses yok. Bir tek sineklerin vızıltısı. Onlar da yeyip içmekten, sıcağın tadını çıkarmaktan sarhoş olmuşlar sanki. Oradan oraya uçup duruyorlar. Öyle bir vızıldıyorlar ki benim de uykum geliyor.

Sofia'nın kafası bir şeye takılmış ama neye takıldığını kestiremiyor gibi. Eğilip biraz dikiyor, sonra da arkasına yaslanarak avluyu gözlüyor. Derken biraz daha dikiyor. Sonunda iğnesini elinden bırakıp sordu. İnsan neden yemek yer, Bayan Celie? Neden yemek yer, söyler misin?

Neden olacak dedim. Yaşamak için elbet. Haa, kimi insan da yemeğin tadını sevdiği için yer. Bir de oburlar var. Onlar ağızları işlemedikçe rahat etmezler.

Hepsi bu kadar mı? Başka neden yok mu?

Düşündüm. Bir de dengesiz beslenme diye bir şey varmış. Dengesiz beslenen insan çabuk acıkırmış, sık sık yermiş.

O da düşündü. Bununki dengesiz beslenme falan değil. Kiminki?

Harpo, dedi.

Harpo mu?

Günden güne daha çok yiyor. Boyuna yiyor.

Solucan falan olmasın? Şerit merit?

Alnını kırıştırdı. Yok, dedi. Sanmam. Şerit insanı acıktırır, ama Harpo acıkmadan yiyor. Aç olmasa da yiyor.

Ne yani? Zorla mı yiyor? İnanması güç ama insan her gün yeni bir şey öğrenirmiş. Ben değil tabii. Başka insanlar. Öyle diyorlar.

Dün akşam bir tepsi ekmeği tek başına yedi, dedi.

Demee!

Yemin ederim yedi. Üstüne de iki bardak süt içti. Haa, bunlar akşam yemeğinden sonra oluyor üstelik. Ben çocukları yıkıyordum. Yıkayıp yatıracağım. O da bulaşıkları yıkıyor güya. Yıkayacağına yalayarak temizliyor.

Çok acıkmıştı belki. İkiniz de eşek gibi çalışıyorsunuz.

O kadar da değil. Bu sabah da kahvaltıda altı yumurta yemediyse ne olayım! Öyle bir şişti ki yürüyecek hali kalmadı. Tarlaya giderken fenalık geçirecek sandım.

Belki bulaşık yıkamak istemiyordu, dedim. Babası ömründe bir bardak yıkamış değildir.

Olabilir mi dersin? Bulaşık yıkamayı seviyor oysa. Doğrusunu istersen ev işlerini benden çok seviyor. Bana tarla işi ver, dışarı işi ver. Hayvanlarla uğraşayım, odun kırayım. Ama o yemek yapmaya, temizlik yapmaya bayılıyor.

Yemeği iyi beceriyor, dedim. Yemek yaptığını ilk gördüğümde çok şaşırdım. Babasının evinde bir yumurta kırdığını görmemiştim.

İstemiştir ama yapamamıştır. Doğuştan aşçı sanki. Ama babasının korkusundan yapamamıştır. Seninkinin tersliğini bilmez misin?

O kadar da kötü değil canım.

Şaşkın şaşkın baktı yüzüme. İyi misin, diye sordu. Ateşim falan olmasınmış?

Kötü yanları da var, iyi yanları da, dedim.

Peki, peki, dedi. Her neyse. Yalnız Harpo bir daha buraya geldiğinde bak bakalım bir şeyler atıştıracak mı?

Baktım, gördüm. Görülmeyecek gibi değil ki. Önce, daha basamakları çıkarken şöyle tepeden tırnağa süzdüm. Hâlâ zayıf. Sofia'nın yarısı kadar var, yok. Ama midesi şişmiş, göbeği çıkmış.

Yiyecek bir şeyin var mı, Bayan Celie, diye sordu gelir gelmez. Kuzineyi açıp bir parça kızarmış tavuk aldı. Oradan teldolaba geçerek bir dilim de böğürtlenli çörek kesti kendine. Masanın başında durup ayakta atıştırmaya başladı. Çiğneyip çiğneyip yutuyor. Bu arada, sabah sütünden kaldı mı, diye sordu.

Süt yok ama çökelek var, dedim.

Çökeleğe bayılırım deyip kepçeyi küpe daldırdı.

Sofia seni aç bırakıyor besbelli, dedim.

Ağızdaki lokmayı yutmadan sordu. Niye öyle diyorsun?

— Eh, öğle yemeğinden kalkalı kaç saat oldu ki şurada? Şimdiden acıktığına göre.

Sesini çıkarmadı. Tıkınıyor.

Akşam yemeğine de pek bir şey kalmadı, dedim. Anca üç dört saat.

Çökelek yemek için kaşık aradı çekmecede. O arada kuzinenin arkasındaki rafta bir dilim mısır ekmeği gördü. Onu da kapıp çökeleğe doğradı.

Sundurmaya çıktık. Ayaklarını parmaklığa uzattı, çökelek çanağını da çenesine dayayıp başladı kaşıklamaya. Bununu yemliğe dayayan domuzlardan farkı yok.

Ağzını şapırdata şapırdata çiğniyor. Şapırtısını dinlerken, görüyorum yediklerinin tadını çıkarıyorsun, dedim.

Ses yok. Tıkınıyor.

Avlunun gerisine, dere boyundaki eve baktı. Sofia upuzun bir merdiveni omuzlamış götürüyor. Ayağında Harpo'nun eski pantolonlarından biri. Başına da bir bez bağlamış. Merdiveni çatıya dayadı, kendi de tırmanıp çatıya çıktı. Tak tak çivi çakıyor bir yerlere. Çekici her indirdiğinde ses öyle bir yankılanıyor ki duyan tüfek patlıyor sanır.

Harpo tıkınıyor. Karısını gözlüyor bir yandan da.

Derken gak diye geçiriyor. Affedersin, Bayan Celie deyip çanağıyla kaşığını mutfığa götürüyor. Sonra da hoşçakal diyerek gidiyor.

Artık nerede ne olursa olsun. Kim gelirse gelsin. Kim ne yaparsa, ne derse desin. Harpo hiç birine kulak asmadan tıkınıyor. Sabah, öğle akşam. Yemekten başka bir düşüncesi yok. Karnı gittikçe büyüyor ama geri yanı hep eskisi gibi. Gören gebe sanır.

Doğum ne zaman diye şakalaşıyoruz.

Karşılık bile vermiyor. Gidip bir çörek atıyor ağzına.

Yüce Tanrım,

Harpo bu hafta sonunu bizde geçirdi. Cuma gecesi, Shug, ben, bizimki, hepimiz yatmıştık. Bir baktım, birisi ağlıyor. Harpo dışarı çıkıp basamaklara oturmuş hüngür hüngür ağ-

lıyor. Başı ellerinin arasında, gözyaşlarıyla sümüşü birbiri-
ne karışmış çenesinden akıyor. Mendil verdim. Sümkürdü,
gözlerini sildi. Her bir göz yumru gibi.

Gözlerine ne oldu, diye sordum.

Ne yalan uydursam diye düşündü biraz. Sonunda doğ-
rusunu söylemeye karar verdi.

Sofia vurdu.

Hâlâ uğraşıyor musun onunla?

Karım değil mi?

Karınsa ille de kavga etmeniz mi gerekiyor? Sofia seni
sever. İyi kızdır. Çocuklarına iyi bakar. Alımlıdır, çalışkan-
dır. Yüreğinde Tanrı korkusu olmayanlardan değildir. Üs-
telik temizdir. Daha ne istiyorsun bilmem.

Burnunu çekti.

Söz dinlesin istiyorum, dedi. Sen nasıl babamın sözünü
dinliyorsun.

Ey Tanrım.

Babam sana şunu yap diyor, yapıyorsun. Şunu yapma
diyor, yapmıyorsun. Sözünü dinlemezsen dövüyor seni.

Bazen canı çektiği için dövüyor dedim. Sözünü dinle-
sem de, dinlemesem de.

Doğru, dedi Harpo. Ama Sofia öyle değil. Canı ne is-
terse onu yapıyor. Bana kulak astığı yok. Dövmeye kalkı-
şıyorum, o zaman da yüzümü gözümü morartıyor. Yine baş-
ladı ağlamaya. Ühüü, ühüü.

Mendilimi geri almayı düşünüyorum. Onu da basamak-
lardan aşağı itivermeyi. Sofia gözümün önüne geliyor. Se-
viyorum o kızı. Okla, yayla avlanırdım demişti.

Bazı kadınlar dövülmez, diyorum. Sofia da onlardan bi-
ri. Ayrıca, seni seviyor Sofia. Adam gibi söylesen, söyledik-
lerini yapmak onun da hoşuna gider belki. Kalbinde kötü-
lük yoktur. Kin tutmaz. Domuzluğu yoktur.

Başı önünde, öylece oturuyor. Köyün budalası sanki.

Omuzundan tutup sarsıyorum. Harpo, diyorum, Sofia seni seviyor. Sen de onu seviyorsun.

Şiş gözleriyle yüzüme bakıyor. Bakabildiği kadar. Sonra da soruyor. Öyle mi dersin?

Baban çocuklarına bakayım diye evlendi benimle. Ben de babamın zoruyla ona vardım. Ben babanı sevmiyorum, baban da beni sevmiyor.

Ama karısısın, diyor. Sofia da benim karım. Kadın dediğin erkeğin sözünü dinlemeli.

Shug babanın sözünü dinliyor mu, diye soruyorum. Babanın evlenmek istediği kadın oymuş. Albert diyor babana. Donunu değiştir, kokuyorsun demeye çekinmiyor. Baban bakalı kadar adam. Shug şimdi zayıf ama biraz daha şişmanlayıp güçlense babanı pataklayabilir.

Ben şişmanlamak der demez Harpo yine ağlamaya başlıyor. Sonra da kusuyor. Basamaklardan aşağı eğiliyor, kusuyor ha kusuyor. Bir yılda yediği kaç parça börek çörek varsa hepsini kusuyor sanki. İçi boşalınca götürüp yatırdım. Kafası yastığa değer değmez uyudu.

Tanrım,

Sofia'yı görmeye gittim. Çatıyı onarıyor yine.

Meret her gün başka bir yerden akıyor, diyor.

Odunluğun orada. Kocaman, dört köşe bir tahtayı koyuyor ortaya, baltayla tak tak tak etti mi iki parmak kalınlığında yarıp ayırıyor. Çatı kaplaması yapıyormuş. Beni görünce baltayı bıraktı. İçeri gel de soğuk bir limonata içelim dedi.

Her yanına baktım. Bileğindeki küçük morluk bir yana bırakılırsa, hiçbir yerinde yara bere yok.

Harpo'yla aran nasıl, diye sordum.

Eskisi gibi yemiyor, dedi. Ama belli olmaz. Bakarsın yine başlar.

Şişmanlayıp senin kadar güçlenebilmek için yiyordu, dedim.

Soluğunu içine çekti. Düşünmedim de değil hani. Sonra da soluğunu salıverdi usulca.

Çocuklar koşa koşa geldiler. Anne, anne, bize de limonata ver. Sofia beş bardak onlara doldurdu, iki bardak da bize. Geçen yaz yapıp sundurmaya astığı tahta salıncağa oturduk.

Harpo'dan bıktım, dedi. Evlendiğimiz günden beri, aklı fikri bana söz dinletmekte. Başka bir şey düşündüğü yok. Ona karı değil, uslu bir köpek gerek aslında.

Kocandır, dedim. Sabredip oturacaksın. Gideyim desen nereye gideceksin zaten?

Eniştemi askere aldılar, dedi. Onların çocukları yok. Odessa ablam da çocuklara bayılır. Şimdi küçücük bir çiftlikte tek başına oturuyor. Gidip bir süre onda kalırım belki. Çocukları da götürürüm.

Nettie geldi aklıma. Yüreğim sızladı. İnsanın gidebileceği bir yeri olması. Birinin yanına sığınabileceğini bilmesi. Ne güzel şeydir kimbilir.

Sofia kaşlarını çatmış bardağına bakıyor.

Artık onunla yatmaktan da hoşlanmıyorum, diyor. Eskiden elini dokundursa etim karıncalanırdı. Şimdi okşamaya başladığında beni rahat bırak diyesim geliyor. Üstüme çıktı mı bir tek şey düşünüyorum. İstedğin bu zaten. Hep üstte olmak. Limonatasından bir yudum içiyor. Eskiden onunla sevişmeye bayılırdım, diyor. Akşam tarladan dönerken içim içime sığmazdı. Çocuklar bir an önce uyusalar diye sabırsızlanırdım. Şimdi, hiç. Hep yorgunum sanki. Hiç canım istemiyor.

Hadi hadi, dedim. Karar vermeden önce iyi düşün. Laf olsun diye söyledim aslında. Sevişmekten ne anlarım ben?

Bizimki üstüme çıkıp işini görür, on dakika sonra ikimiz de uyumuş oluruz. Bir tek Shug'ı düşündüğüm zaman bacaklarımın arasında bir şey kıpırdanır gibi oluyor.

En kötüsü nedir bilir misin, diyor Sofia. En kötüsü Harpo'nun bir şeyin farkında olmaması. Üstüme çıkıp keyfine bakıyor. Benim ne düşündüğüme aldırıyor bile. Ya da neler duyduğuma. Daha doğrusu duymadığıma. Dünyada bir tek o var sanki. O işi o şekilde yapabilmesine öyle kıızıyorum ki gırtlığını sıkabilirim.

Karşıya, yokuşun başındaki eve bakıyoruz ikimiz de. Shug'la bizimki sundurmanın basamaklarında oturuyorlar. Bizimki uzanıp Shug'ın saçının arasından bir şey çekiyor.

Bilmiyorum, diyor Sofia. Belki de gitmem. Aslında Harpo'yu hâlâ seviyorum. Ama çok bıktırdı. Burama geldi artık. Esniyor. Gülüyor. Belki de bir tatil yapmam gerekiyor. Sonra da kalkıp odunluğa gidiyor yine. Çatı kaplaması yaracak.

Sevgili Tanrım,

Sofia'nın ablalarıyla kızkardeşleri için söyledikleri doğruymuş. Hepsi iri yarı, aslan gibi kızlar. Bir sabah erkenden iki arabayla geldiler. Sofia'yla eşyalarını alıp götürecekler. Sofia'nın ne eşyası var ki? Kendi giyecekleri, bir de çocukların giyecekleri, geçen kış doldurduğu yatak, bir ayna, bir de salıncaklı iskemle. Bir de çocukları.

Harpo evin önündeki basamaklara oturmuş. Hiç aldırıyor sanki. Derede balık tutmak için ağ örüyor. Arada bir dereye bakıyor. Bir yandan da ısıklık çalıyor. Ama nerede eski ıslığı, nerede bu? Bu ıslığın sesi kapalı kutunun içinden gelir gibi. Kutu da derenin sularına gömülmüş gibi.

Yaptığımız yorganı Sofia'ya vereyim dedim son anda. Ablasının evi nasıl bir yerdir bilmiyorum ama havalar soğuk gidiyor epeydir. Belki de çocuklarıyla o yerde yatmak zorunda kalacaklardır.

Harpo'ya sordum. Karın gidiyor. Bırakacak mısın?

Böyle bir soruyu ancak senin gibi aptallar sorar dercesine baktı. Sonra da hırladı. Gitmeye karar vermiş bir ke-re. Nasıl durdurayım? Bırak gitsin. Arabalara pis pis baktı.

Yanına oturdum. İçeriden gelen tek ses güçlü, tombul ayakların çıkardığı gümp gümp gümp sesleri. Sofia'nın kardeşleri hep birlikte dolaştılar mı ev sallanıyor.

Çocukların en büyüğü, nereye gidiyoruz, diye sordu.

Odessa teyzene, dedi Sofia.

Babam da geliyor mu?

Hayır, dedi Sofia.

Çocuklardan biri, neden diye sordu.

Baban burada kalıp eve göz kulak olacak, dedi Sofia. Dilsey'ye, Coco'yla Boo'ya da bakacak.

Çocuk gelip babasının önünde durdu. Babasına baktı, baktı, baktı.

Sen gelmiyor musun, diye sordu.

Hayır, dedi Harpo.

Çocuk yerde emekleyen bebeğin yanına gitti. Babam bizimle gelmiyor, diye fısıldadı. Sen ne dersin buna?

Bebek olduğu yerde kaldı. İkındı ıkındı, sonra da pırt diye osurdu.

Gülüştük. Gülüştük ama kederliyiz. Harpo bebeği kucağına alıp altını yokladı. Sonra da bezini değiştirmeye girişti.

Altını kirlettiğini sanmıyorum, dedi Sofia. Gaz çıkardı, o kadar.

Harpo çocuğun altını değiştirdi yine de. Ayak altında olmamak için bebeği alıp sundurmanın ucuna gitti. Çocuğun altından çıkan kuru bezle gözlerini sildi.

Sonunda Sofia'ya verdi çocuğu. O da bebeğini koluna

kıstırdı, bezleriyle mamasını doldurduğu torbayı da omuzuna attı, küçükleri bir araya toplayıp babalarına hoşçakal demelerini söyledi. Sonra da bana sarıldı. Elindeki, omuzundaki yükü sarılabildiği kadar. Arabalara doluştular. Kattırları süren ikisinin dışında, her kardeşinin kucağında çocuklardan biri vardı. Avludan çıkıp yokuş yukarı giderlerken hiç birinin sesi duyulmuyordu.

Ulu Tanrım,

Sofia gideli altı ay oldu. Harpo da bambaşka bir adam oldu. Eskiden evden dışarı çıkmazdı, şimdi eve girdiği yok. Hep yollarda, hep kasabada.

Sana ne oluyor, diye sordum. Akıllandım, Bayan Celie, dedi. Bazı şeyler öğrendim.

Güzel erkek olduğunu öğrenmiş bir kere. Bir de akıllı olduğunu. Dahası, adam gibi para kazanabileceğini. Bunları hangi öğretmenden öğrendiğini söylemedi.

Sofia gittiğinden beri bu kadar çok çekiç ses duymamıştım. Harpo her akşam tarladan dönünce marangozluk yapıyor şimdi. Bir şeyler yıkıyor, bir şeyler çakıyor. Bir de arkadaşı var. Swain. O da yardıma geliyor bazen. İki geceyarılarına kadar çalışıyorlar. Bizimki pencereyi açıp patırtıyı kesin diye bağırmak zorunda kalıyor kimi zaman.

Orada ne yapıyorsunuz, diye sordum.

Salon, dedi. Eğlence yeri açacağım. Bir de müzik kutusu koyacağım içeri. Para kıracağım.

Bu dağ başında ha?

Dağ başlarında başka eğlence yerleri de var.

Ben başkalarını bilmem. Lucky Star'dan başkasının adını bile bilmem.

Müzik çalınan yerlerin gözden uzak olması daha iyidir, diyor Harpo. Gürültüden kimse rahatsız olmaz. Müzikten, dans edenlerin patırtısından, kavga dövüşten.

Swain atılıyor. Vurulan, bıçaklanan adamlardan.

Polisler de kimi nerede arayacaklarını bilmezler, diyor Harpo.

Soruyorum o zaman. Sofia dönerse ne diyecek? Ne olmuş evime demez mi? Çocukları alıp gelirse nerede yatacaklar?

Sofia dönmeyecek, diyor Harpo. Keresteleri yan yana çakarak tezgâhın üstünü hazırlıyor.

Nereden biliyorsun, diye sordum.

Karşılık vermedi. Boyuna çalışıyor. Her şeyi Swain'le birlikte yapıyorlar.

Tanrım,

O ilk hafta, kimse gelmedi. İkinci hafta, üç dört kişi. Üçüncü hafta, bir tek. Harpo küçük tezgâhın gerisinde tek başına oturup Swain'in çaldığı gitarı dinliyor.

Dolabında soğuk içkiler var, ıskaralık etleri var, dükkandan alınma beyaz ekmeği var. Üstlerinde Harpo'nun Yeri yazan iki tane ilanı bile var. Biri evin duvarına çakılı, öbürü kasabadan bizim oraya sapan yolun kavşağındaki ağaca. Tek eksikliği müşteri.

Oraya kadar girip kapısından bakıyorum bazen. Harpo el sallıyor.

İçeri gel, Bayan Celie, diyor.

Sağol, gelmeyeyim deyip dönüyorum.

Bizimki de gidiyor bazen. Soğuk bir şeyler içiyor, Swain'in çaldığı müziği dinliyor. Arada bir Shug da uğruyor oraya.

Çiçekli basma elbiselerini giyiyor hâlâ. Ama saçları hep sürülmüş mısır tarlası gibi düzgün. Uzuyor saçları. Yakında ütölemek gerekecek diyor.

Harpo bir türlü akıl erdiremiyor Shug'a. Kadın her ak-lına geleni söylüyor bir kere. Ayıp günah bilmiyor sanki. Harpo benim gördüğümü farketmezse gözünü dikip dakika-larca ona bakıyor.

Bir gün, bir tek Swain'i dinlemek için kimse buralara gelmez, dedi. Kraliçe Ari'ya bir iki şarkı söyletebilir mi-yiz acaba?

Bilmem, dedim. Şimdi çok daha iyi. Bütün gün bir şey-ler mırıldanıyor, şarkı falan söylüyor. Yeniden çalışmaya başlamak hoşuna gider belki. Kendisiyle konuş.

Benim çalıştığım yerlerin yanında orası tavuk kümesi gibi kalır, dedi Shug. Yine de gönül indirip bir iki şarkı söy-lemeyi kabul etti.

Harpo'yla Swain bizimkinin sandığındaki eski ilanlardan istediler. Shug'ın eski ilanlarından. Coalman Yolundaki Lucky Star yazısını karaladılar, onun yerine falanca çiftlikteki Har-po'nun Yeri yazdılar. Bizim sapaktan kasabaya giden yolun kıyısındaki ağaçlara hep o ilanlardan astılar. Cumartesi ak-şamı öyle çok müşteri geldi ki yarısı dışarıda kaldı.

Shug, tatlım, biz seni öldü sanıyorduk.

Gelen on kişiden beşi böyle selamlıyordu Shug'ı.

O da kulaktan kulağa sırtarak karşılık veriyordu. Bir de gelip baktınız ki asıl siz ölmüşsünüz.

Sonunda Shug Avery'yi iş başında görebildim. Seyrettim onu. Dinledim.

Bizimki gitmemi istemedi. Adam nikâhlı karısını öyle yerlere götürmez, dedi.

Adam götürmese de Celie gidecek, dedi Shug da. Ben saçını ütölüyordum o arada. Ya şarkı söylerken hastalanır-sam? Bizimkine soruyor. Ya tuvaletim yırtılacak olursa? Dap-

dar, kıpkırmızı bir tuvalet giyiyor. Omuzları iki askıyla duruyor ama askılar da iplikten farksız.

Bizimki giyinirken hep homur homur söylendi. Benim karım şunu yapamaz. Benim karım böyle edemez. Benim karım dediğim kadın... Söylüyor söylüyor bitiremiyor.

Sonunda Shug patladı. Başlatacaksın karından şimdi! İyi ki ben evlenmemişim seninle!

O zaman sustu.

Üçümüz birlikte gittik Harpo'nun yerine. Ben bizimkiyle aynı masada oturdum. O viski içti. Ben soğuk bir gazoz istedim.

Shug, Bessie Smith adında birinin yazdığı bir şarkı söyledi önce. Bu Bessie onun tanıdığı olurmuş. Eski bir ahpabı. Şarkının adı, Erkeğin İyisi Zor Bulunur. Bunu söylerken bizimkine bakıyordu göz ucuyla. Ben de ona baktım. Bacak kadar adamın öyle kabarması tuhaf hani. Yerinde zor duruyor sanki. Shug'a baktım, yüreğim sızladı. Öyle sızladı ki elimi üstüne bastırmak zorunda kaldım. Ben masanın altına girsem o ikisi farkına bile varmayacaklar. Hiç sevmiyorum şu suratımı. Çirkinliğimden utanıyorum. Kılığım da utanıyorum. Dolabımda kiliseye giderken giydiğim elbiselerden daha süslü bir şey yok ki. Bizimki Shug'ın kırmızı tuvaletiyle cicili bicili kırmızı pabuçlarından ayırmıyor gözlerini. Ütülendikten sonra saçları da dalga dalga dökülüyor.

Bir baktım, benim de çenemden gözyaşları dökülüyor. Kafam karışıyor.

Bizimki Shug'a bakmaya bayılıyor. Ben de öyle.

Ama Shug yalnız birimize bakmaktan hoşlanıyor. Ona.

Dünyanın düzeni böyle kurulmuş. Doğrusu öyle. Biliyorum. Dünyanın düzenin böyleyse neden yüreğim sızlıyor peki?

Başım öyle bir sarkıyor ki bardağıma girecek neredeyse.

Derken adımı duyuyorum.

Celie, diyor Shug. Bayan Celie diyor. Durduğu yere bakıyorum.

Adımı söylüyor yine. Bu şarkıya, diyor, Bayan Celie'nin şarkısı denecek. Adı öyle. Hastalığımda bir gün başımı kaşıya kaşıya bu şarkıyı çıkardı çünkü.

Tıpkı evde yaptığı gibi, usulca mırıldanıyor önce. Ardından şarkının sözlerini söylüyor.

Hayırsız erkeğin biri kalbini kırmış yine. Ama benim sözleri dinlediğim yok. Yüzüne bakıp onunla birlikte mırıldanıyorum.

Ömrümde ilk kez, biri bir şey yarattı ve ona benim adımı verdi.

/

Ulu Tanrım,

Shug yakında gidecek. Artık her hafta sonu Harpo'nun yerinde şarkı söylüyor. Yığınla para kazandırıyor ona. Kendi de kazanıyor ya. Kilo alıyor, güçleniyor. Önceleri şarkı söylerken sesi bile cılız çıkardı. Şimdiyse ortalığı cınlatıyor. Dışarıda oturanlar bile kolayca duyuyorlar sesini. Swain'le ikisi iyi uyuyorlar. Biri çalışıyor, biri söylüyor. Harpo'nun orası çok güzel oldu. İçeride küçük küçük masalar, üstlerinde benim yaptığım mumlar. Dere kıyısına da masalar koyduk. Bazen evden baktığım zaman Sofia'nın evinin içi dışı ateşböcekleriyle doluymuş gibime geliyor. Shug da her akşam oraya uğramadan edemiyor.

Geçenlerde, ben artık gitsem iyi olacak, Bayan Celie, dedi.

Sordum. Ne zaman gideceksin?

Gelecek ay, dedi. Haziranın başında. Dünyaya açılmak için iyi bir aydır haziran.

Bir şey söylemedim. Nêttie gittiğinde nasıl olduysam öyle oldum yine.

Gelip elini omuzuma koydu.

Sen gidince yine beni dövmeye başlar, dedim.

Kim döver? Albert mi?

Evet.

İnanamıyorum, diyerek yanıma oturdu. Oturmadı da çöktü sanki.

Seni niye dövüyor, diye sordu.

Sen olmayıp ben olduğum için, dedim.

Celie, Celie dedi ve boynuma sarıldı.

Belki yarım saat öyle oturduk. Sonra da omuzumun etli yerini öpüp kalktı.

Albert sana el kaldırmayı aklından çıkarmadıkça bir yere gitmem, dedi.

Tanrım,

Shug'ın yakında gideceği anlaşıldı ya, geceleri koyun koyuna yatıyorlar artık. Her gece değil. Pazartesiden cumaya kadar.

Şarkı söylediği geceler onu dinlemek için bizimki de Harpo'nun yerine gidiyor. Ona bakmak için. Eve çok geç dönüyorlar. Kıkır kıkır gülüyorlar, konuşuyorlar, sonra da sabaha kadar güreşiyorlar. Ertesi gün de Shug'ın işe gitme saati gelinceye kadar yataktan çıkmıyorlar.

Birincisinde istemeden olmuş. Kazayla. Kendilerini duygularına kaptırıp sürüklenivermişler. Shug öyle dedi. Öteki bir şey söylemiyor.

Doğru söyle, dedi Shug. Albert'in benimle yatmasına kızıyor musun?

Albert kiminle yatarsa yatsın umurumda değil, diye düşündüm. Düşündüm ama söylemedim.

Ya yine gebe kalırsan, dedim.

Kalmam, dedi. Süngerim falan var şimdi.

Hâlâ seviyor musun onu?

Açıklamaya çalıştı. Benimki tutku dedikleri şey. Kocaya varmak isteseydim ona varırdım. Ama zayıf adamdır. Ne istediğine karar veremez. Senin anlattıklarına bakılırsa zorbalığı da var üstelik. Yine de bazı yanlarına bayılıyorum. Bir de o kısacık boyuna. Güldürüyor beni.

Onunla yatmaktan hoşlanıyor musun yani?

Evet, Celie, dedi. Açıkça söyleyeyim, bayılıyorum. Senin hoşuna gitmiyor mu?

Yok, dedim. Sorsan kendisi de söyler ya. Benim hiç hoşuma gitmiyor. Nedir ki? Çıkıyor üstüme, geceliğimi sıyrıyor koltukaltlarıma, ondan sonra bastırıyor. Çok kez bambaşka bir yerde olduğumu düşünüyorum. Farkına bile varmıyor. Sen ne durumdasın, bir şey hissediyor musun diye sormak aklına gelmiyor. İşini bitiriyor, üstümden inip uyuyor.

Gülmeye başladı Shug. İşini bitiriyor, dedi. İşini bitiriyormuş. Öyle bir anlatıyorsun ki duyan üstüne sıçıyor sanacak, Celie.

Zaten bana da öyle geliyor, dedim.

Gülmeyi bıraktı.

Hiçbir şey anlamıyor musun yani? Hiç hoşuna gitmiyor mu? Çocuklarının babası olan adamla da öyle miydi? Ondan da hoşlanmıyor muydun?

Hiç, dedim. Bir gün bile.

Öyleyse sen hâlâ kız sayılırsın demez mi!

Dinle bak, diye başladı, şu bacaklarının arasındaki fol-
luğun bir yerinde küçücük bir düğme vardır. Erkeğin biriy-
le oynayıp sevişmeye başladın mı o düğme ısınır, ısınır, so-
nunda kendi sıcaklığından erir gider. İşin en tatlı yanı bu-
dur. Ama başka yanları da var. Öpüşmek var, emişmek var.
Herkesin eli var, dili var. Onlara da iş düşer.

Düğme mi? El ve dil mi? Yüzüme öyle bir ateş basmış
ki suratım da eriyecek kendi 'sıcaklığından.

Şu aynayı al da git kendine bir bak, dedi Shug. Alt yanı-
nı bir gözden geçir. Bahse girerim hiç bakmamışsındır ken-
dine. Öyle değil mi?

Yok. Bakmadım.

Kalıbımı basarım Albert'in takımlarını da görmemişsin-
dir hiç.

Görmedim ama elledim.

Elimde ayna, öylece duruyorum.

Ne, dedi. Gidip kendine bakmaya da utanıyor musun yok
sa? Öyle şekersin ki! Gülüyor. Harpo'nun oraya gideceğim
diye giyinip kuşanmış, koku bile sürünmüşsün. Ama kendi
kığına bakmaya korkuyorsun.

Ben bakarken sen de yanımda durursan olur, dedim.

Yaramaz çocuklar gibi odama koştuk.

Sen kapıda dur, dedim ona.

Kıkır kıkır güldü. Oldu, ben kapıyı tutuyorum. Gelen
giden yok zaten.

Yatağa uzanıp elbisemi yukarı çektim. Donumu da aşı-
ğı. Aynayı bacaklarımın arasına tuttum. Bırak canım, pis-
lik. Üstelik kapkara. Ama içerisi. İçerisi ıslak gül gibi.

Shug kapıdan sesleniyor. Sandığından daha güzelmış de-
ğil mi?

Hiç değilse öz malım. Düğme nerede, diye sordum.

Yukarılarda bir yerde olacak, dedi.

Düğmeyi buldum. Parmağımla dokundum. İçim ürperdi
birden.

Shug, hazır başlamışken memelerine de bir bak, dedi. Elbiseyi biraz daha yukarı çekip baktım. Bebeklerimi emzirdiğim günler geldi aklıma. Onlar emerken de içim ürperirdi. Çocuk doğurmanın en iyi yanı emzirmek.

Albert'la Harpo geliyorlar, diye seslendi Shug. Donumu yukarı, elbisemi aşağı çektim hemen. Kötü bir şey yapmışız gibi utandım.

Onunla yatıp kalkman hiç umurumda değil, dedim.

İnandı.

Ben de inandım.

Ama yatakta çıkardıkları sesleri duydukça yorganı başıma çekmeden edemiyorum. Bir elim bacaklarımın arasındayken, ağlaya ağlaya yatıyorum tek başıma.

Ulu Tanrım,

Bir akşam Shug, Harpo'nun yerinde en oynak şarkılarından birini söylerken kapıdan kim girse iyi! Sofia!

Yanında da bir adam. Enine boyuna, güreşçi gibi bir adam.

Sofia her zamanki Sofia. Tömbul. Keyifli.

Bayan Celie, diye haykırdı. Seni görmek ne iyi. Babayı görmek bile iyi. Bizimkinin elini sıktı.

O da Sofia'yı gördüğüne pek sevindi sanki.

Gel otur, dedi. Soğuk bir şey iç. Meyve suyu? Gazoz?

Gazozu boşver, dedi Sofia. Bir duble beyaz yıldırım ısımarla sen bana.

Güreşçi kılıklı herif de bir iskemle çekip ters oturdu. Kolunu da Sofia'nın omuzuna attı. Kendi evlerinde oturuyorlar sanırsın.

Bu bay Henry Broadnax, dedi Sofia. Ama herkes Buster der. Aile dostumuz.

Henry Broadnax, nas'sınız? deyip sırtıttı. Gülüşü fena değil. Shug'ın şarkısını dinlemeye başladık yine. Shug bir tuvalet giymiş, altın gibi pırıldıyor. Yakası da memelerinin ortasına kadar iniyor. Herkes bir yerden bir dikiş patlasa da gözümüz bayram etse diye bakıyor ama o kumaş taş gibi.

Hey yavrum hey, diyor Buster. Şu kariya bak. İtfaiye bu yangını söndürmeye yetmez!

Bizimki Sofia'nın kulağına eğilip fısıldıyor. Çocukların nerede?

O da fıs fıs karşılık veriyor. Evde. Seninkiler nerede? Bizimki susuyor.

Kızlar büyür büyümeyen evden kaçtılar çünkü. Bub da kodesse girip girip çıkıyor. Dedesi kasabadaki şerifin kara derili akrabalarından biri olmasa, Bub da şerifin kara derili bir kopyası olmasa çoktan linç edilirdi.

Sofia'ya baktıkça bakacağım geliyor.

Shug şarkısını bitirince oturduğum yerden sesleniyorum. Baksana, Sofia. Senin gibi beş çocuk doğuran kadınların çoğu sıfırı tüketmişler. Oysa sen beş tane daha doğurabilecek gibi görünüyorsun.

Altı, diyor. Şimdi altı çocuğum var.

Altı mı? Çok şaşıırıyorum.

Başını geriye atıp Harpo'ya bakıyor. İnsan evinden ayrıldı diye ölecek değil, diyor. Onu sen de bilirsin, Bayan Celie.

Ben evimden ayrıldığımda ölmüştüm, diyorum kendi kendime. Derken biraz daha düşünüyorum. Bizimkiyle evlendiğimde ölmüştüm ama Shug geldikten sonra dirildim yine.

Shug masaya gelip Sofia'ya sarılıyor.

Kız, diyor, sen ne fıstık olmuşsun kız.

Shug'ın bazen erkek gibi konuşup, erkek gibi davran-

dığını farkediyorum birden. Kadınlara erkekler söyler öyle sözleri. Ne fıstık olmuştun kız! Kadınlar yan yana geldiler mi hastalık sağlık lafı ederler. Ya da kimin saçının kıvrıcığını nasıl düzelttiğini konuşurlar. Yahut kaç çocuk doğurdıklarını, kaçının öldüğünü, kaçının kaldığını. Kaçının diş çıkardığını. Sarıldığı kadına fıstık diyenini hiç görmedim.

Bütün erkeklerin gözleri Shug'ın memelerinde. Benim gözlerim de orada. Benim göğüslerim de sertleşiyor sanki. Kız, diyorum içimden, sen de az fıstık değilsin kız.

Harpo masaya gelip sen burada ne arıyorsun, diye soruyor Sofia'ya.

Shug'ı dinlemeye geldim diyor o. Burası güzel olmuş, Harpo. Çevresine bakınıyor, şunu bunu gördükçe gözleri parlıyor.

Ayıp, diyor Harpo. Beş çocuklu bir kadının geceyarısı içkili eğlence yerlerinde gezmesi.

Sofia'nın bakışları soğuyor. Harpo'yu tepeden tırnağa süzüyor bir.

Tıkınmayı bıraktıktan sonra biraz kilo aldı. oğlan. Et tuttu biraz. Kendi çektiği ispirotolu içkileri içip müşterilere satamadığı ıskaralık etleri yediği için belki de. Sonunda Sofia'nın kilosuna yaklaştı.

Sofia, kadınlar da arada bir eğlenmek isterler, diyor.

Harpo dudak büküyor. Benim bildiğim kadın dediğin evinde oturur.

Benim evim burası, diyor Sofia. Şimdiki hali daha güzel gerçi.

Harpo güreşçiye bakıyor. O da iskemlesini geriye itip içkisini eline alıyor.

Ben Sofia'nın yerine kavga etmem, diyor. Benim işim onu sevmek, gitmek istediği yere götürmek.

Harpo rahat bir soluk alıyor.

Gel dansedelim, diyor karısına.

Sofia gülüyor. Ayağa kalkıp Harpo'nun boynuna sarılıyor. İki koluyla birden. Dansederek ayrılıyorlar masadan.

Harpo'nun melez sevgilisi tezgahın üstüne abanmış onlara bakıyor. Suratı asık. İyi kızdır, hoş kızdır, dost canlısıdır. Ama bana benzer. Harpo ne derse onu yapar.

Harpo bir de ad taktı ona. Gıcır diyor.

Biraz sonra bakıyorum Gıcır cesaretini toplamış Harpo'yla Sofia'nın arasına girmeye gidiyor.

Geldiğini görmesin diye Harpo karısını çevirip duruyor ama Gıcır da onun ensesinde bitmiş bu arada. Omuzuna vuruyor habire.

Sonunda Harpo dansetmeyi bırakıyor. Bizim masadan elli altmış santim uzakta duruyorlar.

Sofia çenesiyle kızı göstererek, sanırım şimdi eğlence çıkacak, diyor.

Gıcır kapı gıcırtısını andıran sesiyle soruyor. Kim bu kadın?

Kim olduğunu biliyorsun, diyor Harpo.

Gıcır, Sofia'ya dönüyor bu kez. Benim erkeğimi rahat bırak.

Olur, diyor Sofia. Bana göre hava hoş. Masaya gelmeye hazırlanıyor.

Harpo karısının kolunu tutuyor. Dur, diyor. Gitmek zorunda değilsin. Burası senin evin.

Ne demek, diye bağılıyor Gıcır. Burası senin evin ne demek? Seni bırakıp gitmedi mi? Evini bırakıp gitmedi mi? Sofia'ya bakıp ekliyor. O konu kapandı artık.

Tamam, diyor Sofia. Uzatma. Kolunu kurtarmaya çalışıyor ama Harpo bırakmaya niyetli değil.

Bana bak, Gıcır, diyor. Bir erkek kendi öz karısıyla da dans edemeyecek mi yani?

O erkek benim erkeğimse edemeyecek. Sonra da Sofia'ya sesleniyor. Dediğimi duydun mu, şıllık?

Sofia, Gıcır'dan sıkılmaya başladı biraz. Kulaklarından

anlıyorum. Kulakları geriye kaçıyor sanki. Yine de, çekişmeye son vermek için, tamam diyor. Bana göre hava hoş dedim ya.

Gıcır, Sofia'nın suratına bir tokat indiriyor.

Neden yaparsın a çocuk? Sofia öyle tokat gibi kadınca işlerle uğraşmaz bile. Sofia yumruğunu sıkar, gerilip bir salladı mı Gıcır'ın iki dişini yerinden söker. Yan dişlerden ikisi. Biri dudağının kıyısından sallanıyor, öbürü havada uçup benim gazoz bardağımın yanına düşmüş. Gıcır da yerde.

Gıcır, Harpo'nun bacağına tekmelemeye koyuluyor şimdi.

O kahpeyi buradan atacaksın, diye bağıyor. Çenesinden biraz kan, biraz da salya akıyor.

Harpo'yla Sofia yan yana durmuşlar Gıcır'ı gözlüyorlar. Ama ne dediğini duymuyorlardı sanırım. Harpo hâlâ Sofia'nın kolunu tutuyordu. Belki bir dakika öylece durdular. Sonunda Harpo karısının kolunu bıraktı, eğilip zavallı Gıcır'ı kucakladı. Bebek avutur gibi agucuk gugucuk sesler çıkarıp durdu.

Sofia da masaya dönerek güreşçisini aldı. Arkalarına bakmadan çıkıp gittiler. Sonra da otomobil motorunun sesini duyduk.

Tanrım,

Harpo'nun yüzünden düşen bir parça. Tezgahın üstünü siliyor, bir sigara yakıyor, dışarı bakıyor, üç aşağı beş yukarı dolaşıyor. Küçük Gıcır da ilgisini çekeceğim diye hep onun ayağının altında dolaşıyor. Tatlım şöyle, tatlım böyle deyip duruyor. Harpo bir bakış bakıyor ki gören kız orada yok sanır. Sonra da sigarasının dumanını üfleyiveriyor yüzüne.

Sonunda Gıcır bizimkiyle benim oturduğum köşeye geldi. Ağzının bir yanında pırıl pırıl iki altın diş. Çokluk sırtarak dolaşıyor artık. Ama şimdi ağlıyor. Bayan Celie, diyor, nesi var bu Harpo'nun?

Sofia hapiste, dedim.

Hapiste mi? Sofia aya gitti demişim sanki.

Soruyor. Niye girdi?

Belediye reisinin karısına edepsizlik ettiği için, dedim.

Bir iskemle çekip oturdu. Ağzının içine bakıyor.

Senin asıl adın nedir, diye sordum. Mary Agnes, dedi.

Öyleyse Harpo'yu yola getirip asıl adını söylemesini sağla, dedim. O zaman, sıkıntısı olsa bile seni görür belki.

Şaşkın şaşkın baktı. Üstüne varmadım. Sofia'nın kardeşlerinden birinin anlattıklarını ona da anlattım.

Sofia'yla güreşçisi, bir de çocukları, hep birlikte güreşçinin otomobiline binip kasabaya inmişler. Adam gibi dolaşıyorlarmış caddede. Tam o sırada belediye reisiyle karısının da oradan geçecekleri tutmuş.

Amma da çok çocuk, demiş kadın. Elini de çantasına atmış. Ama doğrusu hepsi de şirin şeyler, diye eklemiş. Durmuş, çocuklardan birinin başını tutup, dişleri de bembeyaz, sapsağlam, demiş.

Sofia'yla güreşçisi hiç ses çıkarmamışlar. Kadının geçmesini bekliyorlarmış. Belediye reisi de bekliyormuş. Karısının bir adım gerisinde durmuş, ayağını yere vurarak, hafifçe gülümseyerek beklemiş. Yürü Millie, demiş bir ara. Sen her gördüğün zenci çocuğunu okşamaya bayılırsın zaten. Bayan Millie çocukları biraz daha elleyip yoklamış, sonra da Sofia'yla güreşçisine bakmış. Sonra da güreşçinin arasına. Sofia'nın kolundaki saate. Çocuklarının hepsi terte-

miz, demiş Sofia'ya. Benim evimde çalışmak ister misin? Hizmetçim olursun.

Düşman başına, demiş Sofia.

Kadın sormuş. Ne dedin?

Düşman başına, dedim.

Belediye reisi Sofia'ya bakmış, sonra karısını bir yana itmiş. Göğsünü şişirmiş güzelce. Bayan Millie'ye ne dedin, kız?

Sofia bir daha söylemiş. Düşman başına, dedim.

Belediye reisi yapıştırmış tokadı.

Gıcır'a gerisini anlatmaya zaten gerek yok.

Gıcır iskemlesinin ucunda oturuyor. Bekliyor. Ağzımın içine bakıyor hâlâ.

Bizimki sordu. Gerisini anlatmaya gerek var mı? Gıcır'a soruyor. Biri Sofia'ya tokat attı mı ne olur bilmez misin?

Gıcır'ın suratı bembeyaz. Yeni yıkanmış çarşaf sanırsın. **Yapma, diyor.**

Yap, yapma farketmez, dedim. Sofia adamı yere yıkmış.

O arada polisler gelmiş. Belediye başkanının üstüne atılan çocukları çekip çekip almaya başlamışlar. Çocukların kafalarını birbirine vururlarmış tak tak. O zaman Sofia canavar gibi dövüşmeye başlamış. Polisler de onu yerde sürümeye girişmişler.

Gerisini anlatamayacağım galiba. Gözlerim doluyor, gırtlığım sıkışıyor.

Zavallı Gıcır iskemlesinde büzülmüş. Titriyor.

Çok dövmüşler Sofia'yı, dedi bizimki.

Gıcır kışında yay varmış gibi fırladı yerinden. Tezga-

hın arkasına koşup Harpo'ya sarıldı. Birbirlerine sarılıp öylece durdular. Ağlaştılar.

Ben Sofia'nın ablasına, bütün bunlar olurken o güreşçi kılıklı herif ne yapmış, diye sormuştum.

O da kavgaya katılmak istemiş, dedi. Ama Sofia istememiş. Sen çocukları al, eve götür demiş adama.

Zaten polisler de tabancalarını ona doğrultmuşlar. Altısı birden. Parmağını kımıldatsa canından olmuştu. Bilmez misin?

Bizimki gidip şerife yalvardı. Sofia'yı görmemize izin versin diye. Bub oraya o kadar çok girip çıktı, şerife de o kadar benziyor ki adamla senli benli olduk bayağı. Bizimki derisinin rengini unutmadığı sürece tabii.

Şerif, o karı, dedi, oğlunun karısı yani. Kaçık o. Biliyor musunuz?

Biliyoruz, efendim, dedi bizimki. On iki yıldır aynı şeyi söylüyorum oğluma. Bunlar evlenmeden önce de kaçıktı. Delilik Sofia'nın soyunda. O yüzden pek fazla suçlamamak gerek kızı. Ayrıca, şerif de kadın milletin ne olduğunu bilmez değildi ya.

Şerif tanıdığı kadınları düşündü biraz. Ardından, evet, o noktada haklısın, dedi.

Bizimki atıldı. İçeri girip onu görebilirse kendisine de söyleyeceğiz deli olduğunu.

Mutlaka söyleyin, dedi şerif. Canını kurtardığına şükretmesini de söyleyin.

Sofia'yı görünce nasıl olup da canını kurtardığına şaştım kaldım. Öyle bir dövmüşler ki kafatası çatlamış. Kaburgaları kırılmış. Burnunun bir yanı yarılmış. Bir gözü kör olmuş. Tepeden tırnağa şiş. Dili kolum kadar var. Lastik

parçası gibi sarkıyor ağzından. Konuşmıyor. Rengi de patlıcan moru.

Öyle korktum ki az kalsın elimdeki çantayı düşürecek-
tim. Düşürmedim ama. Hücrenin tabanına bıraktım, içinden
tarakla fırça, ispirto, yara bere merhemi, sargıbezi, gecelik
falan çıkarıp işe koyuldum. Oradaki kara derili gardiyan
karı da yaralarını temizleyeyim diye su getirdi. Bıçakla açıl-
mış iki yarık gibiydi kadının gözleri. Korktum.

Ulu Tanrım,

Sofia'yı çamaşırhaneye vermişler. Her gün, sabahın be-
şinden akşamın sekizine kadar çamaşır yıkarmış. Mahkûm-
ların üstlerinden çıkan kirliler, kirli çarşaflar, kirli batta-
niyeler boyun aşan bir yığın olurmuş önünde. Biz ancak on
beşte bir görüyoruz onu. Yarım saatlığına. Yüzü kara sarı.
Hasta gibi. Parmakları kaynamış sosisten farksız.

Oradaki her şey pismiş diyor. Hava bile. Verdikleri ye-
mek adamı hasta edermiş. Her yanda hamamböcekleri, sı-
çanlar. Bit, sinek. Bir iki tane yılan bile görmüş. Ağzını aç-
nı çırpıplak soyup taş tabanda yatırılmış. Karanlıkta.

Nasıl dayanıyorsun, diye sorduk.

Bir şey istediler mi kendimi senin yerine koyuyorum, Ba-
yan Celie, dedi. Hemen fırlayıp istediklerini yapıyorum.

Bunu söylerken deli deli parlıyordu gözü. Kör gözü de
yuvasında dönüp duruyordu.

Bizimki içini çekti. Harpo inledi. Shug bir temiz küfretti.
Shug onu görmek için ta Memphis'ten geldi.

Öyle uslu duruyorum ki şaşıyorlar, dedi Sofia. Benim gi-
bi uslu mahkûm görmemişler bugüne kadar. Belediye reisi-
nin karısına edepsizlik edenin, belediye reisini yere yıka-

nın ben olduğuna inanamıyorlar. Güldü. Gülüşü şarkı gibi. Herkes gidip de insan tek başına kaldıktan sonra söylenen şarkılardan.

Ardından, ama on iki yıl uslu durmak kolay olmayacak, diye söylendi. Çok uslu durursan belki on iki yılı doldurmadan salıverirler, dedi Harpo.

Uslu durmak yetmez. Gözlerine girmek istiyorsan karının üstünde sürünerek heriflerin pabuçlarını yalaman gerek. En azından. Birkaçının canına kıyabilsem diyorum hep. Gece gündüz adam öldürmeyi kuruyorum.

Sesimizi çıkarmadık.

Çocuklar nasıl, diye sordu.

Hepsi iyiler, dedi Harpo. Odessa'yla Gıcır nöbetleşe analık ediyorlar.

Sağolsunlar. Teşekkür ediyor deyin Gıcır'a. Odessa'ya da söyleyin, hiç aklımdan çıkmıyor.

Tanrım,

Akşam yemekten sonra hep birlikte oturduk. Ben, Shug, bizimki, Gıcır, güreşçi, Odessa, bir de Sofia'nın kardeşlerinden ikisi.

Sofia orada kalırsa geberir, dedi bizimki.

Harpo atıldı. Kesin. Gözlerini de beğenmedim ben. Deli deli bakıyor.

Ya söyledikleri? Tanrım! Bu da Shug'dan.

Bizimki, bir şey yapmamız gerek, dedi. Hem de hiç gecikmeden.

Gıcır sordu. Ne yapabiliriz ki? Harpo'yla Sofia'nın çocukları başına kalınca biraz çöktü kız. Rengi soldu. Ama uğraşıyor. Saçı başı dağınık. Eteğinin altından gömleği sarıyor. İdare ediyor yine de.

Kodesten kaçırılım, dedi Harpo. Yolun yukarısındaki büyük köprüyü yapan işçilerden biraz dinamit aşırılım. Hava-ya uçuralım hapisaneyi.

Güreşçi, buldum, diye atıldı. Bir tabanca sokalım içeri. Çenesini kaşdı biraz. Belki de eğe soksak daha iyi.

Gıcır'la ben ağzımızı açmadık. O ne düşünüyordu bilmem ama benim aklımdan melekler geçiyordu hep. Tanrı'nın gelip Sofia'yı götürdüğünü görür gibi oluyordum. Açık seçik görüyordum her şeyi. Bembeyaz entarileriyle melekler geliyorlardı. Saçları da beyaz. Gözleri de. Tanrı da bembeyaz. Bankada çalışan şişman beyazlara benziyor. Meleklerden biri bir boru öttürüyor, öbürleri koca koca zilleri şanggırdatıyorlar. Tanrı hoh diye hohlayınca ağzından yalımlar saçılıyor ve Sofia birden kurtuluyor.

Bizimki sordu. Hapisane müdürünün zenci akrabaları kimler?

Kimse ağzını açmadı.

Sonunda güreşçi konuştu. Adamın adı ne?

Hodges, dedi Harpo. Bubber Hodges.

Bizimki ekledi. İhtiyar Henry Hodges'in oğlu. Eski Hodges çiftliğinde otururdu hani.

Bu kez Gıcır sordu. Jimmy adında bir ağbisi var mı?

Var, dedi bizimki. Ağbisinin adı Jimmy. O da Quitman'ların kızıyla evlendi. Nalbur dükkanının sahibi olan Quitman. Tanır mısın?

Gıcır başını öne eğip bir şeyler mırıldandı.

Ne dedin?

Gıcır'ın yüzü kızardı. Mırıl mırıl bir şeyler söyledi yine.

Bizimki sordu. Ne dedin? Neyin dedin?

Akrabam, dedi Gıcır.

Bizimki dik dik baktı ona.

Babam, dedi Gıcır. Önce Harpo'ya baktı göz ucuyla, sonra da yere.

Bizimki, kendisi biliyor mu, diye sordu.

Bilir. Annemden tam üç çocuğu olmuştı. İkisi benden küçüktür.

Kardeşi de bilir mi bunları?

Bir gün Bay Jimmy'yle birlikte o da gelmişti bize. Hepimizin eline birer çeyrek vermişti. Hodges soyundan olduğunuz suratlarınızdan belli demişti.

Bizimki arkasına yaslanıp Gıcır'ı şöyle bir süzdü. Yüzüne düşen yağlı saçları geriye itti kız.

Evet, dedi bizimki. Benzerliği ben de görüyorum şimdi. İskemleden kalktı.

Eh, oraya gitmek sana düşecek herhalde.

Nereye gitmek, dedi Gıcır.

Hapisane müdürüne. Amcan olduğuna göre.

Tanrım,

Beyaz kadınlar gibi giydirdik Gıcır'ı. Tek kusuru elbisesinin yamalı olması. Yamalı ama ütülü. Ayakkabıları yüksek topuklu. Başında birinin Shug'a verdiği eski bir şapka. Eline de bir çantayla bir İncil tutuşturduk. Yağlı saçlarını yıkayıp temizledik, iki örgü örerek tepesine tutturduk. Kızı öyle temiz yıkamışız ki yeni fırçalanmış taban döşemesi gibi kokuyor.

Ne diyeceğim, diye sordu.

Sofia'nın kocasıyla oturduğunu, adamın karısının çektiği cezayı az bulduğunu söylersin. Sofia buradaki gardiyanları enayi yerine koyduğunu anlatarak gülüyormuş dersin. Yerinden çok memnun dersin. Beyaz kadının birine hizmetçilik etmekten kurtuldum ya, ne iş verseler aldırımmam diyor, dersin.

Amanın, dedi Gıcır. Bunca şeyi nasıl aklımda tutarım ben?

Kim olduğunu sorarsa hatırlatırsın. O gün verdiğiniz çeyrekle neler neler almıştım dersin.

O on beş yıl önceki iş, dedi Gıcır. Hatırlar mı ki?

Odessa atıldı. Hodges soyuna çeken yanlarını gözüne sok. O zaman hatırlar.

Adaletin yerini bulmasını istiyorum demeyi unutma sakın. Sofia'nın kocasıyla oturduğunu söylemeyi de. Shug ekliyor bunları. Sofia'nın yerinden memnun olduğunu kafasına sok iyice. En büyük korkusu beyaz kadının evinde hizmetçi olmaktı de.

Güreşçi, bilmem, diye söylendi. Bu iş yaş gibi geliyor bana.

Ulu Tanrım,

Gıcır topallaya topallaya döndü eve. Elbisesi yırtılmış. Şapkası kayıp. Bir ayakkabının topuğu kırılmış.

Ne oldu, diye sorduk.

Hodges soyundan olduğumu anladı. Hiç de memnun olmadı.

Harpo otomobilinden inip eve geldi. Karımı döverler, sevgilimin ırzına geçerler, diye homurdandı. Şeytan diyor bir tabanca al, dayan kapılarına. Ya da yapıya kundak sok, dürzülerin hepsi cayır cayır yansın.

Sen sus, Harpo, dedi Gıcır. Ben anlatacağım.

Anlattı da.

Kapıdan girer girmez tanıdı beni.

Ne dedi, diye sorduk.

Ne istiyorsun, diye sordu. Adaletin yerine geldiğini gör-

mek istediğim için geldim, dedim. Ne istiyorsun, diye sordu yine.

Bana söylediklerinizi bir bir anlattım. Sofia cezasını gerektiği gibi çekmiyor, aslan gibi kız, cezaevinde keyfi yerinde dedim. Tek derdi bir beyazın evinde hizmetçilik etmek zorunda kalacağı korkusu. Kavga oradan çıkmıştı biliyorsunuz dedim. Belediye reisinin karısı onu evinde çalıştırmak istemişti. Sofia beyazlara hizmetçilik edeceğime ölürüm daha iyi diyor.

Öyle mii? Dinlerken beni süzüyordu hep.

Öyle, efendim, dedim. Cezaevinden pek memnun. Evde de olsa bütün gün çamaşır yıkayıp ütü ütüleyecek zaten. Altı çocuğu var biliyorsunuz?

Öyle mi, diye sordu yine.

Masasından kalkıp yanıma geldi. Üstüme eğildi iyice. Sen kimlerdensin kız?

Anamın adını söyledim. Ninemin, dedemin adını.

Baban kim peki? Bu gözleri kimden almışsın?

Babam yok, dedim.

Hadi, hadiii. Söyle bakayım, seninle daha önce de karşılaşmadık mı biz?

Karşılaştık, efendim, dedim. Aşağı yukarı on yıl önce. Küçücük bir çocuktum o zaman. Yirmi beş sent vermiştiniz bana. Çok sevinmiştim.

Onu hatırlamıyorum.

Anamın dostuyla, Bay Jimmy'le birlikte bizim eve gelmiştiniz.

Çepçevre hepimizin yüzüne baktı Gıcır. Sonra da derin bir soluk aldı. Bir şeyler mırıldandı.

Odessa sordu. Ne dedin?

Evet, dedi Shug. Bize anlatamazsan kime anlatacaksın? Tanrıya mı?

Gıcır, şapkamı çıkardı, diye anlattı. Elbisemin önünü açmamı istedi. Ellerini yüzüne kapatıp başını öne eğdi birden.

Odessa, Ey Tanrım, dedi. Amcan olacak bir de.

Amcan olsaydım sana böyle bir şey yapmaya kalkışmazdım, dedi. Günah olurmuş o zaman. Ama bizim yaptığımız küçük bir kaçamaktan başka bir şey değil, dedi. Onu da herkes yaparmış.

Harpo'ya çevirdi yüzünü. Harpo, dedi. Sen beni mi seviyorsun, yoksa derimin şu açık rengini mi?

Seni seviyorum, Gıcır, dedi Harpo. Diz çöküp kıza sarılmaya çalıştı.

Ayağa kalktı o. Benim adım Mary Agnes, deyip sustu.

Yüce Tanrım,

Sofia'yı cezaevinden kurtarmaya gittikten altı ay sonra Mary Agnes de şarkıcı oldu. Önce Shug'ın şarkılarını söylüyordu, ardından kendi şarkı uydurmaya başladı.

O sesle şarkıcı olunmaz der insan. Biraz tiz. Kedi mi yavlamasını andırıyor biraz. Ama Mary Agnes hiç aldırıyor.

Dinleye dinleye biz de alıştık. Sonunda sevmeye de başladık.

Harpo ne yapacağını, ne söyleyeceğini bilmiyor.

Bizimkiyle bana, doğrusu çok tuhafıma gidiyor, dedi. Böyle birdenbire başlaması. Gramofona benzetiyorum. Bir yıl hiç sesi çıkmadı, sonra da üstüne plak konmuş gibi ötmeye başladı birden.

Sordum. Dişlerini döktü diye Sofia'ya kızgın mı hâlâ?

Kızgın olmaya kızgın da, kızmaktan yarar çıkmayaca-

ğını bilir. Kötü kalpli de değildir. Sofia'nın nasıl çile çektiğini biliyor.

Bizimki, çocuklarla arası nasıl, diye sordu.

Çok iyi. Çocuklar ona bayılıyorlar. Ne isteseler veriyor, ne yapsalar kızmıyor.

Yandık, dedim.

Yok canım. Odessa'yla kardeşleri hep bizdeler. Onlar çocukları yola getirmeyi beceriyorlar. O karılar asker gibi yetiştiriyorlar çocuklarını.

Gıcır şarkı söylüyor.

**Kara kız derler bana,
Kara adımmış gibi
Kara kız derler bana...**

Ey Tanrım,

Sofia bugün ne dese iyi? Bir türlü akıl erdiremiyormuş. Sordum. Neye akıl erdiremiyorsun?

Biz bunları neden çoktan öldürüp de kurtulmamışız?

Çamaşırhaneden çıktığı üç yıl oluyor. Sonunda eski rengini, eski kilosunu bulabildi. Şimdi de hep birilerini öldürmeyi kuruyor, habire adam öldürmekten söz ediyor.

Sayıları çok da ondan, dedim. Beyazlar bizden çok daha fazla. Ama arada sırada bir ikisini temizlemeyi becermişiz.

Bayan Millie'nin arka bahçesinde, bir tahta kasanın üstünde oturuyoruz. Kasanın orasından burasından paslı çiviler çıkıyor. Oturduğumuz yerde kıpırdandık mı gacur gacur ediyor tahtalar.

Sofia'nın işi top oynayan çocuklara göz kulak olmak. Küçük oğlan topu kız kardeşine atıyor, o da gözü kapalı top tutmaya çalışıyor. Sofia'nın ayağının altına yuvarlanıyor top.

Oğlan ellerini beline dayayıp sesleniyor. Topu bana at.

Sofia söyleniyor. Bana mı söylüyor, kendi kendine mi konuşuyor belli değil. Benim işim size göz kulak olmak. Benim işim top fırlatmak değil.

Duymadın mı, diye bağıyor oğlan. Altı yaşında falan vardır. Saçı kumral. Gözler buz mavisi. Bir hışım yanıma geliyor, ayağını sallayıp Sofia'ya bir tekme savuruyor. Sofia bacağını yana çekince oğlan bir çılgılık atıyor.

Niye bağırdı, diye sordum.

Paslı çivilerden biri ayağına battı, dedi Sofia.

Yalan da değil. Oğlanın ayakkabısının yanından kan damlıyor.

O ağlarken küçük kız gelip ağbisini gözlüyor. Oğlanın yüzü kızardıkça kızarıyor. Anasını çağırıyor sonunda.

Bayan Millie koşa koşa geliyor. Sofia'dan korkuyor kadın. Ona bir şey söylerken acaba başıma ne bela gelecek der gibi bakıyor. Pek fazla da yaklaşıyor Sofia'ya. Oturduğumuz yerden birkaç metre açıkta durup Billy'yi yanına çağırıyor.

Ayağım, diyor oğlan.

Anası soruyor. Sofia mı yaptı?

Küçük kız atılıyor hemen. Kendisi yaptı, diyor. Sofia'nın bacağına tekme atmaya çalışıyordu, o zaman oldu. Küçük kız Sofia'ya tapıyor. Hep ondan yana çıkıyor. Sofia farkında bile değil sanki. Oğlanın dediklerine de sağır, kızın söylediklerine de.

Bayan Millie pis pis bakıyor bize. Billy'ye sarılıyor. Topallaya topallaya eve giriyorlar. Küçük kız peşlerinden gidiyor. Giderken de bize el sallıyor.

Tatlı bir çocuğa benziyor, dedim.

Sofia'nın alnı kırıştı. Kim?

O küçük kız, dedim. Adı neydi? Eleanor Jane mi?

Sofia şaşkın şaşkın baktı yüzüme. Evet, dedi. Ne diye dünyaya gelmiş bilmem.

Eh, dedim, zencilerin neden dünyaya geldiklerini sormaya gerek yok hiç değilse.

Kıkır kıkır güldü. Delisin sen, Bayan Celie, dedi. Zırdelisin.

Üç yıldır ilk kez duydum güldüğünü.

Tanrım,

Sofia yanlarında çalıştığı o insanları anlatmaya başladı mı ölüyü güldürür hani. Köleliğin ortadan kaldırılması bizim suçumuzmuş gibi konuşuyorlar utanmadan, diyor. Bizler adam gibi kölelik edemeyecek kadar salakmışız sanki. Çapaların saplarını kırarmışız hep. Katırları ekin tarlalarına kaçırırmışız. Ben de onların beceriksizlerine şaşıyorum. Kafasız insanlar. Sarsak, uğursuz şeyler.

Belediye reisi Bayan Millie'ye bir otomobil aldı. Zenciler bile otomobil sahibi olduklarına göre senin sıran geldi de geçti bile, diyor. Onun için aldı arabayı. Aldı ama nasıl kullanılacağını öğretmeye yanaşmıyor. Her akşam eve geliyor, kapının önünde duran otomobile bakıyor, sonra da karısına soruyor. Ee, karıcığım, arabandan memnun musun? Bayan Millie bir öfkeyle fırlıyor yerinden. Kapıyı güm diye çarpıp banyoya kapanıyor.

Hiç arkadaşı da yok.

Bir gün, araba iki ay falan bahçede bekledikten sonra bana geldi. Sofia, sen araba kullanmasını bilir misin, diye sordu. Beni ilk gördüğünde Buster Broadnax'ın arabasının başındaydık ya, onu hatırladı besbelli.

Bilirim, efendim, dedim. Merdivenin başındaki direği parlatmaya uğraşıyordum. Akıllarını bozmuşlar o direk. Üstünde tek bir parmak izi olmayacak. Hiçbir gün. Köle gibi çalışıp onu pırıl pırıl edeceksin.

Bana da öğretebilir misin, diye sordu.

Sofia'nın çocuklarından biri lafa karıştı. En büyük oğlu. Uzun boylu, güzel bir çocuk oldu. Çok ağırbaşlı. Çok da sinirli.

Köle deme, anne. Oğlan söylüyor bunu.

Neden demeyeyim? Evin altında kiler kadar bir odada yatırıyorlar beni. Odessa'nın evindeki sundurma kadar küçük. Kışın, o kadar da soğuk. Günün ya da gecenin her saatinde çağırıp iş buyuruyorlar isterlerse. Çocuklarımı görmeme izin vermiyorlar. Hiçbir erkeği görmeme izin vermiyorlar. Şimdi, aradan beş yıl geçti de sizi yılda bir kere görmeme izin çıktı. Kölelik değil mi bu? Köle değilsem neyim?

Tutsak, dedi oğlu.

Sofia yine bıraktığı yere döndü ama, seni doğurduğuma iyi etmişim dercesine bakıyordu oğluna.

Benim kullandığım arabaya benziyorsa öğretebilirim, efendim, dedim.

Biz başladık arabayla yollara düşmeye. Önce ben kullandım, o baktı. Sonra o kullanmaya başladı. Ben de yanında oturup yanlışlarını düzeltiyordum. Artık her sabah, kahvaltıyı hazırlayıp sofraya koydum, bulaşıkları yıkayıp yerleri de süpürdüm mü, Bayan Millie'nin şoförlük dersine başlıyorduk.

Bir süre sonra iyi kötü kullanmaya başladı. Sonunda bayağı ilerletti. Derken bir gün dersten döndük, gel seni evine götürüyüm, dedi. Öyle, durup dururken. Pat diye.

Evime mi, dedim.

Evet, dedi. Epeydir evine gitmedin, çocuklarını görmedin. Öyle değil mi?

Evet, efendim, dedim. Beş yıl oldu.

Vah vah, çok yazık. Hadi git eşyalarını topla. Bak Noel de geldi. Akşama kadar kalabilirsin çocuklarının yanında.

Günübirliğine gideceksem üstümdekilerden başka bir şey götürmeme gerek yok, dedim.

İyi peki, dedi. Bin arabaya hadi.

Eh, araba kullanmasını öğretirken hep yanında oturmayla alışmışım ya, yine geçip öne oturdum.

Arabanın kapısında durdu. Gırtlığını temizledi hafifçe.

Sonunda, Sofia, dedi. Gülüyor. Sofia Güneyde yaşadığımızı unutuyorsun.

Unutmadım, biliyorum, dedim.

Biraz daha temizledi gırtlığını. Yine güldü. Oturduğun yere bak, dedi.

Her zaman oturduğum yere oturdum, dedim.

Evet, sorun da o ya! Bir beyazla bir zencinin herhangi bir otomobilde yan yana oturduklarını gördün mü hiç? Bir iş ya da ders yapıyor olsak başka ama gezmeye giderken hiç olmaz.

Arabadan indim, arka kapıyı açıp arkaya geçtim. O da öne bindi, yola koyulduk.

Marshall yoluna çıkıp Odessa'nın evinin oraya geldiğimizde, buraları pek güzelmiş, dedi.

Öyledir efendim, dedim.

Bahçeye girdik. Çocuklar arabanın çevresine toplandılar hemen. Yalnız en büyükleri bana koştular. İlk ikisi. Boynuma sarıldılar, öptüler, kokladılar. O zaman küçükler de üstüme atıldılar. Sanırım arka kanepede oturduğumu farketmediler bile. Jack'le Odessa ben indikten sonra çıktılar evden. O yüzden onlar da görmediler.

Biz bahçede birbirimize sarılıp öpüşürken Bayan Millie seyrediyordu. Sonunda başını pencereden dışarı uzattı. Akşama kadar burada kalabilirsin, Sofia, dedi. Ben beşte gelir

seni alırım. Çocuklar beni evden içeri çekmeye çalışıyorlardı bu arada. Omuzumun üstünden, peki efendim, diye seslendim. Sonra da arabanın uzaklaştığını duydum gibime geldi.

Ama on beş dakika geçtikten sonra baktım Marilon bir şey söylüyor. O beyaz kadın hâlâ bahçede duruyor, dermiş.

Belki seni götürmek için bekliyordur, dedi Jack.

Odessa da atıldı. Hastalandı belki. İleze insanlar deyip dururdun hep.

Çıkıp arabanın yanına gittim. Zoru neymiş bilir misiniz? Geri geri gitmesini bilmezmiş. İlerleyip bir yerden dönmek zorunda. Gelgelelim Odessa'nın bahçesinde öyle çok ağaç var ki ileri de gidemiyor. Kafamı pencereden sokup geri vitese nasıl takacağını göstermeye çalıştım ama eli ayağına dolanıyordu. Çocuklar da kapının önüne toplanmışlardı bu arada. Çocuklar da, Odessa'yla Jack de. Büsbütün şaşırdı. Dışlileri gacırdatıp duruyordu artık. Ayrıca burnu kızarmış, hem sinirlenmiş, hem utanmıştı.

Arkaya bindim, kanepeden öne eğilerek geri vitese takmasına yardım etmeye çalıştım. Bu arada motor durdu. Arabadan hiç ses çıkmaz oldu. Bir daha da çalışmadı.

Merak etmeyin, dedim. Şuradaki kamyonet Odessa'nın kocası Jack'ın kamyoneti. O götürür sizi.

A yoo, dedi. Tanımadığım bir zencinin kamyonetine binmem. Hem de erkek.

Odessa'ya söylerim, o da sizinle gelir, dedim. Böylece çocuklarımla yanında kalma fırsatını bulacağımı umuyordum ben. Öyle umuyordum ama olmadı. Odessa'yı da tanımıyor-muş çünkü.

Sonunda ne oldu? Jack'le ben kamyonete binip onu evine götürdük. Ardından Jack beni tamirci aramaya götürdü. Saat beşte de ben Bayan Millie'nin arabasını evine götürdüm.

Çocuklarımın yanında on beş dakika falan kalabilmişim ancak.

Sonra da bana nankörsün diyor. Bayan Millie yani. Aylardır nankörlüğümü söylüyor.

Bu beyazlar Tanrının başımıza sardığı bir bela canım.

Ulu Tanrım,

Shug'dan bir mektup. Bize bir sürprizi varmış, Noel'de gelirken sürprizi de yanında getirecekmış.

Merak ettik. Acaba nedir?

Bizimki, bana bir otomobil getirecektir, diyor. Shug para kırıyor artık. Kürksüz gezmiyor hiç. İpekliden, satenden aşağısı kurtarmıyor. Şapkaları da altından.

Noel sabahı dışarıda bir araba sesi duyduk. Koşup baktık.

Bizimki pantolonu ayağına çekerken, hey babam hey, diye bir nara attı. Ben aynanın önünde saçımı düzeltmeye çalışıyordum. Saç saç değil ki. Uzun desen uzun değil, kısa desen kısa değil. Kıvrıkcık olamayacak kadar sert, düz durmayacak kadar kıvrıkcık. Sonunda vazgeçip bir bez bağladım kafama.

Shug'ın, **Albert**, diye bağırdığını duydum. O da **Shug**, diye haykırdı. Besbelli birbirlerinin boynuna atıldılar. Sonra hiç bir şey duymaz oldum.

Ben de kapıdan dışarı fırladım. Shug, deyip kollarımı uzattım ama baktım karşımda bir erkek. Sıska bir şey. Dışlek. Kırmızı pantolon askısı takmış. Yüzümü gözümü yalayacak neredeyse. Bu kimin köpeğidir diye sormama zaman kalmadan boynuma sarıldı.

Bayan Celie, diyor. Ah Bayan Celie. Adınızı öyle çok duydum ki eski dostmuşuz gibime geliyor artık.

Shug kulaktan kulağa sırtarak bir adım geride bekliyor.

Bu Grady, diyor, Kocam.

O kocam der demez Grady'den hoşlanmadığıma karar verdim. Biçimini sevmedim. Dişlerini de sevmedim. Giyeceklerini de. Kokuyor gibi geldi bana.

Bütün gece yoldaydık, diyor Shug. Konaklayacak doğru dürüst bir yer yok biliyorsunuz. Grady'nin yanına gelip boynuna sarılıyor. Pek sevimli bir şey görmüş gibi bakıyor adamın yüzüne. O da eğilip onu öpüyor.

Bizimkine baktım. Yüzünü gören dünyanın sonu geldi sanır. Bilirim gerçi. Benim suratımın da onunkinden aşağı kalır yanı yoktur.

Bunu da kendimize düğün armağanı olarak aldım, diyor Shug. Koskoca bir araba. Lacivert. Önünde Packard yazıyor. Elden düşme falan da değil, diyor Shug. Gıcır gıcır. Bizimkinin kolunu tutup sıkıyor. Burada olduğumuz süre içinde, Albert, diyor, sen de araba kullanmasını öğrenmelisin. Grady deli gibi sürüyor. Nasıl oldu da polislerin eline düşmeden gelebildik bilmem.

Sonunda gözü beni de görebildi. Yaklaşıp boynuma sarıldı. Ben de ona. Uzun uzun durduk öyle. Artık ikimiz de evli barklı kadınlarız, dedi. Evli barklı, nikahlı karılar. Ama biz açız. Yiyecek ne var?

Sevgili Tanrım,

Bizimki Noel boyunca hep kafa çekti. Grady'yle birlikte. Shug'la ben yemek yaptık, konuştuk, temizlik yaptık, konuştuk, ağacı süsledik, konuştuk, sabah yataktan kalktık, yine konuştuk.

Shug'ın ünü dört yana yayılmış artık. Dört bucağı gezip şarkı söylüyormuş. Herkes onu tanıyormuş. O da herkesi. Sophie Tucker'ı tanıyor, Duke Ellington'ın tanıyor, benim tanımadığım bir sürü insanı tanıyor. Ya parası! Öyle çok kazanıyormuş ki parayı ne yapacağını bilemiyormuş. Memphis'de güzel bir evi varmış. Bir de buradakinden başka bir otomobili. Yüz tane elbisesi. Bir oda dolusu pabucu. Grady'nin istediği her şeyi alıyormuş.

Onu nerede buldun, diye sordum.

Arabamın altında, dedi. Öbür arabanın. Yağı bitmiş, farkına varmadan öyle kullandım. Motor boku yedi tabii. Grady baktı arabaya. Biz de birbirimize baktık, bakış o bakış işte.

Albert'ın kalbi kırıldı, dedim. Benimkinden söz etmedim.

Boşver, dedi. O eski hikaye kapandı artık. Albert da, sen de akrabam gibi görünüyorsunuz şimdi bana. Zaten seni dövdüğünü, hiçbir işe el sürmediğini duyduktan sonra iyice gözümünden düşmüştü. Benim karım olsaydın döverek değil, öperek söz dinletirdim sana. Senin için ırgat gibi çalışırdım.

Bana söylüyor bunları.

Sen kulağını büktükten sonra dövmeyi bıraktı sayılır, dedim. Ancak yapacak başka hiçbir şey bulamazsa bir iki tokat atıyor bazen. O da arada bir.

Sevişmeniz nasıl gidiyor, diye sordu.

Çabalıyoruz, dedim. O düğmeyle oynamaya çalışıyor ama eli yatkın değil. Pek bir sonuç alamıyoruz.

Sen hâlâ bir şey anlamıyor musun yani?

Yok, dedim.

Yüce Tanrım,

Grady'yle bizimki arabaya binip bir yana gittiler. Shug, ben seninle yatabilir miyim, diye sordu. O koca yatakta tek başına yatınca üşüyormuş. Koynuma geldi. Şundan bundan laf ettik biraz. Sonunda sevişmekten söz açıldı yine. Sevişmek de demiyor Shug. Adlı adınca söylüyor. Utanmıyor da.

Çocuklarının babası olan adamla nasıl oldu, diye sordu.

Anamın evinde biz kızlar ayrı bir odada yatardık, dedim. Evin hemen bitişiğindeydi oda. Kapısı ayrıydı. Anamdan başka kimse de gelmezdi oraya. Ama bir gün anam yokken babam geldi. Elinde bir makas, bir tarak, bir de fırça. Saçını kesmemi istedi. Ben saçını keserken hep tuhaf tuhaf baktı. Belliydi, içini kemiren bir kurt vardı ama ne olduğunu anlamadım. Bir ara koluma yapışıp iki bacağına arasına kısırdı beni.

Sustum. Shug'ın soluk alışını dinledim.

Çok canım yandı, dedim. Topu topu on dört yaşındaydım. Erkeklerin önlerinde öyle koskocaman bir şey olduğunu hiç bilmezdim. Görünüşünden bile korkmuştum. Öyle birdenbire büyüyüp de dikiliverişi.

Shug öyle sessiz yatıyor ki uyudu sanırsın.

İşini bitirdikten sonra, dedim, saçını kesip bitirmemi de istedi.

Ah Celie, dedi Shug. Sımsıkı sarıldı bana. Kara derili kolları pürüzsüz. Lambanın ışığında pırıl pırıl duruyor.

Ağlamaya başladım. Ağladım, ağladım, ağladım. Shug'ın kollarında yatarken her şeyi yeni baştan yaşadım sanki. Nasıl canım yanmıştı, nasıl şaşırmıştım. Sonradan, saçını kesip bitireceğim diye uğraşırken nasıl sızlamıştı sızım sızım. Kanım bacağımdan aşağı akmış, çorabımı batırmıştı. O günden sonra da dosdoğru gözümün içine bakmamıştı hiç. Ya Nettie?

Ağlama, Celie, dedi Shug. Ağlama. Yanağıma akan yaşları öpmeye koyuldu.

Bir süre sonra, dedim, anam sordu. Kızların odasına hiç girmiyorum diyorsun ama orada saçlarını buluyorum. Bu nasıl oluyor? O zaman bir sevgilim olduğunu söyledi babam. Oğlanı odasına alıyor, dedi. Gizlice çıkarken gördüm. Saçlar da benim saçım değil, o oğlanın saçları. Kızın saç kesmeye bayılır bilirsin.

Gerçekten bayılırdım, dedim Shug'a. Ta küçüklüğümden beri, saçı uzamış birini gördüm mü makası almaya koşardım hemen. O yüzden de babamın saçlarını kesen ben olurdum hep. Ama daha önceleri sundurmada keserdim. Sonra sonra öyle bir hale geldim ki elinde makas ve tarakla yaklaştığını gördüm mü ağlamaya başladım hemen.

Bak hele bak, dedi Shug. Ben böyle garip şeyler yalnız beyazların arasında olur sanıyordum.

Anam öldü, diye bitirdim. Kardeşim Nettie kaçıp gitti. Albert da o mendebur çocuklarına bakayım diye getirdi beni buraya. Bir günden bir güne sen nasılsın, ne istersin diye sormadı. İlk gün bile. Başımda sargılar vardı, üstüme çıktı. Beni hiç kimse sevmeydi. Hiçbir gün.

Shug, ben seni seviyorum, Celie, dedi. Sonra da kalkıp dudaklarımdan öptü.

Bak hele, dedi yine. Şaşırmıştı sanki. Ben de onu öptüm. Ben de bak hele, dedim. Bir öpüşmedir gitti. Sonunda öpüşecek halimiz kalmadı. Ellerimizi birbirimize uzattık o zaman.

Ben bu işi hiç bilmem, dedim.

Ben de pek iyi bilmem, dedi. Ama öğreniriz.

Tanrım,

Grady'yle bizimki sabaha karşı sallana sallana döndüler. Shug'la ben mışıl mışıl uyuyorduk. Onun sırtı bana dönük, benim kolum onun belinde. Nasıl mıydı? Anamın kournunda uyumak gibi diyeceğim ama anamın koynunda uyuduğumu hiç bilmiyorum. Nettie'nin koynunda uyumak desem. O da bu kadar tatlı değildi. Shug sıcacık, yumuşacık. Kolumun üstüne sarkan koca memeleri ılık sabun köpükleri gibi. Bizimkiyle uyumaya benzemiyor hiç.

Onların döndüklerini duyunca, uyan tatlım, dedim. Geldiler. Yattığı yerde döndü, bana bir kere sarılıp kalktı. Öbür odaya geçti ve Grady'nin yatağına girdi. Bizimki de gelip benim koynuma girdi. Sarhoş. Başı yastığa değmeden sızdı.

Grady'yi sevmeye çalışıyorum. Kırmızı pantolon askısı ve kelebek boyunbağı taksa bile. Shug'ın parasını kendi kazanmış gibi har vurup harman savursa bile. Kuzeyliler gibi konuşmaya özense de. Memphis dediğin Tennessee'de, Tennessee'nin kuzeyde olmadığını da ben bile bilirim. Her şeyine katlanıyorum ama, Shug'a anacım demesine dayanamıyorum.

Ben senin kahpe anan değilim, diyor Shug. Herifin aldırış ettiği yok.

Gıcır'a baygın baygın bakıyordu geçen gün. Shug biraz dalına binecek oldu. Yapma anacım, dedi yine. İimde kö-tülük yoktur biliyorsun.

Gıcır'ı seviyor Shug. Şarkı öğrenmesine yardım ediyor. Çocukları da toplayıp Odessa'nın konuk odasında oturuyor-lar, sabahtan akşama kadar şarkı söylüyorlar. Swain de gi-tarını alıp geliyor bazen. Harpo yemek yapıyor. Benimkiyle ben de hayranlığımızı sunuyoruz.

Güzel günler.

Gıcır, diyor Shug, yani Mary Agnes, diyor. Senin halka açılman gerek diyor.

Yapamam, diyor o. Sesi Shug'ın sesi gibi gür değil ya, kimse onu dinlemek istemez sanıyor. Ama Shug yanıldığını söylüyor.

Kilise korosundaki tuhaf sesleri duymuyor musun, diyor. Kimileri kulağa hoş geliyor ama insan sesine bile benzemi-yor. Onlara ne diyelim? Derken bir inlemeye başlıyor, ölüm melekleri geliyor sanırsın. İnsanın tüylerini diken diken edi-yor. Kara panterler şarkı söyleseler ancak böyle söylerler.

Mary Agnes'a dönüyor yine. Bir şey daha söyleyeyim mi, diyor. Senin sesini dinleyen biriyle düzüşür gibi olacaktır.

Mary Agnes, **Bayan Shug**, diye haykırırken kıpkırmızı kesiliyor.

Ne var yani, diyor Shug. Dansedip şarkı söylemekle dü-züşmeyi bir tutamayacak kadar utangaç mısın kız? Gülü-yor. Beyazların bize sizin müziğiniz şeytanın müziği deme-leri bundan ötürü zaten. Şeytanlar düzüşmeye bayılır. Gel bir akşam Harpo'nun yerinde şarkı söyleyelim birlikte. Be-nim için eski günler gibi olur. Seni halkın önüne çıkaran ben olursam saygıyla dinlerler. Hele dinlemesinler. Zenci mil-leti edepsizdir ama ilk şarkının ilk yarısını adam gibi dinle-melerini sağlayabilirsen gerisi kolay.

Mary Agnes'in gözleri açılmış. Soruyor. Gerçekten olur mu dersin? Seviniyor kız.

Harpo araya giriyor. Onun şarkıcı olmasını istediğime emin değilim.

Neden, diyor Shug. Şimdi çalıştırdığın kadın kendini kilisede sanıyor sanki. Onun şarkısını dinleyen müşteri dansa mı kalksın, yoksa gidip mezarlıkta yas mı tutsun bilemiyor. Mary Agnes'i doğru dürüst giydirip sahneye çıkar, çuvalla para kazanırsın. Baksana, rengi açık, saçı düz, gözleri buğulu. Erkekler bunun gibisine deli olurlar. Öyle değil mi, Grady?

Grady karşılık verirken önüne bakıyor. Senin de gözünden bir şey kaçmıyor be anacım.

Sen de onu aklında tutsan iyi olur, diyor Shug.

Ulu Tanrım,

Elimde tuttuğum mektup şöyle diyor.

Sevgili Celie,

Benim öldüğümü sanıyorsun, biliyorum. Ölmedim oysa. Yıllardır sana mektup yazıyorum. Ne var ki Albert, ablan bundan sonra senden hiç haber almayacak demişti. Benim de senden haber almayacağımı söylemişti. Bunca zamandır tek bir mektubun gelmediğine göre, doğru söylediği anlaşılıyor. Şimdi yalnızca Noelde ve paskalyada yazıyorum sana. Benim yazdığım mektubun öbür bayram kartları arasına karışıp gözünden kaçacağını ya da Albert'in bayram sevinciyle yumuşayıp seninle bana acıyacağını umuyorum.

Anlatacak öyle çok şey var ki nereden başlayacağımı bilemeyeceğim neredeyse. Ama belki bu mektup da eline geçmeyecek. Hiç kuşum yok, Albert posta kutusunu hâlâ kendisi açıyordur.

Ancak mektubumu alacak olursan ölmediğimi bilmeni isterim. Bir de seni çok sevdiğimi. Olivia da iyi, oğlun da.

Aşağı yukarı bir yıl sonra hep birlikte Amerika'ya döneceğiz.

Seni seven kardeşin,
Nettie.

Shug, bana Nettie'yi anlat dedi bir akşam. Nasıl bir kızdır? Nerededir?

Bizimkinin Nettie'ye nasıl göz koyduğunu anlattım. Kızın aklını çelmek için söylediklerini. Nettie ona yüz verince nasıl evden attığını.

Nereye gitti, diye sordu.

Bilmem, dedim. Çekti gitti.

O günden sonra hiç haber almadın mı?

Yok. Bizimki her gün posta kutusunu açıp gelince bir haber getirdi mi diye gözünün içine bakıyorum. Ama hiç haber yok. Öldü Nettie.

Shug sordu. Tuhaf tuhaf pulları olan bir ülkeye gitmiş olabilir mi dersin? Düşünceliydi Shug. Kimi zaman, Albert'la birlikte posta kutusuna gittiğimizde üstünde garip pullar olan bir mektup çıkıyor kutudan. Albert da hiçbir şey söylemeden o zarfı iç cebine sokuyor. Bir gün o pullara bakmak istediğimi söyledim. Sonra gösteririm, dedi. Göstermedi ama.

Bana kalırsa Nettie yalnız kasabaya kadar gidecekti, dedim. Bizim buranın pulları da hep bildiğin pullar. Üstlerinde uzun saçlı beyaz adamlar var çokluk.

Hım, dedi. Benim gördüğüm pullardan birinde şişman bir beyaz kadın vardı gibime geliyor. Nasıl bir kızdır senin Net-tie? Kafası çalışır mı?

Hem de nasıl! Cin gibidir. Daha küçükken elinden ga-zete düşmezdi. Bir hesap yapardı. Vızır vızır. Dili de pek düzgündür. Çok tatlı kızdır üstelik. İyi kalplidir. Kalbinin iyiliği gözlerinden okunur. Beni de çok sever.

Boyu uzun mudur, kısa mıdır, diye sordu Shug. Ne giy-meyi sever? Renklerden hangi rengi? Doğum günü ne za-man? Yemek bilir mi? Dikiş? Saçı nasıl?

Nettie'nin ıncığını cıcığını öğrenmek istedi.

O kadar çok konuştum ki sesim kısılacak sandım. Net-tie'yi neden bu kadar merak ediyorsun, diye sordum sonun-da.

Çünkü, dedi, senin bu dünyada sevdiğin tek kişi o. Ben-den başka yani.

Tanrım,

Shug bizimkiyle pek sıkı fıkı oldu yine. Birdenbire, ba-samaklara oturuyorlar yan yana. Harpo'nun yerine gidiyor-lar. Posta kutusuna da birlikte gidiyorlar.

Bizimki bir şey söyledi mi Shug keh keh gülüyor. Diş-lerini gösteriyor bol bol. Memelerini de.

Grady'yle ben insanlığı elden bırakmamaya' çalışıyoruz. Kolay olmuyor ama. Güldüğünü duydukça Shug'ın gırtlığı-nı sıkacağım geliyor. Bizimkinin de suratını tokatlayacağım.

Bu çile bir hafta sürdü. Grady üzüntüsünden esrar iç-meğe başladı. Ben de dua etmeye.

Cumartesi sabahı Shug, Nettie'nin mektubunu bıraktı ku-cağıma. Üstünde İngiltere'deki o şişman kraliçenin resimleri

var. Pullarda yani. Bir pulun üstünde de hindistancevizle-riyle kauçuk ağaçları var. Afrika yazıyor. İngiltere'nin nerede olduğunu bilmiyorum. Afrika'nın da. Demek ki Nettie'nin nerede olduğu hâlâ bilmiyorum.

Shug, mektuplarını o saklamış, dedi.

Yok, dedim. Haindir ama o kadar hain değildir.

O kadar hain, dedi.

Sormadan edemedim. Neden yapmış peki? Birbirimizi nasıl sevdiğimizi bilmez mi?

Nedenini anlayamadım ama öğreniriz, dedi Shug.

Zarfı kapatıp bizimkinin cebine koyduk yine.

Cebinde mektupla gezdi bütün gün. Lafını etmedi. Grady'yle, Harpo'yla, Swain'le çene çaldı. Shug'ın arabasını sürmeye çalıştı.

Gözümü üstünden ayırmadım. Sonunda kafamda şimşekler çakmaya başladı. Bir ara bir baktım, elimde usturası, iskemlesinin arkasına dikilmişim.

Derken Shug'ın güldüğünü duydum. Pek gülünç bir şey görmüş sanki. Anladık, dedi, sana şu şeytan tırnağını kesecek bir şey getir dedik ama koca usturayı getir demedik. Üstelik Albert usturasına el sürülmesini hiç istemez.

Bizimki dönüp arkasına baktı. Bırak onu yerine, dedi. Karı milleti. Hep bir şey kesecek, bir yanını traş edecek. Usturayı körletecek ille.

Usturayı Shug almıştı o arada. Bana kalırsa bu zaten kör, dedi, götürüp traş takımının yanına bıraktı.

Sofia'ya döndüm. Sofia gibi kendi kendime söylendim bütün gün. Homur homur ettim. Sarhoş gibi dolaştım evin içinde. Albert denen o herfin kanını dökemezsem içim rahat etmeyecek. Canını almanın kırk türlü yolunu buldum aklımdan. Gün karardı, ağzımdan laf çıkmaz oldu. Ne zaman ağzımı açsam gık diye bir ses çıkıyor, gerisi gelmiyor.

Shug, bunun ateşi var deyip beni yatırdı. Bakarsın bu laşıcı bir şeydir, dedi bizimkine de. En iyisi sen başka bir

yerde yat, Albert. Kendi bütün gece yanımda yattı ama. Uyumadım. Ağlamadım. Hiçbir şey yapmadım. Üşüdüm. Bir süre sonra, galiba öldüm, dedim kendi kendime.

Shug bana sarılıp yattı. Arada konuştu, bir şeyler anlattı.

Annem beni gördü mü domuz görmüş gibi olurdu, dedi. Neden dersen, erkeklerle yatıp kalkmaktan hoşlandığım için en çok. O kendisi kimseyi ellemek istemez. Bir şey yapmak için birine dokunması gerekiyorsa hiç hoşuna gitmez. Küçükken öpmeye çalışırdım, yüzünü çekerdi hemen. Bana dokunma, Lillie, derdi. Benim asıl adım Lillie.

Babam boynuna sarılmama, yüzünü gözünü öpmeme bayılırdı ama annem onu da önlerdi. Baba kızın birbirlerine çok sokulmaları yakışık almazmış. O yüzden, Albert'la tanışıp birine sarılmanın tadını alınca, bir daha koynundan çıkmaz oldum. Sevdadaydı bizimki, seveda. Üç çocuk doğurdum. Albert zayıf adamdır bilirsin. Üç çocuk yapıncaya kadar dayandığına göre nasıl bir seveda olduğunu anla.

Çocuklarımı evde doğurdum hep. Ebe gelirdi. Ebe gelirdi, papaz gelirdi, iki sıkıda bir kiliseye giden o dini bütün kadınlardan birkaçı da gelirdi. Tam ben çektiğim sancıdan adımı unutacak hale gelmişim, başlarıydı. Hadi, pişman olduğunu kabul et. Tuttuğun bu kötü yoldan döneceğine söz ver.

Güldü. Bende kafa yok ki pişman olayım, dedi. Bir de Albert'ın sevdası var tabii.

Konuşmadan yatıyorum. İyiyim böyle. İçim rahatlamış. Albert yok yanımda. Shug da yok. Hiçbir şey yok.

Doğurduğum son çocuk işi bozdu, dedi Shug. Evden atılar beni. Memphis'teki orospu teyzemin yanına gittim. Annem, sen ona çekmişsin derdi hep. İçki içerdi teyzem, kavga ederdi. Erkeksiz duramazdı. Aşçıydı. Anayolun üstündeki bir lokantada çalışırdı. Elli tane adama yemek çıkarır, sonra da elli beş tanesiyle yatabilirdi.

Anlatıyor Shug. Boyuna anlatıyor.

Bir de dansederdik! Albert'la ben. Gençliğinde kimse onun gibi dansedemezdi. İki saat hiç oturmadan dansederdik bazen. Sonra da gidip yatmak zorunda kalırdık tabii. Çok şeker çocuktuk. Nasıl güldürürdü beni! Yapmadığı gülünçlük yoktu. Şimdi neden asık suratlı bilmem. Neden gülmüyor? Neden dansetmiyor artık? Ey Tanrım, dedi. Söylesene, Ceglie, benim sevdiğim delikanlı nereye gitti?

Ses çıkarmadan yattı bir süre. Ardından, Annie Julia'yla evleneceğini duyduğumda, dedi, nasıl şaşırdım bilemezsin. O kadar şaşırdım ki kızamadım. İnanmadım önce. Bilirdi Albert, bizimki gibi bir sevda olmazdı. Ondan iyisi olamazdı. Ben öyle sanıyordum.

Ama zayıf çocuktuk. Babası, o kız orospu demiş buna. Anası da orospuydu. Ağbisi de aynı şeyleri söylemiş. Albert beni savunmaya kalkmış, bir temiz dayak yemiş. Benimle evlenmesini istememelerinin bir nedeni çocuklu oluşum.

Ama çocuklar Albert'ın çocukları, dedim babasına.

Nereden belli, diye sordu.

Zavallı Annie Julia. Hiç yüzü gülmedi. Çok domuzdum ben. Çok da azgın. Albert'ın kiminle evlendiği hiç umurumda değil diyordum sağda solda. Kiminle evlenirse evlensin, yine benim koynuma girecek. Girdi de. Hiç çekinmeden yatıyordu benimle.

Ama Annie Julia'yla da yatıyordu. Kızın ondan hoşlandığı bile yoktu oysa. Nikahı kıyıldıktan sonra ailesi de onu unuttu sanki. Derken Harpo doğdu. Ardından öbür çocuklar. Sonunda onu vuran adamla düşüp kalkmaya başladı kız. Albert karısını dövüyordu. Çocuklar da canına okuyorlardı. Merak ederim bazen. Ölürken ne düşünüyordu acaba?

Ben ne düşündüğümü biliyorum, dedim kendi kendime. Hiçbir şey. Ne kadar çok hiç düşünebilirim 'o kadar iyi.

Ben Annie Julia'yla aynı okula gitmiştim, dedi Shug. Güzel kızdı. Çok karaydı ama derisi ipek gibiydi. Dolunay gibi yusuvarlak kara gözleri vardı. Çok taylıydı. Canına yandığının, ben de severdim kızı. Neden o kadar acı çek-tirdim bilmem. Neden eziyet ettim? Albert'a bir yapışardım, günlerce evine gidemezdi. Annie Julia yanımıza gelip para dilenirdi. Çocuklarına yiyecek almak için dilenirdi. Albert'tan.

Elimin üstünde bir ıslaklık duydum. Birkaç damla.

Buraya ilk geldiğimde, dedi Shug, sana da çok eziyet ettim ya. Hizmetçi yerine koydum seni. Albert'la evlendin diye. Oysa ben onunla evlenmek merakında değildim artık. Aslına bakarsan hiçbir gün onunla evlenmek merakına düş-medim ben. Beni seçmesini istedim yalnız. Doğa bizi birbi-rimize uygun olarak yaratmıştı. Siz ikiniz, demişti doğa, siz ikiniz birbirinizden ayrılmayın çünkü bu işin nasıl olması gerektiğini biliyorsunuz, başkalarına iyi bir örnek oluyor-sunuz. Doğanın uygun bulduğu bozulmasın istemiştim ben. Ama belki de yanılmışım. Bizim aramızdaki, her neyse, be-denlerimizde başlayıp bedenlerimizde bitiyordu belki. Çünkü ben bu Albert'ı hiç tanımıyorum. Dansetmeyen, yüzü gül-meyen, ağzından iki çift laf çıkmayan, Nettie'nin mektup-larını saklayan bu Albert'ı hiç tanımıyorum. Kim bu he-rif? Bilmiyorum.

Ben hiçbir şey bilmiyorum, dedim kendi kendime. Öyle olduğuna da seviniyorum.

Tanrım,

Nettie'nin mektuplarını sakladığını öğrendim ya, nereye sakladığını düşünmeye hiç gerek yok. Albert'ın değer verdiği

nesi var nesi yoksa hepsi sandığındadır. Sandığı da hep kilitleli durur ama Shug anahtarı alabilirim dedi.

Bir akşam Grady'yle bizimki gezmeye gittiklerinde sandığı açtık. Shug'ın eski iç çamaşırlarını bulduk. Bir sürü. Birkaç tane de ayıp resim. Kartpostal dediklerinden. Tütün kesesinin altına saklamış onları. Nettie'nin mektuplarını da bulduk. Tomar tomar. Zarfların kimi ince, kimi kalın. Kimi açılmış, kimi açılmamış.

Shug'a sordum. Nasıl becereceğiz bu işi?

Kolay, dedi. Mektupları zarflardan çıkaracağız. Zarfları oldukları yerde bırakacağız. Her gün sandığın bu köşesine el atacak değil ya.

Çaydanlığı kuzinenin üstüne oturttum. Zarfları buhara tuttuk hep. Hepsini açtık, mektupları mutfaktaki masanın üstüne yaydık. Sonra zarfları sandığa yerleştirdik yine.

Shug, ben bu mektupları sıraya koyacağım, dedi.

İyi ama burada olmaz, dedim. Grady'yle senin odana gidelim hadi.

Küçük odaya girdik. Shug yatağın yanındaki iskemleye oturdu, Nettie'nin mektuplarını da dört yana yaydı. Ben de yatağın üstüne oturdum.

İlk mektuplar bunlar, dedi Shug. Bak köşelerinde tarih var.

Sevgili Celie, diyor ilk mektup.

Ne yapıp yapıp Albert'dan kurtulmaya bakmalısın. Kötü bir insan o.

Sizin evden çıktığımda peşime takıldı. Ben yayan gidiyordum, o atla geldi arkamdan. Evden görülmeyen bir yere geldiğimde yanıma sokulup dil dökmeye başladı. Neler söy-

ler bilirsin. Çok güzel bir kızsın, Bayan Nettie, falan filan. Söylediklerini duymazlıktan gelip daha hızlı yürümeye çalıştım ama hava çok sıcak, bohçalarım da çok ağırdı. Bir süre sonra dinlemek zorunda kaldım. O zaman atından indi. Beni öpmeye, ormanın içlerine çekmeye çalıştı.

Karşı koydum. Tanrı'nın yardımıyla epey canını yakmayı da başardım. Ondan sonra beni rahat bıraktı ama çok kızmıştı. Bu yaptıklarının yüzünden, dedi, bir daha ablandan hiç haber alamayacaksın. O da senden haber alamayacak.

Ben de çok kızmıştım. Öfkeden titriyordum.

Az sonra yoldan geçen biri beni arabasına aldı. Kasabaya kadar götürdü. Kasabada adını verdiği papazın evini de gösterdi. Kapıyı çaldım. Karşıma gözleri tıpkı seninkilere benzeyen bir kız çocuğu çıkınca ne kadar şaşırdığımı sen düşün.

Sevgiler,
Nettie

İkinci mektup.

Sevgili Celie,

Her gün, ablandan henüz mektup bekleme diyorum kendi kendime. Biliyorum, işin başından aşkın. Dört çocuğa bakmak kolay değil. Ama seni çok özledim. Lütfen ilk fırsatta yaz. Her gün seni düşünüyorum. Her saat desem yalan değil.

Kasabada gördüğün kadının adı Corinne. Küçük kızınki Olivia. Papazın adı Samuel. Küçük oğlanınki de Adam. Çok

dindar insanlar. Bana da çok iyi davranıyorlar. Samuel'in papazlık ettiği kilisenin bitişiğindeki güzel bir evde oturuyorlar. Zamanımızın çoğunu kilise işlerinde çalışarak geçiriyoruz. 'Biz' dememin nedeni yaptıkları her işe beni de katmaları. Yalnızlık çekmemi, bir işe yaramadığım duyusuna kapılmamı önlüyorlar böylece.

Ancak seni çok özlüyorum. Beni korumak için kendini feda ettiğın günler aklımdan çıkmıyor. Seni bütün kalbimle sevdiğimi bilmeni isterim.

Kardeşin,
Nettie

Ondan sonraki mektup.

Sevgili Celie,

Artık aklımlı kaçırarak hale geldim. Korkarım Albert dediğini yaptı, mektuplarımı senden saklıyor. Düşünebildiğim kadarıyla, şimdi bize yardım edebilecek tek kişi babam ama onun da yerimi öğrenmesini istemiyorum.

Samuel'den, gelip kocanla seni görmesini, senin ne durumda olduğunu anlamasını istedim ama çekiniyor. Karı kocanın, özellikle de hiç tanımadığım bir karı kocanın arasına girmeyi göze alamam diyor. Söylediğime pişman oldum. Corinnie de, o da bana çok iyi davranıyorlar ama çok sıkılıyorum. Kasabada iş bulamadığım için üzüliyorum. Sonunda buradan gitmek zorunda kalacağım. O zaman ne yapacağız? Birbirimizi büsbütün mü kaybedeceğiz?

Corinne'le Samuel misyoner denen bir topluluğa bağlan-

mışlar. Amerika - Afrika Misyoner Derneği adını taşıyan bir topluluğa. Batı eyaletlerimizdeki kızılderililere yardım etmek için çalışmışlar yıllarca. Şimdi de bu kasabadaki yoksullara yardım etmeye çalışıyor. Bütün bunlar, asıl görevimiz dedikleri çalışmaların başlangıcıymış. Asıl görevlerinin de Af-rifa'da misyonerlik etmek olduğunu söylüyorlar.

Onlardan ayrılmak da çok zor olacak. Birlikte geçirdiğimiz şu kısa süre içinde tam bir aile hayatı yaşadık. Seninle benim hiç tatmadığımız bir aile hayatı.

Bir yolunu bulabilirsen mektup yaz lütfen. Sana birkaç tane pul da yolluyorum.

Kardeşin,
Nettie.

Ondan sonraki çok uzun bir mektup.

Sevgili Celie,

Afrika'ya gelirken gemide her gün bir mektup yazdım sana. Ama limana girerken öyle büyük bir karamsarlığa kapılmışım ki hepsini yırtıp denize attım. Albert mektuplarımı sana vermeyecek. Öyleyse yazmamın ne yararı var? Hepsini parça parça edip sana dalgalarla yollarken böyle düşünüyordum ama şimdi fikrimi değiştirdim.

Bir gün söylediğin bir söz hiç aklımdan çıkmıyor. Yaşadığım hayattan öyle büyük bir utanç duyuyorum ki Tanrıya bile seslenemiyorum artık, demiştin. Konuşarak değil ancak yazarak anlatabiliyorum, diye eklemiştin. Şimdi o duygunu çok iyi anlıyorum. Tanrı mektup okur mu, okumaz mı

bilmiyorum ama yazmayı kesmeyeceğine eminim. Sen yazdıkça da bana yol göstermiş oluyorsun. Ayrıca, sana mektup yazamazsam dualarımı eksik bırakmışım gibi geliyor bana. İçime kapanmak iyi olmuyor. Yüreğim daralıyor. Çok yalnızlık çekiyorum, Celie.

Benim Afrika'ya gelmemin nedeni Samuel'le ve Corinne'le birlikte gelip çocuk bakımını ve burada bir okul kurulmasını üstlenecek olan kadının son anda evlenmeye karar vermesi. Kocasını Afrika'ya yollamaya korkmuş, onunla birlikte gelmeyi de göze alamamış. Samuel'le Corinne son anda böyle bir duruma düştüler işte. Ellerinde fazlalık bir bilet vardı ama o bileti kullanabilecek bir misyoner bulunmuyordu. Ben de kasabada iş bulamıyordum. Yine de, Afrika'ya gelmek aklımın köşesinden geçmezdi. Samuel, Corinne, hatta çocuklar bütün gün Afrika konusunu konuştukları halde, ben böyle bir yerin varlığına bile inanamıyordum tam olarak.

Bayan Beasley, Afrika'nın çıplak vahşilerle dolu bir yer olduğunu anlatmıştı okulda. Samuel'le Corinne bile öyle düşünürlermiş zaman zaman. Oysa onlar Afrika konusunda Bayan Beasley'den çok daha bilgili. Buranın ezilen halkına nasıl yardım edilebileceğini de biliyorlar. Amerika'daki zencilerin ataları olan bu insanlara yalnız hristiyanlığın desteği değil, doktor ve ilaç yardımı da gerekli diyorlar.

Bir gün Corinne'le birlikte kasabada dolaşırken belediye reisinin karısıyla hizmetçisini görmüştük. Belediye reisinin karısı dükkanlara girip çıkarak alışveriş yapıyor, hizmetçisi de sokakta bekleyip getirilen paketleri yükleniyordu. Belediye reisinin karısını hiç gördün mü bilmem. Islak kediye benziyor. Hizmetçisi de kimseye hizmet etmeyecek birine. Hele hele o kadın gibi birine.

Geçerken hizmetçiye seslendim. Benimle konuşmaya utandı nedense. Birden yokoluverdi sanki; sanki benliğini siliverdi dünyadan. Gerçekten çok tuhaftı, Celie. Bir an ön-

ce etli canlı bir kadına merhaba diye seslendim, bir an sonra karşımdaki yaşayan insan yok oldu. Yalnızca biçimi kaldı geriye.

Bütün gece onu düşündüm. Ertesi sabah Samuel'le Corinne kadının nasıl hizmetçi olduğunu anlattılar. Belediye reisine saldırdığı için cezaevine konmuş, belediye reisiyle karısı da oradan alıp evlerinde çalıştırmaya başlamışlar.

Afrika konusunda sorular sormaya o sabah başladım. Samuel'le Corinne'in elinde Afrika'yı konu alan kaç kitap varsa hepsini okudum.

Bundan binlerce yıl önce Afrika'da bizim Atlanta'dan büyük kentler bulunduğunu biliyor muydun? İsrailoğullarını kendilerine köle eden, piramidleri yapan eski Mısırlıların beyaz ırktan olmadıklarını? Mısır'ın Afrika'da olduğunu bilir misin? Ya İncil'de sözü edilen Etiyopya'nın o zamanlar bütün Afrika anlamına geldiğini?

Okudum, okudum, okumaktan gözlerim kör olacak sandım. Afrikalıların, parayı öz kardeşlerinden daha çok sevdikleri için atalarımızı nasıl sattıklarını öğrendim. Onların Amerikaya hangi koşullar altında getirildiklerini. Nasıl çalıştırıldıklarını.

Meğer ben ne kadar bilgisizmişim. Irkımız konusunda bildiklerim ne kadar azmış. Bayan Beasley benim ömrümde gördüğü en akıllı öğrenci olduğumu söylerdi bir de! Yine de ona şükran duyuyorum. Bana kendi başıma okuyup öğrenmeyi öğretti. Ve öğrenme isteğini körüklemeyi, diri tutmayı bildi. Onun için, Samuel'le Corinne onlarla birlikte Afrika'ya gelip burada bir okul kurmalarına yardımcı olmamı istediklerinde gelirim dedim. Gelirim ama bana misyonerlik çalışmalarında bilinmesi gereken her şeyi öğretirseniz, arkadaşımız demeye utanmayacağınız kadar bilgili bir insan olmamı sağlarsanız gelirim. Kabul ettiler. Gerçek öğrenimim de o günden sonra başladı.

Verdikleri sözü tuttular ve beni çok iyi yetiştirdiler. Ben de gece gündüz çalıştım.

Ah Celie, bu dünyada bizlerin de öğrenim görmesini isteyen zenciler var! İlerleyip aydınlığa kavuşmamızı isteyenler de. Bütün zenciler babamla Albert gibi hain, annemiz gibi ezilmiş insanlar değiller. Corinne'le Samuel'in evliliği öyle sağlıklı bir evlilik ki! İlk yıllarda tek üzüntüleri çocukları olmamasıymış. Ama ondan sonra 'Tanrı' bize Olivia'yla Adam'ı bağışladı diyorlar.

'Tanrı' size onların teyzelerini de yolladı demek isterdim ama bir şey söylemedim. Evet, Celie, 'Tanrı'nın onlara bağışladığı çocuklar senin çocukların. Çocuklarının çok iyi yetiştirildiklerini bil, için rahat etsin. Ayrıca, onları sevip korumam için beni de yanlarına yolladı 'Tanrı.. Sana duyduğum sevginin tümünü onlara verebilmem için. Gerçek bir mucize değil mi bu? İnanamıyorsun değil mi?

Ama bir düşün. Benim Afrika'da olduğuma inanabilirsen -ki öyleyim- her şeye inanabilirsin.

Seni seven kardeşin,
Nettie

Bir sonraki şöyle.

Sevgili Celie,

Kasabadan ayrılmadan önce Corinne bana yolda giyebileceğim iki tayyör dikmek için iki ayrı kumaş almıştı. Birinin rengi zeytin yeşili, öbürü gri. Eteklerim uzun ve kloş. Üstlerine beyaz poplin bluzlarla tayyör ceketlerini giyiy-

rum. Ayağıma da bağcıklı potinler. Corinne bir de hasır şapka almıştı bana. Çevresinde kareli bir kurdelesı var.

Samuel'le Corinne'in yanında çalışıyorum, çocuklarına da bakıyorum ama kendimi hizmetçi gibi görmüyorum nedenle. Belki de onlardan bir şeyler öğrendiğim, çocuklara da bir şeyler öğrettim için. Birlikte çalışmanın, birlikte öğrenip birlikte öğretmenin başı sonu olmuyor. Hepsi birbirine ulanıp kenetleniyor.

Kasabadaki kilisenin cemaatından ayrılmak kolay olmadı. Ancak üzücü de değildi. Herkes Afrika'da pek çok şey yapılabileceğini umuyor, o umutla göneniyor. Bir yerde, **Etiyopya Elleri Tanrıya Uzatacak** diyen bir yazı gördüm. Etiyopya'nın Afrika anlamına geldiğini aklında tutarsan bunun ne demek olduğunu anlarsın. İncil'de adı geçen bütün Etiyopyalılar zenciydiler. Daha önce akıl edememiştim bunu! Oysa insan İncil okurken biraz dikkat etse her şeyi kolayca anlayabilir. İncil'deki resimler aldatıyor bizi. Sözleri açıklaması beklenen resimler. O resimlerde herkes beyaz. Dolayısıyla, İncil'deki herkesin de beyaz olduğunu düşünüyor insan. Oysa aslını ararsan, o çağlarda beyazlar dünyanın başka yerlerinde yaşarlarmış. İncil'de İsa efendimizin saçları kuzuların tüyü gibiydi demesinin nedeni de bu. Kuzuların tüyleri düz değildir ki, Celie! Dalgalı da değildir.

Sana New York'u nasıl anlatsam! New York'u bırak, oraya giderken bindiğimiz treni anlatmak bile kolay değil. Biz oturarak yolculuk ettik ama o trende yataklar vardı! Bir de lokanta! Hatta tuvaletler. Yataklar duvardan çıkıveriyor. Yataklı vagonlarda yalnız beyazlar yatabiliyor, lokantada yalnız onlar yemek yiyebiliyor. Zencilerle beyazların tuvaletleri de ayrı.

South Carolina'da bir istasyonda trenden inmiştik. Biraz temiz hava almak, üstümüzdeki isi kurumu biraz silkeleyip temizlenmek istedik. Peronda dolaşan bir beyaz nereye gittiğimizi berak etti. Afrika'ya gittiğimizi duyunca hem şaşır-

dı, hem de biraz bozuldu. Zenciler Afrika'ya gidiyorlar, dedi karısına. Bunu da gördükten sonra, dünyada görmediğim şey kalmadı diyebilirim.

New York'a indiğimizde yorgunduk, kir pas içindeydik. Yine de çok heyecanlıydık. New York eşi bulunmaz bir kent, Celie! Koskoca bir semti de zencilerin mülküymüş. Oraya Harlem diyorlar. Süslü püslü otomobillerle gezen zenciler var burada. Bizim orada, beyazların bile oturamadıkları güpgüzel evlerde oturanları var. New York'ta tam yüz tane kilise gördük. Hepsine gittik. Samuel, Corinne, ben ve çocuklar. O kiliselere gidenlerin cömertliğine, Harlem halkının iyi kalpliliğine şaşıp kaldık. Onlar çok iyi yaşıyorlar, Celie. Vakur, onurlu insanlar. Ve Afrika dendi mi hemen ellerini ceplerine atıyorlar. Veriyorlar, veriyorlar, veriyorlar.

Hepsi Afrika hayranı. Her fırsatta Afrikalıları övüyor, onlardan söz ederken saygılarından neredeyse şapkalarını çıkarıyorlar. Şapka dedim de aklıma geldi. Şapka dolaştırmış olsaydık, bağışları şapkalarımıza sığmazdı. Küçücük çocuklar bile ceplerindeki bozuklukları bağışladılar. Bunları Afrikalı çocuklara verin, deyip harçlıklarını uzattılar. New York'taki zenci çocukların giyimleri de görülecek şey. Keşke sen de onları görebilseydin, Celie. Yeni bir moda çıkmış, oğlanlara golf pantolon adını verdikleri bir pantolon giydiriyor. Paçaları bol ama dizin altında ince bir bantla baldırı sımsıkı sarıyor. Kız çocuklar da başlarına çiçeklerden örülmüş taçlar takıyorlar. Dünyanın en güzel çocukları burada sanırım. Adam'la Olivia gözlerini onlardan ayıramadılar.

Buradaki evlerin tuvaletleri içeride. Bütün evlerin! Ve bütün evlerde ya havagazı ya da elektrik lambaları var.

İki hafta süreyle, Afrikada yerleşeceğimiz bölgede konuşulan Olinka dilini öğrenmeye çalıştık. Ondan sonra doktor muayenesinden geçtik (doktor zenciydi!), misyoner derneğinin New York'taki merkezinden Afrika'da bize ya da yerleşeceğimiz köyün halkına gerekli olabilecek ilaçlarla tıbbi

bî araç gereci aldık. Buradaki merkezde hep beyazlar çalışıyor. Onlar Afrikalıları sevmekten falan söz etmediler. Yalnızca hıristiyanlık görevini yerine getirmekten dem vurdular. Afrika'da, bizim yerleşeceğimiz köyün yakınlarında çalışan bir misyoner daha varmış. Beyaz bir kadın. Yirmi yıldır orada oturuyormuş. Denildiğine göre yerliler çok seviyorlarmış onu. Kadın Afrikalıları Avrupalı dediği insanlardan apayrı bir tür saydığı halde. Avrupalılar, Avrupa denen bir yerde oturan beyazlardır, Celie. Bizim Amerikadaki beyazlar da başlangıçta Avrupa'da otururlarmış. Bu misyoner kadın, Afrika'daki papatya da çiçektir, İngiltere'deki papatya da, diyormuş. Ama ikisi birbirinden çok farklıymış. Dernekteki adamın dediğine göre, o kadın yerlileri 'şımartmadığı' için başarılıymış. Dillerini de biliyormuş. Bize öyle bir bakışla bakıyordu ki siz Afrikalıları o kadın gibi idare edemezsiniz diyordu sanki.

Dernekten çıkarken biraz sıkkındım. Duvarlarda hep beyazların resimleri asılıydı. Speke adında biri, Livingstone adında biri, Daly adında biri. Stanley miydi yoksa? Belki bir beyaz kadının da resmini görürüm diye bakındım ama hiç kadın resmi yoktu. Samuel de sıkkın görünüyordu çıkarken. Sonradan neşesi yerine geldi. Unutmayın ki bizim büyük bir üstünlüğümüz var, dedi. Beyaz değiliz biz. Avrupalı değiliz, Afrikalıların kendileri gibi, kara deriliyiz. Ve Afrikalılarla biz ortak bir amaç uğruna çalışacağız : Dünyanın dört bucağındaki bütün zencilerin kalkınması amacıyla.

Kardeşin,
Nettie

Sevgili Celie,

Samuel uzun boylu, iri yapılı bir erkek. Beyaz rahip yakasını hesaba katmazsan, tepeden tırnağa siyah giyimlidir.

Kendisi de çok kara. Gözlerine bakmadığın sürece, sert, hat-
ta zalim bir adam olduğunu düşünebilirsin ama bakışları yu-
muşaktır. Düşünceli ve yumuşak. Söylediği söz dinlenir, in-
sanın içini rahatlatır. Laf olsun diye konuşmaz çünkü. Kar-
şısındakini üzmemeye, incitmemeye de özen gösterir. Corinne
onun gibi bir koca bulduğu için talihine şükretmeli.

Ama dur, sana bindiğimiz gemiyi anlatayım. Adı Mala-
ga'ydı ve tam üç katlıydı! İçlerinde yataklar bulunan odala-
rımız vardı (bu odalara kamara diyorlar). Ah Celie, okya-
nusun ortasında yol alırken yatağa yatmayı düşünebiliyor mu-
sun? Ya okyanusun kendisi! İnsan bu kadar çok suyun bir
araya gelebileceğine asla inanmaz. Bir kıyısından öbür kı-
yısına geçmemiz tam iki hafta sürdü. Ve o iki haftanın so-
nunda kendimizi İngiltere'de bulduk. İngiltere beyazlarla do-
lu bir ülke ama bazıları çok tatlı insanlar. Onların da kendi
misyoner dernekleri, hatta köleliğe karşı olan kişilerin kur-
dukları birtakım dernekler var. İngiliz kiliselerinin yönetici-
leri de bize yardımda bulundular. Tıpkı bizim ülkemizdekilere
benzeyen beyaz erkeklerle beyaz kadınlar bizleri toplantıla-
rına, evlerinde çaya çağırdılar. İngilizlerin 'çay'ları evde ye-
nen bir kır yemeği gibi. Çeşit çeşit sandviç yapıyor, kura-
biyeler, pastalar çıkarıyorlar. Bir de sıcak çay tabii. Be-
yazlarla biz aynı cins tabaklarla fincanlar kullandık!

Herkes benim misyoner olamayacak kadar genç görün-
düğümü söylüyor. Samuel de onlara bu işe çok hevesli oldu-
ğumu, Afrika'daki belli başlı görevimin de çocuklarla ilgile-
nip anaokulundaki çocuklara ders vermekten öteye geçme-
yeceğini anlatıyor.

Misyonerliğin nasıl bir iş olduğunu İngiltere'ye geldik-
ten sonra daha iyi anladım. Çünkü İngilizler yüz yılı aşan bir
süreden beri Afrika'ya, Çin'e, Hindistan'a ve kimbilir daha
nerelere misyoner yollayıp durmuşlar. O insanların gittik-
leri yerlerden getirdiklerini bir görebilsen! Bütün bir gün-
müzü müzelerin birinde geçirdik, gittikleri ülkelerden gelen

mücevherleri, eşyaları, giyecekleri ve silahları, hayvan postlarını gördük. Lahitleri bile taşıyıp getirmişler! Afrika'dan gelme binlerce çanak, küp, maske, vazo, sepet ve yontu vardı müzede. Hepsi de öyle güzel şeyler ki bunları yapanların şimdi dünya yüzünden silinmiş toplumlar olduklarına inanmak güç. Oysa İngilizler öyle olduğunu söylüyorlar. Zamanında Afrika'daki uygarlık Avrupa'dakinden ileriymiş (bunu İngilizler söylemiyorlar tabii; J. A. Rogers adında bir adamın yazdığı kitapta okudum) ama son birkaç yüzyıldır Afrikalılar çok zorlu günler yaşamışlar. İngilizler Afrika'dan söz ederken 'zorlu günler' deyimini kullanmaya bayılıyorlar. Afrika'nın yaşadığı zorlu günleri onların büsbütün zorlaştırdıklarını her zaman akılda tutmak kolay değil. Yüzyıllar boyunca milyonlarca Afrikalı tutsak edilip köle olarak satılmış. Bizler Celie, sen ve ben! Tutsak almak uğruna girilen savaşlarda koca koca kasabalar yerle bir edilmiş. Afrika'nın bugünkü halkı —en sağlam, en sağlıklı olanları çoktan öldürüldüğü ya da köle olarak satıldığı için— ruhsal ve bedensel bir çöküntü içinde yaşamakta, çeşitli hastalıkla boğuşmaktaymış. Şeytana inanır, ölümlere taparlarmış. Okuma yazma bile bilmezlermiş.

Neden satmışlar bizleri? Nasıl yapabilmişler? Oysa biz hâlâ seviyoruz onları. Londra'nın soğuk caddelerinde dolaşırken bunları düşündüm. İngiltere haritasını inceledim. Haritada çok sakin, çok düzenli bir ülke gibi görünüyor. O zaman umutlarım biraz güçlendi. Doğru bir yaklaşımla gider, çok çalışmayı göze alırsak Afrikalılara epeyce yararlı olabiliriz belki. İngiltere'den Afrika'ya geçtik. Southampton'dan temmuzun yirmi dördünde ayrıldık, yirmi bir eylülde Liberya'nın Monrovia limanına ulaştık. Gelirken Portekiz'in Lizbon limanıyla Senegal'in Dakar limanına da uğradık.

Gözümüzün alıştığı insanları Monrovia'da gördük en son. Çünkü orası Amerika'dan Afrika'ya dönen eski kölelerin kur-

dukaları bir yer. Bir zamanlar (belki de aynı limandan) köle olarak satılan insanların torunları 'egemen sınıf' olarak döküklerinde neler duymuşlardı acaba?

Bu mektubu burada kesmek zorundayım, Celie. Güneş alçalıyor, sıcak azaldı. Akşamüstü derslerine ve akşam ayinine hazırlık yapmam gerek.

Keşke sen de burada olabilsen. Ya da ben orada. Çok, çok öperim.

Kardeşin,
Nettie

Sevgili Celie,

Gördüğüm ilk Afrika toprağı olan Senegal'den sonra Monrovia'ya inmek çok tuhaf geldi bana. Senegal'in başkenti Dakar. Senegalliler ya Fransızca konuşuyorlar, ya da kendi dillerini. Kendi dillerine Senegalce demek gerek herhalde. Ömrümde gördüğüm en kara insanlar oradaydılar, Celie. Bizim 'karadan da kara, karga kanadı' dediğimiz renkte hepsi. Siyahlıkları maviye çalıyor. Öyle bir siyah ki üstüne ışık vurdu mu derileri ıslıl ıslıl parlıyor. Gözünün önüne getirmeye çalış! Göz alıcı mavi pamuklulara sarınmış mavi kara insanlarla dolu bir kent. İnce uzun, boyunları ve sırtları dümdüz. Gözünde canlandırabiliyor musun, Celie? Limana çıktığımızda, ömrümde ilk kez zenci görüyormuşum gibi geldi bana. Büyüleyici bir şey. Öyle bir siyahlık ki insanın gözünü alıyor. Bir de ışıltısı var. Ayışığı vurmuş gibi parlıyor ama güneşte de parlıyor.

Ne var ki çarşıdaki Senegallilerden pek hoşlanmadım. Tek düşündükleri mallarını satmaktı. Sattıklarına alıcı çık-

mayınca burada yaşayan beyaz Fransızlara burun kıvırdıkları gibi küçümseyiverdiler bizi de. Afrika'da beyazlara rastlayacağımı sanmamıştım ama var. Yığınla var hem de. Üstelik hepsi de misyoner değil.

Monrovia'da bir sürü beyaz var. Soyadı Tubman olan cumhurbaşkanı birkaçını bakanlar kuruluna bile almış. Aynı bakanlar kurulunda beyaza benzeyen birkaç melez de var. Monrovia'ya geldiğimiz ikinci gün cumhurbaşkanlığı sarayında çaya çağırıldık. Samuel'in dediğine göre bu yapı da bizim cumhurbaşkanımızın oturduğu Beyaz Saray'a benziyor-muş. Cumhurbaşkanı ülkesini kalkındırmak için harcadığı çabalardan, bu amacı gerçekleştirmek için yeterince çalışmaya yanaşmayan yerlilerden söz etti uzun uzun. Bir zencinin 'yerli' dediğini ilk kez duydum. Bilirim, beyazlara göre bütün zenciler yerlilerdir gerçi. Cumhurbaşkanı gırtlığını temizledi, yerli derken Liberya'nın yerli halkını düşündüğünü açıkladı. Bakanlar Kurulunda hiç 'yerli' göremedim. Bakanların karılarına da kimse 'yerli' diyemez. Onların üstlerindeki ipeklilerle, incilerle karşılaştırıldığında, Corinne'le ben —çıplak değilse bile— kılıksız sayılırdık bayağı. Sanırım orada gördüğüm kadınlar bütün gün giyinip süslenmekle uğraşıyorlar. Yine de pek mutlu görünmüyorlar. Oysa bir raslantı sonucu karşılaştığımız kadın öğretmenler, öğrencilerini deniz kıyısına götürürlerken çok neşeli, çok mutluydular.

Kentten ayrılmadan önce buradaki kakao bahçelerini de gezdik. Kakao çiftliği dedikleri uçsuz bucaksız alanlar. Göz alabildiğince kakao ağacı görüyorsun. Kakao çiftliklerinin ortasında köyler kurulmuş. İşten dönen yorgun aileleri gördük. Kakao tohumlarını doldurdıkları küçük kovaları sallayarak geliyorlardı. Aynı kovalara işe giderken de öğle yemeklerini koyarlarmış. Kadınların bazıları çocuklarını da sırtlarında taşıyorlardı. Ve o yorgunlukla şarkı söylüyorlardı! Tıpkı bizim oralardaki gibi. Corinne'e, yorgun insan neden şarkı söyler, diye sordum. Başka bir şey yapamayacak kadar

yorgun olduğu için, dedi. Bir düşün, Celie, kakao bahçeleri o insanların kendi malı da değil. Cumhurbaşkanı Tubman'ın malı bile değil. Kakao ağaçlarının sahipleri Hollanda denen bir yerde oturuyorlar. Hollanda çukulasını yapanlar onlar. Afrika'da, 'yerlilerin' gerektiği gibi çalışıp çalışmadıklarını denetleyen kâhyaları var. Kâhyalar çiftliklerin dört köşesinde yükselen taştan yapılmış evlerde oturuyorlar.

Mektubu kesmek zorundayım yine. Herkes yattı, ben gaz lambasının ışığıyla yazıyorum. Ancak ışığa gelen böcek sayısı o kadar çok ki beni diri diri yiyecekler neredeyse. Her yanıma soktular; tabanlarımla başımın derisini bile!

Ama...

Afrika kıyılarını ilk gördüğüm dakikayı anlattım mı sana? İçimde bir şey çınladı, Celie. Ruhumun bir yerinde. Koskoca bir çan çaldı sanki. Titreşimler yayıldı her yanıma. Corinne'le Samuel de aynı duyguya kapılmışlar. Güvertede diz çöktük çekinmeden. Analarımızla babalarımızın bir kere daha görebilmek için gözyaşı döktükleri —bu özlemle yaşayıp öldükleri— toprakları bize gösterdiği için Tanrıya şükrettik.

Ah Celie, sana her şeyi anlatabileceğim bir gün gelecek mi acaba?

Sormaya korkuyorum. En iyisi her şeyi Tanrıya bırakmak.

Seni çok seven kardeşin,
Nettie

Ulu Tanrım,

Sıkıntıyla şaşkınlıktan, ağlayıp sümüğümü silmekten, anlamadığım sözlerin ne demek olduğunu çıkartmaya çalışmak-

tan, ilk iki üç mektubu okumamız epey uzun sürdü. Biz Nettie'nin Afrika'ya yerleştiği mektuba geldiğimizde Grady'yle bizimki de eve döndüler.

Shug, kendini tutabilir misin, diye sordu.

Nasıl etsem de gırtlığını kesmeden durabilsem, dedim.

Öldürme, dedi Shug. Bak, Nettie yakında dönecekmiş. Sofia'ya baktığımız gibi bakmak zorunda kalmayalım sana da.

Shug valizini boşaltıp mektupları içine saklarken, kolay olmayacak, dedim.

İsa efendimiz olmak da kolay değildi. Ama o bir yolu buldu. Şunu hiç aklından çıkarma. Öldürmeyeceksin, demiş İsa efendimiz. Bana kalırsa, benimle başlayarak, hiç kimseyi öldürmeyeceksin demek istemiştir. Karşısındakilerin ne mal olduklarını bilmez mi o!

İyi hoş ama Albert İsa efendimiz değil, dedim. Ben de değilim.

Ama Nettie'nin bildiği, sevdiği birisin. Onun yokluğunda, ya da o buralara dönmek için yola çıkmışken başka bir insan haline gelirsene bozulur sana.

Albert'le Grady mutfakta sağı solu kurcalıyorlar. Sesleri geliyor. Tabakları takırdatıyorlar, dolabı açıp kapatıyorlar.

Yok, dedim. Öldürsem daha iyi olacak. İyi gelecek bana. Şimdi hasta gibiyim. Elim ayağım uyuştu sanki.

Bırak canım. Bir canlıyı öldürmek kimseye iyi gelmez, dedi Shug. Bir an için iyi gelmiş gibi olur ama o da öyle bir duygudur işte.

Hiç yoktan iyidir.

Celie, dedi, düşünmek zorunda olduğun tek kişi Nettie değil ki.

Nasıl yani?

Beni de düşünmen gerek. Albert'ı öldürürsen Grady'den başka kimsem kalmayacak. Yapma, Celie.

Grady'nin at dişleri geldi gözümün önüne. Keh keh güldüm.

Albert'ı kandır, dedim. Siz buradan gidinceye kadar geceleri benim yanımda sen yat öyleyse.

Ne yaptı, nasıl yaptı bilmem ama Albert'ı kandırdı.

Tanrım,

Kardeş kardeş yatıyoruz Shug'la. Ona bakmaya, onu okşamaya bayılıyorum ama gerisi içimden gelmiyor. Tamam, dedim Shug'a, besbelli öldüm ben. Yok, dedi. Kahrından, sıkıntısından böyle olurmuş insan. Birini öldürmeyi kuracak kadar öfkelenmişse böyle olurmuş. Merak edilecek bir şey değilmiş. Zamanla geçer diyor.

Sana sarılıp yatmak bana yetiyor, diyor. Şu ara başka bir şey istediğim yok. Böyle çok iyi.

Evet, çok iyi.

Bu gibi durumlarda, diyor, eğlenecek başka bir şey bulmamız gerek, tatlım.

Nasıl bir şey yani?

Şöyle bir süzüyor beni. Baştan aşağı. Hadi gel sana pantolon dikelim, diyor.

Pantolon benim neme gerek? Erkek değilim ki.

Huysuzluk etme, diyor Shug. Ayrıca, elbise giydiğin zaman da kadına pek benzemiyorsun ki. Vücut vücut değil ki.

Bilmem doğrusu. Bizimki karısının pantolon giymesinden hoşlanmaz herhalde.

Neden hoşlanmasın? Her türlü erkek işini sen yaptığına göre. Entariyle çift sürdüğünü gördükçe kanım tepeme çıkıyor. Nasıl oluyor da o uzun etekler ayağına dolanmıyor ya da sabana takılmıyor bilmem.

Sahi mi?

Sahi. Haa, bir şey daha söyleyecektim. Albert'la ilk gezip tozmaya başladığımda arada bir onun pantolonlarından birini giyerdim ben. O da benim elbiselerimden birini giyerdi.

Deme!

Demesi şu. İnsanı güldürmesini çok iyi bilirdi o zamanlar. Şimdiki gibi değildi. Benim pantolon giymeme de bayılırdı. Kudururdu. Boğa gibi saldırırdı pantolon giydim mi.

Igh, dedim. Albert'ın Shug'a boğa gibi saldırışını gözümün önüne geldi. Hiç hoşlanmadım.

Erkekleri bilmez misin, dedi Shug.

Peki neyle yapacağız bu pantolonu?

Shug, birinin eski asker elbisesini alırız, dedi. Sağlam kumaştır onlar. Üstelik de beleş.

Jack'ten isteriz, dedim. Odessa'nın kocasından.

Tamam. Oldu bu iş. Bundan böyle her gün Nettie'nin mektuplarını okuyup dikiş dikeceğiz.

Düşündüm. Elimde ustura olacağına iğne olsun.

Başka bir şey demedi Shug. Ama bana sıkıca sarıldı.

Sevgili Tanrım,

Artık Nettie'nin sağ olduğunu biliyorum ya, birazcık şişinmeye başladım. Biraz da düşünmeye. O döner dönmez gideriz buralardan. Nettie, ben, bir de iki çocuğumuz. Çocuklar neye benziyor acaba? Merak ediyorum. Gel gör ki onları düşünmek pek kolay değil. Açıkçası, sevgiden çok utanç duyuyorum aklıma geldiler mi. Akılları yerinde mi acaba? Kafaları çalışıyor mu? Shug'ın dediğine göre insanın babasından peydahladığı çocuklar kafadan yana sa-

kat olurlarmış. Anayla, babayla, öz kardeşle yatıp kalkmak şeytan işiymiş çünkü.

Nettie'yi düşünüyorum en çok.

Burası çok sıcak, Celie, demiş. Temmuzdan daha sıcak. Ağustostan da sıcak. Ağustos ayında küçücük bir mutfakta, kuzinede hem yemek hem ekmek pişirmek gibi bir şey. Sıcak.

Sevgili Celie,

Gemimiz limana girince yerleşeceğimiz köyün insanlarından biri bizi karşılamaya geldi. Kısa boylu, şişman bir adam. Hristiyan olunca Joseph adını almış. Ellerinde hiç kemik yok gibi. El sıkışırken yumuşak, nemli bir nesne parmaklarımla arasından yere düşüyor sandım. Düşmeden yakalamaya çalışacaktım neredeyse. Çat pat İngilizce konuşuyor ama bizim bildiğimiz İngilizceden çok farklı bir konuşma. Melez bir dil. Gemi rıhtma yanaşamadığından eşyalarımızı kayıklara yüklememize yardım etti. Kayıklar içleri oyulmuş ağaç gövdeleri aslında. Resimlerde gördüğün kızıl derili kanolarına benziyor. Eşyalarımız üç kayığı doldurdu, dördüncüsüne de okul araç gereciyle ilaçları falan yükledik.

Kayığa bindikten sonra, kıyıya kim daha önce varacak diye birbirleriyle yarış eden kayıkçılar şarkı söyleyerek bizi eğlendirdiler. Bizimle ve eşyalarımızla hemen hiç ilgilenmediler. Kıyıya varınca kayıklardan inmemize yardım etmedikleri gibi birkaç parça eşyayı da suya bırakıverdiler. Zavallı Samuel'den —Joseph'ın çok yüksek bulduğu— bir bahşiş koparır koparmaz da gemiye gitmek için bekleyen bir topluluğun yanına koştular bağıra çağıra.

Liman çok güzel ama büyük gemilerin giremeyeceği kadar sığ. O yüzden, gemilerin sık sık gelip gittikleri mevsimlerde kayıkçıların kazancı yerinde. Kayıkçıların hepsi Joseph'tan daha uzun boylu. Gövdeleri de daha iyi gelişmiş. Hepsi çukolata rengi. Senegalliler gibi siyah değil. Ve ömrümde gördüğüm en temiz, en beyaz, en sağlam dişler bu adamların dişleri. Bu yolculukta diş konusu hiç aklımdan çıkmadı, çünkü hemen bütün yol boyunca diş ağrısı çektim. Arka dişlerimde ne kötü çürükler olduğunu bilirsin. İngiltere'de kaldığımız günlerde de İngilizlerin dişleri dikkatimi çekmişti. Genellikle dişleri çarpık, çürüklerden ötürü kararmış. Ama buradakilerin dişleri atların dişlerini anımsatıyor bana. Hepsi o kadar sağlam, o kadar düzgün.

Limanın arkasındaki 'kent' bizim kasabadaki binbir çeşit mağazası kadar bir yer. Satış barakalarından oluşan bir kent. Bu barakalarda gemici fenerleri, gaz, cibinlik tülü, kamp yatakları, hamak, kazma, kürek, balta ve bıçak gibi şeyler satılıyor. Aslında her şeyi bir beyaz yönetiyor ama barakalardan bazılarını Afrikalılara kiralyormuş. Afrikalılar da oralarda kendi ürettikleri malları satıyorlar. Joseph bizim nelere gereksinim duyacağımızı açıkladı. Su ve çamaşır kaynatmak için koskocaman bir demir kazan. Bir çinko leğen. Cibinlik tülü. Çivi, çekiç, testere ve kazma. Gaz lambası ve gaz.

Limanda kalacak yer olmadığından Joseph çarşıda boş gezen delikanlılardan birkaçını hamal olarak tuttu, hemen yola çıktık. Olinka limandan dört günlük yol. Dört gün süreyle cangılda yol aldık. Senin anlayacağın ormanda yürüdük. Orman ama nasıl bir orman! Ağaçlar birbirinin üstünde bitmiş sanki. Hele boyları! Ya o sarmaşıklar, o eğreltiotları. Ve ormanın küçük canlıları. Çeşit çeşit yaratık. Kurbağalar. Joseph'ın dediğine göre yılanlar da varmış ama Tanrıya şükür biz yılan görmedik. Yol boyunca kertenkele-

ler gördük yalnız. Buranın halkı o kertenkeleleri tutup yer-miş.

Eti çok seviyorlar zaten. Köyün bütün insanları ete ba-yılıyorlar. Bazen, istediğimiz bir işi yaptırmakta güçlük çe-kersek etten söz ediyoruz hemen. Şurada bir parça et ola-caktı, şunu yap da eti sana vereyim diyoruz. Büyük bir iş yaptırmak istediğimiz zaman da güzel bir ateş yakıp herke-se ıskara et yedirmekten dem vuruyoruz. Evet, Celie, ıska-ra et! Tıpkı bizim oradakilere benziyorlar!

Sonunda köye ulaşabildik. Yol boyunca hep hamakta ta-sındığım için bacaklarım tutulmuştu. Hiç açılmayacak san-dım. Bütün köy halkı çevremize toplandı. Üstleri benim sa-mana benzettiğim bir şeyle örtülü olan küçük, yuvarlak ku-lübelerinden çıkıp çıkıp geldiler. Benim samana benzettiğim şey hemen her yerde biten bir tür yaprakmış aslında. Onları birbirinin üstüne taşacak biçimde yerleştirerek yağmuru ge-çirmeyen bir çatı örtüsü yapıyorlar. Bu çatının ya da da-mın örtülmesi kadınların görevi. Erkekler kulübenin direk-lerini dikeyyorlar. Bazen, ırmaklardan, dere yataklarından ta-şıyıp getirdikleri çamur ve taşlarla duvarların örülmesine de yardım ederlermiş.

Çevremize toplanan köy halkı kadar meraklı insanlar gö-rülmemiştir, Celie. Önce yalnızca bakmakla yetindiler. Ar-dından kadınlardan bir ikisi yaklaşıp Corinne'nin ve benim eteklerimizi yokladı. Üç gecedir açıkta ateş yakmış ve yemek yapmış, o ateşin çevresinde topraklara oturup kalkmıştık. Eteğim öyle kirliydi ki utandım. Ama sonra köy kadınları-nın giydikleri elbiseleri gördüm. Onların giydikleri domuz ahırından çıkmış sanırsın. Üstelik hiç birinin giydiği üstü-ne oturmuyor. Neyse, az sonra biraz daha sokuldular bize. Bu kez de saçımızı yokladılar. Ardından ayakkabılarımıza baktılar. Joseph açıkladı. Bizden önce gördükleri bütün mis-yonerler beyaz olduğundan böyle bir meraka kapılmışlar. On-lar bütün misyonerlerin beyaz, bütün beyazların da misyo-

ner olduklarını sanırlarmış. Gerçi erkeklerin çoğu limana gitmişler, oradaki beyaz mağaza sahibini gördükleri için beyazların misyonerden başka bir şey de olacağını bilirlermiş. Ne var ki kadınlar limana hiç gitmemişler. Tanındıkları tek beyaz da bir yıl önce gömdükleri misyonermiş.

Samuel otuz kilometre uzakta yaşayan beyaz kadın misyoneri görüp görmediklerini sordu. Hiç biri görmemiş. O ormanlık bölgede, otuz kilometre çok uzun bir yol sayılıyor. Erkekler ava çıktıklarında köyden on, on beş kilometre uzaklaşabilirler ancak kadınlar kulübelerinden, tarlalarından pek uzaklaşmazlarmış.

Derken kadınlardan biri bir soru sordu. Joseph'a baktık, açıkladı. Çocukların Corinne'in mi, yoksa benim mi, yoksa ortak mı olduklarını öğrenmek istiyormuş kadın. Joseph çocukların annesinin Corinne olduğunu bildirdi. Kadın yine bir şey söyledi. Yine Joseph'a baktık. Çocukların ikisi de öbür kadına benziyorlar demiş Afrikalı.

Ardından bir başkası başka bir soru sordu. Benim de Samuel'in karısı olup olmadığını öğrenmek istemiş.

Hayır, dedi Joseph. Tıpkı Samuel'te karısı gibi bir misyoner o da. Ardından, misyonerlerin çocukları olduğunu hiç düşünmemiştim diye atıldı biri. Bir başkası da zenci misyoner olabileceğini düşünmemiş hiç. Rüyasında görse inanmazmış.

Biri daha konuştu. O da bir rüya görmüş. Yeni gelen misyonerlerden ikisinin kadın, üçünün de zenci olacaklarını görmüşmüş rüyasında. Tam o gece hem de.

Ortalık iyice karışmıştı artık. Annelerin eteklerinin arkasından, ablaların omuzlarının üstünden küçük başlar uzanıyordu. Köylülerle birlikte yürüdük. Köy halkı aşağı yukarı üç yüz kişi kadardı. Üstü yapraklarla örtülü koskoca bir çardağın altına girdik hep birlikte. Hepimiz yere oturduk. Erkekler öne, kadınlarla çocuklar onların arkasına. Bizim oradaki kilise yöneticilerine benzettiğim —hepsinin üstünde çuval

gibi bol pantolonlar ve üstlerine oturmayan orası burası parlamış siyah ceketler vardı çünkü— birtakım yaşlı adamlar aralarında fısıldaşırlar. Zenci misyonerler palmiye şarabı içerler mi diye soruyorlarmış.

Corinne Samuel'e baktı, Samuel de Corinne'e. Oysa çocuklarla ben içmeye başlamıştık bile. Çünkü birileri ellerimize kahverengi toprak bardaklar tutuşturmuş, biz de başka ne yapabileceğimizi bilmediğimizden içmeye başlamıştık.

Saat dörtte girmiştik köye. Saat dokuza kadar o çardağın altında oturduk. İlk yemeğimizi de orada yedik. Yerfıstığıyla pişirilmiş bir tavuk yahnisi. Elle yedik yemeğimizi. Ama o beş saat içinde daha çok şarkı dinledik, yerdeki tozları havalandırarak dansedenleri seyrettik.

Karşılama töreninin en ilginç yanı çatı yaprağı (yani damsazı) öyküsüyle ilgili bölümüydü. Köylülerden biri öyküyü anlattı, Joseph da onun söylediklerini bize aktardı. Bu köyün halkı, dünya yaratıldığından beri hep bu noktada yaşadıklarına inanırlarmış. Ve bu topraklar onlara çok cömert davranmış. Tapyoka dediğimiz nişasta türünü veren man-yok bitkisini ekiyor, bire bin alıyorlar. Yerfıstığı ekiyor, yine çok bol ürün alıyorlar. Tatlı patates ekiyorlar, pamuk ekiyorlar, akdarı ekiyorlar. Her ettikleri bol ürün veriyor. Ama bir zamanlar, hakkına düşenden daha fazla toprağı ekip biçmek isteyen bir adam çıkmış. Limandaki beyaz adamla daha çok alışveriş edebilmek için daha çok ürün almak istemiş. O dönemde köyün reisi olduğundan, köyün ortak topraklarından biraz daha fazlasına el koymuş her yıl. O toprakları ekip biçmeleri için bir sürü de karı almış. Hırsı arttıkça, damsazının bittiği toprakları da ekip biçmeye başlamış. Bu son girişimi karılarını bile tedirgin etmiş. Sağda solda sızlanmaya başlamışlar. Ne var ki onlar da tembel kadınlarmış. Söylediklerine kimse kulak asmamış. Herkes, kendini bildi bileli, o yörede bitmez tükenmez damsazı bulunduğunu hatır-

lıyormuş zaten. Ama sonunda reis damsazının bittiği toprakların öyle büyük bir bölümüne el koymuş ki köyün yaşlıları da kaygılanmışlar. Reis de onlara rüşvetler vererek gönüllerini etmiş. Kıyıdaki beyaz adamdan aldığı tencereleri, bal-taları, dokumaları rüşvet olarak vermiş onlara.

Gel gör ki yağmur mevsiminde çok büyük bir fırtına kopmuş bir yıl. Bütün kulübelerin çatıları uçmuş. Köylüler damsazı aramaya çıktıklarında bir de bakmışlar ki yeni çatı yapacak damsazı kalmamış. Oldum bittim damsazının yükseldiği yerlerde manyok ekiliymiş şimdi. Akdari ekiliymiş. Yerfıstığı ekiliymiş.

Yerle gök sözbirliği etmişler, altı ay süreyle Olinka halkına yapmadıklarını bırakmamışlar. Yağmur mızrak gibi inermiş gökten, kulübelerin çamurdan örülen duvarlarını yıkar-mış. Rüzgar öyle bir güçle esermiş ki duvarlardaki taşları söker, kaynayan tencerelerin içine atarmış. Ardından akdari tanesinden daha iri taşlar yağmış gökten. Soğuk beyaz taşlar. Herkes bu taş yağmuruna tutulmuş, herkes ateşlenmiş. Önce çocuklar hastalanmışlar, ardından büyükler. Kısa bir süre sonra ölümler başlamış. Yağmur mevsimi sona erdiğinde köy halkının yarısı ölmüşmüş.

Halk putlarına dua ederek mevsimin değişmesini beklemiş sabırla. Yağışlar sona erer ermez de eskiden damsazının bittiği toprakları kazıp hâlâ canlılığını koruyan kökleri bulmaya çalışmışlar. Gelgelelim bir zamanlar bitmez tükenmez sandıkları bitkinin ancak elli altmış kökünü bulabilmişler. Damsazını çoğaltmaları tam beş yıl sürmüş. O beş yıl içinde köylülerden birçoğu daha ölmüş. Birçoğu, bir daha dönmemesine çıkıp gitmiş. Birçoğu ormandaki hayvanlara yem olmuş. Pek, pek çoğu hastalanmış. Reisin beyaz adamdan aldığı bütün malları geri vermişler, kendisini de köylerinden sürmüşler. Karılarını da başka erkeklere dağıtmışlar.

Sonunda, bütün kulübelerin yine damsazı yaprağıyla örtülebildiği gün, kutlama törenleri yapmışlar, şarkılar söyleyip dansetmişler ve damsazının öyküsünü anlatmışlar. Ve damsazı taptıkları bir bitki olup çıkmış.

Olinka erkeği öyküsünün sonuna geldiğinde önümde oturan çocukların kafalarının üstünden şöyle' bir baktım. Oda büyüklüğünde, kaplumbağa kabuğu biçiminde, kahverengi, saçaklı bir nesne bize doğru geliyordu ağır ağır. Altında da on beş yirmi bacak görünüyordu. Çardağın önüne gelince durdu. Ve bize sunuldu. Çatımız gelmişti.

O gelirken de köy halkı iki bükçük olup yerlere eğilmişti.

Joseph, sizden önceki beyaz misyoner bu törenin yapılmasına izin vermezdi, dedi. Oysa Olinka halkının çok sevdiği bir törendir. Damsazının İsa efendimiz olmadığını biliyoruz ama, bir bakıma ve kendi çapında, Tanrının bir parçası olduğunu kabul edemez miyiz?

Karşımızda Olinkalıların Tanrısı, sessizce oturduk. O kadar yorgundum, öyle uykum gelmişti, fıstıklı tavuk yahnisi öyle bir gevşeklik vermiş, dinlediğim şarkılar kafamı öyle şişirmişti ki, Joseph'ın söylediklerini akla yakın buldum ba-
yağı.

Bütün bunları okuyunca neler düşüneceksin kimbilir!

Seni çok seven kardeşin,
Nettie

Sevgili Celie,

Nicedir sana mektup yazacak zaman bulamadım. Ama ne olursa olsun, ne yaparsam yapayım, her zaman sana ya-

zıyorum aslında. Ayınların ortasında, gecenin bir saatinde, hatta yemek yaparken, sevgili Celie, diye başlıyorum aklımdan. Canım Celie, sana mektuplar, sözlü mektuplar yolluyor, bu mektupları aldığını düşünüyorum. Sonra da oturup bana yazdığını. Sevgili Nettie, diyorsun, benim günlerim şöyle şöyle geçiyor.

Biz sabahları saat beşte kalkıyoruz. Akdarı unuyla bizim yulaf ezmesine benzeyen bir kahvaltı hazırlıyor, biraz da meyve yiyoruz. Ondan sonra sabah dersleri başlıyor. Çocuklara okuma yazma, tarih, coğrafya, İngilizce, matematik ve din dersleri veriyoruz. Saat on birde ev işlerini yapmak ve öğle yemeği için ara veriyoruz. Saat birle dört arasında sıcaktan kimse yerinden kımlıdayamıyor. Ancak bazı Olinka kadınlarının kulübelerinin arkasında oturup dikiş diktiklerini görüyorum. Saat dörtten sonra büyük çocuklara, geceleri de yetişkinlere ders veriyoruz. Büyük çocukların çoğu bizden önceki misyonerin okuluna gelip gitmeye alışmışlar ama küçükler okula gelmeyi hiç istemiyorlar. Bağırıp çağırıyor, bazen tekmeler atıyorlar. Anneleri sürükleyerek getiriyorlar onları. Öğrencilerimizin hepsi erkek. Aralarındaki tek kız Olivia.

Olinkalılar kızların öğrenim görmeleri gerektiğini kabul etmiyorlar. Bir anneye neden böyle düşündüğünü sordum. Kız dediğin tek başına hiçbir şey değildir, diye karşılık verdi. Ancak evlendikten sonra bir şey olabilir.

Ne olur, diye sordum.

Ne olacak, dedi. Bir erkeğin çocuklarının anası olur.

Ama ben kimsenin çocuklarının anası değilim, diye karşı çıktım. Yine de bir şeyim.

Pek bir şey de sayılmazsın, dedi. Misyonerin kölesi.

Doğru, burada düşünemeyeceğin kadar çok çalışıyorum gerçi. Okulu süpürüp temizliyorum, ayinlerden sonra ortalığı topluyorum. Ama kendimi köle ya da hizmetçi diye dü-

şünmek hiç aklıma gelmiyor. Hristiyan olduktan sonra Catherine adını alan bu Olinkalı kadının bana o gözle bakmasına çok şaşıttım.

Onun da Tashi adında bir kızı var. Okuldan çıktıktan sonra Olivia'yla oynamaya geliyor. Okulda Olivia'yı insan yerine koyup konuşmaya yanaşan tek oğlan bizim Adam. Öbürleri... Hainliklerinden yapmıyorlar aslında... Neden peki? Onlar 'erkekçe' işlerle uğraşırlarken Olivia'nın varlığını bile farketmiyorlar. Ama hiç merak etme, Celie, Olivia senin kadar inatçı ve sevgili bir çocuk. Üstelik öbürlerinden çok daha zeki. Adam'dan da.

Tashi neden okula gelemiyor, diye sordu bana. Olinkalıların kızlarını okutmak istemediklerini açıkladım. Amerikadaki beyazlar gibi, dedi hemen. Onlar da zencilerin okumasını istemezler.

Çok akıllı bir kız, Celie. Akşamüstleri, Tashi annesinin ona yüklediği bütün işleri yapıp bitirdikten sonra bize geliyor. Olivia'yla birlikte benim kulübeme kapanıyorlar. Olivia öğrendiği her şeyi Tashi'ye öğretiyor. Şu anda, Afrika demek Tashi demek onun için. Tashi olmasa çok sıkılacak. Afrika Olivia'ya hiç iyi gelmedi nedense.

Böcek ısırtıklarını ele alalım sözgelimi. Neden bilmem, her böcek ısırtığı irinli, derin bir yara haline geliyor Olivia'da. Ormandan gelen seslerden korktuğundan, geceleri uyku uyumakta güçlük çekiyor. Yemeklere de kolay kolay alışmıyor. Buranın yemekleri hep besleyici şeyler ama özenle hazırlandıkları söylenemez. Bizim yemeklerimizi de köyün kadınları pişiriyorlar sırayla. Ve tabii kadınların bazıları öbürleri kadar titiz ve dikkatli değiller. Hele reisin karılarından birinin hazırladığı yemeği yerse mutlaka hasta oluyor Olivia. Samuel bunu reisin ailesinin kullandığı suya bağlıyor. Onlar sularını en kurak aylarda bile suyu çekilmeyen ayrı bir pınardan alıyorlar. Ama aynı su bize hiçbir zarar vermiyor. Olivia, hepsi çok mutsuz görünen ve çok çalışmak zorun-

da olan o kadınların getirdikleri yiyeceklerden korktuğu için hastalanıyor sanki. Reisin karıları onu her gördükleri yerde şakalaşüyor, Olivia'nın kendilerine 'ortak' geleceği günü konuşuyorlar. Şaka yapıyorlar tabii. Ama keşke yapmasalar. Mutsuz oldukları, eşek gibi çalışmak zorunda kaldıkları halde reisin karısı olmayı büyük bir onur sayıyorlar hâlâ. Reis de bütün gün göbeğini şişirerek ortada dolaşüyor, bakıcı - büyücüyle palmiye şarabı içip çene çalıyor.

Olivia merak etti. Neden benim de reisin karısı olacağımı düşünüyorlar, diye sordu.

Reisin karısı olmaktan daha yüksek, daha büyük bir mevki düşünemedikleri için, dedim.

Reis şişkonun biri. Derisi pırıl pırıl parlıyor. Ama dişleri kusursuz. Olivia geceleri onun yüzünden kötü rüyalar görüyorum, diyor.

Sen akıllı ve güçlü bir kız olacaksın, dedim. İrkdaşlarının ilerlemesine yardımcı olacaksın. Belki öğretmen olursun, belki de hemşire. Değişik yerler göreceksin. Olinkalıların reislerinden daha büyük insanlarla tanışacaksın.

Hemen atıldı. Ya Tashi?

Tashi de öyle dedim.

Bu sabah da Corinne bazı tuhaf sözler etti. Buradaki insanların kafalarında herhangi bir kuşku doğmaması için Samuel'e de, ona da kardeşim diye seslenmeliymişim her zaman. Bazıları senin Samuel'in ikinci karısı olmadığını bir türlü anlayamadılar, dedi. Öyle yanlış bir düşünceye kapılmaları hiç hoşuma gitmiyor.

Buraya geldiğimizden beri Corinne'de bir değişiklik seziyorum zaten. Hasta değil, yine eskisi gibi çalışıyor. Yine iyi huylu, güleryüzlü. Ama bir derdi var. İçi rahat değil.

Olur, öyle yaparım, dedim. Konuyu açtığın iyi oldu.

Çocukların da sana Nettie anne demelerine izin verme, diye sürdürdü.

Buna biraz sıkıldım ama bir şey demedim. Aç tavuk gibi peşlerinde dolaştığım için çocuklar gerçekten bana Net-tie anne derler bazen. Ama ben hiçbir gün Corinne'in yerini almayı düşünmedim.

Bir de, dedi, sanırım bundan böyle birbirimizin giyeceklerini ödünç almasak daha iyi olacak.

Eh, benim giyeceklerim zaten sayılı olduğundan Corinne'in benden bir şey ödünç aldığı pek enderdir. Ancak ben sık sık onun bir şeyisini istemişimdir.

Sen iyi misin, diye sordum.

İyiyim, dedi.

Kulübemi görebilmeni isterdim, Celie. Ben bayılıyorum. Dikdörtgen biçimindeki okulun ve —hiç değilse kurak mevsimde— duvarları olmayan kilisemizin tersine, benim kulübem yusuvarlak. Üstü de damsazının yapraklarıyla örtülü. Yuvarlağın en geniş yeri yirmi adım. Bana yetiyor. Çamurla sıvanan duvarlara Olinka tabakları, hasır örgüler ve burahıların dokudukları bezlerden astım. Olinkaların el dokumaları çok ünlü. Dokuduklarını ağaç kabukları ve köklerle, çivitle, çeşitli yemişlerin sularıyla boyuyorlar. Küçük gaz sobam kulübenin tam ortasında, yatağım bir yanda. Üstündeki cibinlikten ötürü gelin yatağına benziyor. Sana mektup yazdığım küçük bir masam, bir lambam ve iskemlem de var. Yere ince hasırlar yaydım. Buranın hasırları çok güzel. Kulübem çok renkli, çok sıcak bir havası var. Tek eksğim pencere. Bu köydeki kulübelerin hiç birinin penceresi yok. Pencere istediğimi duyunca köy kadınları çok güldüler. Anlaşıldığına göre, yağmur mevsiminde kopan fırtınalar pencere deliği fikrini gülünç kılıyor. Ama ben kararlıyım. Her gün yerde su birikintileri bulacağımı bilsem bile bir pencere açtıracağım.

Keşke yanımda senin bir resmin olsaydı, Celie. Sandığımda, İngiltere ve Amerika'daki misyoner derneklerinin verdikleri yığınla resim var. İsa'nın, havarilerin, Meryem Ana'-

nın, Speke'in, Livingstone'un, Albert Schweitzer'in resimleri. Günün birinde belki asarım ama benim bezlerle, hasırlara örtülü duvarlarıma hiç yakışmıyorlar. Hemen her yerde iyi duran İsa resmi bile burada tuhaf görünüyor. Okula hepsinden astık tabii. Kilisedeki mihrabın arkasında birkaç İsa resmi de var. Bence bu kadarı yeter.

Kardeşin,
Nettie

Sevgili Celie,

Tashi'nin annesiyle babası bana geldiler az önce. Kızları bütün boş zamanını Olivia'nın yanında geçirdiği için sıkılıyorlarmış. Tashi değişiyor, diyorlar; aşırı sessiz, fazla düşünceli bir kız oldu. Onların Tashi'si gitmiş, yerine başka bir kız gelmiş. Yüzünde de teyzelerinden birinin ruhu görünüyormuş şimdi. Köy hayatına uyum sağlayamayacağı için beyaz adama satılan teyzenin ruhu. Bu teyze kendisine uygun görülen kocaya gitmeyi kabul etmemiş. Reisin önünde eğilmeyi kabul etmezmiş. Bütün gün sırtüstü yatıp dişlerinin arasında kola çekirdeği çıkırdatır, kıkır kıkır gülermiş.

Bütün kız çocukları annelerine yardım ederken Tashi'yle Olivia'nın benim kulübemde ne yaptıklarını bilmek istediler.

Sordum. Tashi evde tembellik mi ediyor?

Hayır, dedi annesi. Tersine, Tashi kendi akranlarının çoğundan daha çalışkan, daha becerikli. Hem çok iş yapıyor, hem de çarçabuk bitiriyor. Ama bu hamaratlığın nedeni öğleden sonra Olivia'nın yanında olabilmek isteği. Benim öğrettiğim her şeyi, önceden bilirmiş gibi çabucak kapıyor, dedi annesi. Gel gör ki öğrendikleri ruhuna işlemiyor aslında.

Anne hem korkmuş gibiydi, hem de biraz şaşkın.

Baba öfkeli.

Tamam, dedim kendi kendime. Tashi ileride kullanmayacağı bir yaşam biçimini öğrenmeye zorlandığını biliyor da ondan. Ama öyle söylemedim tabii.

Dünya değişiyor, dedim. Dünya yalnızca erkeklerin dünyası değil artık.

Biz kadınlarımıza saygı duyarız, dedi baba. Onların Amerikalı kadınlar gibi dünyanın dört bucağında sürünmelerine asla izin vermeyiz. Olinka kadınına bakıp besleyecek biri bulunur her zaman. Bir baba. Bir amca. Bir ağabey ya da bir yeğen. Gönlünüzü kırmak istemem ama, bizim halkımız sizin gibi kadınlara acır, Nettie kardeş. Yerinizden yurdundan olmuş, hiç bilmediğiniz bir dünyaya itilmişsiniz. Kendi adınıza, tek başınıza boğuşmak zorundasınız.

Demek yalnız kadınlar değil, erkekler de bana acıyor, beni küçük görüyorlar diye düşündüm.

Ayrıca, dedi Tashi'nin babası, bizler aptal değiliz. Dünyanın bazı yerlerinde kadınların bizim kadınlarımızdan başka türlü yaşadıklarını da biliyoruz. Gelgelelim çocuklarımızın o yolu tutmalarını istemiyoruz.

Ama hayat değişiyor, dedim yine. Olinka'da bile değişiklikler oluyor. Bizim burada oluşumuz bile yeni bir şey sözgelimi.

Adam yere tükürdü. Sizler nesiniz ki? Üç büyük, iki çocuk. Yağmurlar başlayınca birkaçınız ölecektir. Sizler pek fazla dayanmazsınız bu iklimde. Ölmeseniz bile hastalıktan zayıf düşeceksiniz. Evet, biz böyle şeyleri daha önce de gördük. Siz hristiyanlar buralara gelir, bizleri değiştirmeye çalışır, sonra da hastalanıp İngiltere'ye, ya da geldiğiniz yer neresiyse oraya dönersiniz. Dönmeyen tek kişi deniz kıyısındaki satıcı. O da her yıl biraz değişiyor, aynı beyaz adam olmaktan çıkıyor. Bunu da biliriz çünkü ona kadın yollarız.

Tashi çok akıllı bir kız, dedim. Öğretmen olabilir. Has-
tabakıcı olabilir. Köyünün halkına yardım edebilir.

Buralarda öyle işler yapan kadınlara yer yoktur, dedi.
Öyleyse bizim de buradan gitmemiz gerekir. Corinne kar-
deşle benim yanı.

Yoo yoo, dedi.

Yalnız erkek çocuklara mı ders verelim öyleyse?

Evet. Benim düşüncemi onaylamış gibi söyledi bunu.

Erkeklerin kadınlarla bir konuşmaları var ki babamı ha-
tırlatıyor bana. Yalnızca bir karar ya da emir vermelerine
yetecek kadar dinliyorlar kadınların sözlerini. Kadınlar ko-
nuşurken onların yüzlerine bile bakmıyorlar. Yere bakıyor,
başlarını yere eğiyorlar. Kadınlar da 'erkeğin yüzüne' ba-
kamazlarmış. Erkeğin 'yüzüne bakmak' ancak yırtık kadı-
nın yapacağı ayıp bir şeymiş. Erkeğin ayaklarına ya da diz-
lerine bakıyorlar çokluk. Onlara ne diyebilirim? Babamın
yanında biz de öyle davranmaz mıydık?

Tashi bir daha kapınıza geldiğinde onu doğru eve yolla-
yacaksınız, dedi babası. Sonra da gülümsedi. Sizin Olivia bi-
ze gelsin isterse. Kadınların ne işe yaradıklarını görsün.

Ben de gülümsedim. Olivia hayat derslerini hayat oku-
lunda öğrenmek zorunda zaten. Bu iyi bir fırsat sayılır.

Yağmur mevsiminde ölebileceği düşünülen, yerinden yur-
dundan edilmiş şu zavallı kadın seni çok çok öper.

Kardeşin,
Nettie

Sevgili Celie,

Bir süre önce birilerinin ormanda bir şeyler yaptıkla-
rını belli eden sesler duyuldu. Başlangıçta bu kadardı. Bo-

ğuk bir uğultu. Ardından balta takırtıları, sürüklenen şeylerin sesi geldi. Sonra, birkaç gün süreyle belli belirsiz bir duman kokusu duyduk. Ama şimdi, birer birer hastalanıp iyileşmekle geçirdiğimiz şu iki ayın sonunda, her gün balta sesleri, sürüklenen ağaç gövdelerinin uğultusu işitiliyor. Duman kokusu da her gün duyulan bir koku oldu.

Bugün öğleden sonra, öğrencilerimden biri kapıdan girerken bağırmaya başladı. Yol geliyor! Yol geliyor! Babasıyla ormanda avlanmaya gitmiş, yolun köye yaklaştığını görmüş.

Şimdi herkes köyün sınırındaki manyok tarlalarında toplanıyor her gün. Yol yapımını izliyorlar. Ben de, kimileri çömeleyip duran, kimileri arkalıksız iskemlelere yerleşen, hepsi kola çekirdeği yiyerek yerlere çizgiler, resimler çizen o insanları gözlerken yüreğimin sevgiyle dolduğunu farkediyorum. Olinkalılar yol yapımında çalışanlara hiçbir gün eli boş gitmiyorlar, Celie. Yolun yaklaştığını gördüklerinden beri işçileri keçi etiyle, akdarı ezmesiyle, kızarmış tatlı patates ve palmiye şarabıyla besliyorlar her gün. Her gün bir kır yemeği düzenliyorlar sanki. Yol işçileri kuzeyde, denize daha yakın bir yerde oturan kabilenin insanları oldukları, dilleri de Olinka dilinden biraz farklı olduğu halde, köylülerin pek çoğu onlarla yakın dostluklar kurdular. Ben dillerini hiç anlamıyorum ama Olinkalılar anlaşmakta güçlük çekmiyorlar sanırım. Bazı bakımlardan çok akıllı insanlardır zaten. Yeniliklere de çok kısa zamanda akıl erdirebiliyorlar.

Beş yıldır burada olduğumuza inanmakta güçlük çekiyorum bazen. Günler çok yavaş geçiyor, zamansa çok hızlı. Adam'la Olivia benim boyuma geldiler. İkisi de derslerinde çok başarılı. Adam'ın matematik konusunda özel bir yeteneği var. Samuel kendi matematik bilgisinin sınırına geldiğini, yakında ona öğretebileceği bir şey kalmayacağını düşündükçe çok sıkılıyor.

İngiltere’de kaldığımız günlerde, öğrenimlerini tamamlamaları için çocuklarını İngiltere’ye geri gönderdiklerini söyleyen bazı misyonerler tanıştık. Ne var ki ben Adam’la Olivia’dan ayrı kalmayı düşünemiyorum. Onlar da köyde özgürce yaşamayı, kulübelerde oturmayı çok seviyorlar. Erkeklerin avlanma ustalığı, kadınların ekip biçmede gösterdikleri beceri ikisine de heyecan veriyor. Ne kadar sıkkın olursam olayı, biri ya da öbürü gelip boynuma sarıldı mı bütün sıkıntımı unutuyorum. Anneleriyle eskisi kadar yakın değiliz ama teyzelik duygum her gün biraz daha güçleniyor. Üçümüzün arasındaki benzerlik de öyle.

Aşağı yukarı bir ay önce, Corinne yeni bir istekte bulundu. O da yanında olmadığı sürece, Samuel’i kulübeme almamam daha doğruymuş. Samuel’in bana gelip gitmesi köylülerde yanlış fikirler uyandırıyormuş. Corinne benim kulübeme ayda yılda bir uğradığına göre, bundan böyle oturup dostça konuşabileceğim kimse olmayacak demektir. Neyse ki çocuklar sık sık geliyor, anneleriyle babaları yalnız kalmak istedikleri zaman bütün geceyi yanımda geçirdikleri de oluyor. O gecelere bayılıyorum. Sobamın üstünde yerfıstığı kavuruyor, yerlere oturup dünyadaki bütün ülkelerin haritalarını inceliyoruz. Tashi de onlarla birlikte geliyor bazen. Olinka çocuklarının sevdikleri masalları anlatıyor bize. Olivia’yla ona, bildikleri masalları yazmalarını söyledim. Hem Olinka dilinde, hem de İngilizce. Tashi’yle karşılaştırıldığında pek az masal biliyor Olivia. Bir gün, Amerika’da hep dinlediğimiz zenci masallarından birini anlatmaya kalktı, bir baktık ki masalın aslını Tashi bizden iyi biliyor! Olivia çok bozuldu. Ardından, Tashi’nin soydaşlarının anlattığı masalların nasıl olup da Amerika’ya yayıldığı konusuna geçtik. Tashi de o konuyla çok ilgilendi. Olivia anneannesinin bir köle olarak yaşadığı hayatı anlatınca gözleri yaşardı.

Ancak Tashi’yi hesaba katmazsan, bu köydekilerden hiç biri kölelikten söz edilmesini istemiyor. Geçmişte olanların

sorumluluğunu paylaşmaya hiç yanaşmıyorlar. Bu tutumlarından hoşlanmıyorum doğrusu.

Tashi'nin babası son yağmur mevsiminde öldü. Malar-yaya yakalandı, büyücülerinin yaptığı ilaçların hiç biri de işe yaramadı. Bizim sıtmaya karşı kullandığımız ilacı içmeyi kabul etmedi ne yazık. Samuel'i yanına bile sokmadı. Gördüğüm ilk Olinka cenazesi onunkiydi. Kadınlar yüzlerini beyaza boyadılar, kefeni andıran beyaz bezlere sarınıp tiz seslerle ağıt yaktılar. Ölüyü de ağaç kabuğundan yapılmış bir örtüye sararak ormandaki ulu ağaçlardan birinin altına gömdüler. Tashi çok üzüldü. Şu kısacık ömrü boyunca hep babasını hoşnut etmeye çabalamış, kız çocuğu olarak, bunu asla başaramayacağını tam tamına anlayamamıştı. Neyse ki bu ölüm anneyle kızını birbirlerine biraz daha yaklaştırdı. Catherine de kendini bizlerden biri olarak görüyor şimdi. Bizler derken çocuklarla kendimi düşünüyorum. Bir ölçüde de Samuel'i. Catherine hâlâ yas tutmak zorunda olduğundan kulübesinden pek fazla uzaklaşmıyor ama bir daha evlenmeye de niyeti yok. (Beş tane erkek çocuk doğurduğu için istediğini yapmaya hak kazandığı kabul ediliyor artık. Artık onursal erkek olarak görülüyor.) Geçen gün kulübesinde otururken Tashi'nin öğrenimini yarım bırakmasını istemediğini açıkça belirtti. Tashi'nin babasının dul karıları arasında en çalışkanı Catherine. Herkes onun tarlalarının bakımlılığını, aldığı ürünün bolluğu övüyor. Belki ben de onun işlerine yardım edebilirim. Kadınlar birlikte iş yaparken tanıyorlar birbirlerini, sevgi bağları birlikte çalışırken güçleniyor. Catherine de kocasının öbür karılarıyla böyle dost olmuş.

Kadınların arasında görülen bu dostluk Samuel'in sık sık değindiği bir konu. Çünkü kadınlar bir erkeği paylaşıyorlar ama erkek onların dostluklarını paylaşmıyor, bu da Samuel'i tedirgin ediyor. Şaşırmakta haksız değil belki. Gerçi bir hristiyan rahibi olarak her erkeğin yalnızca tek bir karı al-

ması gerektiğini öğütlemek zorunda ama, bir erkeğin karılarının birbirleriyle dost olduklarını, birbirleri için türlü özverilerde bulunduklarını, (belki her zaman değil ama Amerika'dakilerin akıllarının almayacağı bir ölçüde) birbirlerinin çocuklarını emzirdiklerini ve bir arada oturup çene çalarak kıkır kıkır güleştüklerini gördükçe kadınların kurulu düzenden hoşnut olduklarını sanıyor. Aslı aranırsa, o kadınlar kocalarını pek seyrek görüyorlar. Kimileri daha doğdukları gün yaşlı ya da orta yaşlı erkeklere 'sözlenmişler'. Hayatlarının ağırlık merkezi çalışmak. Bir de çocukları ve kadın arkadaşları. (Erkek arkadaşları olamaz çünkü; bir erkekle arkadaşlık etmeye kalkışsalar bütün köy onlara sırt çevirir, herkesin diline düşerler.) Kocalarına karşı davranışlarını 'suyuna gitmek' diye tanımlamak en doğrusu. Adamları nasıl övdükleri görülecek şey. Erkeğin en küçük başarısını hayranlıkla karşılar gibi görünüyorlar. Onları tatlılarla, palmiye şaraplarıyla besliyorlar. Erkeklerin genellikle çocuksu yaratıklar olarak kalmalarında şaşılacak bir yan yok. Çocuk kalan yetişkinse tehlikeli insandır. Özellikle de, Olinkalar gibi, kadının canını erkeğin eline teslim eden toplumlarda. Bir Olinka erkeği karılarından herhangi birinin onu aldattığını ya da büyü yaptığını ileri sürer, böyle bir suçlamada bulunursa o kadın öldürülebilir.

Tanrıya (biraz da Samuel'in böyle durumlardaki aracılığına) şükretmek gerekir ki geldiğimizden beri öyle korkunç bir olay görmedik. Ama Tashi geçmişte yaşanan bu canavarlıkların sözünü ediyor hâlâ. Hele 'gözde' karının çocuklarından biri hastalanacak olursa o zaman herkesi bir korku alıyor. Kumalar arasındaki dostluklar bile bozuluyor o zaman. Çünkü kadınların her biri kumasının ya da kocasının onu büyü yapmakla suçlayabileceğinden korkuyor.

Sana ve ailene iyi bir Noel dilerim, Celie. Biz bu 'karanlık' kıtada Noel'i şarkı söyleyip dua ederek ve taze meyve

sularıyla yapılmış içkilerden, karpuzdan, bir de —tabii— kömür ateşinde pişmiş ıskara etlerden oluşan bir kır yemeği yiyerek kutluyoruz.

Tanrı seni korusun,
Nettie

Sevgili Celie,

Sana paskalya yortusunda da yazmak istemiştım ama o günler benim için sıkıntılı günlerdi. Seni de sıkıcı haberlerle üzmemek istemedim. Onun için, son mektubumu yazalı tam bir yıl oldu korkarım. Her şeyden önce yolu anlatmak istiyorum sana. Aşağı yukarı dokuz ay önce yol bizim köyün manyok tarlalarına ulaştı. Kutlama törenlerini her şeyden çok seven Olinka halkı yol yapımında çalışanlara anlı şanlı bir şölen hazırladı. İşçiler bütün gün yiyip içtiler, şarkılar söyleyip güldüler ve Olinka kadınlarına kaş göz ettiler. Gece de pek çoğu köye çağrıldı, eğlenceler sabahın erken saatlerine kadar sürdü.

Bence Afrikalılar bizim oralardaki beyazlara benziyorlar tıpkı. Kendilerini dünyanın merkezi sanıyor, her yapının onlar için yapıldığını düşünüyorlar. Olinkalıların böyle düşündükleri kesin. O nedenle yeni yolun da kendileri için yapıldığını sandılar. Aslı aranırsa, yol yapımında çalışanlar da köy halkının bundan böyle deniz kıyısına çok daha çabuk ulaşabileceğinden söz ettiler boyuna. Asfalttan gidilince üç günde ulaşılabilirdi limana. Bisikletle gidilirse çok daha çabuk. Olinka'da kimsenin bisikleti yok gerçi. Ancak yol yapımında çalışanlardan birinin bisikleti var ve şimdi bütün Olinka erkeklerinin aklı onda. Pek yakında birer bisiklet almaktan dem vuruyorlar hepsi.

Her neyse, Olinkalıların aklınca yolun bittiği (yol onların köyüne ulaştığına göre onlar için bitmiş sayılırdı elbette) günün sabahı bir baktık ki işçiler yine iş başındalar. Yol kırk kilometre daha ilerleyecekmiş. Böyle emir almışlar. Hem de Olinka köyünü ortadan yarıp öyle ilerleyecekmiş. Biz yataktan kalktığımızda Catherine'in kısa bir süre önce sürüp ektiği tatlı patates tarlası çoktan kazılmış, altüst olmuştu. Olinkalılar hemen davrandılar tabii. Ama yolda çalışanlar da silaha davrandılar. Gerçekten! Tüfekleri vardı, Celie! Onlara engel olmaya kalkışanı vurmaları emredilmişti!

Çok acı bir durumdu, Celie. İhanete uğradığını sandı halk. Tarlaları, hatta evleri çiğnenip yıkılırken büyük bir çaresizlik içinde (savaşmayı bilmiyorlar aslında; eski kabile kavgalarından bu yana savaşmayı hiç düşünmemişler bile) beklediler. Yol işçileri, ustabaşının elindeki krokiyi bir santim sağa ya da sola kaydırmaya yanaşmadılar. Yolun geçeceği yerde kalan her yapı yerle bir edildi. Bu arada bizim okul, kilise, benim kulübem de gitti. Hepsi birkaç saat içinde. Neyse ki eşyalarımızı kurtarabildik. Ancak ortasından kapkara bir asfalt geçtiğinden beri nedense bütün köy bir yıkıntı gibi görünüyor gözümüze.

Yolu yapanların niyeti anlaşılır anlaşılmaz bizim reis de kıyıya gitmek üzere hareket etti. Oradakilerden hem bilgi, hem de tazminat isteyeceğini söylüyordu. İki hafta sonra daha da kötü haberlerle döndü. Olinka köyünün bulunduğu toprakları da içine alan koskoca bir bölge İngiltere'deki bir kauçuk fabrikatörünün malı olmuş artık. Reis, deniz kıyısına yaklaşınca Olinkalılardan pek farkı olmayan yüzlerce köylünün yolun iki yanındaki ormanı yakıp yıkarak ortadan kaldırdığını, oralara kauçuk ağaçları ekildiğini görerek dehşete düşmüş. Dev boyutlu, yüzyıllık maun ağaçları, bütün ağaçlar, bütün av hayvanları, kısacası ormanı orman yapan ne varsa, yok ediliyor, her yer elinin ayası gibi dümdüz oluyor-muş.

Önce bu kauçuk üreten İngiliz şirketi hakkında anlatılanların yanlış olduklarını sanmış. Hiç değilse satılan bölgenin sınırlarını yanlış biliyorlar diye düşünmüş. Sonunda valiye yollamışlar bunu. Bahçesinde bayraklar dalgalanan koskoca bir yapıya girmiş, orada, her işin başı olduğu söylenen bir beyazla konuşmuş. Yol yapımında çalışanlara emir veren de o beyaz adammış. Olinka'yı yalnızca haritadaki bir nokta olarak tanıyan biri. İngilizce konuşuyormuş. Bizim reis de İngilizce konuşmaya çalışmış. Ya çok gülünç, ya da acıklı bir duruma düşmüştür eminim. Bizim reisin kulaktan dolma bir İngilizcesi vardır, onu da Joseph'tan öğrenmiştir. Joseph ki İngilizce bile diyemez de Anglisçe der!

Haberlerin en kötüsünü en sonunda açıkladı. Olinkalılar artık kendi köylerinin sahibi olmadıklarına göre kira ödemeleri bekleniyormuş. Bir de başkasının malı olan suları kullandıklarına göre, bir su vergisi.

Köylüler güldüler önce. Saçmaydı gerçekten. Bu insanlar yüzyıllardır burada yaşamışlar. Gelgelelim reis gülmüyordu.

Beyaz adamla dövüşürüz, dedi halk.

Reis, beyaz adam yalnız değil, diye açıkladı. Ordusunu da getirmiş.

Bunlar birkaç ay önce oldu. O günden bu yana herhangi bir gelişme yok. Olinka halkı devekuşu gibi yaşıyor. Çok zorunlu olmadıkça hiçbiri yola ayak basmıyor. Denizin bulunduğu yöne hiç ama hiç bakmıyorlar. Yeni bir okulla yeni bir kilise yaptık. Benim de yeni bir kulübem var. Bakalım, bekliyoruz.

Bu arada Corinne de Afrika hummasına tutuldu. Çok hasta. Geçmiş yıllarda da birçok misyoner bu hastalıktan ölmüş.

Neyse ki çocuklar iyiler. Okuldaki oğlanlar Olivia'yla Tashi'yi aralarına almaya alıştılar artık. Okula gelen kız öğrencilerin sayısı da epey arttı. Anneleri gönderiyor onları. Erkekler homurdanıyorlar. Kocasının bildiği her şeyi bilen kızı kim alırmış karı diye! Onlar homurdanıyorlar ama kadınlar kurnaz, kadınlar işlerini bilirler. Ve çocuklarını severler. Kızlarını bile.

İyi bir haber çıkarsa hemen yazarım. Umalım ki çıksın.

Kardeşin,
Nettie

Sevgili Celie,

Geçen paskalyadan bu yana, bütün bir yıl çeşitli sıkıntı ve zorluklarla geçti. Corinne hastalandığından beri onun işlerini de ben üstlenmek zorunda kaldım. Bir de ona bakmak zorunluluğu var tabii. Çocuk gibi bakılmak onun da ağrına gidiyor.

Bir gün yattığı yerde çamaşırlarını değiştiriyordum, gözünü dikip yüzüme baktı uzun uzun. Hem hain, hem de —neden— zavallı bir bakışla. Benim çocuklarım neden sana benziyorlar, diye sordu sonunda.

Gerçekten çok mu benziyorlar, dedim.

Benzerlik dediğin ancak bu kadar olabilirmiş.

Belki, dedim, insanlar bir arada oturunca, birbirlerine gerçekten sevgiyle bağlanınca aralarında benzerlik doğuyor. Bazı yaşlı karı kocaların birbirlerine ne kadar benzediklerini farketmedin mi hiç?

Buradaki insanlar bile, dedi, çocukların sana benzediklerini ilk geldiğimiz gün görmüşlerdi.

Bunca zamandır derdin bu muydu yoksa? Gülerek geçiştirmeye çalıştım.

Ama o gözünü dikmiş bana bakıyordu yine.

Kocamla ilk kez ne zaman tanıştın, diye sordu.

Ne düşündüğünü o zaman anladım. Çocukları benim doğurduğumu, babalarının da Samuel olduğunu sanıyor.

Ah Celie, bu kurt yıllardır içini kemirmiş meğer.

Seninle hangi gün tanıştıysam Samuel'le de o gün tanıştım, Corinne, dedim. (Her dakika Corinne kardeş demeye alışamadım bir türlü.) Tanrı tanığımdır ki doğru söylüyorum.

İncili getir, dedi.

İncili götürdüm, elimi üstüne basıp yemin ettim.

Bugüne kadar yalan söylediğimi hiç görmedin, Corinne, dedim. Şimdi de doğru söylediğime inan lütfen.

Derken Samuel'i çağırdı, benimle aynı günde tanıştığına yemin ettirdi ona da.

Samuel, seni bu duruma düşürdüğümüz için özür dilerim, Nettie kardeş, dedi. Bizi bağışla lütfen.

Samuel odadan çıkar çıkmaz da etekliğini kaldırmamı istedi Corinne. Sonra da hasta yatağında doğrulup karnımın derisini inceledi.

Ona çok acıdım ama aşağılandığımı da hissettim, Celie. En gücüme giden de çocuklara karşı takındığı tavır. Onları yanına sokmak bile istemiyor, onlar da annelerinin bu tutu-

muna akıl erdiremiyorlar. Nasıl erdirsinler? Corinne'in öz çocukları olmadıklarını bile bilmiyorlar.

Önümüzdeki ekim mevsiminde bütün köye kauçuk ağaçları dikilecekmiş. Olinkaların avlanma bölgeleri çoktan yerle bir edildi. Erkekler avlayacak bir şey bulmak için çok daha uzaklara gitmek zorundalar şimdi. Kadınlar da bütün günlerini tarlalarda geçiriyor, alacakları ürüne bakıp dua ediyorlar. Toprağa şarkılar söylüyorlar; toprağa, göğe, man-yoklarla yarfıstıklarına. Sevgi ve veda şarkıları.

Burada hepimiz hüznüyoruz, Celie. Umarım sen bizden daha mutlusundur.

Seni çok seven kardeşin,
Nettie

Canım Celie,

Bil bakalım ne öğrendim! Samuel de beni çocukların anesi sanıyormuş. Onlarla birlikte Afrika'ya gelmemi bu yüzden istemiş daha çok. Evlerinin kapısına dayandığım gün çocuklarımın peşinden geldiğimi sanmış ve çok yumuşak yürekli olduğundan beni kapıdan çevirememiş.

Peki, çocukların annesi sen değilsen kimdir, diye sordu.

Önce benim senden öğrenmek istediğim bazı şeyler var, dedim.

Çocukları nereden buldun, diye başladım. Ve Celie, anlattıkları tüylerimi diken diken etmeye yetti. Kendini hazırla zavallı Celie, ondan öğrendiklerimi sana anlatacağım şimdi.

Bir zamanlar, kasabaya yakın bir yerde tarlaları olan bir adam varmış. Bizim kasabaya yakın bir yerde. Toprak kendi malıymış. Varlıklı bir adammış bu çiftçi. Elini attığı her işten kazançlı çıktığını görünce bir dükkan açmaya, çiftçiliğin yanısıra satıcılıktan kazanmaya karar vermiş. Dükkan öyle iyi iş yapmış ki adam iki erkek kardeşini de yanına yardımcı almış. Zamanla müşterileri daha da artmış, kazancı büsbütün çoğalmış. Öyle ki o çevrede dükkan işleten beyazlar bir araya gelip o adamın bütün zenci müşterilerini onlardan uzaklaştırdığından yakınmaya başlamışlar. Adamın dükkanının arkasında açtığı nalbant işliği beyaz müşterileri bile alıyormuş ellerinden. Bu durum böyle sürüp gidemezmiş. Dolayısıyla, bir gece adamın dükkanını yakmışlar, nalbant işliğini yıkmışlar, kendisiyle erkek kardeşlerini de geceyarısı evlerinden çıkarıp asmışlar.

Adamın çok sevdiği bir karısıyla bir de iki yaşlarında kızı varmış. Karısı ikinci bir çocuğa gebeymiş ayrıca. Komşular kocasının cesedini eve getirdiklerinde kadın az kalsın ölecekmış. Adamı asıp öldürdükten sonra orasını burasını kesmiş, bir de ateşe atmışlar çünkü. İkinci bebek de o günlerde doğmuş. Kadının bedeninde hiçbir hastalık yokmuş ama o geceden sonra aklını oynatmış. Yemek saatlerinde kocasına yemek hazırlayıp sofraya koyar, konu komşuya kocasıyla birlikte yapacakları işlerden söz edermiş. Komşular zamanla kadının yanına uğramaz olmuşlar. Bir ölçüde, kadının kocasıyla yaptığı tasarılar onlara hiçbir zencinin gerçekleştiremeyeceği şeyler gibi görüldüğünden, biraz da o akıl sakatlığını yürekleri kaldırmadığından. Kadın hâlâ güzelmış ama. Toprakları da elindeymiş hâlâ. Gelgelelim o toprakları ekip biçecek kimsesi yokmuş. Kendisi de çiftçilikten anlamazmış. Anlasa da ne yararı olacak ki? O kocasının gelip yemeğini bitirmesini, sonra da tarladaki işlerin başına dönmesini beklermiş boyuna. Sonunda evde yiyecek bir

şey kalmamış. Komşuların pişirip getirdikleriyle yetinmeye başlamışlar.

Tam bu sırada bir yabancı gelmiş o yöreye. Dul kadınlara, çocuklarıyla ilgilenmiş. Kadının üstüne düşmüş iyice. Kısa bir süre sonra evlenmişler. Kadın evlenir evlenmez yine gebe kalmış. Ama akli yerine gelmemiş hâlâ. O üçüncü çocuktan sonra hemen her yıl bir çocuk daha doğurmuş, sağlığı biraz daha bozulmuş. Akıl sağlığı da. Sonunda, yabancıyla evlendikten birkaç yıl sonra, ölmüş.

Ama ölmeden iki yıl önce hastalığından ötürü bakması na olanak bulunmayan bir kız çocuk doğurmuş. Ertesi yıl da bir oğlan. Bu çocuklara Olivia ve Adam adları verilmiş.

Samuel'in anlattıkları bunlar.

Dul kadınla evlenen yabancı Samuel'in din adamı olmaya karar vermeden önce ahabplık ettiği biriymiş. Önce Olivia'yı, sonra da Adam'ı alıp Samuel'in evine dayanınca bu çocukları istemem diyememiş Samuel. Diyemediği gibi, Tanrının bu çocukları onlara yollamakla Corinne'le kendisinin çocuk sahibi olmak için ettikleri dualara karşılık verdiğini de düşünmüş.

Corinne'e çocukları getiren adamdan ya da çocukların 'annelerinden' hiç söz etmemiş, çünkü o kadının acıklı öyküsünün karısının mutluluğunu gölgelemesini istememiş.

Derken bir gün ben çıkıp gelivermişim pat diye. Düşünmüş taşınmış, eski ahabının zamparanın biri olduğunu da bildiğinden, hiçbir şey sormadan beni evine almış. Aslını ararsan görür görmez bana kapılarını açması tuhafıma gitmemiş değildi ama din adamının hayırseverliği diye düşünmüştüm o zaman. Corinne de, sen evinden mi kaçtın, diye sormuştu bir gün. Kaçmadığımı, ancak ben koskoca bir kız, ailem de çok büyük ve yoksul bir aile olduğu için kendi ek-

meğimi kazanarak onlara yük olmaktan kurtulmak istediğimi söylemiştim.

Samuel anlatacaklarını bitirdiğinde gözümden akan yaşlar bluzumu ıslatmıştı. O gün ona işin doğrusunu anlatamadım ama sana söyleyebilirim Celie. Ve öbür mektuplarımdan hiç birisini almasan bile bunun eline geçmesini dilerim.

Babam bizim babamız değil.

Sana bütün kalbiyle bağlı olan,
Kardeşin Nettie

Ulu Tanrım,

Bu iş burada biter, diyor Shug. Pılnı pırtını topla diyor. Onunla birlikte Tennessee'ye gidecekmışım.

Ama bende kafa kalmadı ki.

Babam linç edilmiş. Anam deliymiş. Kardeşlerim öz kardeşim değilmiş. Çocuklarım da kardeşlerim değil. Babam babam değil ki.

Sen uyuyor musun, be Tanrım?

Canım kardeşim Nettie,

Şunca yıllık ömrümde, babamı görmeye can atıyorum ilk kez. Onun için giyinip kuşandık, Shug'la bir örnek dikindiğimiz çiçekli pantonları, paskayla yortusunda aldığımız bir örnek hasır şapkaları, yalnız onunkinin gülleri kırmızı, benimkinin sarı, giydik, Packard arabaya kurulup o yana

sürdük. Bizim buralarda da yollar hep asfalt oldu artık. Göz açıp kapayana kadar baktım gelmişiz.

Bizimkine vardığımdan beri bir kerecik gördüm babamı. Bir gün yemcinin önünde arabaya yem çuvalları yüklüyorduk. Baktım babamla May Ellen karşıdan geliyor. May Ellen çorabını düzeltmeye çabalıyor. Eteğini sıyırıp çorabın koncunu eline almış. Dürüyor, büküyor, dizinin üstünde düğüm etmeye çalışıyor. Babam da onu beklerken tak tak yere vuruyor bastonuyla. Bastonu kadının kafasına indirdi indirecek sanırsın.

Bizimki ahbaplık etmek için yanlarına gitti. Elini falan da uzattı ama ben arabanın yanından ayrılmadım. Yem çuvallarını yüklemeye baktım ben. Bu arada da çuvalların üstlerindeki markaları okudum bir bir. O günden sonra biri çıkıp babanı görmek istediğin gün gelecek deseydi inanmazdım.

Neyse, Shug’la gittiğimiz gün ilkyazın başıydı. Sabah-tan biraz ayaz yapmıştı. Paskalya zamanı hep böyle olur ya. Ama çayıra saptığımızda baktım her yan yeşile kesmiş. Başka yerlerde toprak daha ısınmamışken babamın yerleri yermiş bile. Yolun kıyısında da düğünçiçekleri, çançiçekleri, papatyaların hem beyazı, hem sarısı, baldıranlar, renk renk kırçiçeği. Derken kuş seslerini duyduk. Keratalar gırtlaklarını yırtacaklar sanki. Bizim orası geçtiğimiz yerlere benzeriyordu yani. Öylesine başkaydı ki sesimiz soluğumuz çıkmaz oldu. Bilirim inanmazsın ama, oralarda güneş bile daha yüksekte duruyor desem yeri var.

Bak hele, dedi Shug. Pek de güzelmiş buralar. Bu kadar güzel olduğunu söylememiştin.

Güzel falan değildi, dedim. Paskalya zamanı buraları sel basardı her bahar. Çocuklar nezleden kurtulamazlardı. Ama biz evden pek uzaklaşmazdık zaten. Ev de bir şeye benzemez.

Şurası mı o bir şeye benzemeyen ev? Hiç hatırlamadığım bir yokuşa vurmuş, direksiyonu kırarak sarı boyalı, iki katlı, büyük bir eve doğru sürüyor. Evin pencerelerinde yeşil kapaklar bile var.

Güldüm. Besbelli yanlış bir yerden saptık, dedim. Burası bir beyazın evi olsa gerek.

Durduk yine de. Öyle güzel bir evdi ki biraz durup bakmadan edemedik.

Çiçeğe duran şu ağaçlar ne ağacı, diye sordu Shug.

Bilmem dedim. Görünüşe bakarsan şeftali, erik, elma. Kiraz da var belki. Ne olduklarını bilmem ama hepsi pek güzel.

Evin yanında yöresinde, önünde arkasında çiçek açmış ağaçlar. Ön tarafta bir sürü çiçek. Gül bile var. O yörede ne kadar kuş varsa hepsi de gelip ağaçlara konmuş sanki. Kuş sesinden ortalık inliyor.

Epeyce baktık. Hiç ses soluk yok, dedim. Herhalde evde değiller.

Yoklardır, dedi Shug. Kiliseye gitmişlerdir. Günlerden pazar, hava da güzel.

Biz gidelim, dedim. Ev sahibi gelmeden kaçalım en iyisi. Tam bunu söylerken bir incir ağacı gördüm. Tanıdık bir ağaç. Ardından bir baktım bir otomobil yokuştan yukarı çıkıyor. İçinde babam, bir de çocuğum yaşında bir kız.

Babam önce çıktı, gidip kızın kapısını açtı. Kızın kılığı bitirim. Pembe etek ceket, pembe şapka, pembe pabuçlar. Kolunda da pembe bir çanta. Bizim arabanın numarasına falan baktılar önce, sonra da yanımıza geldiler. Kız babamla kol kola.

Babam Shug'ın penceresine sokuldu. Günaydın, diyor.

Günaydın, dedi Shug da yavaşça. Burada böyle birini bulacağını sanmamış besbelli.

Size bir yardımda bulunabilir miyim? Babam bana bakmıyor. Baksa da görmez belki.

Shug usulca soruyor. Baban mı bu?

Evet.

Onu da, beni de şaşkına çeviren adamın hâlâ gepgeç görünüşü, koluna taktığı kadın kılığındaki çocuktan yaşlı olduğu belli ama, boyunca çocukları, boyunca torunları olan biri demezsin. Derken aklım başıma geldi birden. Bu adam benim babam değil ki. Yalnız çocuklarımın babası.

Shug, annen de ne biçim kadınmış, diye sordu. Beşikteki bebeleri mi alırmış koca diye?

Sen bu herifin böyle genç durduğuna bakma, dedim. Yaşı epey vardır.

Shug, size Celie'yi getirdim, diyor. Gelmek istedi. Sormak istediği bazı şeyler var.

Babam biraz düşündü. **Celie mi?** Celie de kim diyor sanki. Ardından, arabadan inin de eve gelin, dedi. Verandada otururuz. Yanındaki kıza döndü. Daisy, sen git Hetty'ye söyle. Yemeği biraz geç yiyeceğiz. Kız herifin kolunu sıktı, uzanıp çenesini öptü, sonra da eve yollandı. Öbürü arkasından baktı. Basamakları çıkıp ön kapıdan içeri girinceye kadar baktı. Sonra da bizi önüne katıp surdurmaya çıkardı, salıncaklı koltukları çekmemize yardım etti. Sonunda sordu. Evet, istediğiniz neydi?

Ben de sordum. Çocuklar buradalar mı?

Hangi çocuklar? Gülüyor. Haa, onlar anneleriyle gittiler. Karı beni bırakıp gitti biliyorsun. Evine döndü. Doğru ya, sen May Ellen'ı hatırlarsın.

Neden gitti, diye sordum.

Yine keh keh güldü. Benimle başedemeyecek kadar yaşlandı herhalde.

O çocuk kadın dönüp geldi. Herifin koltuğunun kol dayayacak yerine oturdu. Herif hem bizimle konuşuyor, hem kızın kolunu okşuyor.

Bu da Daisy, dedi. Yeni karım.

Shug kıza bir baktı. On beşten fazla görünmüyorsun sen.

Zaten değilim, dedi Daisy.

Ailen nasıl izin verdi e lenmene? Şaşırdım doğrusu.

Daisy omuz silkti. Kocasına baktı sonra da.

Annemle babam onun adamları. Onun toprağında oturuyorlar.

Artık onun ailesi benim, dedi kocası.

Midem bulandı. Kusacaktım az kalsın. Nettie Afrika'da, dedim. Misyoner oldu. Bir mektup yolladı bana. Sen bizim öz babamız değilmişsin, diyor.

Haa, demek sonunda öğrendin.

Daisy bana baktı. Acıyarak bakıyor. Durumu sizden gizlemek tam ona göre bir iş, diyor. Bana anlatmıştı oysa. Kendi çocuğum olmayan iki kıza baba gibi baktım, ikisini de büyüttüm derdi hep. Bugüne kadar inanmamıştım.

Ama kızlara hiç anlatmamış, diyor Shug.

Daisy, o ne hıznır şeydir, deyip kocasının başını öpüyor. O da kızın kolunu okşuyor habire. Bana bakıp sırtıyor.

Senin baban yol yöntem bilmezmiş, diyor. Beyazlar linç etmişler onu. Yeni yetişen bir kıza böyle acıklı hikayeler anlatılır mı? Benim yerimde hangi erkek olsa benim yaptığımı yapardı.

Belki de yapmazdı, diyor Shug.

Herif önce ona bakıyor, sonra da bana. Anlıyor ki Shug durumu biliyor. Anlıyor ama umursamıyor. Niye umursasın?

Bir de beni ele alalım, diye getiriyor gerisini. İnsan soyunu iyi tanırım ben. Her şeyin başı paradır. Zenci milleti kölelikten kurtulunca, ondan sonra beyazlara hiçbir şey vermek istememiş. Ama olmaz. Onlara hep bir şeyler vermek zorundasın. Ya paranı vereceksin, ya malını, ya karını, ya götünü. O yüzden ben ta işin başında söyledim. Şuna buna çıtlattım. Başından öğrendiler ki diktiğim her üç tohumun biri onlarındır. Bir buğday tanesi öğütmeden önce aynı şeyi

yaptım. Babanın kasabadaki eski dükkanını yeniden işletmeye başlamadan önce de orada çalışacak beyaz bir delikanlıyı satın aldım. İşin en hoş yanı da neydi bilir misiniz? Beyazların parasıyla satın aldım onu.

Bu adamın işi başından aşkın, diyor Shug. Ne soracaksan sor, Celie. Yemeği de soğumasın.

Babam nerede gömülü, diye sordum. Bilmek istediğim tek şey o aslında.

Annenin yanında.

Taşı falan var mı?

Deli misin dercesine baktı yüzüme. Linç edilenlerin mezarlarına taş dikilmez, dedi. Bunu kim bilmez dercesine.

Sordum. Annemin taşı var mı peki?

Yok.

Biz evden çıkarken kuşlar cır cır ötüyorlardı yine. Ama biz ana yola çıktığımızda sesleri kısılmıştı. Mezarlığa geldik, gök kapkara kesildi.

Annemle babamın mezarlarını aradık. Belki üstünde yazı olan bir tahta parçası buluruz diye arandık. Yok, ısırganlar var, yabanotları, dikenler, kimilerinin mezarlarının üstünde rengi atmış yapma çiçekler var ama başkaca bir şey yok. Shug bir at nalı buldu yerde. Birinin atından düşmüş. Aldık o nalı elimizde, birbirimize sarılıp topaç gibi döndük. Döndük, döndük, döndük, dönmekten başımız döndü. Düştü düşeceğiz hale geldik. Düşsek nereye düşeceksek, nalı çaktık oraya. Toprağa.

Sevgili Celie,

Bu sabah uyandığımda Corinne'le Samuel'e her şeyi anlatmaya karar vermiştim. Kulübelerine gittim, bir tabure

çekip Corinne'in yatağının yanına oturdum. Öyle güçsüz düştü ki kötü kötü bakmaktan başka bir şey yapamıyor artık. Yanına gitmemden hoşnut olmadığını da anladım.

Corinne, dedim, Samuel'le sana bütün gerçeği anlatmaya geldim.

Samuel zaten anlattı, dedi. Madem ki çocuklar senin çocuklarındı, neden başından söylemedin?

Samuel, dinle canım, diye atıldı.

Canı çıkasınca, dedi Corinne. İncile el basıp doğru söyleyeceğine yemin etmişti. Tanrıyı tanık tuttu. Ama yalan söyledi.

Yalan söylemedim, Corinne, dedim. Sırtımı Samuel'e çevirip fısıldadım. Karnımın derisini sen de gördün.

Ben gebelikten ne anlarım, diye söylendi. Kendim hiç çocuk doğurmadım ki. Bakarsın kadın milleti derisindeki çatlakları yok etmenin de yolunu bulmuştur.

Derideki çatlak yok edilmez, Corinne. Gebeliğin sonucu olan çatlaklar hiç silinmez. Derinin içine işler. Üstelik gebelikte karın öyle büyür ki, doğumdan sonra da hafif bir kabarıklık kalır mutlaka. Buradaki kadınlara baksana! Hepsinin karnı öyle.

Başını duvara çevirdi.

O zaman her şeyi bir bir anlattım. Gel gör ki Corinne yine inanmadı.

Samuel'le sen bana bir sürü yalan söylediniz, dedi. Bundan sonra söylediklerinize inanmamı nasıl beklersiniz?

Nettie'ye inanmak zorundasın, dedi Samuel. Babamla senin aranda geçenleri dinlerken çok sarsılmıştı.

O arada, Corinne'le Olivia'yı kasabada gördüğün gün geldi aklıma. Olivia'yla kendisine elbise dikmek için basma al-

dığını söylemiştin. Daha önce cebinde para bulunan hiçbir kadın görmediğin için yollamıştın beni onlara. Corinne'e o günü hatırlatmak istedim ama hatırlayamadı.

Günden güne zayıflıyor, gücü azalıyor. Bize inanmaz, çocuklarına biraz daha bağlanamazsa korkarım onu kaybedeceğiz.

İnanamamak korkunç bir şey, Celie. Başkalarına bilmeden çektirdiğimiz acı da öyle.

Bizim için dua et,
Nettie .

Sevgili Celie,

Son bir haftadır, her gün Corinne'e seninle kasabada karşılaştığı günü hatırlatmaya çalışıyorum. Yüzünü gözünün önüne getirebilse, Adam'ın değilse bile, Olivia'nın senin çocuğun olduğuna hiç kuşkusu kalmayacağına eminim. Olivia'yı bana benzetiyorlar ama bunun tek nedeni benim de sana benzemem. Yoksa kızının yüzü tıpkı sen. Gözleri de öyle. Corinne seninle karşılaştığı gün bu benzerliği nasıl farketmedi bilmem.

Kasabanın anacaddesini hatırlıyor musun diye sordum. Yemci Finley'nin önünde atlarla arabaları bağladıkları direkleri hatırlıyor musun? O dükkanın içinden sokağa taşan kokuyu?

Bunların hepsini hatırlıyor ama birinin ona seslendiğini hiç anımsayamıyormuş.

Yorganları aklıma geldi birden. Olinka erkekleri çok gü-

zel yorganlar yapıyorlar. Üstlerinde kuş, insan ve hayvan desenleri olan yorganlar. Corinne onları görür görmez yorgancılığa merak sarmıştı. Bütün eskilerini, çocuklara küçülen bütün giyecekleri kesip birbirlerine ekleyerek yorgan yüzleri yaptı, üstlerini de Olinka desenleriyle süsledi. Bunlar ilk geldiğimiz yıllarda oldu tabii.

Hemen sandığına gidip yorganları çıkarmaya başladım.

Sandığımı karıştırma, dedi Corinne. Ben daha ölmedim.

Yorganları birer birer ışığa tutarak ilk yaptıklarının hangileri olduğunu, onlarda kaldığım ilk aylarda Olivia'yla onun neler giydiklerini hatırlamaya çalıştım.

Sonunda aradığımı buldum ve yorgam yatağının üstüne serdim.

Şu basmayı ne zaman aldığını hatırlıyor musun, diye sordum. Ya şu damalı kuşun bezini? Ya da şu çiçekliyi?

Parmağını gösterdiğim parçaların üstünde gezdirirken gözleri doldu.

Olivia'yla ikisi birbirlerine o kadar benziyorlardı ki korktum, dedi. Çocuğu geri ister diye korktum. Bu yüzden de onu hemen unutmaya çalıştım ve unuttum. Onu düşünmemek için dükkandaki tezgahtarı düşündüm bütün gün! Adamın bana karşı olan tutumunu. Spelman Teoloji Enstitüsü'nü bitirdiğim, Samuel'ın karısı olduğum için kendimi adam sırasında sayıyordum. Oysa o tezgahtar sıradan bir zenci olarak gördü beni. Öyle davrandı. Gururum kırılmıştı! Çok da kızmıştım. Eve dönerken hep bunu düşündüm, Samuel'e de bundan söz ettim hep. Ablanın —adı neydi? Celie mi?— aklımdan çıkardım. O konuyu hiç açmadım!

Hıçkıra hıçkıra ağlamaya başladı. Samuel'le ben ellerini tuttuk.

Ağlama, dedim. Ağlama, ablam Olivia'yı senin yanında görünce çok sevinmişti. Yaşadığını görünce sevindi. Çocuklarının ikisinin de öldüklerini sanıyordu o.

Zavallı kız, dedi Samuel. Corinne uykuya dalıncaya kadar onun iki yanında oturup ellerini tuttuk ve konuştuk.

Ama, Celie, geceyarısı yine uyanmış Corinne. Samuel'e dönüp, İnandım, demiş. Sonra da ölmüş.

Kederli kardeşin,
Nettie

Sevgili Celie,

Tam bu sıcak iklimde yaşamaya, bu nemli sıcakla boğuşmaya, giyeceklerimin bile elime ıslak gelmesine, kasıklarımınla koltukaltlarımın hep terli olmasına alıştım diyorum, ertesi gün bakıyorum bir de aybaşı olmuşum. Bu kez sancılarla, kramplarla boğuşuyorum bir de. Üstelik kimseye bir şey belli etmemek zorundayım. Yoksa Samuel'i de, kendimi de, çocukları da küçük düşürmüş olurum. Olinkahılar anlaşılan bilmem ne olur. Onlar kadınların böyle günlerde hiç göze görünmemeleri gerektiğine inanıyorlar.

Corinne'i Olinka törelerine uygun bir biçimde gömdük. Ağaçkabuklarımdan yapılmış bir örtüye sardık ve ulu bir ağacın altına gömdük. Bütün sevimli tavırları da onunla gömüldü. Bütün bilgisi, iyilik yapmak için çarpan yüreği de. Bana ne çok şey öğretmiş meğer! Onu hep arayacağım. Annelerinin ölümü çocukları da çok sarstı. Hasta olduğunu biliyorlardı ama ölümün onları ya da ailelerini etkileyebilecek bir şey olabileceğini düşünmemişlerdi hiç. Cenaze töreninde çok garip bir halimiz vardı sanırım. Hepimiz beyazlara bü-

ründük, yüzlerimizi beyaza boyadık. Samuel hâlâ hayalet gibi dolaşıyor ortalıkta. Evlendiklerinden bu yana karısından bir gün bile ayrı kalmamıştı yanılmıyorsam.

Sevgili ablacığım, sen nasılsın acaba? Yıllar gelip geçti, senden tek satır mektup gelmedi. Paylaştığımız tek şey başımızın üstündeki gök. Göğü gözlüyorum sık sık. O uçsuz bucaksız karanlıkta senin iri, duru, güzel gözlerinin yansıdığını görmeyi bekliyorum sanki. Ah Celie! Benim buradaki günlerim hep çalışmakla geçiyor. Çalış, çalış, çalış. Hayatımda başka hiçbir şey yok. Gençliğim de geçip gitti. Benim diyebileceğim hiçbir şey yok. Ne kocam, ne çocuğum, ne de yakın bir dostum. Dost diyebileceğim bir tek Samuel var olsa olsa. Olivia'yla Adam da var gerçi. Yoo, arkadaşlarım da var. Catherine ve Tashi. Bir ailem olduğunu bile söyleyebilirim. Şu ara çok kötü günler geçiren bu köyün insanları benim ailem.

Şimdi de mühendisler geldi bölgeyi teftişe. Dün iki beyaz geldi. Köyü dolaştılar, daha çok da kuyulara baktılar. Olinkaların yaradılışlarının gereği olan incelik öyle köklü ki adamlara yemek hazırlayacağız diye çırpınmaya başladılar hemen. Yılın bu mevsiminde ürün veren bahçelerin hemen hepsi yerle bir edildiğinden ellerinde fazla bir şey bulunmadığı halde. Beyazlar da neredeyse burun kıvrıracakmış gibi yediler yemekleri.

Olinka halkı, işe başlarken kulübelerini yıkan insanlardan pek yarar umulamayacağını biliyor ama töreleri unutmak kolay değil. Adamlarla ben konuşmadım. Yalnız Samuel konuştu. Dediğine göre kilometre, yağış, işçi, fidan ya da bilmem neden başka laf çıkmıyormuş ağızlarından. Biri çevresiyle hiç ilgilenmeden —önce yemeğini atıştırarak, sonra da sigarasını tellendirip uzaklara bakarak— oturuyor, ondan biraz daha genç olan ikincisiyse Olinka dilini nasıl öğrenebileceğini soruyormuş. Bu dil büsbütün unutulup gitmeden demiş.

Samuel'in onlarla konuşmasını izlemek hiç hoş değildi. Biri ağzından çıkacak her sözü merakla bekliyor, öbürüyse adamı neredeyse görmezlikten geliyordu.

Corinne'in bütün elbiselerini bana verdi Samuel. Çok da işime yaradı. Aslında bizim getirdiklerimizin hiç biri bu iklimime uygun değil. Ona bakarsan Afrikalıların giydikleri de değil. Eskiden yarı çıplak gezerlermiş bu insanlar. Ne var ki İngiltere'den gelen bayanlar onları örtünmeye zorlamış. Ve Hubbard Ana adını verdikleri bir tür entarinin giyilmesini yaygın hale getirmişler. Entariden çok gecelik entarisi. Etekleri yerlere iniyor, kimsenin üstüne oturmuyor. Çuval gibi bir şey. O uzun etekler yerlerde yanan ateşlere sürünecek tutuşuyor, insancıkların bacakları yanıklardan hiç kurtulmuyor. Ben giyemedim. Hepsi devanalarına göre yapılmış zaten. O yüzden Samuel karısının giyeceklerini verince sevindim. Yine de uzun bir süre sırtıma geçirmek istemedim. Bundan böyle birbirimizin giyeceklerini ödünç almayalım dediğini bir türlü unutamıyordum. O anı da beni çok üzüyordu.

Emin misin, diye sordum Samuel'e. Corinne bunları bana vermeni ister miydi?

Evet, Nettie kardeş, dedi. Korkularından ötürü ona kırılma. Sonunda anladı. Ve inandı. Ve affetti. Affedilecek bir şey varsa tabii.

Keşke daha önce açıklasaydım, dedim.

Seni sordu o zaman. Sözcükler ağzımdan bir çavlan gibi döküldü, Celie. Birilerine bizden söz etmek için yanıyordum zaten. Sana yazdığım mektupları anlattım. Ben yanlarına yerleştikten sonra kocanla seni görmeye gitmiş olsaydı bize ne büyük bir iyilik etmiş olacaktı! Onu da anlattım. Çekingen davrandığı için pişmanlık duyduğunu söyledi.

Keşke, dedi, şimdi bildiklerimi o gün bilseydim.

Nasıl bilebilirdi ki? Bilemediğimiz, anlayamadığımız öyle çok şey var, bunun sonucu olarak da öyle büyük mutsuzluklar doğuyor ki!

Bu yıl da iyi bir Noel geçirmeni diler, çok çok öperim.

Nettie

Sevgili Nettie,

Tanrıya yazmıyorum bundan böyle. Sana yazıyorum. Shug soruyor. Tanrıya ne oldu peki? O da kim? Ben diyorum bunu. Ters ters baktı.

Senin gibi bir şeytan, dedim. Tanrıyı kendine dert edecek değil ya. Sıkma canını.

Hele dur, dedi. Dur da bir soluk al. Tanıdığımız birileri gibi iki sıkıda bir Tanrı Tanrı diye dırdır etmesek bile biz de dinimizi biliriz.

Bırak, dedim. Bugüne kadar Tanrıdan ne hayır gördüm sanki?

Celie! diye bağırdı. Aklı yerinden uğramış sanki. Tanrı sana can verdi, sağlam bir vücut verdi, seni ölesiye seven bir kadın verdi. Hem de benim gibi bir kadın.

Hı, dedim. Linç edilen bir baba, kaçık bir anne, pis köpeğin teki olan bir üvey baba, herhalde bir daha yüzünü bile göremeyeceğim bir kardeş de verdi. Bırak canım! Bugüne kadar dua edip mektup yazdığım Tanrı da erkek zaten. Bildiğim gördüğüm öbür erkeklerden hiç farkı yok. Hergelenin biri. Unutkan. Sinsi.

Sus, dedi Shug. Sus, Tanrının kulağına gidecek.

Giderse gitsin, dedim. Tanrı benim gibi fıkara zenci karıların dediklerine kulak verseydi bu dünya bambaşka bir yer olurdu. Çoktan hem de.

Küfrediyormuşum Tanrıya. Tanrıya küfretmemi önleyecek diye konuştu, konuştu, konuştu. Ben bildiğim gibi küfrettim yine.

Doğduğumdan bu yana, dedim, insanlar benim için ne diyecek, ne düşünecek diye tasalanmadım hiç. Ama yüreğimde Tanrı korkusu vardı. Tanrı ne der, diye tasalanırdım. Tanrı ne düşünür? Sonunda anladım. Tanrının düşündüğü falan yok. Kulağı da sağır herhalde. Şanıyla şerefiyle oturuyor orada, iyi ki kulağım sağır diye seviniyor. Ama sen bir de bana sor. Tanrısız etmek kolay mı sanıyorsun? Yukarıda öyle birinin bulunmadığını bilsen bile, onsuz da yapabilirim diye çabalamak kolay mı?

Ben günahkârım, diyor Shug. Çünkü dünyaya gelmişim bir kere. Günah işlediğimi açık açık söylüyorum. Ama bu dünyada bizleri nelerin beklediğini görüp anladıktan sonra günah işlememenin hiç yolu yok. Günahkâr olmayıp da ne yapacaksın!

Günahkârların işi iş, dedim. Hayatın tadını onlar çıkarıyorlar.

Neden biliyor musun?

Tanrıyı kendinize dert etmediğiniz için herhalde.

Yok, dedi. Ondan değil. Biz de Tanrıyı kendimize dert ederiz. Ama bir kere Tanrının bizi sevdiğini anladık mı, onu olduğumuz gibi yaşayarak hoşnut etmeye bakarız.

Sen şimdi Tanrının seni sevdiğini mi söylüyorsun bana? Onun için hiçbir şey yapmadığın halde ha? Yani kiliseye gitmezsin, koroda söylemezsin, papaza yemek götürmez, hiçbir hizmette bulunmazsın.

Ama Tanrı beni sevdikten sonra bunları yapmama gerek yok ki, Celie. İstemedikçe yapmama gerek yok. Tanrının hoşuna gidecek başka şeyler de yapabilirim.

Nasıl yani? Ne yaparsın?

Sırtüstü yatıp keyfime bakarım. Gördüklerimin tadına varırım. Mutlu olmaya, eğlenmeye bakarım, dedi.

Dedi ya, dediği bana düpedüz kafirlik gibi geldi.

Açık söyle, Celie, dedi sonra da. Tanrıyı kilisede bulduğun oldu mu hiç? Ben bulamadım. Orada Tanrının ortaya çıkacağını uman birtakım insanlar buldum olsa olsa. Girdiğim kilisede Tanrı varsa benimle birlikte gelmiştir yüzde yüz. Sanırım başkaları da Tanrıyı yanlarında getiriyorlar. Gelen Tanrıyı aramaya değil, Tanrıyı paylaşmaya geliyor.

Kimilerinin Tanrısı yok, dedim. Onun için de bir şeyi paylaşamıyorlar. Ben gebe karnımla gidip gelirken, sonra da bizimkinin çocuklarıyla boğuşurken yüzüme bile bakmayanlar onlar.

Doğru, dedi.

Sonra da sordu. Senin Tanrın ne mene bir şey, Celie?

Orasını karıştıрма, dedim. Utandım çünkü, Daha önce kimse böyle bir şey sormadı bana. Biraz şaşırdım. Üstelik Tanrıyı nasıl gördüğümü düşününce yanlış bir iş yapmışım gibime geliyor. Ne çare ki benim kafamdaki Tanrı öyle bir varlık. Dur bakalım, dedim kendi kendime. Shug'a anlatayım bakalım ne söyleyecek?

Anlatayım, dedim. İri yarı, yaşlı, uzun boylu. Sakalı kır. Kendisi beyaz. Beyazlar giyiyor, yalınayak dolaşıyor.

Sordu. Gözleri mavi mi?

Külrengine kaçan bir mavi. Soğuk. Ama çok iri. Kiprikleri de beyaz.

Güldü.

Niye gülüyorsun, dedim. Gülünecek ne var bunda? Başka nasıl olacaktı ki? Albert'a benzeyecek değildi ya!

Albert'a benzeseydi daha da beter olurdu, dedi. Sonra da anlattı. Eskiden, dua ederken o da benim söylediğim ihtiyar beyaz adamı görürmüş kafasında. Tanrıyı kilisede bulacağım diye beklersen karşına çıkan o olacaktır, dedi. O orada oturuyor çünkü. Evi orası.

Neden?

Çünkü beyazların yazdıkları beyaz İncilinin Tanrısı o!

Shug, dedim. İncili yazan Tanrının kendisiydi. Beyazların işi değil o.

Öyleyse neden Tanrı tıpkı onlara benziyor? Yalnız biraz daha iri yarı. Saçı sakalı da biraz daha fazla. Neden İncil de beyazların yaptıkları her şey gibi? Onlar şöyle yapar, böyle ederler. Ama aynı şeyi zenciler yaptı mı günah olur.

İşin orasını hiç düşünmemiştim doğrusu.

Nettie'nin anlattığına göre, dedim, İncilin bir yerinde İsa efendimizin saç kuzuların yünü gibiydi diye yazıyormuş.

Öyleyse, dedi Shug, demin sözünü ettiğimiz kiliselerden birine gelmeye kalkarsa önce saçını ütletmesi gerek. Bizim zenci milletin Tanrıya yakıştıramadığı bir şey varsa o da kıvrıkcık saçtır.

Yalan da değil hani.

İncili her okuyan Tanrının beyaz olduğunu düşünecektir. Başka türlü olamaz. İcini çekti. Ben Tanrıyı beyaz bir erkek olarak düşündüğümü farkedince ona ilgi duymaz oldum. Sen dualarına kulak vermiyor diye kızılıyorsun. Hıh! Belediye reisi zencilerin söylediklerine kulak veriyor mu? Sofia'ya sor da söylesin.

Sofia'ya sormama gerek yok, dedim. Beyazların zencileri hiç dinlemediklerini bilirim zaten.

Ben anlatayım, Celie. Tanrıyı nasıl düşündüğümü anlatayım sana. Tanrı senin içinde. Herkesin içinde. Doğarken içindeki Tanrıyla doğuyorsun. Ama yalnız kendi içlerine bakmayı bilenler buluyorlar onu. Bazen, bakmasan bile, ya da

ne aradığını bilmesen bile kendini gösteriyor. Çok kimse sıkıntıya düştü mü buluveriyor onu. Ya da kederli olduğu zaman.

Neye benziyor peki?

Hiçbir şeye benzemiyor, dedi. Sinema değil bu yahu! Başka şeylerden, yahut kendinden ayırıp da bakabileceğin bir şey değil. Bana kalırsa Tanrı her yerde. Her şeyin içinde. Gelmiş gelecek ne varsa. Böyle düşünebilirsen, böyle düşündükçe mutlu olabilirsen Tanrıyı buldun demektir. Böyle diyor.

Ben de diyorum ki, bu Shug gibisi az bulunur. Kaşlarını çatıyor belli belirsiz. Avlunun ötesine bakıyor, arkasına yaslanıyor. İskemlede koskoca bir gül oturuyor sanki.

Ben o sakallı beyaz ihtiyarı bir yana bıraktığımda, diyor, Tanrı diye ağaçlara sarıldım önce. Sonra havaya. Kuşlara. Ardından başka insanlara. Derken, bir gün sessizce oturup öksüz çocuk gibi içlenirken kafama dank etti birden. Ben her şeyin bir parçasıyım dedim kendi kendime. Ayrı bir yaratık değilim. Öyle bir duygu yayıldı içime işte. Öyle bir duygu ki bir ağacın dalını kırsam kolumun kanayacağını biliyordum. Hem ağladım hem güldüm, evin çevresinde koşup durdum. Neyin ne olduğunu anlamıştım artık. Başına gelirse sen de anlarsın. Başka hiçbir şeye benzemez o duygu. Biraz şeye belki... Bacağını bacağıma sürtüyor sırtarak. Anlarsın ya, diyor.

Shug! diye bağırıvermişim.

Aldırma, dedi. Tanrının hoşuna gider. O da sever öyle duyguları. Yaptığı işlerin en iyilerinden biri de o iş. Tanrının hoşuna gideceğini bildiğin zaman daha çok hoşlanırsın sen de. Tanrının hoşuna gidenden hoşlanmakla da onu övmüş olursun.

Ayıp saymıyor mudur sence?

Yoo, dedi. İcadeden kendisi. Bak dinle, senin sevdiğin her şeyi Tanrı da sever. Senin sevmediğin bir sürü şeyi de sever. Ama her şeyden çok övülmeyi sever.

Kendini beğenmiş midir yani?

Hayır. Kendini beğenmiş değildir ama iyinin, güzel paylaşılmasını ister. Sen bir yerinde mor bir şeyler olan bir tarlanın yanından geçer hiçbir şey görmezsen Tanrı kızar ben-
ce.

Kızınca ne yapar, diye sordum.

Hiiç, dedi. Oturur başka bir şeyler daha yapar. İnsanlar sanıyorlar ki Tanrı hep hoşnut edilmek ister, bir tek buna önem verir. Oysa birazcık kafa çalıştırsalar onun da habire bizi hoşnut etmeye çalıştığını görebilirler.

Öyle mi?

Öyle, dedi. Küçük küçük sürprizler hazırlar hep bize. Hiç ummadığımız bir anda ortaya çıkarır.

İncilde dediği gibi öyleyse. Tanrı da sevilme-
k istiyor ha?

Evet, Celie. Her şey sevilme-
k ister. Bizler gülüp söylüyoruz, çevremizdekilere sevgi ya da çiçek veriyoruz. Sevilme-
k için yapıyoruz bunları. Ağaçların da ilgi çekmek için hemen hemen bizim yaptıklarımızı yaptıklarına dikkat et-
medin mi? Ama onlar konuşup gülemiyorlar tabii.

Bir Tanrı lafıdır açıldı, bir türlü bitmek bilmiyor. Gel gör ki benim aklım karıştı. O sakallı beyazı kafamdan dışarı atmaya çabalıyorum. Hep onu düşünmekten Tanrının yarattığı şeyleri doğru dürüst farketmemişim şimdiye kadar. Ne bir mısır koçanını (Onu nasıl yapıyor acaba?) ne mor denen rengi (nereden gelir o renk?). Ne kır çiçeklerini. Hiç bir şeyi.

Artık gözlerim açıldı ya, baktım enikonu aptalmışım. Şu avluda biten küçücük bir çalının yanında, bizimkinin olanca

kötülüğü hiç kalır. Tam tamına değil tabii. Shug dediği gibi herhalde. Bir şeyi, herhangi bir şeyi görebilmek için, önce insanı gözünün bebeğinden atacaksın.

Her kötülük insandan, diyor Shug. Her şeyi bozan o. Her yerde onu görüyorsun. Yediğin yemeğin üstünde, Radyodan bile o çıkıyor. Her yerde birden olduğuna inandırmaya çalışıyor seni. Değil oysa. Dua ettiğinde duanın bir ucuna insan soyundan biri gelir de yerleşirse, defol git de ona. Shug diyor bunu. Çiçekleri düşün diyor, sabah yelini, suları, iri iri kayaları düşün, güzel düzgün taşları.

Ama kolay değil. İnsan Tanrı yerine öyle eskiden yerleşmiş ki gitmek istemiyor. Yıldırımlar yağdırırım diye gözdağı veriyor. Taşkınlar yollar, depremler yaparım. Kavg ediyoruz. Hemen hemen hiç dua edemiyorum artık. Aklıma bir taş gelince, fırlatıp üstüne atıyorum.

Amin

Sevgili Nettie.

Artık Tanrıya değil sana yazdığımı söyledim Shug'a. Güldü. Nettie buradaki insanları tanımıyor ki, dedi. Daha önce kime yazdığımı düşündüm, ben ondan çok güldüm. Gülünmeyecek gibi değil ki.

Belediye reisinin hizmetçisini gördüm demiştin ya, o bizim Sofia'ydı. O beyaz kadının paketlerini taşıyan kadın yani. Sofia bizim gelin. Benimkinin büyük oğlu Harpo'nun karısı. Belediye reisinin karısına ters konuştu, belediye reisine de vurdu diye polisler cezaevine attılar onu. Cezaevinin çamaşırhanesinde çalışıyordu önce. Koşa koşa gidiyordu ece-

line. Neyse, sonra belediye reisinin evine aldırmayı başardı. Evin altındaki küçücük bir odada yatıp kalkmak zorundaydı ama orası cezaevinden iyiydi yine de. Sineği bolsa da sıçanı yoktu.

On bir buçuk yıl orada kaldı Sofia. Uslu durduğu için cezasından altı ay indirdiler. Dönüp geldi. Geldi baktı ki büyük çocukları evlenip gitmişler. Küçükleri de ona dargın. Kim olduğunu bile bilmiyorlar. Yadırgıyorlar analarını. Yaşlı görüyorlar. Belediye reisinin evinde bakıp büyüttüğü kızı sevdiğini sanıyorlar.

Dün Odessa'nın evinde yemek yedik hep birlikte. Odessa Sofia'nın ablası. Çocukları o büyüttü. Kocasını Jack'le o. Bir de Harpo'yla Harpo'nun kadını Gıcır.

Sofia o koca masada kendine yer bulamazmış gibi oturdu. Çocuklar da onu yok sayıyorlar sanki. Harpo'yla Gıcır kırk yıllık karı koca gibi konuşuyorlar birbirleriyle. Çocuklar Odessa'ya anne diyorlar. Gıcır'a da 'küçük anne'. Sofia'ya 'bayan' diyorlar. Ona ilgi gösteren biri varsa o da Harpo'yla Gıcır'ın kızı Suzie Q. O Sofia'nın karşısına oturmuş, gözlerini büzerek kadını inceliyor boyuna.

Yemek biter bitmez Shug iskemlesini geri itti, bir de sigara yaktı. Artık hepinize söylemenin zamanı geldi, dedi.

Harpo sordu. Neyi söylemenin?

Biz gidiyoruz, dedi Shug.

Öyle mi? Harpo kahve ibriğini arıyor. Sonra da Grady'ye bakıyor.

Gidiyoruz, diyor Shug yine. Bizimki yumruk yemiş gibi bakıyor. Shug ne zaman buralardan gideceğini açıklasa öyle olur zaten. Eğilip göbeğini oğuşturuyor, sonra da hiçbir şey duymamış gibi yapıyor.

Hepiniz bulunmaz insanlarsınız, diyor Grady. Hepinizi özleyeceğiz. Ama yolcu yolunda gerek.

Gıcır bir şey demiyor. Çenesini tabağına dayamış oturuyor. Ben de ağzımı açmıyorum. Bekliyorum bakalım patırdı ne zaman kopacak.

Shug, Celie de bizimle geliyor, diyor.

Bizimki o zaman uyanıyor. Ne dedin, ne dedin?

Celie benimle birlikte Memphis'e geliyor.

Ben sağken olacak iş değil, diyor bizimki. Ama ben ölürsem karışmam.

Tamam, diyor Shug. Öyle gerekiyorsa. Sen ölmek istiyorsan, tamam. Shug hiç tınmıyor.

Bizimki yerinden fırlıyor, Shug'a bir bakınca yerine çöküyor yine. Bana bakıyor sonra da. Yerinde rahatsın sanıyordum, diyor. Artık alıştın sanıyorum. Şimdi ne derdin var?

Sen aşağılık köpeğin tekisin, diyorum. Derdim bu. Seni bırakıp Tanrının dünyasına açılmamın zamanı geldi. Seni öldürüp de gidebilirim daha iyi.

Ne dedin, ne dedin? Aklı yerinden uğramış sanki.

Masanın çevresinde oturan herkesin ağzı bir karış açılmış.

Kardeşimi benden kopardın, diyorum. Bizi birbirimizden ayırdın. Bu dünyada beni seven tek kişi kardeşimdi oysa.

Ağzından tükrükler saçmaya başladı. AmaAmaAmaAma. Motor çalışıyor sanırsın.

Ama kardeşimle çocuklarım yakında geliyorlar, dedim. Geldikleri zaman da elbirliğiyle bir temiz pataklayacağız seni.

Nettie'yle çocukların mı? Aklını mı oynattın kadın?

Benim çocuklarım var, dedim. Afrika'da. Okullara gidiyorlar. Okuyup öğreniyorlar. Senin adam etmeye bile çalışmadığın çocuklarından bin kat üstün onlar.

Ağır ol, dedi Harpo. Ağzından çıkana dikkat et.

Olmayacağım işte! Sen, dedim, ille de Sofia'ya söz dinleteceğim diye tutturmasaydın beyazların eline düşmezdi o kadın.

Sofia benim konuştuğumu duyunca öyle şaşırmış ki ağzındaki lokmayı çiğnemeyi unutmuş.

Harpo, o doğru değil, dedi.

Sofia atıldı. Yalan da değil ama.

Herkes dönüp ona baktı. Orada olduğuna şaşmışlar sanki. Sanki mezardan gelen bir ses duymuşlar.

Sen de, kardeşlerin de beş para etmez çocuklardınız, dedim Harpo'ya. Hayatımı cehenneme çevirdiniz. Babanız da boktan herifin biri.

Bizimki bana vurmak için elini kaldırdı. Sofra bıçağını batırıverdim avucuna.

Seni kaltak, dedi. Evin barkın yokmuş gibi kaçıp Memphis'e gidersen herkes ne der ha?

Albert, dedi Shug. Kafanı işlet biraz. Herkesin ne diyeceği umurunda mı onun? Kadın milleti herkesin ne diyeceğine niye önem verir hiç anlamam.

Grady açıklamaya çalıştı. Akli sıra. E canım, dedikodusu yapılan kadın koca bulamaz bir kere.

Shug bana baktı. Kıs kıs güldük. Sonra da açık açık güldük. Derken Gıcır da başladı gülmeye. Ardından Sofia. Bir gülmedir tutturduk ki sorma.

Shug, şu erkekler, dedi. Biz de, hee, dedik, **hu** ya. Gözlerimizden akan yaşları sildik, yine güldük.

Harpo Gıcır'a baktı. Kes artık, Gıcır. Kadınların erkeklerle gülmeleri uğursuzluk getirir.

Peki, dedi Gıcır. Sırtını dikleştirdi, soluğunu içine çekti, yüzüne çekidüzen vermeye çalıştı.

Harpo Sofia'ya baktı. Sofia da ona. Sonra da yüzüne gülüverdi. Bana gelecek uğursuzluk çoktan geldi, dedi. O uğursuzluktan sonra ben ömrümün sonuna kadar gülsem yeri var.

Harpo ona bakıyordu hâlâ. Mary Agnes'in dişlerini dök-tüğü gece de öyle bakmıştı. Masanın üstünden bir iki kıvılcım uçtu gibime geldi.

Bu kaçık karı, dedi, altı çocuğumun anası. Mırıl mırıl söylendi.

Beş çocuğunun, dedi Sofia.

Harpo eşekten düşmüş karpuzla döndü. Öyle şaşırdı ki, ne dedin, diye sormadı bile.

En küçük çocuğa baktı. O kız suratsız, inatçı, haşarı. Hınzırın biri. Ama Harpo en çok onu sever. Adı Henrietta.

Henrietta, dedi.

Effendim. Bu kız radyodaki adamlar gibi konuşur hep.

Ne söylese Harpo'nun aklı karışır. Bir şey yok, dedi Harpo. Sonra da fikrini değiştirdi. Git bana bir bardak soğuk su getir.

Henrietta yerinden kımıldamadı.

Lütfen, dedi Harpo.

Henrietta suyu getirdi, Harpo'nun tabağının yanına bıraktı, sonra uzanıp yanağından öptü onu. Zavallı babacık, dedi. Gidip yerine oturdu yine.

Benden para bekleme, dedi bizimki. Bir kuruş para bekleme.

Senden ne zaman para istedim ki? Parayı bırak, bugüne kadar ne istedim senden? Evine gelmeyi de ben istemedim.

Shug araya girdi. Durun da dinleyin. Bizimle birlikte gelen biri daha var. Onun için hepiniz birden Celie'ye yüklenmeyin.

Herkes gözünü Sofia'ya dikti. Onun yerinin neresi olduğunu bilemiyorlar zaten. Sofia aramızdaki yabancı.

Giden ben değilim, dedi Sofia. Öyle bir umuda kapıldığınız için hepinizin anasını, diyor. Uzanıp bir parça ekmek aldı, kıcını da biraz daha yerleştirdi iskemlesine. O iri yarı, kır saçlı, deli gözlü kadına bakan hemen anlar artık. Ona soru sorulmayacak. Hiçbir şey sorulmayacak.

Yine de, dedi, başından söyleyeyim daha iyi. Ben yuva-
ma döndüm, yerimden kımıldamaya da niyetim yok.

Odessa kalkıp ona sarıldı. Jack de arkasından.

Elbette kımıldamayacaksın, dedi.

Sofia'nın çocuklarından biri sordu. Annem ağlıyor mu?

Hı, dedi kardeşi. Bayan Sofia da ağlıyor.

Neyse, Sofia'nın ağlaması uzun sürmedi. O hiçbir işi uzatmaz zaten.

Giden kim, diye sordu.

Kimsede ses yok.

Sonunda Gıcır kırkmalarının altından bize baktı. Ben, dedi. Ben kuzeye gidiyorum.

NeNeNeNeNe? Harpo da babası gibi tıpkı. Onun çıkarıldığı sesi neye benzeteceğimi bilemedim.

Şarkıcı olmak istiyorum, dedi Gıcır.

Şarkıcı! Harpo bağılıyor.

Evet, dedi Gıcır. Şarkıcı. Jolentha doğduğundan beri insan içinde şarkı söylemedim. Çocuğun adı Jolentha. Ama Suzie Q. diyorlar.

Jolentha doğduğundan beri çalışmak zorunda kalmadın! Ne istediysen aldım.

Şarkı söylemeden yapamam.

Dinle Gıcır, dedi Harpo. Sen Memphis'e gidemezsin. O kadar!

Mary Agnes, dedi Gıcır. Bana Mary Agnes diyeceksin.

Amaaan! Gıcır, Mary Agnes. Ne farkeder ki?

Çok şey farkediyor, dedi Gıcır. Adım Mary Agnes olunca şarkıcılık yapabiliyordum.

O sırada kapı vuruluyor tık tık.

Odessa'yla Jack birbirlerine bakıyorlar. Jack, girin, diye sesleniyor.

Ufak tefek, sıska bir beyaz kadın. Kafasını değil, gövdesini uzatıyor içeri.

Ay affedersiniz, diyor, tam da yemek saatinde gelmişim.

Hiç zararı yok, diyor Odessa. Kalkıyorduk zaten. Ama bir sürü yiyeceğimiz var. Buyurun siz de oturun isterseniz. Ya da size bir tabak hazırlayayım, sundurmada yiyin.

Shug, baş belası diye söyleniyor usulca.

Gelen Eleanor Jane. Sofia'nın büyüttüğü kız.

Eleanor Jane, Sofia'yı buluncaya kadar bizleri gözden geçiriyor. Sofia'yı görünce de rahat bir soluk alıyor sanki. Sağol Odessa, ama istemem diyor. Aç değilim. Sofia'yı görmeye gelmiştim ben.

Sofia, diyor, seninle bir dakika dışarıda konuşabilir miyim?

Peki, Bayan Eleanor. Sofia iskemlesini geri itip kalkıyor. Sundurmaya çıkıyorlar birlikte. Bir iki dakika sonra Bayan Eleanor'un burnunu çektiği işitiliyor. Ardından ühüüü ühüüü diye sel sümük ağlamaya başlıyor.

Bizimki, bu kızın derdi ne, diye soruyor.

Prob-lem-leri var, diyor Henrietta. Radyodakiler gibi konuşuyor yine.

Odessa omuzlarını kaldırıyor. Bu kız, diye söyleniyor, iki sıkıda bir kapıya geliyor.

Babası içkici, diyor Jack. Ayrıca, ağabeyini üniversitede tutamıyorlar bir türlü. O da içiyor. Kardeşiyle kavga ediyor. Kadın peşinde koşuyor. Sağda solda rastladığı zencileri dövüyor. Hepsi bu kadar da değil.

Bu kadarı yeter, diyor Shug. Zavallı Sofia.

Sofia az sonra gelip yerine oturuyor.

Yine ne olmuş, diye soruyor Odessa.

Evde patırtı koparmışlar yine.

Gitmek zorunda mısın?

Evet, diyor Sofia. Biraz sonra gideceğim. Ama çocuklar yatmadan dönmeye çalışırım.

Henrietta masadan kalkabilir miyim diye izin istiyor. Karnı ağrıyormuş.

Gıcır'la Harpo'nun küçük kızı Sofia'nın karşısına geçip yüzüne bakıyor. Gitmesen olmaz mı, Bayan Sofia?

Olmaz, diyor Sofia. Kızı kucağına alıyor. Bayan Sofia'yı altı ay erken salıverdilerse geri götüremez değiller çünkü. Bayan Sofia onların sözünü dinlemek zorunda.

Suzie Q. başını onun göğsüne dayıyor. Zavallı Sofia, diyor. Shug'dan mı duydu ne?

Mary Agnes, tatlım, diyor Harpo. Bak Suzie Q, nasıl ısındı Sofia'ya.

Gıcır da, elbette, diyor. Çocuklar has insanı gördüler mi hemen anlarlar. Sofia'yla o bakışıp gülüşüyorlar.

Git şarkıcı olmaya bak, diyor Sofia. Sen dönünceye kadar bu bacaksıza ben bakarım.

Bakar mısınız gerçekten?

Bakarım, diyor Sofia.

Harpo'ya da bakın öyleyse. Lütfen efendim.

Sevgili Nettie,

Eliirsin, başında bir erkek mi var, bir dert var demektir. Biz de Memphis'e giderken Grady'den yaka silktik hani. Arabada kim nereye geçerse geçsin, o ille Gıcırın yanında oturacak.

Bir ara Shug'la ben uyuyoruz, o da araba kullanıyor. Başladı Gıcır'a Memphis, Tennessee'yi anlatmaya. Dırdırından uyuyabilirsen uyu. Yok gece kulüpleri şöyleymiş, yok insanlar şöyle giyinirlermiş, bir dükkana girdin mi kırk dokuz çeşit bira bulunurmuş. Bira lafı duymaktan çişim geldi. Ondan sonra yolda bir çalılık ara ki çişini yapasın.

Evden çıkacağımız sıra bizimki hiç umursamıyormuş gibi göründü önce.

Gittiğin gibi dönersin, dedi. Senin gibisini ne yapsınlar kuzeyde? Sen Shug'a bakma. Şarkıcı o. Üstelik yürekli karıdır. Ağız laf yapar. Karşısına kim çıkarsa çıksın, kafasından geçeni söylemeye çekinmez. İlgi çekmeyi bilir. Ya sen? Sen çirkinsin. Sıksasın. Kadın denecek yanın yok. Birini gördün mü konuşmaya korkarsın. Memphis'te olsa olsa Şug'ın hizmetçisi olursun sen. Oturağını döker, yemeğini pişirirsin. Adam gibi yemek yapmasını da beceremezsin ya. Kimse de seni karı diye koynuna alacak kadar enayi değildir. Güldü. Ne yapacaksın peki? Rençberlik mi yapacaksın?

Sordum. Bu günlerde başka mektup geldi mi?

Ne?

Ne dediğimi duydun, dedim. Nettie'den başka mektup geldi mi?

Gelseydi de sana vermezdim, dedi. Siz ikiniz aynı bokun soyusunuz zaten. Yaranılmaz size. İyilik yaptık, kemlik gördük.

Ben sana çok ilendim, dedim.

O da ne demek oluyor?

Bana haksızlık ettiğin sürece, dedim, neye elini sürsen kararıp kuruyacak.

Güldü. Sen kendini ne sanıyorsun, dedi. Köpeğin duası kabul olursa. Sen ileneceksin de ahın tutacak ha? Şu haline bak bir kere. Karasın, çirkinsin, yoksulsun, üstelik kadınsın. Bok canına. Sen hiçsin, hiç.

Beni adam yerine koymadığın sürece, altın tutsan taş a dönecek, ne tasarlasan suya düşecek. Açıkça söyledim. Ağzımdan çıktığı gibi. Ağzıma koyan da ağaçlardı sanki.

Hadi canım, dedi. Nerede duyulmuş böyle şey. Seni az dövmüşüm ben, az.

Bana indirdiğin her yumruğun acısını iki katıyla çekeceksin, dedim. Sonra da söyledim. Fazla üstüme varmasan iyi olur. Çünkü ağzımdan çıkanlar benim ağzımdan çıkmıyor.

Ben ağzımı açarken içine dolan hava söz olup dökülüyor sanki.

Bok yeme, dedi. Seni kilit altında tutmalıymışım ben. Cezaevindeki gibi hücreye kapatmalıymışım. Bir tek iş yaptırmak için çıkarmalıymışım dışarı.

Ben kilitlemeyi düşündüğün hücrede çürüyeceksin, dedim.

Shug yanımıza geldi o sıra. Yüzüme bir baktı. Celie! diye bağırdı. Sonra da bizimkine döndü. Uzatma, Albert dedi. Uzatma yoksa daha kötü olacak.

Ben şimdi onun canına okumazsam! Albert üstüme atılmaya hazırlanıyordu.

Bir toprak şeytanı sundurmaya atladı. İkimizin arasına. Ağzımı toprakla doldurdu. Toprak konuştu. Senin bana yapacağın, sana yapıldı çoktan.

Derken Shug'ın beni sarstığını farkettim. Celie, diyordu, Celie. O zaman kendime geldim.

Yoksulum, karayım, çirkinim. Belki yemek yapmasını da bilmiyorum. Her şeyleri dinleyen bir ses söylüyor bunları. Ama geldim işte. Geldim, buradayım.

Şükür, diyor Shug. Çok şükür.

Sevgili Nettie,

Memphis nasıl bir yer diyeceksin biliyorum. Shug'ın evi koskocaman, pembe bir ev. Bizim oradaki ambarlara benziyor. Ama bizim saman doldurduğumuz yerde yatak odaları var, tuvaletler var. Bir de büyük balo salonu var. Orkestrasıyla birlikte orada çalışıyor bazen. Evin dört yanı bahçe. Heykeller var bahçesinde. Bir de fısıkiyeli havuz. Heykeller bugüne kadar adlarını duymadığım adamların heykel-

leri. Bundan sonra da yüzlerini göreceğimi sanmam. Shug her yana fillerle tosbağalar koymuş. Kimileri büyük, kimileri küçük. Kimileri havuzun içinde, kimileri ağaçların altında. Tosbağalarla filler. Evin her yanında. Perdelerin üstünde filler var, yatak örtülerinin üstünde tosbağalar.

Arka bahçeye, ırmağın kıyısındaki çalılara bakan bir oda verdi Shug bana.

Bilirim, sen sabah güneşini görmeye alışkınsın, dedi.

Onun odası benimkinin tam karşısında. Sabahları gölge oluyor. Shug sabahlara kadar çalışıyor. Geç saatlere kadar da uyuyor. Onun odasında fil yok. Tosbağa da yok. Sağda solda birkaç heykel var yalnız. İpeklilerin, satenlerin arasında uyuyor Shug. Çarşafı bile ipek. Yatağı da yuvarlak!

Aslında kendime yuvarlak bir ev yaptırmak istedim, diyor Shug. Ama herkes olmaz dedi. Saçmalama deyip çıktılar. Yuvarlak eve pencere açılmaz diyorlar. Ben yine de birtakım planlar çizdim. Bu günlerin birinde.. Planları bana da gösterdi. Çizdiği resimleri falan.

Yusuvarlak pembe bir ev. Yemişe benziyor. Kapısı da var, penceresi de. Çevresi ağaçlık.

Neden yapılmış olacak, diye sordum.

Çamurdan, dedi. Ama beton da olsa olur hani. İnsan şöyle kalıplar yapsa diyorum. Dış duvarları parça parça o kalıplara dökse. Beton donduktan sonra kalıbı kır, parçaları, ama şöyle, ama böyle, birbirine ekle, al sana yuvarlak ev.

Ben bu evini sevdim, dedim. O çizdiğin biraz küçük göründü gözüme.

Bu ev de pek kötü değil ama dört köşe evde yaşamayı sevmiyorum ben.

Evlerden söz-ettik uzun uzun. Ev nasıl yapılır. Ne cins tahta kullanılır. Nasıl yapılsa da evin dış duvarları da kullanılabilse falan. Oturdum yatağa, onun yuvarlak evinin dışına tahtadan yapılmış bir eteklik çizmeye koyuldum. Evde

oturmaktan sıkıldığım zaman, dedim, çıkıp şu sıraya oturabilirsin.

Baktı. Doğru, dedi. Gel üstüne bir de tente çekelim. Aldı kalemi, tahta sıranın üstüne bir tente çizdi.

Şuralara çiçeklikler. Çiçeklikleri de çizdi.

İçlerinde sardunyalara. Sardunyalara çizdim.

Şuraya taştan yapılmış bir iki fil.

Şuraya da birkaç tosbağa, dedim.

Sordu. Senin de burada oturduğun nereden anlaşılacak?

Ördek! Birkaç tane de ördek koyarız!

Biz işi bitirdiğimizde bir baktık ki ev istese uçacak, istese yüzecek hale gelmiş.

Yapmaz yapmaz ama, bir de girişti mi, Shug'ın eline su dökerek aşçı yoktur.

Sabah erkenden kalkıp pazara gitti. Her şeyin tazesini almış o. Dönüp geldiğinde çıktı arka sundurmaya, oturdu basamaklara. Bir yandan ısıklık çalıyor, bir yandan bezelye ayıklıyor, balık temizliyor. O işleri bitirince tencerelerin hepsini birden ateşe oturtup radyoyu açtı. Saat birde her şey hazır. Bizi sofraya çağırdı. Bir domuz eti pişirmiş, yanında yeşil sebzeler. Tavuk pişirmiş. Mısır ekmeği pişirmiş. Bumbar. Sirkeli kuru börülce. Salamura bamya. Karpuz kabuğu reçeli. Böğürtlenli tatlı.

Patlayasıya yedik. Biraz birayla tatlı şarap da içtik.

Derken Shug'la ikimiz onun odasına çıkıp sırtüstü yattık. Yediklerimiz yerleşinceye kadar biraz müzik dinleyelim dedik. Onun odası serin. Birbirimize sarılıp yattık. Shug biraz gazete okudu sonra. Yüksek sesle okudu. Gazetede haberler adamı deli eder. Herkes çekiliyor, dövüşüyor, birbirini suçluyor. Rahat huzur arayan yok sanki.

İnsanlar deli, dedi Shug. Zirdeli. Bu çılgınlık böyle sürüp gidemez. Şuraya bak, bir baraj yapıyorlar, oldum bitim orada oturan kızılderili kabilesinin toprakları hep su altında kalacak. Bir de şuna bak. Onca kadını öldüren herifin resmini basıyorlar. Şu papazla katilin yüzlerine bak. Aralarında hiç fark var mı? Ya şu yeni moda pabuçlar. Bunlarla yarım saat yol yürü, iki ay topallarsın yahu! Ama o Çinli karı kocayı döverek öldüren adama ne yapıyorlar gördün mü? O elini kolunu sallaya sallaya geziyor hâlâ.

Öyle ama gazetede güzel şeyler de var, dedim.

Doğru. Sayfayı çevirdi, başladı okumaya. Bay ve Bayan Hamilton Huffelmeyer kızları June Sue'nun pek yakında evleneceğini açıklarken çok sevinçli görünüyordlardı. Endover Caddesine taşınan Morris ailesi Presbiteryen kilisesine yardım sağlamak için birtakım sosyal etkinlikler düzenliyorlar. Bayan Herbert Edenfall hasta annesini görmek için geçen hafta içinde Adirondacks'e gitti.

Bak bu insanlar çok mutlu görünüyorlar, dedi Shug. Tabak gibi, biftek gibi suratlar. Gözleri pırıl pırıl, bakışları saf. Birinci sayfadaki katillerle düzenbazları hiç tanımıyorlar sanki. Oysa bunlar da aynı bokun soyu.

Neyse, birkaç gün yemek yapıp evi temizleyeceğim diye kendini paraladıktan sonra çalışmaya başladı Shug. Çalışmaya başladı mı da ne yediğinin farkına bile varmıyor. Nerede yattığını umursamıyor. Turneye çıkıyor, birkaç hafta sonra döndüğünde bakıyorsun ki gözler kan çanağı gibi, ağzı kokuyor, kilo almış, kir pas içinde. Oradan oraya gitmekten doğru dürüst yıkanacak yer bulamıyormuş.

Ben de seninle geleyim, dedim. Giyeceklerini ütülerim. Saçını yaparım. Harpo'nun yerinde şarkı söylediğin eski günler gibi olur tıpkı.

Sen benim hizmetçim değilsin, dedi. Bana hizmet et diye getirmedim seni Memphis'e. Sevdiğim için getirdim. Kendine yeni bir hayat kurmana yardım etmek için.

İki haftadır turnede yine. Ben, Grady, Gıcır o koca evde sersem sepelek dolaşıyoruz. Hepimiz değişik şeylerle oyalanıyoruz. Gıcır birtakım kulüplere gidip geliyor. Grady götürüyor onu. Grady arka bahçede bahçıvanlık da yapıyor. Bir şeyler ekiyor boyuna.

Ben de yemek odasında oturup pantolon dikiyorum habire. Renk renk, boy boy pantolon. Bizim oralardayken başlamıştım, bir daha bırakamadım. Kumaşı değiştiriyorum, deseni değiştiriyorum, kemeri değiştiriyorum. Ceplerin yerini ve büyüklüğünü, paça genişliğini. Değiştirip değiştirip dikiyorum. Shug alay ediyor. Pantolon yağmuruna tutulacağımı bilseydim hiç başlatmazdım diyor. Evin her yanı pantolon. İskemlelerin üstünde pantolonlar, büfenin üstünde patronlarıyla, kumaşlarla dolu. Eve geliyor, o yığınların üstünden atlayarak dolaşıyor. Gitmeden önce sarılıp öpüyor. Söyle bakalım, diyor, bu hafta kaç para harcaman gerekecek acaba?

Sonunda istediğim gibi bir pantolon dikebildim. Ona diktim tabii. O şeker kadına. Lacivert jarse, üstünde küçük kırmızı benekler var. İyiliği, çok rahat oluşu. Shug turneye çıktı mı yollarda abur cubur yiyor, boyuna bir şeyler içiyor. Midesi şişiyor o yüzden. Bu pantolonun belinin bolluğunu ayarlayabiliyorsun. Kumaş yumuşacık, pek az buruşuyor. Valizden çıkarıp ütülemeden giyebilir. O kırmızı benekler de pek havalı duruyor. Paçalar çok bol. İsterse sahnede de giyebilir, tuvalet gibi durur. En önemlisi, Shug'a çok yakışıyor.

Celie, diyor Shug, sen akıl almaz bir kadınsın.

Pantolon üstünde, oradan oraya koşarak aynalara bakıyor. Nereden bakarsa baksın, bomba gibi.

Grady'yle Gıcır'a gösteriyor pantolonu. Anlata anlata bitiremiyor. Elim boş kalmıştı, böyle bir şey uyduruverdim, dedim. Oturup ekmek paramı kazanmanın yolunu düşünürken bir baktım bir pantolon daha biçiyorum.

O arada bir tanesini de Gıcır kestirmiş gözüne. Bayan Celie, dedi, şunu bir prova edebilir miyim?

Portakal rengi bir pantolon. Az bulutlu havalarda gün batarken göğün aldığı renk gibi bir şey. Çok yakıştı Gıcır'a. Grady kıza yiyecek gibi baktı.

Shug sağda solda asılı duran kumaşları yokladı. Kumaşlarımın hepsi yumuşak, dökümlü, üstlerine ışık vurdu mu hafifçe parlıyor. Celie, dedi, Shug, nerede o ilk kullandığımız asker pantolonunun kumaşı, nerede bunlar. Jack'e teşekkür etmek için ona bir pantolon dikmen gerekir. Özel olarak.

Söylemese olmazdı sanki. Ertesi hafta dükkan dükkan dolaşip onun parasını harcadım yine. Bahçede oturarak Jack'e diyeceğim pantolonu gözümün önüne getirmeye çalıştım. Jack'e uygun bir pantolon olmalı. Uzun boyludur Jack. Yumuşak bir erkektir. Az konuşur. Çocuklara bayılır. Odessa'ya karşı saygılıdır. Karısı bir karar verdi mi hemen onu destekler. Her yükün altına girmeye hazırdır. Ama çok laf etmez. En önemlisi o. Bir kere bana dokunmuştu. Hiç unutmam, parmaklarının uçlarında gözler var sanmıştım. Yalnız omuzuma dokunmuştu ama her yanıma gördü, belledi sanmıştım.

Jack'ın pantolonunu tasarladım. Kumaşı devetüyü olacak mutlaka. Hem sağlam olacak, hem yumuşak. Cepleri büyük olacak ki çocukların ıvır zıvırını doldurabilsin. Sicim parçalarını, bilyeleri, küçük taşlarla bozuk paraları. Yıkanmaya gelecek. Paçaları çok bol olmayacak ki çocuklardan birinin peşinden koşması gerekirse bileklerine dolanmasın. Bir de...

Çok düşündüm Jack'in pantolonunu. Kestim diktim. Bittirdim. Gönderdim.

Bir de ne duyayım? Odessa da bir pantolon istiyormuş.

Ardından, Shug tıpkı tıpkısına birincisine benzeyen iki pantolon daha dik dedi. Sonra onun orkestrasındakiler birer

pantolon ısmarladılar. Derken Shug'ın şarkı söylediği yerlerden istekler gelmeye başladı. Sonunda bir baktım ki işim başımdan aşkın...

Bir gün Shug eve döndüğünde, bana bak, dedim, biliyorsun, pantolon dikmeye bayılıyorum. Ama bu böyle sürüp gitmez. Yakında kendime bir iş bulmam gerekecek Pantolon dikmekten iş düşünemiyorum.

Güldü. Gazeteye bir iki ilan veririz, dedi. Pantolon fiyatlarını da yükseltiriz. Yemek odasını sana atölye yapar, yanına da kesip dikecek birkaç kadın buluruz. Sen de oturur modist olarak çalışırsın. Modist dedi. Model çizecekmişim ben. Ekmegini zaten kazanıyorsun, dedi. Tuttuğun yolu gidiyorsun, Celie.

Sana da bir pantolon dikiyorum, Nettie. Onu giydin mi Afrika'nın sıcağı vız gelecek. İncecik, yumuşacık, beyaz kumaştan. Beli ince bir uçkurla sıkılıyor. Sıkılınca da hafif büzgü yapıyor. Artık hiç terlemezsın. Elde dikeceğim pantolonunu. Her dikişi bir öpücük olacak.

Ablan Celie

S. S. (Sınırsız sorumsuz) Pantolonculuk Şti.
Sugar Avery Caddesi,
Memphis Tennessee

Sevgili Nettie,

Çok mutluyum. Sevenim var, işim var, param var, dostlarım var, dalga geçecek zamanım bile var. Sen yaşıyorsun, yakında döneceksin. Çocuklarımızla birlikte.

İki yardımcım var. Darlene'le Jerene. İkiz kardeşler. Hiç evlenmemişler. Dikiş dikmeye bayılıyorlar. Darlene ba-

na kibar kibar konuşmasını öğretiyor ayrıca. Ağzını açtın mı kendini ele veriyorsun diyor. Ben böyle konuştuğum duyanlar bu karı kafasız derlermiş. Köylü olduğumu hemen anlarılarmış.

Vız gelir tırıs gider, dedim. Benim umurumda değil. Mut-lu-yum ben.

Onun gibi konuşabilirsem daha mutlu olurmuşum. Akıl işte. Bana kalırsa, daha mutlu olmanın tek yolu seni de yanımda görmek. Böyle düşünüyorum ama ona bir şey demiyorum. Ağzımı açsam lafımın düzeltilecek bir yanını bulur yüzde yüz. Öyle deme böyle de, he deme evet de. Aklım duruyor sonunda. Bir laf edeceğim, lafım kuyruğunu kovalayan kedi gibi dolanıyor kafamda. Sonunda başı dönüyor, ağzımdan çıkmaktan vazgeçip gerisin geri dönüyor.

Bir de kitap getirdi eve. Beyazların kitaplarından. Dilin bir bilgisi varmış, onu öğretiyormuş.

Çabalamaya değer mi, dedim.

Değer, dedi. Sen düzgün konuşursan Shug da sevinir. Seni koluna takıp bir yere götürmeye utanmaz o zaman.

Shug'ın utandığı falan yok zaten. Ona da dedim. Ama inanmadı. Shug'ın evde olduğu bir gün sordu. Bayan Celie kibarca konuşmasını öğrense daha iyi olmaz mı, Bayan Shug?

Kendi bilir, dedi Shug. İsterse tarzanca konuşsun. Benim umurumda değil. Kendine bir nane limon kaynattı, sonra oturup anlattı. Saçını kızgın yağla ovmayı deneyecekmiş. Biri salık vermiş, o da deneyecekmiş.

Darlene'in dırdırına kızmıyorum yine de. Dilin bilgisini gösteren kitaba da bakıyorum arada. Ama bana kalırsa, insanın aklından geçen bir türlü, ağzından çıkan başka türlüse ben ona aptal derim. Ama iyi kızdır Darlene. Tatlı-

dır, dikişi iyidir. Eh, çalışırken birazcık ekiişmenin tadı da başkadır hani.

şimdi Sofia'ya bir pantolon dikiyorum. Bir bacağı mor olacak, bir bacağı kırmızı. Düşlerime giriyor Sofia. Geçen gece de gördüm. O pantolonu giymiş ayın üstünden atlıyordu.

Ablan,
Celie

Sevgili Nettie,

Harpo'yla Sofia'nın evlerine inerken kendimi eski günlerde sandım. Yalnız onlar yeni bir evde oturuyorlar şimdi. Harpo'nun eğlence yerinin aşağısında. Eskisinden daha büyük bir ev. Ben de eski Celie değılim artık. Bacağımda lacivert bir pantolon, sırtımda beyaz ipek gömlek. Saımda bir iek. Ayağımda da düz topuklu kırmızı ayakkabılar. Bizimkinin evinin önünden geçtik. Sundurmada oturuyordu. Tanımadı beni.

Tam elimi kaldırdım Sofia'nın kapısını tıklatacağıım, içerdiden bir patırdı geldi. İskemle devrildi sanki. Ardından tartışıklarını işittim.

Tabutu kadınların taşıdığı nerede görölmüş, diyor Harpo. Onu söyle, susayım.

Evet, sus. Sofia tersleniyor. En iyisi sen sus.

Harpo, biliyorum, diyor. Annenizdir. Ama yine de.

Sen bize yardım edecek misin, etmeyecek misin?

Aşçı kılıklı üç tane ana karı tabut taşıyacak! Bunlar buraya geleceklerine evde oturup hamur yoğursalardı diyecek herkes.

Tabutun öbür yanında erkek kardeşlerimizden üçü bulunacak. Onlar da çiftçi kılıklı. Sofia söylüyor bunu.

Erkeklerin tabut taşımaya alışık herkes. Kadınlar zayıf yaratıklardır. Herkes öyle der, öyle düşünür. Siz oturup ağlamanıza bakın. İşleri başkasına bırakın.

İşleri başkasına bırakmam, diyor Sofia. Kadın öldü. Ben hem ağlarım, hem tabut taşıyım. Sen cenaze yemeği için bize yardımcı olsan da olmasan da, yemekleri pişirsen de pişirmesen de, iskemlelerini ödünç versen de vermesen de yapacağım bu!

Sustular. Bir süre sonra Harpo sordu. Sen neden böylesin Sofia? Neden hep kendi bildiğini yapmak istersin? Sen kodesteyken annene de sormuştum bir gün.

Annem ne dedi?

Onun bildiği kimselerin bildiğinden geri kalmaz diye düşünür de ondan, dedi.

Sofia güldü.

Besbelli kötü bir saatte gelmiştim ama yine de kapıyı çaldım.

Sofia kanadı ardına kadar açtı. Ah Bayan Celie! dedi. Ne kadar güzelleşmişsin! Bak Harpo! Ne kadar değişmiş değil mi? Harpo zaten bakıyor. Ömründe ilk kez görmüş gibi bakıyor.

Sofia boynuma sarıldı, yanağımı öptü. Bayan Shug nerede, diye sordu.

Turnede, dedim. Ama annenin öldüğünü duyunca çok üzüldü.

Annem yiğit kadındı, dedi Sofia. Çileli kadındı ayrıca. Bir yerde bir cennet varsa şimdi orada oturuyordur garanti.

Sen nasılsın, Harpo, dedim. Tıkınıyor musun yine?

İkisi de güldüler.

Herhalde Mary Agnes da gelemeyecek, dedi Sofia. Daha bir ay önce buradaydı. Suzie Q.'yla ikisini yan yana görsen bayılırsın. Siz sık sık görüşüyor musunuz?

Yok, dedim. Sıkı çalışıyor artık. Her gece iki üç ayırı yerde şarkı söylüyor. Çok seviliyor.

Suzie Q. da çok seviyor onu. Şarkılarına bayılıyor. Süründüğü kokuya bayılıyor. Giyeceklerine, şapkalarına, pabuçlarına bayılıyor.

Sordum. Okul nasıl gidiyor?

İyi, dedi Sofia. Cin gibi çocuk. Annesi onu bırakıp gitti diye çok kızdı önce. Öfkesi geçince, benim de Henrietta'nın öz anası olduğumu öğrenince yola girdi. Henrietta'yı çok seviyor.

O nasıl?

Çok hınzır. Suratsız. Büyüyünce geçer belki. Babası da ancak kırk yaşından sonra güleryüzlü olmuştu. Öz anasına bile surat asardı babası.

Onu görüyor musun?

Mary Agnes'ı gördüğümüz kadar işte.

Mary Agnes eski Mary Agnes değil, dedi Harpo.

Sordum. Nasıl yani?

Bilmem, dedi. Aklı başında değil. Sarhoş gibi konuşuyor. Grady'yi de hiç yanından ayırmak istemiyor sanki.

Sarıkızdandır, dedim. Çok içiyorlar. İkisi de.

Harpo şaşırdı. Sarıksız mı? O da ne?

Esrar, dedim. Hoş bir duygu veriyor insana. Gözüne birtakım şeyler gözüktüyor. Ama çok içersen aptala dönüyor-sun. Şaşkın olup çıkıyorsun. Arka bahçede yetiştiriyor Grady.

Hiç öyle şey duymadım, dedi Sofia. Toprakta mı yetiştiriyor yani?

Evet. Ot gibi bir şey. Grady hemen hemen yarım dönüm yere ekiyor şimdi.

Boyu ne kadar oluyor? Harpo sordu bunu.

Boylu, dedim. Benim boyumu buluyor.

Neresini içiyorlar peki?

Yaprağını?

Onca şeyin hepsini içiyorlar mı?

Yok canım. Grady çoğunu satıyor.

Sen tattın mı hiç?

Tattım, dedim. Sigaraların içine sarıyor Grady. Tanesini on sente satıyor. İnsanın nefesini de kokutuyor ama isterseniz bir deneyin. Vereyim mi?

Aptallaşacaksam istemem, dedi Sofia. Başımdaki akılla zor idare ediyorum zaten.

Tıpkı viski gibi, dedim. Ölçüsünü bileceksin. Arada bir iki kadeh içmek kimseye zarar vermez. Ama şişeye uzanmadan duramaz hale gelirsen işin kötü.

Harpo sordu. Sen de çok içiyor musun, Bayan Celie?

Enayi miyim ben? Arada bir, Tanrıyla konuşmak istediğim zaman içiyorum. Sevişmek istediğim zaman. Ama son zamanlarda çok güzel sevişiyoruz Tanrıyla. Esrar olsa da, olmasa da.

Sofia, **Bayan Celie!** diye haykırdı.

Ben Tanrının sevgili kullarındanım, dedim. O ne demek istediğimi anlar.

Mutfaktaki masanın çevresine oturduk. Bir sigara yak-tım. Dumanı içlerine nasıl çekeceklerini de öğrettim. Harpo boğuluyordu. Sofia öksürdü.

Bir süre sonra, Sofia, çok tuhaf, dedi. Bu mırıltıyı hiç duymamıştım daha önce.

Hangi mırıltı, dedi Harpo.

Dinle bak.

Üçümüz de kulak kabarttık. Yalan da değil. Immmmm diye bir ses var.

Sofia, nereden geliyor, diye sordu. Kalkıp kapının dışına baktı. Orada bir şey yok. Ses güçleniyor. Immmmmmm.

Harpo da pencereden baktı. Burada da bir şey yok, dedi. Mırıltı OMMMMMMMMMMM dedi.

Ben ne olduğunu biliyorum, dedim. Sanırım.
İkisi birden sordular. Nedir?
Her şey, dedim.
Tamam, dediler. Bak o olabilir.

Cenazede, işte geliyorlar, dedi Harpo. Amazonlar.

Erkek kardeşleri de orada, dedim. Onların adına ne diyorsun?

Bilemiyorum. O üç erkek kardeşleri kaçık ablalarından yana çıkarlar hep. Ölsen yollarından döndüremezsin. Karı-ları nelere katlanmak zorunda kalıyor kimbilir!

Taban tahtalarını güm güm öttürerek içeri girdiler. Ki-lise sallandı. Sofia'nın annesini mihrabın önüne yerleştirdiler.

Millet bir yandan ağlıyor, bir yandan yelpazaleniyor. O arada çocukları da gözden kaçırmamaya çalışıyorlar ama Sofia'yla ablalarına bakan yok pek. Oldum bittim kadın-ların tabut taşıdığını görmüşler sanki. Seviyorum insanlarını.

Sevgili Nettie,

Bizimkinde ilk gözüme ilişen üstünün başının temizliği oldu. Derisi parlıyor. Saçları taralı.

Tabutun yanından geçerken eğilip Sofia'nın kulağına bir şeyler fısıldadı. Sonra da omuzunu okşadı. Yerine dönerken benden yana baktı. Yelpazemi yüzüme tutup başımı çevirdim.

Cenazeden sonra Harpo'nun yerine gittik.

Sofia, biliyorum inanmayacaksın ama, dedi, seninki Tanrı yoluna girmeye çalışıyor sanki.

Onun gibi bir şeytan, dedim, çalışsa da başaramaz.

Gerçi kiliseye falan gitmiyor, ama öyle zart zurt ettiği yok artık. Kesip biçip yargılamıyor insanı. Bir de çalışkan oldu ki.

Ne? dedim. Bizimki mi çalışıyor?

Hem de nasıl. Tan ağarırken gidiyor tarlaya. Gün batıncaya kadar çalışıyor. Evde de kadın gibi temizlik yapıyor.

Yemek bile yapıyor, dedi Harpo. Dahası, yemekten sonra bulaşıkları da yıkıyor.

Olmaz, dedim. İçtiğiniz esrar başınıza vurmuş sizin.

Yalnız pek konuşmuyor, dedi Sofia. İnsan içine de girmiyor pek.

Tam o sırada bizimki de çıkıp gelmez mi. Nas'sın Celie, dedi.

İyiym, dedim. Gözlerine baktım, baktım ki benden korkuyor. İyi. O da anlasın korkunun ne olduğunu.

Sordu. Shug seninle gelmedi mi?

Gelmedi, dedim. Çalışmak zorunda. Ama çok üzüldü Sofia'nın annesine.

Üzülmeyen yok, dedi. Sofia'yı doğuran kadına yanmak olacak iş değil.

Ses çıkarmadım.

Güzel cenazeydi, dedi.

Evet, öyle.

Bir sürü torun. Evet. On iki torun. Hepsi de üreyecekler. Ailesi kiliseyi doldurmaya yeter.

Evet, dedim. Doğru.

Sen ne kadar kalacaksın?

Bir hafta belki.

Harpo'yla Sofia'nın küçük kızlarının hastalığını biliyor musun?

Bilmiyorum, dedim. Henrietta'yı gösterdim. Onu mu söylüyorsun? Bir şeysi yok gibi görünüyor.

Evet, öyle görünüyor. Ama bir kan hastalığı varmış. Kanı damarlarında pıhtılaşıyor arada bir. O zaman geberecek gibi oluyor. Çok dayanacağını sanmam.

Tüh, dedim. Tüh, bu dünyanın...

Evet, dedi. Sofia'nın işi kolay değil. Büyüttüğü o beyaz kızın yükünden de kurtulmadı hâlâ. Kızın anası öldü. Sağlığı da pek iyi değil. Ayrıca, hasta olmasa bile Henrietta'yla baş etmek kolay değil.

Yazık. Çok yazık, dedim. Derken Nettie'nin mektuplarından birinde anlattıkları aklıma geldi. Afrika'da, onun bulunduğu yerde de çocuklarda böyle bir hastalık varmış. Kanları pıhtılaşıyormuş. Afrikalılar bu hastalık için bir şey yapıyorlar demişti. Hatırlamaya çalıştım ama bulamadım. Bizimkiyle konuşunca aklım karıştı zaten. Bir şey düşünecek halim kalmadı. Söyleyecek laf bile bulamıyorum.

Baktım, o da benim bir şey dememi bekliyor. Gözünü evine dikmiş bekliyor. Sonunda, iyi akşamlar deyip gitti.

O gittikten sonra Sofia anlattı. Bir süre domuz gibi yaşamış evinde. Kapıyı pencereyi kapatmış. Ahır gibi kokarmış içerisi. Kimseyi içeri almamış. Harpo zorla girmiş sonunda. Evi temizlemiş, yemek yapmış, babasını yıkamış. Bizimki karşı koyamayacak kadar güçsüzmüş. Olan biteni farketmeyecek kadar da sapıtmışmış o arada.

Geceleri uyuyamıyordu, dedi Sofia. Yarasalar kapıya dayanıyorlar diyordu. Bacanın içinde bir şeyler dolaşıyor diyordu. En kötüsü de kendi kalbini dinlemek zorunda kalışıydı. Gün boyunca kalbinden ses çıkmazdı ama karanlık çöktü mü o da sapıtıyordu sanki. Odayı gümlletiyordu kalbinin atışı. Davul çalınıyor sanıyorduk.

Geceleri çok zaman Harpo orada yatmaya gidiyordu, dedi Sofia. Gider bakarmış ki seninki koca yatağın bir köşesine büzülmüş. Odadaki eşyaları gözlermiş habire. Üstüne geliyorlar mı diye bakarmış. Zaten ufacık adam, dedi Sofia. Harpo da çam yarması gibi oldu artık. Bir gece Harpo'ya bir şey söylemeye gittim. Baktım ikisi mışıl mışıl uyuyorlar. Harpo çocuk gibi kucaklamış babasını.

Dediğine göre Harpo o geceden sonra Sofia'nın gözüne girmiş yine. Yeni eve ondan az sonra başladık, dedi. Güldü. Yine de, kolay oldu sanma haa.

Sordum. Bizimki nasıl düzeldi?

Haa, dedi. Harpo kardeşinden gelen bütün mektupları sana yollamasını söyledi. Zorladı bayağı. Ondan sonra düzelmeye başladı. Bilirsin, diyor Sofia, kalbindeki kötülük öldürür adamı.

Sevgili Celie,

Sana çoktan kavuşmuş olacağımı umuyordum. Yüzüne bakacak, Celie, gerçekten sen misin diye soracaktım. Yılların seni nasıl değiştirdiğini merak ediyorum. Ben sıksa bir kızken tombul bir kadın olup çıktım. Saçım da kırlaştı.

Ama Samuel karısının tombul ve kır saçlı olmasından hoşlandığını söylüyor.

Şaşırdın mı?

Geçen güz, İngiltere'deki kiliselerle misyoner derneklerinden Olinkalılar için yardım istemeye gittiğimizde İngiltere'de evlendik.

Olinka halkı yeni yolu ve yolu yapanları elinden geldiğince yok saymaya çalıştı. Ne var ki sonunda onların varlığını kabul etmek zorunda kaldılar, çünkü adamlar onlara

köyün başka bir yere taşınması gerektiğini bildirdiler. Köyün bulunduğu alanda kauçuk çiftliğinin işletme merkezi kurulacaktı. O yörede, yaz kış bol duru su çıkan başka bir yer yok çünkü.

Olinkalılar yılın altı ayı suyun yüzünü görmeyen çorak bir yere sürüldüler. Misyonleriyle birlikte. O altı aylık süre içinde suyu kauçuk şirketinden satın almak zorundalar. Yağmurlar başlayınca topraklarından geçen akarsu kabarıyor. Onlar da kayaları delerek yeraltı sarnıçları yapmaya çalışıyorlar. Ancak şimdilik sularını yol yapımından kalan boş varillerde biriktirmek zorundalar.

Daha da kötüsü damsazı sorunu. Sana buradakilerin çatılarını örtmek için kullandıkları ve bir tanrı gibi taptıkları damsazından söz etmişim. Şirket bu çorak toprakta işçi barakaları yaptırmış. Bir tane erkekler, bir tane de kadınlar ve çocuklar için. Ancak Olinkalılar damsazıyla örtülü olmayan yapılarda yaşamamaya yemin ettiklerinden bu barakaların üstlerini açık bırakmışlar. Halk buraya taşınırken de Olinka köyüyle çevresindeki bitki örtüsünü yerle bir ettiler. Bu arada damsazı diye bir şey de kalmadı.

Haftalarca kızgın güneş altında yaşadıktan sonra bir sabah büyük bir kamyonun uğultusuyla uyandık. Kamyon oluklu saç levhalarla yüklüydü.

O oluklu saç parayla almak zorunda kaldık, Celie. Olinkalıların ellerinde avuçlarında bir şey kalmadığı gibi, Samuel'le benim yurda döndüğümüz zaman çocukların üniversite öğrenimine harcamak niyetiyle biriktirdiğimiz paranın da dibi görüldü. Aslında Corinne öldüğünden beri her yıl yurda dönmeyi tasarlıyoruz ama kendimizi Olinka halkının sorunlarına öylesine kaptırdık ki bir türlü sıyrılamıyoruz. Dünyada oluklu saçtan daha çirkin bir şey olamaz, Celie! O çirkin, sert, parıltılı levhaları damlara yerleştirirken kulakları sağır eden bir ağıt yükseldi kadınların boğazlarından. O gün Olinkalılar, hiç değilse, geçici bir yenilgiyi kabul ettiler.

Olinka halkı çocuklarını okutmamızdan başka bir şey beklemiyordu artık bizden. Çünkü bizim de, Tanrımızın da ne kadar güçsüz olduğunu görmüşlerdi. Ne var ki Samuel'le ben bu son gelişme karşısında eli kolu bağlı kalamayacağımıza karar verdik. Çünkü köylülerimizden bir çoğu ormanın derinliklerinde yaşayan, beyazların emrinde çalışmayı, onlara bağımlı olmayı kabul etmeyen mbele topluluğuna, yani orman adamlarına katılmaya gittiler.

Biz de çocukları alıp İngiltere'ye gittik.

İnanılmaz bir yolculuk oldu. Bir bakıma bir dış dünyayı, gemi gibi, sokak lambası, tramvay gibi şeyleri iyice unuttuğumuz için. Bir bakıma da adını yıllar önce duyduğumuz beyaz kadın misyonerin aynı gemide bulunmasından ötürü. Kadın artık emekli olmuş, ömrünün son yıllarını vatanında geçirmek için İngiltere'ye dönüyormuş. Yanında Afrikalı bir çocuk vardı ve çocuğu 'torunum' diye tanıtıyordu herkese!

Yaşlı bir beyaz kadınla bir zenci oğlanın akrabalığı olağan bir şey sayılamazdı elbette. Gemi çalkalandı. Her gün, çocukla kadın güvertede dolaşırlarken yanlarından geçtikleri kümelerde bütün konuşmalar kesiliyordu.

İnce uzun, mavi gözlü, dinç bir kadın. Saçları kuru otlagümüş rengi arasında. Konuşurken gargara yaparmış gibi sesler çıkarıyor.

Bir gece yemekte aynı masaya düştük, bize altmış beş yaşına geldiğini söyledi. Ömrünün büyük bir bölümünü tropikal kuşakta geçirmiş. Ne var ki artık kalamam, dedi. Büyük bir savaş çıkacak. Ben yurdumdan ayrıldıktan sonra başlayan savaştan daha büyük bir savaş. İngiltere çok güç duruma düşecektir ama sanırım bunu da atlatır. Ben birinci savaşı kaçırmıştım, dedi. Bu ikincisinin ortasında olmak istiyorum.

Samuel'le ben savaş diye bir şeyi hiç düşünmemiştik doğrusu.

Nasıl düşünmezsiniz, dedi. Belirtileri Afrika'nın her yerinde görebilirsiniz. Önce malınızı, ürününüzü sakladığınız yerlere ulaşan yollar yapılır. Ardından ağaçlarınızı kesip gemi yapımında kullanmak üzere götürürler. Sonra topraklarınıza karnınızı doyurmayacak bir şeyler ekerler. Halkı da o tarım alanında çalışmaya zorlarlar. Bu durumu Afrika'nın her yanında görebilirsiniz şimdi. Sanırım Burma'da da öyledir.

Harold'la ben oralardan kaçmaya karar verdik. Öyle değil mi, Harold? Bunu söylerken oğlana bir bisküvi uzattı. Çocuk hiç ses çıkarmadan bisküvisini yemeye başladı. Az sonra Adam'la Olivia onu alıp cankurtaran sandallarını göstermeye götürdüler.

Doris —kadının adı Doris Baines— bize ilginç bir öykü anlattı. Ben de çok uzatmadan sana anlatayım.

İngiltere'de çok zengin bir ailenin kızı olarak doğmuş. Babası Lord Bilmem-kimmiş. Doris'e hiç de eğlenceli gelmeyen partiler verirlermiş habire. O kitap yazmak istiyormuş. Ailesi de buna karşıymış. Kesinlikle. Onlar kızlarını bir an önce evlendirmeyi umuyorlarmış.

Doris alaycı bir kahkaha atarak, **Ben evlenecekmişim!** diye bağırdı. (Garip düşünceleri var aslında.)

Aklımı çelmek için ellerinden geleni yaptılar, dedi. On dokuz ve yirmi yaşlarımda karşıma çıkardıkları erkek sayısını bilemezsiniz. Hepsi de sağlıklı 'iyi aile çocukları'. Soylu İngiliz delikanlısı kadar yavan bir yaratık da yoktur. Mantardan farksızdırlar hepsi.

O gecedен sonra kaptan bizi hep aynı masaya oturttu, biz de öykünün sonunu birkaç gecede dinledik. Doris bir akşam gezmeye çıkmadan önce (yine o sıkıcı delikanlılardan biriyle çıkacakmış) sıcak banyoda yatarken manastırda otursam bu şatoda oturmaktan iyidir diye düşünmeye başlamış. Manastırda düşünebilirim, yazabilirim. Başıma buyruk olurum. Ama dur, demiş. Nasıl başına buyruk olursun? Tanrı-

nın buyruğuna uymak zorunda kalırsın. Meryem ananın emrine. Ya da başrahibenin. Şunun, bunun. Peki ya misyoner olursam? Hindistan'ın gözden uzak bir köşesinde sözgelimi. Tek başıma. Haa, bak bu olur.

O günden sonra uzak yerlerdeki dinsiz insanlara büyük bir ilgi göstermeye başlamış. Annesiyle babasını kandırmış. Misyoner Derneğini bile kandırmış. Ne var ki dil öğrenmek konusunda çok yetenekli olduğundan Doris'i Afrika'ya yollamışlar! (Ne yazık!) Afrika'da roman yazmaya başlamış.

Jared Hunt adıyla yazıyorum, dedi. Çok ünlü bir romancıyım. İngiltere'de de, Amerika'da da. Dünya kadar para kazanıyorum. Zenginim, ünlüyüm. Boş zamanlarında Afrika ormanlarında yaban hayvanlarını vuran, insan içine çıkmayan, biraz çatlak bir yazar olarak tanırırlar beni.

Birkaç akşam sonra misyonerlik konusuna geçti. Benim Afrika'daki 'dinsizlerle' hiç uğraşmadığımı bilmenizi isterim, dedi. Bana kalırsa insancıkların hiçbir kusurları yoktu. Olukları gibi kabul ettim onları. Onlar da beni. Yanılmıyordum beni sevdiler bile. Aslında onlara az yardımcı olmadım haa! Kitaplarıma konu ettim onları; kültürlerini, davranışlarını, nelere gereksinim duyduklarını. Misyoner derneklerine de dosyalar dolusu yazı yazdım. Bilmezsiniz, para dilenen insanın kaleminden kan damlamalıdır. Misyoner derneklerinden, varlıklı aile dostlarından bir kuruş bağış almadan kendi ailemi soydum. Hemen hemen bir milyon sterlin kopardım onlardan. Bir hastane yaptırdım. Bir ilkokul, bir lise. Bir de yüzme havuzu. O da benim kendi lüksümdü. İnsan ırmakta yüzmeye kalktı mı sülüklerin saldırısına uğruyor çünkü.

Yolculuğumuzun yarısına geldiğimizde, bir sabah kahvaltıda, nasıl bir huzur içinde yaşadığımı bilemezsiniz, diye sürdürdü. Orada geçirdiğim ilk birkaç ayın sonunda dinsiz yerlilerle kırk yıllık dost gibiydim. Adamları hristiyan yap-

maya hiç niyetim olmadığını en başından açıkladım. Ruh-larınız benim umurumda değil, dedim. Benim tek isteğim burada oturup kitap yazmak. Bu benim zevkim. Karşılığın-da size para ödemeye de hazırım. Hem de az buz para de-ğil.

Sanırım duydukları gönül borcunu ödemek için, reisleri bir gün iki karı armağan etti bana. Kadın olduğuma pek inanmamışlardı galiba. Daha doğrusu ne olduğumu kestire-miyorlardı. Her neyse, o iki kıza öğretebileceğim her şeyi öğrettim. Sonra ikisini de İngiltere'ye yolladım. Biri dok-tor oldu, biri tarım uzmanı. Döndüklerinde bizim kapımızın önünden ayrılmayan iki delikanlıyla evlendirdim onları. On-dan sonra da ömrümün en güzel yıllarını yaşadım. **Anncanne** oldum. Akwean'lardan öğrendim anneanneliği. Onlar torun-larına hiç dayak atmazlar. Cezalısın, sen git kulübenin şu köşesinde tek başına dur, demezler. Ergenlik çağına gelen çocukların biraz kanını akıtıyorlar ama Harry'nin annesi, doktor kızım yani, o işe de bir son verecek.

İngiltere'ye döndüğüm zaman ben de şu son günlerde Akwean'ların başlarına gelenlere son vereceğim. Alın lanet olasıca yolunuzu, o adı batasıca kauçuk fidanlarınızı, yî-z-leri güneşten esmerleşmiş olsa bile yavanlıklarıyla sıkıcılık-larından hiçbir şey kaybetmeyen o mühendislerinizle işlet-mecilerinizi diyeceğim... Çok, çok zengin bir kadını ben. Akwee köyü de tapulu malım!

Bunların hepsini saygılı bir sessizlik içinde dinledik. Ço-cuklar küçük Harold'ı çok sevdiler ama o çok suskun bir oğ-lan. Anneannesinin konuşkanlığı onu sessizliğe zorluyor bel-ki de.

Adam onların yanında konuştuğunu söylüyor. Adam ço-cukları çok sever zaten. Yarım saat içinde her çocukla ah-bap olur. Şarkı söyler, şakalar yapar, maskaralık eder, oyun bilir. Üstelik ıslıl ıslıl bir gülüşü vardır.

Gölüşünden söz edince aklıma geldi. Bu yolculukta üzüntülü görünüyor Adam. Ancak Harold'ın yanında olduğu zaman gülüyor yüzü.

Ne derdi olduğunu Olivia'ya sormam gerekecek. Olivia İngiltere'ye gideceği için çok heyecanlı. Annesi ona İngilizlerin çatısını sazlarla örttükleri köy evlerinden söz etmiş. Ama Olinka'daki evler gibi yuvarlak olmayıp dört köşe olduklarını anlatmış. Bizim kilisemiz gibi, demiş. Dört köşe ev fikri çok tuhaf geliyor Olivia'ya.

İngiltere'de bizim kilisenin piskoposunu görmeye gittik. Ona Olinka'lıların sorunlarını anlatacağık. Gençten biri. Gözlüklü. Samuel'in Olinka'dan yolladığı yıllık raporları karıştırmaya başladı hemen. Ama Olinka'dan söz edeceğine Corinne'in ne zaman öldüğünü, onun ölümünden sonra benim niçin hemen Amerika'ya dönmediğimi öğrenmek istedi.

Bunları neden sorduğunu anlayamamıştım doğrusu.

Durumun yoruma açık olmasından ötürü, dedi. Yerliler neler düşünmüşlerdir kimbilir!

Ne hakkında, diye sordum.

Yapmayın canım, dedi. Anlamamazlıktan gelmeyin.

Biz birbirimize kardeş gözüyle bakarız, dedi Samuel.

Piskopos bıyık altından güldü. Emin ol, güldü!

Yüzümün kızardığını farkettilim.

Başka şeyler de söyledi ama seni sıkmak istemiyorum. Dünyada ne biçim insanlar var bilirsin. Piskopos da onlardan biri. Olinka'nın sorunları konusunda tek söz edemeden çıktık oradan.

Samuel çok kızmış, bense korkmuşum. Afrika'da kalmak istiyorsak bizim için yapılacak tek şey mbele'lere katılmak, dedi. Bütün Olinka halkına da aynı şeyi yapmalarını salık vermeliymişiz.

Ya gitmek istemezlerse, dedim. Bir çoğu ormanda yaşayamayacak kadar yaşlı. Hastaları var. Kadınların küçük çocukları var. Bisiklete binmek, İngiliz elbiseleri giymek is-

teyen gençler. Aynalar, parlak tencereler isteyenler. Bu eşyalara sahip olmak için beyazların yanında çalışmayı umuyorlar.

Eşya, diye söylendi tiksintiyle. Lanet olasıca mal tutkusu!

Neyse, dedim. Bir ay İngiltere’de kalacağız, hiç değilse bu günlerin tadını çıkaralım.

Biriktirdiğimiz paranın büyük bir bölümünü oluklu saça ve vapur biletlerine harcadığımızdan İngiltere’de çok az parayla geçinmek zorunda kaldık ama mutluyduk. Yine bir aile gibi görüyorduk kendimizi. Corinne’siz bir aile. Konuştuğumuz kişiler çocukların Samuel’le bana benzediğini söylediler hep. Çocuklar bu durumu olağan görmeye başladılar. Günler geçtikçe de babalarıyla beni yalnız bırakıp kendi başlarına gezmeye başladılar. Başbaşa geçirdiğimiz saatlerde uzun uzun konuştuk.

Samuel’in kuzeyde, New York’ta doğduğunu, orada büyüyüp orada öğrenim yaptığını biliyordum ama Corinne’le nasıl tanıştığını anlatmamıştı. Samuel’in teyzesi de misyonermiş. Onun aracılığıyla tanımış Corinne’i. Çünkü Samuel’in Althea teyzesiyle Corinne’in Theodosia teyzesi Belçika Kongosunda birlikte görev yapmışlar misyoner olarak. Teyzesi, Corinne’le Theodosia teyzenin oturdukları Atlanta kentine gittikçe Samuel de onunla birlikte gidermiş sık sık.

O iki teyzenin başlarından geçmeyen kalmamış. Aslanların saldırısına uğramışlar, fil akınlarından kaçmışlar, selere kapılmışlar. Anlattıkları akıl almaz serüvenlermiş. Kol ve baş dayayacak yerlerine dantel örtüler örttükleri atkılı kanepelerde oturur, fırfırlı elbiseleri ve ağırbaşlı havalarıyla çaylarını yudumlarken serüvenlerini gençlere anlatırlarmış.

İlk gençliğimizde Corinne’le ben onlardan dinlediklerimizi gülünç öyküler haline sokardık dedi Samuel. Her bi-

rine gülünç bir ad takardık. Sözgelimi HAMAKTA ÜÇ AY ya da KARA KITADA KIÇIMIN YARASI. Yahut AFRİKA ATLASI ya da YERLİLERİN KUTSAL KİTABA KAYITSIZLIK-LARINA KILAVUZ.

Onlarla alay ediyorduk ama anlattıklarına bayılıyorduk aslında. Corinne'in annesi sapına kadar evkadınıydı. Evini ve vatanını bırakıp Afrika'ya giden kızkardeşini de pek sevmezdi ama Corinne'in teyzesini aramasına engel olmazdı. Zamanı gelince, kızını Theodosia teyzenin okuduğu Spelman Teoloji Koleji'ne de yazdırdı.

Bu okulun kuruluşundan aşağı yukarı altmış yıl önce, Georgia'da yaşayan Cherokee kızılderili kabilesi atalarının zamanından beri oturdukları toprakları bırakıp Oklahoma eyaletine yerleşmeye zorlanmışlar. Karda kışta yollara düşmüşler. Üçte biri yolda ölmüş. Bir çoğu da Georgia'dan ayrılmaktansa oradaki zenci nüfusun arasına karışmayı ve zenci görünüm altında saklanmayı yeğlemiş. Zamanla kızıl-derili-zenci kırması bir kuşak çıkmış ortaya. O kırma zencilerden pek çoğu da Spelman'da okuyorlardı. Kızılderili kökenli olduklarını bilenler de vardı, bilmeyenler de. Bilmeyenler geçmişleri konusunda kafa yoracak oldukları zaman, derilerinin sarımsak kahve ya da kızıl kahve olmasını kızıl-derili değil, beyaz ırktan aldıklarını sanırlardı daha çok.

Corinne de öyle sanıyordu. Ben ondaki kızıl-derili özelliklerini başından tanımıştım oysa. Çok sessizdi. Çok düşündü. Çevresindekilerin ona saygı göstermeyeceklerini bildiği zaman ortalıktan siliniverirdi sanki. Benliğini, ruhunu siliverirdi.

İngiltere'de kaldığımız o süre içinde Samuel'in Corinne'den söz etmesi çok kolay oluyordu nedense. Ben de sıkılmadan dinliyordum.

İnanılacak gibi değil, dedi bir gün. Şu halime bak. Orta yaşı geride bıraktım ama insanlara yardım etme düşleri bir

düş olarak kaldı. Corinne'le gülünç öyküler yazdığımız günlerde olsaydık kendimizle de alay ederdik. YİRMİ YILDIR EATININ BUDALASIYIM ya da MİDE GAZI VE DAMSAZI HASTALIKLARI : TROPİKAL BÖLGEDEKİ ÇARESİZLİKLERİMİZLE İLGİLİ BİR TEZ. Çok başarısız kaldık, dedi. Althea'yla Theodosia kadar gülünç bir duruma düştük. Corinne bunu anlamıştı. Hastalığı da o yüzden yenik düştü sanıyorum. Benden çok daha sezgiliydi o. Olinkalıların bizden hoşlanmadıklarını söylüyordu. Ben anlamıyordum ama haklıydı galiba.

Hayır, dedim. Onlarıki hoşlanmamak değil, kayıtsızlık. Bazen, filin üstüne konan sineklere benzetiyorum kendimi.

Hiç unutmuyorum, diye sürdürdü Samuel, Corinne'le evlenmeden önce Theodosia teyzenin 'kabul günleri'nden birine gitmiştim bir hafta. Her perşembe kabul günü yapardı. O gün de —kendi deyişiyle— çok akıllı başında birtakım gençleri çağırmıştı. Bu gençlerin biri de Edward Du Boyce adında bir Harvard öğrencisiydi. Her neyse, Theodosia teyze Afrika serüvenlerini anlatırken Belçika kralı Leopold'un ona verdiği madalyadan söz etti. Edward —emin değilim, belki de adı Bill'di— sabırsız, sıkıntılı bir çocuktur. Hareketlerinden anlaşılırdı bu. Hiç yerinde duramazdı. Theodosia teyze madalya aldığı zaman nasıl şaşırıldığını, ne kadar sevindiğini anlatırken —madalya alması kralın kolonisinde herkese örnek gösterilecek bir misyoner olduğunu ortaya koymuştu çünkü— Du Boyce ayağını pat pat yere vurmaya başladı. Corinne'le ben korkuyla bakıştık. O delikanlının madalya öyküsünü daha önce de dinlediği, bir kere daha dinlemek istemediği belliydi çünkü.

Theodosia teyze anlatacaklarını bitirip ünlü madalyayı ışıldatarak odadakilere gösterirken, sayın bayan, dedi Du Boyce. Hiç bilir miydiniz ki Kral Leopold —kâhyalarının kanısınca— yeterince çalışmayan, kauçuk kotasını doldurmayan

işçilerin ellerini kestirmiştir? Siz o madalyayı övünçle saklayıp sergileyeceğinize, onu, binlerce ve binlerce Afrikalıyı ezen, ölesiyle çalıştıran, sonunda da canlarını alan bir zorbaya bilinçsizce suç ortaklığı ettiğinizi gösteren bir simge olarak görmelisiniz.

Odaya sessizlik çöktü tabii. Zavallı Theodosia teyze! Oysa hepimizin madalya bekleyen bir yanı var. Yaptıklarımızın karşılığını almak istiyoruz. Övülmek, sevilmek istiyoruz. Afrikalıların madalyayla hiç alışverişleri yok oysa. Onlar misyonerlerin varlığının farkında mıdır, değil midirler, o bile belirsiz.

Kırgınlık, küskünlük sana yakışmıyor, dedim.

Kırgın, küskün olmamak elde mi?

Afrikalılar bizleri davetiyeyle çağırmadılar biliyorsun, dedim. Bize kucak açmıyorlarsa onları suçlayamazsın.

Kucak açmamak bunun yanında hiç kalır. Afrikalılar bizi görmüyorlar bile. Bizlerin bir zamanlar para karşılığında sattıkları kardeşleri olduğumuzu da kabul etmek istemiyorlar.

Yapma Samuel, dedim. Kendini hırpalıyorsun.

İnanır mısın, Celie, koca adam ağlıyordu. Anlamıyor musun, Nettie, dedi, işin can alacak noktası bu. Biz onları seviyoruz. O sevgiyi elimizden geldiğince göstermeye çalışıyoruz, yapabileceğimizi yapıyoruz. Ama onlar bize sırt çeviriyorlar. Kölelik zamanında çektiklerimizi anlattığımız zaman kulak tıkıyorlar. Dinleseler bile ardından saçma sapan sorular soruyorlar. Neden bizim dilimizi konuşmuyorsunuz diye soruyorlar. Geleneklerimizi, göreneklerimizi neden bilmiyorsunuz? Amerika'da herkes otomobillerle gezdiğine göre neden orada mutlu olamıyorsunuz?

O zaman kendimi tutamadım, Celie. Sarıldım ona. Nice'dir yüreğimde gizlenen sözler dudaklarıma yükseldi. Başını, yüzünü okşadım, ona canım, sevgilim dedim. Ve korka-

rım ki sonunda her türlü kaygıyı bir yana bıraktık, tutku-muza yenik düştük.

Kardeşinin bu ahlâk düşkünlüğünü haber alınca çok sar-sılmazsın umarım. Beni yargılarken çok sert davranma. Ne büyük bir kıvanç duyduğumu bilsen! Samuel'in kollarında kendimden geçtim, Celie.

Onu sevdiğimi sen belki çoktan anlamıştın ama ben hiç bilmiyordum. Yoo, onu bir kardeş gibi sever, bir dost olarak saygı duyardım ama, Celie, bir erkek olarak seviyorum şimdi. Bedenini seviyorum. Boyunu posunu, yürüyüşünü, bi-çimini, kokusunu, saçının kıvrıcıklığını, avuçlarının içlerini seviyorum. Dudaklarının içindeki pembeliği. Kaşlarını. Ayak-larını. Ruhunun temizliğini, savunmasızlığını yansıtan gözle-rini seviyorum.

Çocuklar bizdeki değişikliği hemen farkettiler. Mutlulu-ğumuz yüzlerimizden okunuyordu korkarım.

Samuel, biz birbirimizi seviyoruz, dedi onlara. Evlenmek niyetindeyiz.

Ben de söze karıştım. Ama evlenmeden önce sizlere an-latmak istediğim bazı şeyler var, dedim. Hayattan, Corin-ne'den ve başka birinden söz etmek istiyorum size. O zaman seni anlattım, Celie. Anneleri Corinne'in onları nasıl sevip na-sıl gözettiğini. Ve öz teyzeleri olduğumu.

Olivia, iyi ama o kadın nerede, diye sordu. Senin ablan olan kadın yani.

Senin evlendiğin adamı anlattım onlara.

Adam korkuya kapıldı hemen. Sınırsız bir duyarlılığı var. Anlatılmayanları da anlıyor bir anda.

Samuel onu yatıştırmak için, yakında Amerika'ya döne-ceğiz, dedi. Öz annenizi görürsünüz o zaman.

Londra'nın küçük bir kilisesinde kıyılan nikâhımızda ço-cuklar da yanımızdaydılar. Olivia kardeşinin sıkıntısını da aynı akşam yemekten sonra anlattı bana. Adam geride bı-raktığı Tashi'yi özlüyormuş.

Ayrıca ona kızmış, dedi Olivia. Çünkü biz oradan ayrılırken Tashi yüzünü yardırmaya hazırlanıyormuş.

Onu bilmiyordum. Burada bulunduğumuz süre içinde, genç kadınların bağlı oldukları kabileyi belli etmek için yüzlerini yardıрма, ya da yüzlerine belirli çizgiler çizdirme geleneğine son verdimeye yardımcı olduğumuzu sanmıştık biz.

Olivia, beyazlar ellerindeki her şeyi almış olsalar bile Olinkalılar bu yöntemlerle gelenek ve göreneklerine hâlâ sahip olduklarını göstermek istiyorlar, dedi. Aslında Tashi'nin hiç niyeti yoktu, ama ailesi istediği için kabul etti. Kadın toplumuna kabul edilme töreninin gereklerini de yerine getirecekti.

Sus, dedim, söyleme. O enikonu tehlikeli bir iş. Ya yarısı mikrop kaparsa?

Biliyorum, dedi Olivia. Ben de söyledim. Amerika'da, Avrupa'da yaşayan hiç kimse gövdesinden bir parça kestirmez, dedim. Ayrıca, madem ki yaptıracaktı, çocukluktan çıktığı zaman, on bir, on iki yaşındayken yaptırmalıydı. Şimdi yaşı çok ilerledi.

Onun yaşındaki erkeklerin sünnet olduklarını da bilirim ama sünnet dediğin bir parça derinin kesilmesidir altı üstü.

Tashi bu kadın toplumuna katılma töreninin Amerika ve Avrupa'da yapılmamasına sevindi, dedi Olivia. Kendini ayrıcalıklı biri olarak görecekti o yüzden.

Anlıyorum, dedim.

Adam'la o bir güzel kavga ettiler. Daha önceki kavgalarına hiç benzemeyen bir kavga. Onunla alay falan etmedi Adam. Peşine düşüp köyün içinde koşturmadı, saçlarına dam-sazı yaprakları ilıştırmeye falan da kalkışmadı. Öyle öfkeliydi ki dövebilirdi Tashi'yi.

İyi ki dövmemiş, diye düşündüm. Yoksa Tashi de kilim dokuma tezgahını onun başına geçirirdi.

Olivia yerimize yurdu-muza döndüğümüz zaman çok sevinecekti. Tashi'yi özleyen tek kişi Adam değil diyor.

İyi geceler dileyip beni öptü. Sonra da babasını. O çıktıktan az sonra Adam geldi yanımıza.

Yatakta yanıma oturup, Nettie anne, dedi, birini sevdiğini nasıl anlarsın?

Bazen hiç anlayamazsın, dedim.

Çok güzel bir erkek oldu, Celie. Uzun boylu, geniş omuzlu. Sesi kalın. Düşünceli bir ses. Şiir yazdığını söylemiş miydim sana? Çok güzel şarkı söylediğini? Övünebileceğin bir ağlun var.

Seni her zaman çok seven,
Nettie kardeşin

Not : Kardeşin Samuel de sevgilerini yolluyor.

Sevgili Celie,

Köye döndüğümüzde herkes sevinmiş göründü. Ancak kiliseye ve Misyoner derneğine yaptığımız başvurulardan sonuç alamadığımızı öğrenince düş kırıklığına uğradılar. Terleriyle birlikte gülüşlerini de sildiler yüzlerinden. Kederli yüzlerle barakalarına döndüler. Biz de hem kilise, hem okul olan, bir bölümünü de ev olarak kullandığımız yapıya giderek valizlerimizi açtık.

Çocuklar —onlara çocuk dememem gerektiğini biliyorum; koskoca insanlar oldular— Tashi'yi aramaya gittiler. Döndüklerinde ne diyeceklerini bilmiyorlardı. Hiçbir yerde bulamamışlar kızı. Annesi Catherine'in barakaların bulunduğu yerin biraz uzağında kauçuk fidanı diktiğini öğrenmişler ama Tashi'yi kimse görmemiş o gün.

İki gün sonra, kasıtlı olarak saklandığı anlaşıldı. Arkadaşları, biz yokken hem yüzünü yardırdığını, hem de kadın toplumuna girme törenini yaptırdığını söylediler. Adam bunu duyunca sapsarı kesildi.

Ancak pazar günü görebildik Tashi'yi. Epey zayıflamış. Yorgun ve sıkkın görünüyor. Bakışları donuk, elmacık kemiklerinin üstündeki üçer bıçak yarığı hâlâ şiş ve yangılı. El sıkışmak için elini uzattı, Adam yüzündeki yara izlerine bir baktıktan sonra dönüp kaçtı.

Olivia'yla Tashi birbirlerine sarıldılar. Ama sıkkın bir karşılaşmaydı o da. Eski coşkun neşelerinden, kıkır kıkır gülüşlerinden iz yok.

Ne yazık ki Tashi yüzündeki çizgilerden de utanıyor ve başını yerden kaldırmadan dolaşıyor artık. Sanırım canı da acıyordur çünkü yaralar mikrop kapmış gibi görünüyor.

Köylüler genç kızların, hatta genç erkeklerin yüzlerini yarmayı gerekli görüyorlar. Kabilelerinin varlığını belirtmiş, kimliklerini yüzlere damgalamış oluyorlar böylece. Ne var ki gençler de bunun dedelerinin zamanından kalma ilkel bir yöntem olduğunu ileri sürerek karşı çıkıyorlar çok kez. Bu nedenle yüz yardırma töreni zor kullanılarak yapılıyor genellikle. Üstelik sağlığa aykırı koşullar altında yapılıyor. Biz de çocuklara yaraların mikroplanmasını önleyecek antiseptikler, bir iki parça pamuk, bir de saklanıp ağlayabilecekleri bir yer veriyoruz.

Adam her gün Amerika'ya dönelim diye sızlanıyor artık. Bu yeni yerleşme alanında yaşamaya katlanamıyor. Bu çevrede ağaç bile yok, Celie. Yalnız irili ufaklı kayalar. Ancak dönmek istemesinin gerçek nedeni Tashi'ye beslediği çelişkili duygular. O duyguların altında eziliyor. Tashi de yaptığı yanlışlığın büyüklüğünü anlamaya başlıyor sanırım.

Samuel'le ben çok mutluyuz, Celie. Bize böyle bir mutluluk verdiği için Tanrıya şükrediyoruz. Çocukların en küçükleri hâlâ okula geliyorlar ama sekiz yaşını aşanlar kauçuk bahçelerinde çalışmaya gidiyorlar. Barakaların kirasını, top-
rak vergisi ödemek, su, yiyecek ve odun alabilecek parayı denkleştirmek için herkes çalışmak zorunda. O yüzden biz de artık yalnız küçükleri eğitebiliyoruz. Bebeklere bekçilik ediyor, hastalarla yaşlılara bakıyor, doğuran kadınlara yardımcı oluyoruz. Günlerimiz her zamanki gibi dolu. İngiltere'de geçirdiğimiz günler bana bir düş gibi geliyor şimdi. Ancak yanımda beni seven bir erkek olduğu, sıkıntılarımı onunla paylaştığım için bütün sorunlar daha küçük görünüyor gözüme.

Kardeşin,
Nettie

Sevgili Nettie,

Babamız diye bildiğimiz adam öldü.

Shug sordu geçende. Neden hâlâ babamız diye söz ediyorsun ondan?

Bu yaştan sonra Alphonso demeye başlayamam. Annem bile adıyla söz etmezdi ondan. Babanız derdi hep. İyice inanalım diye herhalde. Neyse işte, şu genç karısı, Daisy, gecenin bir saatinde telefon etti.

Bayan Celie, dedi, size kötü haberlerim var. Alphonso öldü.

Anlamadım. Kim öldü?

Alphonso, dedi. Üvey babanız.

Sordum. Nasıl öldü? Biri öldürmüştür umarım, dedim kendi kendime. Ya da kamyon altında kalmış, yıldırım çarpmış, amansız bir hastalığa düşmüştür umarım. Değilmiş. Uykusunda ölmüş. Pek uykusunda sayılmaz, dedi Daisy. Yatmıştık ama uyumuyorduk. Şey işte. Birden can verdi.

Başınız sağolsun, dedim.

Siz de sağolun. Bu evin bana kalacağını sanmıştım ama Bayan Nettie'yle size kalyormuş meğer.

Ne dediniz?

Alphonso öleli bir hafta oldu. Dün vasiyetname okunacak diye kasabaya indik. Şaştım kaldım doğrusu. Topraklar da, ev de, dükkan da öz babanızın malıymış. O ölünce annenize kalmış. Anneniz ölünce de kardeşiniz Nettie'yle size. Alphonso neden o zaman söylememiş bilmem.

Alphonso'dan kalan mal bana yaramaz, dedim. Sizin olsun.

Soluğu kesildi. Ya kardeşiniz, dedi. O ne der acaba?

O arada aklım başıma gelmeye başladı. Shug yattığı yerde dönüp bu saatte kim arıyor diye sorunca iyice uyandım.

Budalalık etme, dedi Shug. Ayağıyla kıcımlı dürtüklüyordu. Kendi evinin sahibi olacaksın. Annenle baban evi size bırakmışlar. Babalığın olacak köpek eve sinen pis bir kudan başka bir şey değil ki.

Benim hiç evim olmadı, dedim. Ev sahibi olmak gözümü korkutuyordu. Düşün ki bizimki Shug'ın evinden de büyük. Üstelik bir sürü toprak, bağ bahçe. Bir de dükkân.

Amanın, dedim Shug'a. Dükkân sahibi olduk bir de. Ne satarız ki?

Güldü. Pantolon satmaya ne dersin?

Telefonu kapatıp yattık. Sonra eve bakmak için bizim oralara gittik yine.

Kasabaya gelmeden bir kilometre önce zenci mezarlığının önünden geçtik. Shug uyuyordu ama içimden gelen bir ses sen buraya gir, dedi. Kırdım direksiyonu, saptım mezarlığa. Az sonra gökdelen gibi bir şey çıktı karşıma. Arabayı durdurup indim. Elbet, tabii. Üstünde Alphonso'nun adı. Daha bir sürü yazı. Bilmenneylen bilmemneyin üyesi. Önde gelen işadamı ve çiftçi. Namuslu bir koca ve baba. Ayrıca fukara babası. Öleli iki hafta olmuş, mezarında şimdiden çiçekler açıyor.

Shug da arabadan inip yanıma geldi.

Esnedi, gerindi. Neyse, dedi, pezevenğin oğlu hâlâ ölü.

Daisy bizi gördüğüne sevinmiş gibi yaptı ama sevinmedi. İki çocuğu var. Karnına bakarsan üçüncüsü de yolda. Ama Alphonso bütün parasını ona bırakmış nasıl olsa. Arabası var, bir sürü giyeceği var. Ayrıca, bana kalırsa kocası ölmeden annesiyle babasını da kalkındırmıştır o.

Senin bildiğin ev yıkılmıştı, dedi bana. Alphonso bunu yaptırmak için onu yıktırmıştı. Bu evin mimarını ta Atlanta'dan getirtti. Şu fayansları ta New York'tan. O ara mutfaktaydık ama Alphonso evin her yanına fayans döşemiş. Mutfaka, tuvaletlere, arkadaki verandaya, ön salonla arka salondaki şöminelerin çevresine. Her neyse, dedi Daisy, araziyle birlikte bu ev de sizin oldu şimdi. Ama eşyaları ben aldım. Alphonso benim için yaptırmıştı eşyaları.

İyi etmişsiniz, dedim. Ben daha ev sahibi olmaya bile alışmamıştım zaten. Daisy anahtarları bırakıp gider gitmez evin bir odasından öbürüne koşturdum deliler gibi. Shug'a, şuna bak! diyorum, bakıyor. Buraya bak! Bakıyor. Sırıttıyor. İki sıkıda bir gelip bana sarılıyor.

İyi gidiyorsun, Bayan Celie, dedi. Tanrı nerede oturduğunu biliyor artık.

Çantasından birkaç tane sedir ağacı dalı çıkardı. Çatı arasından başladık, ta bodruma kadar evin her yanını tutsüledik. Bütün kötülüklerden arınmış bir yer oldu. Hayırlı, uğurlu bir ev.

Evet Nettie, şimdi bizim de bir evimiz var. Hem bizim, hem çocukların, hem de kocanla Shug'ın sığabileceği bir ev. Artık dönebilirsin, çünkü dönecek bir yerin var.

Seni çok seven ablan,
Celie

Sevgili Nettie.

Yüreğim yanıyor.

Shug birini seviyormuş.

Geçen yaz Memphis'ten ayrılmasaydım böyle olmazdı ama ben evi temizleyip hazırlayacağım diye yazı bizim oralarda geçirdim. Sen hemen gelecek olursan hazır bulasın istedim. Çok güzel oldu şimdi. Çok da rahat. Bekçilik edecek, temizlik yapacak bir kadın da yerleştirdim içine. Sonra da Shug'a döndüm.

Dönüşünü kutlamak için Çin lokantasına gidelim mi, dedi.

Çin yemeklerine bayılıyorum ben. Çıkıp lokantaya gittik. Ben döndüğüme öyle seviniyorum ki Shug'ın ne kadar sinirli olduğunu hiç farketmiyorum. Shug'ın sakarlığı yoktur genelde. Ama o gece çubuklarını kullanamıyor, suyu masanın üstüne döküyor, elleri birbirine dolanıyor.

Benim dönüşüm onu da heyecanlandırdı diye düşünüyorum aptal gibi. Tavus gibi şişinerek wonton çorbasıyla kızarmış pirinç atıştırıyorum.

Sonunda niyet kurabiyelerine geliyor sıra. Niyet kurabiyelerine de bayılıyorum. Hemen açıp benimkinin içinden çıkan niyeti okuyorum. Siz böyle bir insan olduğunuz için, diyor, geleceğiniz çok parlak.

Gülüyorum. Shug'a uzatıyorum kâğıdı. O da okuyor, gü-lümsüyor. Hadi seninkini oku, diyorum.

İstemeye istemeye çekiyor kâğıdı. Çıkacak niyetten korkuyor sanki.

O okurken bakıyorum. Evet, diye soruyorum. Ne yazıyor?

Bir kâğıda bakıyor, bir bana. On dokuz yaşında bir oğ-lana tutulduğumu yazıyor, diyor.

Gülüyorum. Ver ben de bakayım, diyorum. Yanan parmak ateşi unutmaz, yazıyor kâğıtta.

Shug, sana bir şey anlatmaya çalışıyorum, diyor.

Ne anlatmaya çalışıyor acaba? Öyle kalın kafalıyım ki hâlâ anlamıyorum. Bir de, ben oğlan düşünmeyeli nice olmuş. Erkeği hiç düşünmemişim zaten.

Geçen yıl, diyor Shug, orkestraya yeni bir çocuk aldım. Flütten başka bir şey çalamadığı için az kalsın almayacaktım. Flütle blues çalındığı duyulmuş şey değil çünkü. Düşüncesi bile gülünç. Oysa blues müziğinin tek eksiği flüt-müş meğer. Germaine'in çaldığı parçayı duyar duymaz anladım onu.

Germaine mi?

Evet, diyor, Germaine. Kim takmış bilmiyorum ama adı çok yaklaşıyor ona.

Sonra da oturup oğlanı övmeye başlıyor. Ben de onun özelliklerini öğrenmeye can atıyordum sanki.

Ufak tefek, diyor. Çok sevimli. Sarkanları da öyle. Tam bantu takımı. Tam Afrikalı takımı yani. Her şeyini bana anlatmaya öyle alışmış ki söyledikçe söylüyor. O küçük ayak-larıyla ne güzel dansettiğini anlatıp kıvrıcık balrengi saçla-

rını sallandırmaya başladığında ben bok gibi hissediyorum kendimi.

Yeter Shug, diyorum. Kes artık. Öldüreceksin beni.

Kesiyor. Yüzü sarkıyor, gözleri doluyor. Ah Celie, diyor, özür dilerim. Birine anlatsam diye yanıyordum. Her şeyimi de sana anlatmaya alışmışım.

İnsan sözle yaralansa, diyorum, ben cankurtaran arabasında olurdum şimdi.

Yüzünü avuçlarına gömerek ağlamaya başlıyor. Celie, diyor parmaklarının arasından, seni sevmiyor değilim ki.

Ama ben öylece oturup onu gözlüyorum. Wonton çorbası buzlu suya dönmüş birden.

Eve döndüğümüzde, neden bu kadar sarsıldığını anlamadım, dedi. Grady'yi hiç önemsememiştım. Onunla evlenmiştim oysa.

Grady'yle evlendiğinde gözlerin böyle parlamıyordu, diye düşündüm ama sesimi çıkarmadım. Çıkaracak hal bırakmış mıydı ki?

Grady çok salaktı gerçi, dedi. Kadın konusuyla esrar konusu bitti mi konuşacak laf bile bulamazdı. Ama yine de.

Benden karşılık alamadı yine de.

Gülmeye çalıştı. Mary Agnes'in peşine takılıp beni bıraktığı zaman sevinmişim, dedi. Yatakodasında ne yapılabileceğini kimden öğrenmiş bilmiyorum ama beş para etmez bir öğretmeni varmış.

Bende yine çıt yok. Sessizlik. Soğukluk. Hiçlik. Hızla yaklaşıyor.

Farkındaysan birlikte Panama'ya gittiklerinde arkasından bir damla gözyaşı dökmedim, diye sürdürdü. Panama'da ne işleri var bilmem ya!

Zavallı Mary Agnes, diye düşündüm. Grady'nin Panama'da hintkeneviri çiftliği kurup esrar yapımına başlayacağı kimin aklına gelirdi!

Gerçi dünyanın parasını kazanıyorlarmış, dedi Shug. Mary Agnes herkesten çıkmış. Mektuplarında öyle diyor. Grady de şarkıcılık yapmasına izin veriyormuş hâlâ. Söyleyeceği şarkıyı aklında tutabiliyorsa iyidir hani. Yine de, Panama'da oturmak! Nerede bu Panama, Celie? Küba'ya yakın mı? Biliyor musun, biz bir Küba'ya gitsek diyorum. Kumarhaneler var orada. Çeşit çeşit eğlence var. Halkı da beyaz değil. Kimileri Mary Agnes kadar açık renkliymiş ama kimileri de bizim gibi karaymış. Farketmez aslında. Ha öyle olmuşsun, ha bizim gibi. Beyaz diye geçinmeye kalktın mı biri kara derili nineni hatırlar mutlaka.

Yine karşılık vermedim. Ölsem, diye dua ediyordum. Ölsem de bundan böyle hiç konuşmak zorunda kalmamam.

Pekalâ, dedi Shug. Anlatayım. Sen burada yokken başladı. Seni çok özlüyordum, Celie. Bilirsin, kanı kaynayan insanımdır ben.

Patron kesmek için kullandığım kâğıtlardan bir parça kopardım. Üstüne bir çift laf yazıp uzattım. Sus artık.

Susma, Celie, dedi. Anlatmak zorundayım. Sen de anlamak zorundasın. Bak, yaşılanıyorum. Şişmanladım. Kimse beni güzel bulmuyor artık. Bir tek sen. Ya da ben öyle sanıyordum. On dokuz yaşında bir oğlan. Bebek daha. Ne kadar sürer sanıyorsun?

Kâğıda yazdım yine. Bebek ama erkek.

Evet, dedi. Erkekler konusunda ne düşündüğünü biliyorum. Ama ben öyle değilim. Herhangi bir erkeği ciddiye alacak kadar aptal da değilim gerçi. Ancak hoşuma giden yanları da var.

Yine yazdım. Aman aman bana anlatma.

Celie, dedi, senden istediğim topu topu altı ay. Son bir hovardalık yapabilmek için. Bana bu altı ayı verirsen sonra yine eski günlerimize döneriz.

Dönemeyiz, yazdım.

Beni seviyor musun, diye sordu. Dizlerinin üstüne çök-

müştü bu arada. Yanaklarından yaşlar süzülüyordu. Yüreğimde öyle bir sızı vardı ki nasıl hâlâ atıp durduğuna şaşıttım. Ama ben kadını. Seni seviyorum, dedim. Ne olursa olsun, ne yaparsan yap seni seveceğim.

Usulca inledi. Başını iskemleme dayadı. Teşekkür ederim, dedi.

Ama artık burada kalamam.

Beni nasıl bırakırsın, diye haykırdı. Sen benim dostumsun, Celie. Bu çocuğu seviyorum ve korkuyorum. Yaşı benim yaşımın üçte biri. Eni boyu benimkinin üçte biri. Rengi bile benimkinin üçte biri. Gülmeye çalıştı. Biliyorum, benim seni üzdüğümde çok daha fazla üzecek o beni. Lütfen beni bırakıp gitme.

Tam o sırada sokak kapısı çalındı. Shug yüzünü silerek açmaya gitti. Gelenin kim olduğunu anlayınca hiç ortaya çıkmadım. Az sonra da kapıdaki arabanın çekip gittiğini duydum. Gittim yattım. Ama o gece uyku yanıma uğramadı.

Benim için dua et.

Ablan,
Celie

Sevgili Nettie,

Yaşıyorsam, Henrietta'nın yaşamak için nasıl çırpındığını gördüğüm için yaşıyorum. Onunki gerçek bir hayat kavgası. Nöbet tuttuğu zaman bir çığlık atıyor, ölüyü mezardan kaldırır. Biz de Afrikalıların yaptıklarını yapıyoruz şimdi. Senden öğrendiğimiz gibi, ona her gün tatlı patates yediriyoruz. İşin kötüsü, tatlı patatesi hiç sevmiyor. Hatır için yiyecek çocuklardan da değil. Bu çevrede oturan herkes tadı

tatlı patatese benzemeyen tatlı patates yemekleri yapmaya çabılıyor. Tatlı patatesli yumurta, tatlı patatesli bumar, tatlı patatesli keçi eti, tatlı patatesli çorba. Millet tatlı patates tadını örteceğim diye eski pabucundan başka her şeyi atıyor çorbaya. Henrietta her yemekte tatlı patates tadı aldığını söylüyor yine de. Tabakı kaldırıp pencereden dışarı fırlatıyor. Biraz sabret, diyoruz, yakında, üç ay süreyle sana tek bir tatlı patates yedirmeyeceğiz. O gün hiç gelmeyecekmiş gibi görünüyormuş ona. Bu arada bütün eklemeleri şişti. Ateşten yanıyor, tutanın elini yakıyor. Kafasının içi de küçük beyaz adamlarla doluymuş. Ellerinde çekiç kafasının içine vuruyorlarmış.

Henrietta'yı görmeye geldiği zaman Albert'ı da görüyorum bazen. O da kıza tatlı patates yedirmek için yemekler uyduruyor. Geçende fıstık ezmesinin içine karıştırmış patatesi. O, ben, Harpo'yla Sofia oturup kâğıt oynuyoruz kimi zaman. Suzie Q.'yla Henrietta da radyo dinliyorlar. Kimi zaman beni arabayla evime bırakıyor. O yine eski evinde oturuyor. Ev hep aynı ev. Sundurmada duvara dayalı iki iskemle, tahta parmaklıkların üstünde çiçekler. Ama şimdi parmaklıkları da çiçekleri diktiği konserve kutularını da tertemiz boyuyor. Her yan bembeyaz. Bir de ne biriktiriyormuş bilsen! Denizkabukları toplamaya başlamış. Yalnızca hoşuna gittiği için hem de.

Beni de o bahaneyle götürdü evine. Sofia'ya yeni aldığı bir denizkabuğunu anlatıyordu. Kulağına dayadın mı denizin sesini duyuyormuşsun. Kocaman bir şeymiş. Üstü çilli tavuk gibi benek benekmiş. Yalan da değil hani. Kulağına dayadın mı haşır huşur bir ses duyuyorsun. Ama denizin sesi midir, başka bir ses midir bilemem. Biz hiç birimiz deniz görmüş değiliz. Yalnız Albert denizin nasıl bir şey olduğunu kitaplardan öğrenmiş. O denizkabuklarını da kitaplara bakarak ısmarlıyormuş.

Bir zamanlar Shug'ın da bir denizkabağı vardı, dedi. Çok eskiden. İlk tanıştığımız günlerde. Beyaz bir şeydi. Yel-paze biçiminde. Hâlâ denizkabağı seviyor mu acaba?

Yok, dedim. Şimdi fillere bayılıyor.

Denizkabuklarını yerlerine yerleştirdikten sonra sordu. Senin sevdiğin bir şey var mı?

Kuşlar, dedim. Kuşları çok seviyorum.

Bilir misin, seni de kuşa benzetirdim ben. İlk geldiğinde. Öyle sıskaydın ki. Hey gidi günler. Ufacık bir şey olsa uçup gidecekmiş gibi bakardın yüzüme.

Onu anlamıştın demek?

Anlamıştım. Ama ilgi göstermeyi kendime yediremeyecek kadar aptaldım.

Boşver, dedim. O günleri de sağ salim atlattık ya.

Hâlâ karı kocayız biliyorsun.

Yoo, hayır. Biz hiçbir zaman karı koca olmadık.

Biliyor musun, dedi. Memphis'e gittiğinden beri çok güzelleştin sen.

Evet. Shug bana çok iyi baktı da ondan.

Ekmeğini nasıl kazanıyorsun oralarda?

Pantolon dikerek.

Hey, dedi, ben de ailedeki herkesin senin elinden çıkma bir pantolon giydiğini duymuştum ama... Pantolonculuğu meslek mi edindin yani?

Evet. Burada başlamıştım aslında. Bu evde. Seni öldürmemek için oturup bir pantolon dikmiştim.

Yere baktı.

İlk pantolonu dikmeme de Shug yardım etmişti, dedim, sonra da budala gibi ağlamaya başladım.

Doğru söyle, Celie, dedi. Erkek olduğum için mi hoşlanmıyorsun benden?

Sümkürdüm. Ayağındaki pantolonu çıkardın mı her erkek kurbağa gibi görünüyor bana. Onu açıkça söyledim. Ben-
ce, nasıl öpersen öp, ne kadar öpersen öp yine kurbağa olarak kalıyorlar.

Anlıyorum, dedi.

Evimize döndüğümde öyle sıkıldım ki yatmaktan başka bir şey yapmak istemedim. Aslında gebe kadınların giyebileceği bir pantolona başlamayı tasarlamıştım ama kadınların gebe kalışları aklıma gelince ağlayacağım tuttu yine.

Ablan,
Celie

Sevgili Nettie,

Postadan çıkıp da Albert'ın doğrudan doğruya elime verdiği ilk kâğıt bir telgraf oldu. Amerika Birleşik Devletleri Savunma Bakanlığı göndermiş telgrafı. Kocanla senin, bir de çocukların Afrika'dan ayrılırken bindiğiniz geminin Cebelitarık denen bir yerin açıklarında batırıldığını yazıyor. Hepinizin boğulduğunuzu sanıyorlarmış. Ayrıca, aynı gün, sana yıllardır yazdığım mektuplar da geri geldi. Hepsi. Açılmadan.

Bu koskoca evde tek başıma oturup dikiş dikmeye çalışıyorum. Neden sanki? Dikiş dikmenin ne yararı var? Neyin yararı var ki. Yaşamak bana ağır bir yük oluyor artık.

Ablan, Celie

Sevgili Celie,

Tashi'yle annesi buradan kaçtılar. **Mbele**'lere katılmaya gitmişler. Samuel'le bu konuyu konuşuyorduk dün. Çocuklar da yanımızdaydılar. **Mbele**'lerin var olup olmadıklarını bile kesinlikle bilmediğimizi farkettilik birden. Bildiğimiz tek şey bu insanların ormanın derinliklerinde yaşadıkları söylentisinin günden güne yayıldığı. Kaçakları çok iyi karşılıyorlar, beyazların tarım alanlarına zarar veriyor ve onları bu kıtadan kovmayı tasarlıyorlarmış.

Adam'la Olivia çok üzgün. İkisi de Tashi'yi çok severler çünkü. Onu çok arıyorlar. **Mbele**'lere katılmaya gidenlerin döndükleri de bu güne kadar görülmüş şey değil. Çocukları iş yaptırarak oyalamaya çalışıyoruz. Bu mevsimde öyle büyük bir malarya salgını var ki onlara iş bulmak da hiç zor olmuyor. Beyazlar Olinkalıların tatlı patates tarlalarını söküp, halkı o patateslerin yerine konserve yiyeceklerle beslenmek zorunda bıraktıklarında, bu insanlarda malaryaya karşı direnç sağlayan temel maddeyi yok etmiş oldular. Onlar bunu bilemezlerdi tabii. Amaçları o topraklarda kauçuk ağacı yetiştirmekti. Ne var ki Olinka halkı malaryaya ve kronik bir kan hastalığına tutulmanın çaresini tatlı patates yemekte bulmuş binlerce yıldır. Ellerine yetirince tatlı patates geçmeyince, köylülerimiz —ne kadarı kaldıysa yani— korkunç bir hızla hastalanıp ölmeye başladı.

Doğrusu istersen ben de kendi sağlığımızı düşünerek kor-

kuyorum. Özellikle de çocuklar açısından. Ancak biz buraya geldiğimiz ilk yıllarda malarya nöbetleri geçirdiğimiz için Samuel hastalığı atlatabileceğimizi sanıyor.

Sevgili ablacığım, sen nasılsın? Neredeyse otuz yıldır hiç haberini almadım. Belki de öldün. Yurda dönme günümüz yaklaştıkça Adam'la Olivia da boyuna seni sorar oldular. Bazı sorularına hiç karşılık veremiyorum. Kimi zaman Tashi'nin sana benzediğini söylüyorum. Onlar bu dünyada Tashi'nin ayarında ikinci bir insan bulunabileceğini sanmadıklarından bunu duyunca seviniyorlar. Ama merak ediyorum. Sen hâlâ Tashi kadar açık ve dürüst müsün acaba? Yoksa, belki de peş peşe doğurduğun birkaç çocuktan, yıllarca kocanın eziyetini çektikten sonra büsbütün değiştin mi? Bunları çocuklarla değil, ancak Samuel'le konuşabiliyorum. O da üzülmememi, Tanrı'ya ve ablamın sağlam kişiliğine güvenmemi öğütlüyor.

Burada eğlenmek için yapılabilecek fazla bir şey bulunmadığını anlamışsındır sanırım. Amerika'dan gönderilen dergilerle gazeteleri okuyoruz, çocuklarla Afrikalı oyunları oynuyoruz. Kimi zaman da Afrikalı çocukları Shakespeare'in oyunlarında oynatıyoruz. Adam ünlü 'Olmak ya da Olmak' parçasını oynarken çok başarılı bir Hamlet gibi görünüyor bize. Corinne çocukların öğrenimi konusunu çok ciddiye alırdı. Onun için de hep kitap ısmarlar, çocukların kitaplığını büyötmeye bakardı. Bu nedenle çocuklar Batı dünyasını oldukça iyi tanıyorlar. Amerikan toplumunu fazla yadırgayacaklarını sanmıyorum. Ama zencilere duyulan nefret onları çok sarsabilir. Hemen her gazetede bununla ilgili bir haber çıktığından, o nefretin varlığından da habersiz değiller. Ancak Afrika'da öyle bağımsız, açık sözlü, aynı zamanda da ben-merkezci kişiler olarak büyüdüler ki onların adına korku duyuyorum. Bir de Amerika'da yoksulluk çekeceğimizden korkuyorum, Celie. Bir ev sahibi olabilmek için bi-

le yıllarca beklememiz gerekecek belki. Ayrıca burada büyüdükten sonra, Amerika'da onlara gösterilecek düşmanlığa nasıl katlanabileceklerini merak ediyorum. Bu insanlarla aramızdaki ilişkilerde katlanmak zorunda kaldığımız en büyük güçlük, bize gösterdikleri kayıtsızlıktı belki. Bir de —Catherine'le Tashi'yi bir yana bırakırsak— kişisel ilişkilerimizin hep yüzeyde kalması. Olinkalılar bizlerin istediğimiz zaman kalkıp gidebileceğimizi, kendilerinin burada kalmak zorunda olduklarını biliyorlar ne olsa. Ve tabii bunların hiçbir ren-gimizle ilgili değil. Bir de...

Sevgili Celie,

Dün gece mektubumu yarım bırakmak zorunda kaldım. Olivia odaya gelip Adam'ın ortadan kaybolduğunu bildirdi. Olsa olsa Tashi'nin peşinden gitmiştir.

Onun güvenliği için dua et.

Kardeşin,
Nettie

Sevgili Nettie,

Bazen, bu Shug beni hiçbir gün sevmemiştir, diyorum. Soyunup aynanın karşısına geçiyorum. Kendime bakıyorum. Neremi sevecek diye soruyorum. Saçım kısa, kıvrır kıvrır. Ütülemiyorum artık. Shug, ben kıvırcığını da seviyorum demişti diye bıraktım ütülemeyi. Derim kara. Burnum basbayağı bir burun işte. Dudaklar benim dudaklarım. Gövdem yaşdönü-

münün getirdiği değişiklikleri göstermeye başlayan bir gövde. Kimsenin sevebileceği bir şey göremiyorum. Ne bal rengi kıvrırcık saçlar var, ne herhangi bir sevimlilik. Ne gençlik, ne tazelik. Ama kalbim genç kaldı herhalde. Kan çiçekleri açıyor gibi geliyor bana.

Aynanın önünde durup kendi kendime konuşuyorum. Mutlu olmak kim, sen kim, Celie, diyorum. Shug'ı bulmadan önce çok kahır çektiğinden ona kavuşunca mutlu olmanın zamanı geldi sandın, bu böyle sürüp gider sandın. Ağaçlar bile benden yana dedin kendi kendine. Bütün dünya. Yıldızlar bile. Ama bak. Shug gitti, mutluluk bitti.

Arada bir kart yolluyor Shug. Germaine'le ikisi New York'a gidiyorlar, California'ya gidiyorlar, Panama'ya Mary Agnes'la Grady'yi görmeye gidiyorlar.

Halimden anlayan biri varsa o da Albert.

Biliyorum, Nettie'nin mektuplarını sakladım diye benden nefret ediyorsun, diyor. Şimdi de Nettie öldü.

Ondan nefret etmiyorum. Senin öldüğüne de inanmıyorum. Seni hâlâ içimde hissediyorsam nasıl ölmüş olabilirsin? Benim için sen ölü değilsin, Nettie. Hiçbir zaman da olmayacaksın. Bazen, kendi kendime konuşmaktan sıkıldığım zaman seninle konuşuyorum. Bazen da çocuklara ulaşmaya çalışıyorum.

Albert çocuklarım olduğuna hâlâ inanmıyor. Çocukları kimden kaptın diye sordu.

Üvey babamdan, dedim.

Seni beceren o muydu yani? Kendi de biliyor muydu öyle olduğunu?

Biliyordu, dedim.

Başını iki yana salladı.

Bu adam da sana çok hainlik etti, neden ondan nefret etmiyorsun diyeceksin. Anlatayım. Bir kere, o Shug'ı seviyor. İkincisi, zamanında Shug da onu sevmiş. Dahası, kendini adam etmeye çabalıyor şimdi. Tarlasında çalışıyor, üs-

tünü başını temiz tutuyor demek istemiyorum. Tanrının yarattığı şeylerin değerini anlıyor artık. Bir şey söylediğim zaman da gerçekten kulak veriyor. Geçenlerde, yeniden dünyaya gelmiş gibiyim, dedi. Böyle yaşamak benim için yepyeni bir şey.

Sofia'yla Harpo da bana bir erkek ayarlamak peşindeler. Shug'ı sevdiğimi biliyorlar ama kadınların arasındaki sevgi öyle rastgele ortaya çıkan bir şey sanıyorlar galiba. Hani elinin altında onu bulmuş, ona tutulmuş diye düşünüyorlar. Ne zaman Harpo'lara gitsem herifin birini buluyorum karşımda. Çokluk Albert kurtarıyor beni. Bu kadın benim karım diyor, adam da hemen kaçıyor.

Oturup soğuk bir şeyler içiyoruz. Shug'la geçirdiğimiz günleri konuşuyoruz. Hastalandığında bize gelişini. O günlerde söylediği şarkıyı. Harpo'nun açtığı eğlence yerinde geçirdiğimiz geceleri.

Sen o zaman da iyi dikiş dikiyordun, Celie, diyor Albert. Shug'ın giydiği o elbiseleri ne güzel dikmiştin.

Shug'ın giydiği güzel durur, diyorum.

Sofia'nın Mary Agnes'in dişlerini döktüğü geceyi hatırlıyor musun?

Hatırlanmaz mı?

Sofia'nın başına gelenlerden söz etmiyoruz. O işe hâlâ gülemiyoruz. Sofia'nın o aileyle başı belada hâlâ. Şimdi de Bayan Eleanor Jane bela oldu başına.

O kızın bana çektirdiklerini bilemezsiniz, diyor Sofia. Hatırlarsınız, evde bir sıkıntısı oldu mu kapıma dayanırdı hep. Sonraları, sevindiği bir şey olunca da kapıma dayanmaya başladı. Evlendiği o delikanlıyı tavladığında bana geldi koşa koşa. Ah Sofia, dedi, Stanley Earl'le mutlaka tanışmalısın. Tanışırım, tanışmam dememe fırsat kalmadan bir baktım Stanley Earl bizim ön odadan içeri daldı paldır küldür.

Nas'sınız, Bayan Sofia, deyip elini uzattı. Eleanor Jane sizden o kadar çok söz etti ki.

Düşündüm, diyor Sofia, beni evin altında yatırdıklarını da anlattı mı acaba? Ama onu soramazsın tabii. İnsanlık ben-de kalsın dedim, kabalık etmemeye çalıştım. Henrietta arka odada radyo dinliyor. Sesi de bir açmış ki. Ben bağıra bağıra konuşmak zorunda kalıyorum. O ikisi de dikildiler ortada, oğlanların asker elbiseli resimlerine bakıyorlar. Resimleri duvara asmıştık ya hani.

Stanley Earl merak etmiş. Nerede savaşıyorlar, diye sordu.

Bir yerde savaşmıyorlar, dedim. Şimdilik burada, Georgia'dalar. Ama yakında denizaşırı bir yere gönderileceklermiş.

Nereye gönderileceklerini öğrenebilmiş miyim? Almanya'ya mı, Fransa'ya mı, yoksa Pasifik'e mi?

O dediği yerlerin nerede olduğunu bilmiyorum ki. Öğrenemedik dedim, çıktım işin içinden. O da savaşa katılmak istiyormuş ama burada kalıp babasının çırçır fabrikasını işletmek zorundaymış.

Askerlerimizi giydirmek gerek, dedim. Madem ki Avrupa'da savaşıyorlar giyinmeleri gerek. Keşke Afrika'da savaşsalar. Güldü. Bayan Eleanor Jane de sırttı. Henrietta düğmeyi sonuna kadar çevirmiş. Beyazların müziğini dinliyor. Ondan ne anlar bilmem ya! Stanley Earl o koca ayağıyla tempo tutmaya başladı. Upuzun bir kafası var. Ense dümdüz, tepesi dümdüz. Saçı da koyun gibi kısacık kıvrılmış. Gözler masmavi. Hemen hiç kırpmıyor gözlerini. Amanın Tanrım, dedim kendi kendime.

Bayan Eleanor Jane, beni Sofia büyüttü, diye açıkladı. O olmasaydı ne yapardık bilmem.

Bizim buralarda, dedi Stanley Earl, hemen herkesi bir zenci büyötmüş. Onun için böyle iyi yetiştik. Bana göz kırptı, Bayan Eleanor Jane'e biz artık kaçalım tatlım, dedi.

Kızın yerinden fırlayışını gören bir yerine iğne batmış sanırdı. Geldi yanıma, Henrietta nasıl, diye sordu. Ona yi-

yecek bir şey getirmiş. Tatlı patatesi öyle bir şeyin içine kattım ki çatlasa anlayamayacak, dedi. Bir koşu arabaya gidip geldi. Ton balığına karıştırmış patatesi. Bir de fırına atıp üstünü kızartmış.

Hakkını yemeyeyim, diyor Sofia. Bayan Eleanor Jane'in getirdiği tatlı patates yemekleri Henrietta'yı hemen her zaman aldatıyor. O da benim için çok önemli. Henrietta'ya kimin getirdiğini söylemiyorum tabii. Söylesem tabağı pence-renden dışarı fırlatır. Ya da kusar.

Ama bana sorarsan Sofia'yla Bayan Eleanor Jane'in dostluğu sona erdi olacak. Henrietta o kadını gördü mü şeytan görmüş gibi oluyor ama olay onun yüzünden çıkmadı. Bayan Eleanor Jane kendi yaptı ne yaptıysa. Bir de doğurduğu çocuk. Kendisi yetmiyormuş gibi çocuk yaptı bir de. Sofia ne yana dönse karşısında Reynolds Stanley Earl'ü buluyor. Oğlan bembeyaz, şişman, tüysüz bir şey.

Bayan Eleanor Jane, küçük Reynolds ne tatlı, değil mi, diye soruyor. Babası oğluna bayılıyor, diyor. Dedesi de öyle. Torununa onun adını taktık diye pek seviniyor. Dedesine de benziyor benim oğlum.

Bayan Sofia bir şey söylemiyor. Ütü masasının önünde durmuş, Henrietta'yla Suzie Q.'nun elbiselerini ütülüyor.

Çok da akıllı, diyor Bayan Eleanor. Babam ben bunun kadar akıllı bebek görmedim diyor. Stanley Earl'ün annesinin dediğine göre Stanley Earl bu yaştayken bu kadar akıllı değilmiş.

Sofia hâlâ bir şey söylemiyor.

Sonunda Eleanor Jane de farkediyor onun sessizliğini. Üstüne üstüne gidiyor. Beyazların bazıları öyledirler bilirsin. Boku çomaklamadan edemezler.

Sofia bu sabah çok sessiz, değil mi, diyor oğluna. Bebekle konuşuyor sanki. Bebek de o yuvarlak mavi gözleriyle anasına bakıyor.

Anası, ne tatlı şey değil mi, diye soruyor bu kez.

Sofia ütülediği elbiseyi çeviriyor. Pek tombul, diyor.

Tombul ve tatlı, diyor Bayan Eleanor Jane.

Bundan daha tombul bebek görmedim. Boyu da uzun.

Çok da tatlı, diyor Eleanor Jane yine. Kalkıp bebeğin kafasını öpüyor. O da yiiii diye bağıyor.

Eleanor Jane soruyor. Sen bunun kadar akıllı bir bebek gördün mü, Sofia?

Başı kocaman, diyor Sofia. Kimi insan büyük başın içinde büyük beyin bulunur der. Saçı da yok pek. Bu yaz kafası terlemeyecek demektir. Ütülediği etekliği katlayıp iskemlenin üstüne koyuyor.

Şeker gibi, ufacık, minicik, akıl küpü bir bebek, diyor Bayan Eleanor Jane. Sevilmez mi bu? Sonra da açık açık soruyor. Sen de seviyorsun değil mi, Sofia?

Sofia ütüyu masanın üstüne bırakıyor. Gözünü dikip Eleanor Jane'le Reynolds Stanley'ye bakıyor. Bu arada Henrietta'yla ben de köşede oyun oynuyoruz. Henrietta Bayan Eleanor Jane'nin varlığını bile farketmezmiş gibi davranıyor ama Sofia ütüyu dank diye bırakınca ikimiz de o yana baktık. Çok şey vardı o ütünün sesinde. Eski şeyler, yeni şeyler.

Sofia, hayır efendim, dedi. Ben Reynolds Stanley Earl'ü sevmiyorum. Oldu mu şimdi? Şunu doğurduğun günden beri bunu merak ettin. Sonunda öğrendin işte.

Henrietta'yla ben bakakaldık. Bayan Eleanor Jane be-beği yere bıraktı, o da hemen emeklemeye başladı. Sağa gitti, sola gitti, sonunda Sofia'nın ütülü çamaşır yığınının asılıp hepsini yere indirdi. Sofia çamaşırları topladı, hepsini yeniden katladı. Elini ütünün üstüne koyup masanın yanında durdu. Şimdi bizim Sofia'nın bir havası, bir duruşu vardır, eline neyi alsa silah gibi görünür insana.

Eleanor Jane ağlamaya başladı. Yalan değil, Sofia'yı sever o. Eleanor Jane olmasaydı Sofia sağ çıkmazdı belediye

reisinin evinden. Ama ne yapalım yani? Belediye reisinin evine girmek isteyen de Sofia değildi ki.

Ağlamak için artık çok geç, Bayan Eleanor, dedi Sofia. Şimdi yapabileceğimiz tek şey gülmek. Şuna bakın. Kendi de güldü gerçekten. Daha yürümesini bilmiyor, ama şimdiden evime girip ortalığı altüst ediyor. Buraya gelmesini istedim mi ben? Tatlı olup olmaması benim umurumda mı? Tatlı olsa da, olmasa da büyüyünce bana nasıl davranacağını bilmiyor muyum?

Babama benziyor da ondan sevmiyorsun, dedi Bayan Eleanor Jane.

Babana benzediği için sevmeyen sensin, diye karşılık verdi Sofia. Ben onu ne seviyorum, ne sevmiyorum. Yalnız vırt zırt buraya gelip ortalığı karıştırmamasını istemiyorum.

Eleanor Jane, vırt zırt, diye haykırdı. Vırt zırt ha? Ya beş kere getirdim, ya altı. O daha küçükçük bir bebek, Sofia. Bir yaşını bile bitirmedi daha.

Bana kendimi bildim bileli buradaymış gibi geliyor.

Anlamıyorum, dedi Eleanor Jane. Tanıdığım öbür zenci kadınlar çocuk severler. Hepsi. Sende bir tuhafılık var, Sofia.

Ben de çocuk severim. Ama senin çocuğunu sevdiklerini söyleyen zenci kadınların hepsi yalan söylüyorlar. Reynolds Stanley'yi ben ne kadar seviyorsam onlar da o kadar seviyorlardır ancak. Ama sen çocuğumu seviyor musun diye soracak kadar terbiyesizsen ne diyebilirler? Zencilerin bazıları beyazlardan öylesine korkarlar ki pamuk çapalamaya bayıldıklarını bile söyleyebilirler.

Ama o daha küçükçük bir bebek, dedi Eleanor Jane. Oğlanın bebek olması her şeyi yoluna koyacak sanki.

Sofia sordu. Nedir benden istediğin? Seni severim, çünkü babanın evinde bana karşı insan gibi davranan tek kişi sendin. Ama ona bakarsan o evde sana insan gibi davranan tek kişi de bendim. Sana anlayış gösteririm, yardımcı olma-

ya çalışırım ama o kadar. Ailen bana ne verdi ki ne bekleyebilir? Bebeğine de verecek bir şeyim yok.

Reynolds Stanley bu arada Henrietta'nın yatağına tırmanmış. Kızın ayağının ırzına geçmeye çalışır gibi bir hali var. Sonunda bacağını gevelemeye başladı. Henrietta da uzanıp pencerenin pervazındaki bisküvilerden birini aldı ve oğlana verdi.

Eleanor Jane, beni senden başka kimse sevmeydi, Sofia, dedi. Annem yalnız ağbimi severdi. Babam onu severdi çünkü.

Kocan var ya! Seni kocan sever artık, dedi Sofia.

Kocamın o çırçır fabrikasından başka bir şeyi sevdiği yok. Gece saat ona kadar fabrikada çalışıyor. Çalışmadığı geceler de arkadaşlarıyla pokere gidiyor. Ağbim benden çok daha fazla görüyor Stanley Earl'ü.

Bırak kocanı öyleyse. Atlanta'da akrabalarınız var. Git bir süre onlarda kal. Bir iş bul.

Bayan Eleanor Jane saçını arkaya attı. Bu lafı hiç duymadı sanki. Sanki Sofia'nın söylediği hiç olmayacak bir şey.

Sofia, benim dertlerim bana yetiyor, dedi. Büyüdüğü zaman Reynolds da o dertlerden biri olacak.

Eleanor Jane bağırdı. Olmayacak. Ben büyüteceğim onu. Zencilere kötü davranmasına asla izin vermeyeceğim.

Sen büyüteceksin, başkaları akıl öğretecek, dedi Sofia. Ağzından çıkan ilk söz de senden öğrendiği bir şey olmayacaktır bence.

Yani ben öz çocuğumu sevmeyecek miyim? Onu mu söylemek istiyorsun?

Hayır, dedi Sofia. Onu söylemek istemiyorum. Ben senin öz çocuğunu sevmeyeceğim. Sen onu istediğin kadar sevebilirsin. Yalnız sonuçlarına katlanmayı da bilmelisin. Biz zenciler öyle yaşarız.

Reynolds Stanley de Henrietta'nın tepesine çıkmıştı bu arada. Kızın yüzünü yalıyor, salyalıyordu. Öpmeye çalışıyor

aklı sıra. Henrietta şimdi bebeğin canına okuyacak diye düşündüm ama o kıpırdamadan yatıyordu. Oğlan başladı bunu incelemeye. Gözünün içine bakmaya çalışıyor. Derken göğsüne oturdu. Zıp zıp zıplamaya başlamaz mı bir de.

Sofia gidip oğlanı aldı.

Beni rahatsız etmiyor, dedi Henrietta. Gıdıklandım, o kadar.

Sofia terslendi. Beni rahatsız ediyor.

Bayan Eleanor Jane bebeğini kucaklayıp, gel yavrum, gidelim, dedi. Bizi istemiyorlar. Pek kederli söyledi bunu. Gidilecek başka yer kalmamış sanki.

Yardımlarına teşekkür ederim, dedi Sofia da. O da pek neşeli görünmüyordu. Gözler biraz ıslanmış falan. Bebekle anası gittikten sonra, dünyayı zencilerin yaratmadıklarını böyle zamanlarda daha iyi anlıyorum, dedi.

Yeni mi anlıyorsun diyecektim, demedim.

Ah Nettie, ablan kendini öldürecek kadar akıllı değil. Çok kötüyüm oysa, çok! Nettie adında bir kardeşim vardı. Shug adında tatlı bir arkadaşım vardı. Afrika'da büyüyen çocuklarım vardı. Şiir yazıyor, şarkı söylüyorlardı. Bak açık söylüyorum, ilk iki ay öleceğim sandım. Ama altı ay geçti gitti, Shug dönmedi. Ben de elde edemeyeceği şeyi istememeyi öğretiliyorum kalbime.

Kimi zaman çok kızıyorum ona. Bulsam saçını yolacağım diyorum. Sonra düşünüyorum. Onun da yaşamaya hakkı var. Gönlünün istediğiyle gezip tozmaya, dünyayı görmeye. Onu sevmem haklarını elinden alabilirim demek değil ki.

En büyük sıkıntım dönmekten hiç söz etmemesi. Çok arıyorum onu. Germaine'le birlikte de gelse razıyım. Kucak açarım ikisine de. Ben kim oluyorum ki onun kimi sevmesi gerektiğini söyleyeceğim?

Albert geçende Shug'ı neden bu kadar çok seviyorsun, diye sordu. Nesini seviyorsun? O halini tavrını seviyormuş. Doğruluğunu. Çoğu erkekten daha dürüsttür, dedi Doğru bil-

diğini söyler açıkça. Yiğittir, dövüşkendir. Tıpkı Sofia gibi. Ne olursa olsun, bildiği gibi, istediği gibi yaşayacaktır her zaman. Sonuçlarına da katlanacaktır.

Albert bunların erkekçe şeyler olduğuna inanıyor. İyi ama Harpo öyle değil, dedim. Sen de öyle değilsin. Bence Shug'ın özellikleri kadınca özellikler. Baksana, Sofia'yla Shug' da buluyorsun o özellikleri.

Sofia'yla Shug erkeğe benzemezler ama kadına da benzemezler, dedi.

Sana ve bana benzemezler demek istiyorsun.

Onların dediği dediktir. O apayrı bir şey.

Sonra da beni şaşırtan bir şey söyledi. Şaşırdım çünkü Albert'tan beklenmeyecek kadar akıllıca bir söz etti. İki insanın bedenleriyle ne yapıp ne yapamayacaklarına akıl ermez dedi. Herkesin kendi yolu yöntemi olabilir. Ama sevmek dedin mi onun ne olduğunu çok iyi bilirim bak. Hem sevdim, hem sevildim. Birileri biraz inleyip ağlayacak diye sevginin kesilemeyeceğini, durdurulamayacağını da bilirim. Shug Avery'yi sevmene hiç şaşmıyorum, çünkü ben de onu seviyorum. Ömrüm boyunca hep sevdim.

O da seni sever, dedim. Hâlâ seviyor.

Seviyor evet. Kardeş gibi seviyor.

Kardeş gibi sevmek kötü mü? Kardeşleri de sevmiyorlar mı Shug'ı?

Bırak o pezevenkleri, dedi. Tıpkı benim eski halim gibi ikisi de. Shug'ın seni bırakıp gittiğine de çok üzüldüm, Celie. Beni bıraktığında neler çektiğimi unutmadım.

Ondan sonra da kalkıp omuzuma sarılmaz mı ihtiyar şeytan! Sarılıp öylece durdu. Ben de kafamı koluna dayadım usulca. Şuraya bak, dedim kendi kendime, sevgiden artakalan iki budala birbirlerine destek oluyorlar.

Kimi zaman da çocuklarımı soruyor Albert.

Afrika'da ikisinin de entariye benzer harmaniler giydiklerini anlattım. Senden öğrendiğimi ona anlattım yani. Ben

pantolon dikerken gelmişti o gün. Benim pantolonların neden bu kadar tutulduğunu sordu.

Benim elimden çıkan pantolonu herkes giyebiliyor da ondan, dedim.

Kadınlarla erkeklerin aynı şeyi giymeleri yakışık almaz, dedi. Pantolonu erkek giyer benim bildiğim.

Git de onu Afrikalılara anlat öyleyse, dedim.

Neden öyle dediğimi merak etti. Ömründe ilk kez Afrikalıları merak ettiğini söyledi.

Afrikalılar, dedim, o sıcakta neyle rahat ediyorsa onu giymeye bakıyorlar. Misyonerler giyim kuşam konusunda onlara baskı yapmaya çalışmışlar gerçi. Ama Nettie'nin dediğine göre, Afrikalıyı kendi haline bırakırsan bazen az bir şey geçirirmiş üstüne, bazen de çok. Üstelik, kadın olsun, erkek olsun entari giymeyi hepsi severlermiş.

Az önce harmani demiştin hani?

Harmani, entari, ne dersen de. Pantolon değil ya.

Bak hele, dedi. Daha neler duyacağız!

Afrika'daki erkekler dikiş de dikiyorlar, dedim.

Öyle mi gerçekten?

Elbette. Onlar buradaki erkekler kadar geri kafalı değiller.

Bilir misin, dedi, çocukken ben de annemin yanına oturup dikiş dikmekten hoşlanırdım. Herkes benimle alay etti tabii. Ama ben dikişi severdim.

Burada seninle alay edecek kimse yok, dedim. Bir iğne iplik al da şu cepleri tutturmama yardım et.

Beceremem ki. Ne yapacağımı bilmiyorum.

Ben sana gösteririm, dedim. Gösterdim de.

Şimdi akşamları oturup pipolarımızı tütürüyor, bir yandan da dikiş dikiyoruz.

Bak sana ne anlatacağım dedim geçen akşam. Nettie'nin dediğine göre, Afrikalılar beyazlar zencilerin çocuklarıdır diyorlarmış.

ten kovuluşlarını falan. Bunları büyük bir ilgiyle dinlemişler çünkü onlar köylerinde doğan beyaz bebekleri kovduktan sonra o konuyu bir daha hiç düşünmemişler. Nettie, Afrikalıların bir özelliği de bu, diyor. Gözden uzak, gönülden ırak. Gözlerinin görmediğini unutuveriyorlarmış hemen. Bir de herkesin birbirine benzemesini, hep aynı biçimde davranmasını istiyorlarmış. Herkese benzemeyeni, herkes gibi davranmayanı barındırmıyorlarmış aralarında. Onun için de beyaz bebekleri aralarında tutmamalarına şaşmamak gerek. Bence diyor Nettie, Afrikalılar beyaz çocukları görünüşlerinden ötürü kovmuşlar aralarından. Bizleri, köle olarak satılanları da davranışları onlarınkine uymadığından. Ne kadar uğraşırlarsa uğraşınsınlar, o insanları kendilerine benzetememişler bir türlü. Doğrudur. Bilirsin, zenci milleti dikkafalıdır. Yola gelmez.

Şimdi şunu dinle. Misyonerler Adem'le Havva'nın çıplaklığından söz edince Olinka halkı gülmekten çatlayacakmış az kalsın. Hele misyonerler onlara çıplak gezmemeleri gerektiğini söyleyince! Misyonerlere anlatmaya çalışmışlar. Adem'le Havva'yı köyden kovan bizdik, demişler. **Çıplak** oldukları için kovduk. Onların dilinde, çıplak beyaz demekmiş. Kendileri bir renkle örtülü olduklarından çıplak sayılmıyorlarmış. Beyaza bakan çıplak olduğunu hemen anlar, ama zenciler beyaz olmadıkları için çıplak olamazlar, diyorlarmış.

Senin anlayacağım bu Olinka halkı öz çocuklarını aralarından atmışlar. Kendilerinden farklı gördükleri için.

Bahse girerim bugün de aynı şeyi yaparlar, dedi Albert. Sanırım. Nettie'nin anlattıklarına bakılırsa biraz aptal insanlar zaten. Bir de, armut dibine düşer demişler. Haa, bir şey daha var. Yılan kimmiş biliyor musun?

Herhalde zenciler, dedi Albert.

İyi bildin. Beyaz insanlar atalarını yılan olarak görmüşler. Kovulduklarına öyle kızmışlar ki kara derilileri nerede

Deme yahu! İlğilenmiş gibi konuşuyor ama akli dikişinde aslında.

Bizimkiler oraya gider gitmez Adam'a başka bir ad takmışlar. Adam'ın Adem anlamına geldiğini biliyorlarmış çünkü. Adem'in kim olduğunu da daha önce gelen misyonerlerden öğrenmişler. Ama onlar hristiyan misyonerlerin görüşüne katılmıyorlarmış. Kendi görüşlerine göre Adem bambaşka biriymiş.

Kimmiş peki?

İlk insan değil, ilk beyaz adam. Hiç kimse, ilk insanın kimliğini bildiğini ileri sürece kadar budala olamaz diyorlarmış. Ama ilk beyaz insan, beyaz olduğu için, herkesin dikkatini çekmiş.

Albert kaşlarını çattı, dikiş kutusundaki makaraları gözden geçirdi. Sonra da iğnesine bir iplik geçirip düğümledi.

Adem'den önceki bütün insanlar kara deriliydi, diyorlarmış onlar. Derken bir gün kadının biri renksiz bir bebek doğurmuş. Kadını hemen öldürmüşler tabii. Önce o kadının yediği bir şeyden ötürü renksiz bebek doğurduğunu sanmışlar ama bir süre sonra bir kadın daha beyaz çocuk doğurmuş. Derken ikiz doğuranlar olmuş. İkiz bebeklerle beyaz bebekleri öldürmüşler hep. Onun için, Adem ilk beyaz insan da değilmiş aslında. Öldürülmekten kurtulan ilk beyazmış.

Albert düşünceli düşünceli baktı yüzüme. Aslını ararsan çirkin bir erkek değil. Hiçbir zaman değildi. Üstelik şimdi, kafası çalışmaya başladığından beri, o yüzün gerisinde insanca duygular bulunduğu anlaşılıyor baktın mı.

Bilirsin, dedim, zencilerin albino denen renksiz bebekleri doğurdukları görülmüştür. Ama işin içine bir zenci karışmadığı sürece, beyazların kara bebek doğurdukları görülmüş şey değildir.

Her neyse işte, bu Olinka halkı da Adem'le Havva'yı öğrenmiş misyonerlerden. Yılanı, Adem'le Havva'nın cennet-

görürlerse ezmeye karar vermişler. Yılanın başını ezer gibi.

Doğru mudur dersin?

Olinka halkı öyle diyormuş. Bir de, beyaz bebekler doğmaya başlamadan önceki yılları bildiğimiz gibi, beyazların en büyükleri gittikten sonra da ne olacağını biliyoruz diyorlarmış. O beyaz çocukları iyi tanırız, onlar birbirlerini öldüreceklerdir. Derilerinde biraz renk gördükleri insanları da öldüreceklerdir. Beyazından, renklisinden öyle çok adam öldüreceklerdir ki, bugün onlar bizden nasıl nefret ediyorlarsa, sağ kalanlar da onlardan öyle nefret edeceklerdir. O zaman da beyazlar yılan olarak görülecekler. Ve görüldükleri yerde başları ezilecektir. Olinka halkının bir bölümü ondan sonra milyonlarca yıl durum öyle sürüp gidecektir diyormuş. Ama bazıları da her milyon yılda bir değişiklikler olacağını ileri sürüyormuş. Dünyada bazı şeyler olacak, insanların görünüşü değişecek diyorlarmış. Sözelimi iki tane kafası olan bir insan soyu çıkacakmış ortaya. O zaman tek kafalılar çift kafalıları aralarından kovacaklarmış. Kimileri bu görüşe katılmıyorlarmış. Onlar diyorlarmış ki, beyazların en büyükleri dünya yüzünden silindikten sonra ortaya yeni bir yılan çıkmasını önlemenin yolu, herkesin herkesi Tanrının çocuğu ya da aynı annenin çocukları olarak kabul etmesidir. Görünüşü ve davranışı nasıl olursa olsun. Şu yılan konusunda bir şey daha var. Bil bakalım nedir?

Nedir, dedi Albert.

Olinka halkı yılanı taparmış. Akrabamız mıdır, değil midir belli olmaz ama, bunun kadar temiz ve akıllı yaratık görmedik derlermiş.

O adamların hiç işi gücü yok muymuş? Oturup bunları mı düşünürlermiş hep?

Nettie çok düşündüklerini söylüyor. Gel gör ki hep binlerce yıllık süreleri düşündüklerinden yaşadıkları yılı sağlıklı, esenlikle bitirmeyi başaramıyorlarmış çokluk.

Ee, Adam'a ne ad takmışlar?

Omatangu gibi bir şey. Ne olduğunu bilen ilk yaratık gibi bir anlamı varmış. İlk insandan önceki insanlar da insanmışlar ama insan olduklarını bilmezlermiş çünkü. Bazılarının herhangi bir şeyi farketmesi çok uzun sürer bilirsin.

Doğru, dedi. Senin bu kadar tatlı sohbetin olduğunu farketmem çok uzun sürdü gerçekten. Sonra da güldü.

Gerçi Shug'ın yerini tutamaz ama, konuşulabilecek bir adam olmaya başlıyor.

Bir de, telgrafta senin öldüğün yazılıydı ama mektupların geliyor hâlâ.

Ablan,
Celie

Sevgili Celie,

Adam'la Tashi iki buçuk ay ortada görünmedikten sonra döndüler. Adam, aralarında Catherine'le Tashi'nin de bulunduğu kaçak Olinka'lılara sözünü ettiğim beyaz kadın misyonerin köyüne yaklaştıkları bir sırada yetişmiş. Ne var ki buraya dönmeyi ne Tashi kabul etmiş, ne de annesi. Bunun üzerine Adam da onlarla birlikte mbele kampına gitmiş.

Akıl almaz bir yer olduğunu söylüyor.

Çok derin bir vadide kurulmuş. Öyle derin bir vadi ki, ancak uçaktan bakılınca doğru dürüst görülebilir, diyor Adam. Ve o koca vadide Afrika'nın çeşitli yerlerinden, çeşitli kabilelerinden gelen bini aşkın insan yaşıyormuş. Aralarında ta Amerika'dan, Alabama eyaletinden gelen biri bile varmış! Adam yemin ediyor. Çiftlikler kurmuşlar orada. Bir okul yapmışlar. Küçük bir hastane. Bir tapınak. Ve gerçekten beyazların arazilerinde sabotaj eylemleri yapmaya giden kadınlı erkekli savaşıları varmış.

Biz dinlerken çok heyecanlandık ama Adam'la Tashi başka şeyler düşünür gibiydiler.

Onların akılları birbirlerinde sanıyorum.

Yerleşme merkezimize girişlerini görecektin. Yürürken sallanıyorlardı. Üstleri başları pislik içinde, saçları darma-dağındı. Yorgundular. Uykuları vardı. Leş gibi kokuyorlardı. Ama tartışmayı bırakmıyorlardı hâlâ.

Tashi, seninle döndüysem evlenmeyi kabul ettiğimi sanma, diyordu Adam'a.

Adam, ettin, diye haykırdı. Haykırdı ama bir yandan da esniyordu. Annene söz verdin. Ben de verdim.

Amerika'da kimse beni sevmeyecek, dedi Tashi.

Adam hemen atıldı. Ben seveceğim seni.

Olivia koşup Tashi'ye sarıldı. Sonra yiyecek hazırlamaya, yıkanmaları için su ısıtmaya gitti.

Tashi'yle Adam hemen hemen bütün gün uyudular. Onlar uyanınca hep birlikte oturup konuştuk. Bütün köylerden bir sürü insanın mbele'lere katılmak üzere kaçıp gittiği için beyazların kuzeydeki müslüman kabilelerden işçi getirttiklerini anlattık çocuklara. Yurda dönmemizin zamanı geldiğini, birkaç hafta sonra yola çıkacağımızı anlattık.

Adam, Tashi'yle evlenmek niyetinde olduğunu açıkladı.

Tashi onunla evlenmek niyetinde olmadığını bildirdi.

Sonra da her zamanki açıksözlülüğüyle nedenlerini sıraladı. En büyük korkusu yüzündeki bıçak izlerinden ötürü Amerikalıların onu ve ileride doğurabileceği çocukları birer vahşi olarak görüp küçümsemeleri. Amerika'dan gelen dergileri de görmüş, Amerika'daki zencilerin onun gibi kara derili zencilerden, özellikle de kara derili kadınlardan hoşlanmadıklarını. Amerikalı zenci kadınlar yüzlerinin rengini soldurmaya çalışıyorlar diyor. Saçlarının kıvrırcığını kızgın şeylerle düzeltmeye çalışıyorlar. Çıplak görünmeye çalışıyorlar.

Ayrıca, dedi, Adam'ın o çıplak görünümlü Amerikalı zencilerden birine tutulup beni bırakmasından korkuyorum. O zaman ne vatanım olacak, ne halkım, ne annem, ne kocam.

Hiç değilse bir kardeşin olacak, dedi Olivia.

Ardından Adam konuştu. Tashi ilk yüzünü yardırdığında gösterdiği tepkiden ötürü özür diledi. Kadın toplumuna katılma törenini tiksintiyle karşıladığı için de özür diledi. Tashi'yi çok sevdiğini, onun Amerika'da hem yeni bir vatan, hem yeni bir aile bulacağını, onu hep seveceğini bildirdi. Tashi'nin yazgısını paylaşacağına da söz verdi.

Ah Celie, ertesi gün bir baktık bizim oğlan da yüzünü yarıdirmamış mı!

Şimdi ikisi de çok mutlu. Tashi ve Adam Omatangu.

Nikahlarını Samuel kıydı tabii. Kaçıp gitmeyen Olinkaların hepsi yeni evlilere mutluluk dilediler. Bir de her zaman bol bol damsazı bulmalarını. Olivia gelinin nedimesi oldu, Adam'ın bir arkadaşı da sağdıç. Nikahtan hemen sonra bir kamyonla deniz kıyısına indik. Buradan vapura binip denize açılacağız.

Birkaç hafta sonra hepimiz yanında olacağız.

Seni seven kardeşin,
Nettie

Sevgili Nettie,

Albert son günlerde sık sık Shug'a telefon ediyor. Kardeşimle ailesinin bindiği geminin kazaya uğradığını söylemiş ona. Shug'la Germaine de doğru Dışişleri Bakanlığına giderek ne olduğunu öğrenmeye çalışmışlar. Shug, Celie'nin ke-

sin bir haber alamadığı için nasıl kıvrandığını düşündükçe deli oluyorum, diyormuş. Gel gör ki Dışişleri Bakanlığında bir şey öğrenememişler. Savunma Bakanlığında da bir şey öğrenememişler. Bu savaş koskoca bir savaş. Her gün neler oluyor. Bir geminin kaybolmasıyla kim uğraşacak? Ayrıca, oradaki insanlar zencileri adam sırasına koymuyorlar belki.

Kısacası, kimse bir şey bilmiyor. Zarar yok. Ben senin yolda olduğuna eminim. Doksan yaşında da olsa, bir gün yüzünü göreceğim.

Bu arada Sofia'yı bizim dükkanda çalıştırmaya başladım. Alphonso'nun beyaz delikanlısı işi yönetiyor, Sofia da zenci müşterilere hizmet ediyor. Bugüne kadar onlara kimse hizmet etmemiştir çünkü. Girdikleri hiçbir dükkanda insan gibi karşılanmamışlardır. Sofia'nın satıcılığına da diyecek yok. İster al, ister alma der gibi bakıyor. Ama almaya karar verirsen iki çift tatlı söz etmeyi de biliyor. Ayrıca, o beyaz adamın da gözünü korkutuyor. Sofia'nın yerinde başkası olsaydı herif hemen teyze demeye başlardı. Sofia'ya da öyle demiş ilk gün. Bizimki de, annenin kardeşi hangi zenciyle evlendiydi, diye sormuş hemen.

Harpo'ya sordum. Sofia çalışırsa senin için bir sakıncası var mı?

Ne sakıncası olacak, dedi. Sofia hoşnut olduktan sonra. Evdeki işleri ben yapabilirim nasıl olsa. Sofia bir de yardımcı buldu kendine. Henrietta özel bir yemek ister, ya da hastalanırsa o gelip ilgilenecek.

Evet, dedi Sofia. Bayan Eleanor Jane yoklayacak Henrietta'yı. Gün aşırı yemek yapıp getirecek. Bilirsin, beyazların mutfaklarında bir sürü makine var. Akla gelmeyecek şeyler yapıyor makinelerle. Geçen hafta tatlı patatesle ne yaptı bilir misin? Tatlıpatatesli dondurma.

Hani sizin aranız açıldıydı, dedim. Bu nasıl oluyor şimdi.

Haa, dedi. Sonunda uyanmış da benim onların evlerine nasıl girdiğimi sormayı akıl etmiş.

Uzun sürmez, dedi Harpo. Beyazları bilmez misin?

Ailesi biliyor mu?

Biliyorlar. Biliyorlar ve beklenebileceği gibi davranıyorlar. Bir beyazın zencilere hizmetçilik ettiği nerede görülmüş diye bağıryorlar. Bayan Eleanor Jane de Sofia gibi bir kadının sizin gibi aşağılık insanlara hizmet ettiği nerede görülmüş diye bağıryor.

Gelirken Reynolds Stanley'i de getiriyor mu?

Henrietta çocuktan sıkılmadığını söylüyor.

Kocasıyla babası gelmesini istemiyorlarsa yakında ayağını keser, dedi Harpo. Beyaz kadınlar erkeklerin sözünden çıkmazlar.

Keserse kessin, diye terslendi Sofia. O iyilik ediyorsa ben cennetlik olacak değilim ya.

Harpo, sen zaten cennetliksin, deyip karısının burnunu öptü. Yarılıp da dikiş yapılan yerini.

Sofia başını arkaya attı. Yahu, dedi, sonunda herkes akıllanıyor galiba. Gülüşüler.

Akıllanmaktan laf açıldı da aklıma geldi. Geçende Albert'la sundurmada oturmuş dikiş dikiyorduk, ben, diye başladı, burada oturup şu parmaklığın üstünden bakarken akıllanmaya başladım.

Çok sıkılıyordum. Kahroluyordum. Hayat denen şey neden çok zaman insanı kahreder anlayamıyordum. Benim bu dünyada istediğim tek şey Shug Avery'ydi, dedi. Bir zamanlar, onun tek istediği de bendim. Olmadı. Annie Julia düştü kismetime. Sonra da sen. Bir de o beş para etmez çocuklarım. Shug'ın kismetine de Grady düştü. Başka da kimler bilinmez. Ama o daha kazançlı çıktı sonunda. Shug'ı seven bir sürü insan var. Beni Shug'dan başka kimse sevmedi.

Shug'ı sevmemek elde değil, dedim. O da sevgi vermeyi bilir çünkü.

Sen buradan ayrıldıktan sonra çocuklarımla biraz ilgileneyim diye düşündüm ama çok geç kalmışım. Bub gelip iki hafta yanımda kaldı, bütün paramı çaldı. İçip içip sundurma da sızdı. Kızlarım ya bir erkeğe kaptırıyorlar kendilerini, ya da papazın zırvalarına. Bir o, bir öbürü. Hallerini görünce benim taş yüreğim bile sızladı.

Yüreğinin taş olduğunu biliyorsan sandığın kadar sert değil demektir.

He! neyse, dedi, böyle başladı işte. Bilirsin, insan kendine bir soru sordu mu gerisi gelir artık. Bir soru, bir soru daha derken iyice dalarsın. Ben de neden sevgiye gerek duyuyoruz diye sordum önce. Ardından, neden acı çekiyoruz diye düşündüm. Neden kara renkliyiz? Neden yarımız kadın, yarımız erkek? Bir baktım ki hiçbir şey bilmiyormuşum. Bir de şunu anladım ki neden buradayım diye sormadıkça, neden kadınıym ya da neden karayım yahut neden söyleyim diye sormanın hiç anlamı yok.

Peki neden buradayız dersin? Neden varolmuşuz?

Bence düşünelim diye. Düşünelim, merak edelim, soralım diye. Ben düşündükçe yüreğimdeki sevgi çoğaldı.

Kalıbımı basarım senin yüreğindeki sevgi çoğalınca çevrendekiler de seni sevmeye başladılar, dedim.

Öyle oldu ya! Şaşırmış sanki. Harpo beni seviyor artık. Sofia'yla çocuklar da seviyorlar galiba. O hınzır Henrietta bile seviyor birazcık.

Benim diktiğim pantolonlarla giyilebilecek bir gömlek modeli çizmeye çalışıyordu o ara.

Cepleri olmalı, dedi. Kolları bol olmalı. Bir de bunu giyen hiç boyunbağı takmamalı. Boyunbağı takan linç ediliyor-muş gibi görünüyor insana.

İşte tam o günlerde, tam Shug olmasa da huzur içinde yaşayabilirim kararına vardığımda, tam Albert bir kere daha evlenmemizi ve bu kez bedenlerimizle değil ruhlarımızla birleşmemizi önerip benden, yok, ben kurbağalara hâlâ alışmadım ama dost olabiliriz karşılığını aldığımda, Shug'dan da ben dönüyorum diye bir haber gelmez mi!

Eh, daha ne olsun yani!

Yüreğim kıpırtısız sular gibi.

Gelirse mutlu olacağım. Gelmezse huzurlu.

O zaman, öğrenmem gereken ders demek buymuş, diye düşündüm.

Arabadan indiğinde film yıldızları gibiydi. Ah Celie, dedi, öz annemden daha çok özledim seni.

Sarılp öpüştük.

İçeri gel, dedim.

İçeri girince, evin çok güzel olmuş, diye söylendi. Kendi odasını görünce de, pembeye bayıldığımı biliyorsun, dedi.

Fillerle tosbağalar da gelecek daha.

Sordu. Senin odan nerede?

Koridorun ucunda, dedim.

Kapıyı açıp gösterdim. Bak! Benim odamda her şey mor ve kırmızı. Yalnız yerleri sarıya boyattım. Kanarya sarısı. Şöminenin rafındaki küçük mor kurbağaya uzandı hemen.

Bu ne? diye sordu.

Öyle bir şey, dedim. Albert'ın tahta oymacılığı.

Tuhaf tuhaf baktı yüzüme. Ben de ona baktım. Gülüş-tük.

Germaine'i sordum.

Üniversiteye gidiyor, dedi. Müzik öğrenimi yapacak. Yeteneğinin boşa harcanmasına gönlüm razı olmadı. Aramızda da bir şey kalmadı artık. Oğlum gibi görüyorum onu. Ya da

torunum gibi. Sen neler yaptın? Albert ne dümenler çeviriyor?

Pek bir şey yaptığımız yok, dedim.

Güldü. Ben Albert'ı bilmez miyim? Bir dümen çeviriyor-
dur garanti. Sen de bu kadar güzelleşmişken.

Dikiş dikiyoruz, dedim. Oturup konuşuyoruz boş boş.

Nasıl yani? Nasıl boş boş?

Dur hele, dedim kendi kendime. Shug bizi kışkandı mı yoksa. Dur bir şeyler uydurayım da şunu biraz üzeyim. Yapmadım yine de.

Seni konuşuyoruz, dedim. Seni ne kadar sevdiğimizi konuşuyoruz.

Gülümsedi, gelip başını göğsüme yasladı. Sonra da derin bir soluk aldı.

Ablan, Celie

Güzel Tanrım. Güzel ağaçlar, güzel yıldızlar, güzel gök, güzel insanlar. Güzel her şey. Sevgili Tanrım.

Kızkardeşim Nettie'yle çocuklarımızı bana yolladığın için teşekkür ederim.

Albert yoldan yana baktı bir. Sordu. Bu gelen de kim ola ki? Ben de baktım. Toz dumana karışmış yolda.

O, ben, bir de Shug yemekten sonra verandaya çıkmış oturuyoruz. Konuşuyoruz. Ya da konuşmuyoruz. Oturduğumuz yerde sallanıyor, sinekleri kovalıyoruz. Shug artık çalışmak istemediğini söyledi. Belki bir iki gece Harpo'nun yerinde söylemiş ama ondan sonra emekli olmayı tasarlıyor. Albert diktığı gömleği ona giydirip bir prova etmek istiyor. Ben

Henrietta'yı anlatıyorum. Sofia'yı. Bahçemi, dükkanı. İşlerin nasıl gittiğini. Elim dikişe öyle alışmış ki birkaç parça kumaşı birbirine ekleyip bir şey çıkarabilir miyim diye bakıyorum o arada. Haziran sonu geldi ama havalar pek ısınmadı daha. Gelecek hafta dört temmuz bayramı var. Hepimiz benim bahçede toplanmaya karar verdik. Umarım yakıcı sıcaklar birden bastırmaz.

Postacı olabilir, dedim. Ama o bu kadar hızlı sürmez.

Shug, Sofia olabilir, dedi. O deli gibi sürer bilirsin.

Harpo da olabilir, dedi Albert. Gel gör ki o da değil.

Bu arada araba da bahçedeki ağaçların altında durmuş, içinden birtakım insanlar çıkıyor. Giyimleri bir tuhaf. Dedemin ninemin zamanından kalma sanki.

Uzun boylu, ak saçlı bir erkek. Beyaz yakalığının önünü arkasına çevirmiş. Kır saçlı tombik bir kadın. Saçlarını örüp tepesine toplamış. Uzun boylu bir genç erkek, sağlam yapılı iki genç kadın. Ak saçlı erkek arabanın sürücüsüne bir şey söyledi, araba çekip gitti. Bunların hepsi yolun kıyısında duruyorlar. Dört yanlarında çantalar, kutular, birtakım çıkınlar.

Benim de yüreğim ağzıma gelmiş artık. Yerimden kalamıyorum.

Aabert kalktı önce. Nettie geldi, dedi.

Yolun kıyısındakiler başlarını kaldırıp bize baktılar. Eve baktılar. Bahçeye baktılar. Shug'la Albert'ın arabalarına baktılar. Tarlalara baktılar. Sonra da eve doğru yürümeye başladılar. Çok yavaş yürüyorlar.

Ben öyle bir korkuya kapılmışım ki ne yapacağımı bilmiyorum. Kafam durmuş. Bir şey söyleyeyim diyorum, ağzımdan ses çıkmıyor. Kalkayım diyorum, yere yuvarlanma- ma ramak kalıyor. Shug uzanıp tutuyor. Albert de koluma giriyor.

Nettie verandaya adım atınca, tamam ölüyorum, dedim kendi kendime. Albert'la Shug'ın arasında durmuş, olduğum

yerde sallanıyorum. Nettie de Samuel'le Adam'ın arasında durmuş olduğu yerde sallanıyor. Bebekken koştuğumuz gibi koşuyoruz birbirimize. Zor duruyoruz ayaklarımızın üstünde. Birbirimize dokununca dizlerimiz çözölüyor, ikimiz de yere yuvarlanıyoruz. Kimin umurunda! Yerde oturup birbirimize sarılıyoruz.

Bir süre sonra o, Celie! diyor.

Ben, Nettie! diyorum.

Bir iki dakika daha geçiyor. Çevremizde duranların dizlerine bakıyoruz. Nettie kolunu belimden ayırmıyor hâlâ. Parmayıyla göstererek, bu kocam Samuel, diyor. Bunlar da çocuklarımız Adam ve Olivia. Bu da Adam'ın karısı Tashi.

Ben de benimkileri gösteriyorum parmağımla. Bu Shug, bu da Albert.

Herkes, mer'aba, nas'sınız, diyor birbirine.

Sonunda Nettie'yle ben de yerden kalkmayı akıl edebiliyoruz. Çocuklarıma sarılıyorum. Sonra Tashi'ye. Sonra da Samuel'e.

Neden hep dört temmuzda toplanıyoruz, diye soruyor Henrietta. Dudaklarını sarkıtmış. Yakınıyor yine. Hava çok sıcakmış.

Beyazlar, diyor Harpo, İngilizlerin boyunduruğundan kurtulunca bu günü egemenlik bayramı olarak seçmişler. Onlar bayramlarını kutluyorlar, zenciler de bugün çalışmaktan kurtulmuş oluyorlar. Biz de birbirimizi kutlayarak geçiriyoruz dört temmuzu.

Mary Agnes limonatasından bir yudum alıyor. Aman Harpo, diyor, tarih bildiğini hiç söylememiştin bize. Sofia'yla o patates salatası yapıyorlar birlikte. Mary Agnes küçük Suzie Q.'yu almaya gelmiş. Grady'den ayrılmış. Memphis'e dönmüş yine. Annesi ve ablasıyla birlikte oturuyormuş. Mary Agnes çalışırken onlar bakacaklarmış kıza. Mary Agnes'in

yeni şarkıları varmış. Kafası da yerine geldiğinden çalışabilecekmiş artık.

Grady'yle otururken, dedi, kafam sepet gibiydi. Aklım çalışmıyordu. Onun gibi biri çocuğa kötü örnek olurdu ayrıca. Benim gibi biri de kötü örnek olurdu ya! Esrardan başımızı alamıyorduk.

Tashi'yi öve öve göklere çıkarıyor herkes. Bu işlerin ustasıymış gibi inceliyorlar onunla Adam'ın yüzündeki izleri. Afrikalı kızların bu kadar güzel olabilecekleri aklımızın köşesinden geçmezdi diyorlar. İkişi birbirlerine pek yakışmış, diyorlar. Konuşmaları biraz tuhaf ama alışıyoruz.

Soruyoruz Tashi'ye. Sizin orada, Afrika'da, millet en çok hangi yemeği sever?

Kızarıyor biraz. Kömür ateşinde pişmiş et, diyor.

Herkes gülüyor. Bir parça ıskara et daha koyuyoruz Tashi'nin tabağına.

Çocukların yanındayken tuhaf oluyorum bazen. İkişi de koskoca insan olmuşlar bir kere. Nettie'yle bana, Shug'la Albert'a, Harpo'ya ve Sofia'ya, Jack'le Odessa'ya ihtiyar gözüyle bakıyorlar sanırım. Biz bir şeyden anlamayız sanıyorlar. Biz kendimizi yaşlı görmüyoruz oysa. Keyfimiz de yerinde. Hepimiz mutluyuz. Gençliğimizi yaşıyoruz biz. Hiç bu kadar genç olmamıştık.

Bu kitaptaki herkese, geldikleri için teşekkür ederim.

Alice Walker, yazar ve medyum

Alice Walker, Georgia eyaletinin Eaton-
ton kentinde doğmuşsa da, şimdi San
Francisco'da yaşamaktadır. Yayınlan-
mış eserleri arasında iki öykü kitabı,
(*Başımda Sevda ve Belâ, Has Kadın
Kolay Ezilmez*); üç şiir kitabı, (*Bir
Kez, Devrimci Çiçekler ve İyi Geceler,
Willie Lee, Sabah Görüşürüz*); daha
eski yıllarda yazdığı iki roman, (*Geor-
ge Copeland'ın Üçüncü Yaşamı* ile *Boylam*); bir de, Langston Hughes'un ço-
cuklar için hazırladığı bir biyografisi
sayılabilir.